

65/1-2

65/1-2

ISSN 0023-2424
Ljubljana 2021

KNJIŽNICA

Revija za področje bibliotekarstva
in informacijske znanosti

LIBRARY

*Journal of Library
and Information Science*

KNJIŽNICA LIBRARY

KNJIŽNICA. Revija za področje bibliotekarstva in informacijske znanosti

UDK 02

ISSN 0023-2424 (tiskana izdaja)

ISSN 1581-7903 (elektronska izdaja)

Ustanovitelj in izdajatelj: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije

Soizdajatelj: Narodna in univerzitetna knjižnica, Slovenija

Glavna urednica: dr. Mojca Rupar Korošec

Odgovorni urednik: dr. Polona Vilar

Uredniški odbor: dr. Melita Ambrožič, mag. Doris Dekleva Smrekar, dr. Anja Dular, Romana Fekonja, dr. Primož Južnič, mag. Aleš Klemen, dr. Zdenka Petermanec

Mednarodni uredniški odbor: dr. Boris Bosančič, Oddelek za informacijske znanosti, Filozofska fakulteta Univerze v Osijeku (Hrvaška), dr. Wolfram Horstmann, Državna in univerzitetna knjižnica Univerze v Göttingenu (Nemčija), dr. Sofija Klarin Zadravec, Narodna in univerzitetna knjižnica (Hrvaška), dr. Günter Mühlberger, Univerza v Innsbrucku (Avstrija), dr. Kornelija Petr Balog, Oddelek za informacijske znanosti, Filozofska fakulteta Univerze v Osijeku (Hrvaška), mag. Abigail Potter, Kongresna knjižnica (ZDA), dr. Sigrid Reinitzer, Univerzitetna knjižnica Graz (Avstrija), dr. Jurgita Rudžionienė, Inštitut za bibliotekarstvo in informacijsko znanost, Fakulteta za komunikacije, Univerza v Vilniusu (Litva), dr. Mirna Willer (Hrvaška)

Uredniški svet: Polonca Kavčič (predsednica), Marijana Abe, dr. Jerneja Ferlež, Luana Malec, mag. Magdalena Svetina Terčon

Jezikovni pregled: Urška Drofenik

Jezikovni pregled angleščine in prevodi: Irena Sešek

Jezikovni pregled hrvaščine: Renata Petrušić

Letna naročnina: 33 EUR za posameznike, 7 EUR za upokojene in študente, 36 EUR za pravne osebe in za naročnike iz tujine. Člani bibliotekarskih in sorodnih društev oziroma drugih pravnih oseb, ki so redni člani Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, so naročnino poravnali s plačilom letne članarine.

Oglaševanje: 400 EUR (11 × 19 cm), 200 EUR (11 × 9,5 cm), 100 EUR (5,5 × 9,5 cm)

Naslov uredništva: Revija Knjižnica, Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Turjaška 1, SI 1000 Ljubljana, Slovenija

Elektronska pošta: revija.knjiznica@nuk.uni-lj.si

Spletna stran: <http://www.zbds-zveza.si/knjiznica>, <http://knjiznica.zbds-zveza.si>

Oblikovanje platnic: Miha Golob

Oblikovanje logotipa: Zdravko Vatovec

Oblikovanje, prelom: Grafični atelje Visočnik

Tisk: Dravski tisk

Naklada: 1200 izvodov

Izdajanje revije omogočajo: Ministrstvo za kulturo, Javna Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, Narodna in univerzitetna knjižnica, člani regionalnih društev bibliotekarjev in Zveza bibliotekarskih društev Slovenije

© Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, 2020

LIBRARY. Journal of Library and Information Science

UDK 02

ISSN 0023-2424 (print edition)

ISSN 1581-7903 (electronic edition)

Founded and published by: Slovenian Library Association

Co-published: National and University Library of Slovenia

Managing Editor: Dr Mojca Rupar Korošec

Editor-in-Chief: Dr Polona Vilar

Editorial Board: Dr Melita Ambrožič, Doris Dekleva Smrekar, Dr Anja Dular, Romana Fekonja, Dr Primož Južnič, Aleš Klemen, Dr Zdenka Petermanec

International Editorial Board: Dr Boris Bosančić, Department of Information Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Osijek (Croatia), Dr Wolfram Horstmann, Göttingen State and University Library (Germany), Dr Sofija Klarin Zadavec, National and University Library (Croatia), Dr Günter Mühlberger, Innsbruck University (Austria), Dr Kornelija Petr Balog, Department of Information Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Osijek (Croatia), Abigail Potter, Library of Congress (USA), Dr Sigrid Reinitzer, University of Graz (Austria), Dr Jurgita Rudžionienė, Institute of Library and Information Science, Faculty of Communication, Vilnius University (Lithuania), Dr Mirna Willer (Croatia)

Editorial Advisory Council: Polonca Kavčič (Chair), Marijana Abe, Dr Jerneja Ferlež, Luana Malec, Magdalena Svetina Terčon

Slovene language editing: Urška Drofenik

English language editing and translations: Irena Sešek

Croatian language editing: Renata Petrušić

Annual subscription fee: 33 EUR for individuals, 7 EUR for retired and students, 36 EUR for institutions and subscribers outside Slovenia. Subscription fee for members of regional library associations and LIS related institutions is included in the annual membership fee of the Slovenian Library Association.

Advertising: 400 EUR (11 × 19 cm), 200 EUR (11 × 9,5 cm), 100 EUR (5,5 × 9,5 cm)

Editorial office address: Revija Knjižnica, Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Turjaška 1, SI 1000 Ljubljana, Slovenija

E-mail: revija.knjiznica@nuk.uni-lj.si

Official web page: http://www.zbds-zveza.si/eng/journal_library,
<http://knjiznica.zbds-zveza.si>

Cover design: Miha Golob

Logo design: Zdravko Vatovec

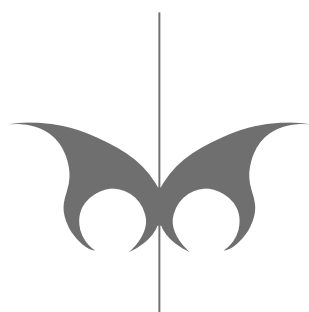
Designed by: Grafični atelje Visočnik

Printed by: Dravski tisk

Printrun: 1200 copies

The journal is published with the support of: Ministry of Culture, Slovenian Research Agency, National and University Library, members of regional library associations and Slovenian Library Association

© Slovenian Library Association, 2020

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije
Narodna in univerzitetna knjižnica

65/1–2

ISSN 0023-2424
Ljubljana, september 2021

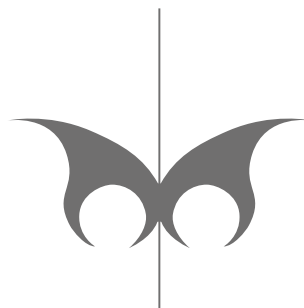
KNJIŽNICA

**Revija za področje bibliotekarstva
in informacijske znanosti**

LIBRARY

***Journal of Library
and Information Science***

*Slovenian Library Association
National and University Library*

VSEBINA

CONTENTS

ČLANKI – CONTRIBUTIONS

Špela Kuhar, Tanja Merčun	9
Ustvarjalnice v splošnih knjižnicah <i>Makerspaces in Public Libraries</i>	
Tanja Petrič Turk, Polona Vilar	37
Pregled storitev slovenskih splošnih knjižnic za gluhe in naglušne uporabnike <i>Overview of Services of Slovenian Public Libraries for Deaf and Hard-of-Hearing Users</i>	
Eva Kodrič-Dačić	61
Učbeniški skladi: 2015–2020 <i>Textbook rental collections: 2015–2020</i>	
Metka Planko	79
Bralne navade generacije Z: primer uporabnikov knjižnice Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje <i>Reading Habits of Generation Z: An Example of the Secondary Medical School Celje Library Users</i>	
Nina Jamar	111
Standardi in zakonski predpisi za pripravo publikacij <i>Standards and Legislation for the Formation of Publications</i>	
Lea Felicijan	139
Uresničevanje knjižničnih vlog v splošni knjižnici <i>Performing Library Roles in a Public Library</i>	

BIBLIOGRAFIJE – *BIBLIOGRAPHIES*

- 165** Tjaša Pavletič Lacko, Špela Zupanc
Slovenske bibliografije v letu 2019

ZVEZA BIBLIOTEKARSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE – *SLOVENIAN LIBRARY ASSOCIATION*

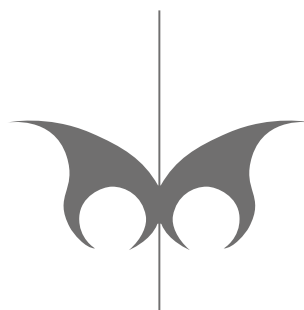
- 189** Razpis za podelitev Goropevškovih priznanj in Goropevškovih listin v letu 2022

NAVODILA AVTORJEM – *GUIDELINES FOR AUTHORS*

- 197** Navodila za prispevke v slovenščini
201 *Guidelines for contributions in English*

ČLANKI

CONTRIBUTIONS

Ustvarjalnice v splošnih knjižnicah¹

Makerspaces in Public Libraries

Špela Kuhar, Tanja Merčun

Oddano: 17. 6. 2021 – Sprejeto: 15. 6. 2021

1.02 Pregledni znanstveni članek

1.02 Review Article

UDK 027.02

<https://doi.org/10.55741/knj.65.1-2.1>

Izvleček

Ustvarjalnica je prostor, ki uporabnikom omogoča, da brezplačno preizkusijo in uporabljajo raznovrstne naprave, orodja in pripomočke za različne namene. Gre za storitev, ki se je v zadnjem desetletju uveljavila v tujih splošnih knjižnicah, medtem ko imata v Sloveniji izkušnje z vzpostavitvijo ustvarjalnice šele dve splošni knjižnici. Prispevek predstavi razvoj ustvarjalnic, njihov namen in umestitev v delovanje splošnih knjižnic ter prikaže nekaj primerov dobrih praks. Poseben poudarek daje načrtovanju ustvarjalnic in opisu posameznih elementov, ki so ključni za njihovo uspešno delovanje. Predstavi tri skupine deležnikov, ki so ključne pri načrtovanju ustvarjalnic – uporabnike, lokalno skupnost ter osebje in prostovoljce. Poleg priporočil za fizični prostor in opremo ustvarjalnic je predstavljen tudi seznam opreme s pripadajočimi orodji, napravami, pripomočki in materiali za najpogostejše dejavnosti v ustvarjalnicah. Gre za prvi prispevek o ustvarjalnicah pri nas, ki celostno obravnava to storitev v okviru splošnih knjižnic in daje izhodišča za razmisleke tako pred odločitvijo za vzpostavitev ustvarjalnice kot tudi v procesu njenega načrtovanja.

Ključne besede: ustvarjalnice, splošne knjižnice, načrtovanje, knjižnične storitve

Abstract

Makerspace is a place where library users can try out and use equipment, devices and tools for various purposes free of charge. This service has become very common in

---

¹ Članek je nastal na podlagi magistrskega dela Špele Švab z naslovom *Ustvarjalnice v splošnih knjižnicah: načrtovanje Ustvarjalnega podstrešja v Valvasorjevi knjižnici Krško* (Švab, 2020), pod mentorstvom doc. dr. Tanje Merčun Kariž.

public libraries around the world in the last decade, while in Slovenia there are currently only two public libraries that have experience in developing makerspaces. The paper provides an overview of the development of makerspaces, their purpose and position in public libraries. It also presents some examples of successful makerspaces in public libraries. Special attention is given to service planning of makerspaces and the elements that are critical to their successful operation. Three groups of stakeholders involved in makerspace planning are presented – users, local community, staff and volunteers. Along with recommendations for physical space and equipment in makerspaces, we present a list of equipment with appropriate devices, tools and materials that covers the most common activities in makerspaces. This is the first paper on makerspaces in Slovenia that comprehensively addresses this service in public libraries. It can serve as a starting point for reflection both before the decision to set up a makerspace and in the process of planning.

Key words: makerspaces, public libraries, planning, library services

1 Uvod

Knjižnice ponujajo vedno nove storitve, saj uporabniki potrebujejo in si želijo več kot le urejene zbirke knjig. Ena izmed novejših storitev, ki se je v knjižnicah razvila v zadnjem desetletju, so tudi ustvarjalnice ali *makerspace*² (angl.).

Knjižnice so že v preteklosti prevzele nalogo zagotavljanja javnega dostopa do novih tehnologij. Nekoč so bili to osebni računalniki, brez katerih si knjižnic niti ne moremo več predstavljati, danes pa se pojavljajo nove tehnologije (McMonigle, 2020). Te tehnologije lahko vključimo v ustvarjalnice, ki se pojavljajo v različnih oblikah glede na vrsto in značilnosti knjižnice, katere del so, ter omogočajo ustvarjanje praktičnih ali umetniških stvaritev. Nekatere ustvarjalnice se osredotočajo izključno na digitalno ustvarjanje in uporabnikom zagotavljajo ustrezno strojno in programsko opremo. V drugih ustvarjalnicah so v središču ročna dela in knjižnica uporabnikom daje na voljo orodja za obdelavo različnih materialov. Zelo pogosto pa se v ustvarjalnicah pojavljajo različne kombinacije opreme, ki spodbujajo tako analogno kot digitalno ustvarjanje, s čimer knjižnica poskuša zadovoljiti najširši krog uporabnikov (Burke, 2014; Johnson, 2017b; Moorefield-Lang, 2015).

Trendu vzpostavitve ustvarjalnic sledijo tako v splošnih kot tudi šolskih in visokošolskih knjižnicah. Razlogov za vzpostavitev ustvarjalnic v knjižnicah je vedno več: od dostopnejše opreme in skupnosti, ki si želi ustvarjati, do ugodnih

---

² V angleščini se za te prostore večinoma uporablja izraz *makerspace*, medtem ko v slovenščini še ni splošno uveljavljenega poimenovanja. V članku je uporabljen izraz *ustvarjalnica*.

pogojev za prenos znanja tako osebno kot virtualno, pri čemer ima knjižnica ključno vlogo pri podpori tega procesa (Balas, 2012; Compton et al., 2015).

V prispevku s pregledom tujih virov predstavljamo storitev ustvarjalnic in se osredotočamo predvsem na njihov pomen za splošne knjižnice ter orišemo ključne vidike načrtovanja ustvarjalnic. Splošne knjižnice ustvarjalnost posredno že dalj časa vključujejo v nekatere svoje storitve, z vzpostavitvijo ustvarjalnic pa ustvarjanje postaja samostojna storitev. Trenutno sta v Sloveniji dve delujoči ustvarjalnici, ki delujeta v okviru splošne knjižnice. Prva je bila ustanovljena v Goriški knjižnici Franceta Bevka,³ druga se je v začetku leta 2020 odprla v Knjižnici Polje. V Sloveniji je na področju ustvarjalnih prostorov aktivna tudi mreža FabLab,⁴ ki ni povezana s knjižnicami in deluje predvsem v okviru komercialnih ustanov ali izobraževalnih organizacij. Kljub dvema ustvarjalnicama, ki delujeta v okviru splošnih knjižnic, o tej razmeroma novi storitvi še ni objavljenih prispevkov, ki bi ostalim knjižničarjem omogočali celostni vpogled v storitev ustvarjalnic. Tema je bila raziskana z magistrsko nalogo avtorice tega prispevka, ki nosi naslov *Ustvarjalnice v splošnih knjižnicah: načrtovanje Ustvarjalnega podstrešja v Valvasorjevi knjižnici Krško* (Švab, 2020), na katero se ta prispevek tudi deloma naslanja. S tem prispevkom želimo splošne knjižnice spodbuditi k razmisleku o ustvarjalnicah in preučevanju primernosti vzpostavitve te storitve za njihovo lokalno okolje.

2 Nastanek ustvarjalnic

Tehnološki napredek razširja možnosti posameznikov in celotne družbe. Ustvarjanje je prisotno že od nekdaj, a je danes vedno več možnosti, kako lahko svoje potenciale in ideje predstavimo. V zadnjem desetletju je ustvarjanje različnih vsebin postalo zelo popularno, v Združenih državah Amerike so to poimenovali »*Maker movement*«, kar lahko prevedemo kot gibanje ustvarjalcev. Gre za gibanje, ki spodbuja moč posameznika, da izkoristi dane možnosti in razvije svoje potenciale ali preizkuša nove tehnologije in se ob tem vključuje v ustvarjalno skupnost (Hatch, 2014).

Gibanje, katerega uradni začetki segajo v leto 2005, ko je pričela izhajati revija *Make: magazine*, s svojim delovanjem vpliva na spodbujanje ustvarjalnosti, deloma tudi na ekonomski razvoj skupnosti ter izobraževanje. Nekateri pa omenjajo

---

³ <https://www.gkfb.si/za-uporabnike/mojstrovalnica>

⁴ <https://fablab.si/>

tudi socialni vidik gibanja, saj spodbuja sodelovanje vseh posameznikov, na način, kot želijo sami (Dougherty, 2012; Makerspace Playbook, 2013; Wang et al., 2016, Willingham, 2018).

Prvi prostori, ki so bili namenjeni spodbujanju ustvarjalnosti in nudenju različnih orodij in tehnologij, so bili komercialne narave. Ustvarjalcem so želeli omogočiti cenovno ugodnejšo možnost preizkušanja in uporabe opreme (Bagley, 2014; Burke, 2014). Leta 2011 pa je z delovanjem pričela prva ustvarjalnica v splošni knjižnici, in sicer v knjižnici Fayetteville Free Library v Združenih državah Amerike (FFL Fab Lab, n.d.). Za razliko od komercialnih ustvarjalnic so ustvarjalnice v splošnih knjižnicah uporabnikom omogočile, da so del gibanja ustvarjalcev brez finančnih vložkov ali pa so ti zelo nizki (Britton, 2015).

3 Opredelitev in pomen ustvarjalnic

Opredelitve ustvarjalnic, ki jih lahko zasledimo v literaturi, se med seboj razlikujejo, kar odraža predvsem raznolikost okolij in ustanov, v okviru katerih delujejo, kot tudi potrebe uporabnikov, ki so jim namenjene. Večina opredelitev ustvarjalnic v knjižnicah določa, kaj prostor nudi v smislu opreme, in povzema možnosti, ki jih ustvarjalnice omogočajo uporabnikom.

»Ustvarjalnica je prostor z opremo, potrebščinami in navodili za uporabo tehnologije ter za ustvarjanje, deljenje in sodelovanje pri novih projektih. Ustvarjalnica lahko vsebuje tehnološko napredna orodja ali nizko tehnološka orodja« (Hirsh, 2015, str. 403).

»Ustvarjalnica je fizični prostor, ki omogoča dostop do opreme in nudi prilagojeno vodenje, ki se odziva na interese in veščine uporabnikov, ki sodelujejo pri samostojno oblikovanih projektih« (Hartnett, 2016, str. 21).

»Ustvarjalnica je fizični prostor v knjižnici, kjer se lahko neformalno, sodelovalno učenje zgodi s praktičnim ustvarjanjem, z uporabo različnih kombinacij tehnologij, ki niso na voljo za domačo uporabo, industrijske in likovne umetnosti« (Bowler, 2014, str. 59).

Kot pravi Bronkar (2017), lahko ustvarjalnico najpreprosteje opišemo kot prostor, kjer se zbirajo ljudje, da bi nekaj ustvarili. Kaj lahko uporabniki v ustvarjalnicah ustvarjajo, je odvisno od tega, kaj jim prostor omogoča, na kar pa najpogosteje vplivajo potrebe okolja, kjer ustvarjalnica deluje.

Ustvarjalnice imajo več vidikov delovanja. Bruke (2014) kot osnovne vidike navaja:

- deljenje znanja in deljenje opreme,
- prosto učenje in raziskovanje,
- izobraževanje na področju znanosti, tehnologije, inženirstva in matematike (t. i. STEM⁵ izobraževanje) ter
- sodelovanje.

Tudi Webb (2018) ustvarjalnico opredeljuje kot okolje, namenjeno sodelovanju, v okviru katerega so zasnovani in izvedeni umetniški, oblikovalski ter tehnološki projekti.

Ustvarjalnica vsem uporabnikom daje možnost, da so ustvarjalci informacij in ne le njihovi uporabniki, da pridobivajo nova znanja in uporabljajo obstoječa (Fallows, 2016). Namen ustvarjalnic je, kot pravi Johnson (2017b), da uporabniku omogočijo:

- razvoj potencialov,
- samostojno izobraževanje ter
- izkustveno učenje.

Ustvarjalnice lahko opredelimo kot pomembne tudi na področju izobraževanja, saj se s tehnološkim napredkom posodablja tudi načini formalnega izobraževanja. Ustvarjalnice lahko podpirajo izobraževanje v lokalnem okolju na področju STEM izobraževanja in tudi širše. Izobraževanje STEM pogosto poteka s pomočjo različnih orodij, dostop do njih pa lahko omogočajo prav ustvarjalnice (Wells, 2017). Povezavo ustvarjalnic z izobraževanjem STEM lahko prepoznamo tudi preko gibanja ustvarjalcev, saj se vizija gibanja zelo ujema s cilji STEM izobraževanja (Abram, 2015; Koh in Abbas, 2015). Združuje ju spodbujanje kritičnega mišljenja, komunikacije, sodelovanja in ustvarjalnosti. Izobraževanju STEM se prav zaradi ustvarjalnosti vse pogosteje dodaja še črka A (STEAM), ki ponazarja umetnost (angl. *art*) (Johnson, 2017b).

Ustvarjalnice knjižnicam omogočajo, da presežejo osnovno podporo izobraževalnemu procesu, ki jo lahko nudijo s svojimi storitvami. Veliko prednost predstavlja način poučevanja v ustvarjalnicah, kjer so vloge učencev in učiteljev zabrisane. Obenem pa ustvarjalnice ponujajo možnost prilagoditve učnega procesa posamezniku ali dejavnosti, ki jo izvajamo (Costello et al., 2016). Prilagoditve

---

⁵ STEM (angl. *science, technology, engineering, mathematic*) izobraževanje združuje štiri smeri: znanost, tehnologijo, inženirstvo in matematiko. Gre za koncept izobraževanja, ki ga v tujini vključujejo v učne načrte formalnega izobraževanja.

v ustvarjalnicah, ki so najpogostejše omenjene v literaturi, so osredotočene predvsem na deklice. Mnogi namreč menijo, da so ustvarjalnice primerne za vključevanje deklic v bolj naravoslovno-tehnična področja, kamor se stereotipno še vedno bolj vključuje moško populacijo (Bagley, 2014; Keune et al., 2019; Khuon et al., 2018; Sheffield et al., 2017; Walan, 2019).

4 Primeri ustvarjalnih prostorov

Različne primere ustvarjalnih prostorov poznajo predvsem v tujini, kjer je gibanje ustvarjalcev že zelo razvito in deluje predvsem izven knjižnic. Ti prostori so tudi različno poimenovani, njihova nadpomenka v angleščini pa je »makerspace« (Willingham in DeBorer, 2015). V Sloveniji še ni poenotenega izraza, saj lahko zasledimo uporabo različnih poimenovanj, kot so *ustvarjalnica*, *kreativnica*, *mojstrovalnica*, vse pa predstavljajo prevod angleške nadpomenke. Predstavljeni primeri ustvarjalnih prostorov se med seboj razlikujejo glede na namen in ponudbo.

V Evropi so se razvili »FabLabs« (*fabrication laboratory*), ki so pogosto sofinancirani s strani izobraževalnih institucij ali različnih organizacij. Mreža FabLab določa osnovni nabor orodij in potrebščin, ki jih morajo ustvarjalnice v tej mreži zagotavljati svojim uporabnikom. Ti ustvarjalni prostori so namenjeni predvsem izdelovanju prototipov ter razvoju patentov (Cavalcanti, 2013; Willingham in DeBorer, 2015). Mreža FabLab deluje tudi v Sloveniji s 25 vključenimi ustvarjalnimi prostori (FabLab, n.d.).

Že v sredini 90. let prejšnjega stoletja so se na področju računalništva in programiranja razširili ustvarjalni prostori, t. i. »hackerspaces«. Gre za sproščeno obliko ustvarjalnega prostora, kjer uporabniki za svoje delo ne potrebujejo druge opreme kot zmogljiv računalnik. Te ustvarjalnice imajo nekoliko manj izobraževalen namen in so manj primerne za otroke ter mladostnike (Makerspace Playbook, 2013; Bagley, 2014).

V tujini poznajo tudi mobilno obliko ustvarjalnih prostorov (»mobile makerspaces« ali »mobile FabLabs«), ki imajo podoben namen kot potujoče knjižnice, vendar na voljo dajejo različne tehnologije in orodja. Glavni cilj teh ustvarjalnih prostorov je, da omogočijo dostop tudi tistim, ki živijo na podeželju ali so drugače omejeni pri dostopu do ustvarjalnih prostorov (Willingham, 2018).

Težave s pomanjkanjem prostora ali drugimi omejitvami pri načrtovanju naslavljajo tudi »pop-up makerspaces«. Takšno načelo ustvarjalnega prostora, ki se po

potrebi pojavi na različnih lokacijah, omogoča kar največjo količino orodij in tehnologij na zelo majhnem prostoru. Oprema je shranjena v vozičkih in mobilnem pohištvu. Te ustvarjalnice so pogosto osredotočene na določeno področje, za katerega nudijo čim več pripomočkov. Takšen način zagotavljanja dostopa do ustvarjalnice je tudi finančno bolj dostopen (Willingham, 2018).

Posebno za mlajše so se v šolskih knjižnicah in na mladinskih oddelkih splošnih knjižnic vzpostavili ustvarjalni prostori, ki so pogosto poimenovani »youth makerspaces«. Takšne ustvarjalnice omogočajo ustvarjanje na tistih področjih, ki so bolj zanimiva mlajšim generacijam (računalniške igre, ustvarjanje glasbe, izdelovanje kostumov ...) (Willingham, 2018).

V Južni Ameriki, Indiji, Afriki in delu Azije so pogosti ustvarjalni prostori, ki so poimenovani »innovation centers« in so osredotočeni na usposabljanje lokalne skupnosti za različna področja izdelovanja ter proizvodnje izdelkov z najrazličnejšimi materiali (Willingham, 2018).

Opazimo lahko, da različne vrste ustvarjalnih prostorov nudijo različno opremo in se osredotočajo na različna področja ustvarjanja. Tudi v knjižnicah imajo ustvarjalnice različna poimenovanja, ki najpogosteje sledijo opremi in dejavnostim, ki jih ponujajo. Ker ponujene dejavnosti in oprema pogosto izhajajo iz prepoznanih uporabniških potreb, je že delujoče ustvarjalnice težje uvrstiti v katero izmed zgoraj opisanih vrst ustvarjalnih prostorov (Willingham in DeBorer, 2015; Bronkar, 2017; Willingham, 2018).

4.1 Primeri ustvarjalnic v splošnih knjižnicah

Willingham (2018) v pregledu vzpostavitve in delovanja različnih ustvarjalnic v različnih vrstah knjižnic in iz različnih delov sveta ugotavlja, da je uspešnim ustvarjalnicam skupno:

- osredotočenost na skupnost,
- načrtovanje,
- prilagodljivost,
- sposobnost opolnomočenja/zagovorništvo,
- pripravljenost na neuspeh,
- pričakovanje in sprejemanje hrupa in nereda,
- sodelovanje s strokovnjaki iz skupnosti (str. 84).

Nekatere od teh elementov lahko zaznamo tudi pri opisih uspešnih ustvarjalnic, ki delujejo v različnih državah in so pomembno oblikovale razumevanje ustvarjalnega gibanja v okviru splošnih knjižnic.

Fayetteville Free Library FabLab⁶

Združene države Amerike, Zvezna država New York

Ustvarjalnica *FabLab* (*Fabulous Laboratory*) se je odprla leta 2011 in je bila prva ustvarjalnica v splošni knjižnici. Po vzpostavitvi so se zaposleni intenzivno izobraževali na različnih področjih, povezanih z ustvarjalnico. V prvih letih je prišlo do težav s financiranjem storitve in prostorsko stisko, ki so jih uspešno rešili. Z ustvarjalnico v knjižnico uspešno privabljajo tudi nove člane.

Osrednja naprava ustvarjalnice ob odprtju je bil 3D-tiskalnik. Seznam opreme so postopoma dopolnjevali in uporabnikom omogočali vedno nova področja za ustvarjanje. Sedaj uporabnikom nudijo 3D-tiskalnik in skener, opremo za digitalno rezanje in graviranje, šivanje, elektrotehniko, ročne spretnosti ter ročna orodja in STEM učne komplete (FFL Fab Lab, n.d.). V drugi ustvarjalnici *Creation Lab* je na voljo oprema za ustvarjanje fotografij, videoposnetkov, spletnih strani, podkastov in glasbe (FFL Creation Lab, n.d.). Za uporabo nekaterih naprav morajo uporabniki opraviti izobraževanja.

V ustvarjalnici so uporabnikom za pomoč na voljo bibliotekarji in prostovoljci iz lokalnega okolja, ki imajo specifična znanja, prav tako sodelujejo s študenti bližnje univerze. Zaposleno imajo tudi učiteljico, ki oblikuje učne načrte dejavnosti v ustvarjalnici za mlajše uporabnike. (Britton in Considine, 2012; Britton, 2012; Willingham, 2018).

Makerspace, Zentralbibliothek Köln⁷

Nemčija, Köln

Leta 2013 je Centralna knjižnica v Kölnu, kot prva splošna knjižnica v Nemčiji, za svoje uporabnike odprla ustvarjalnico, s katero je želela zagotoviti prostor za mreženje in prenos znanja ter medgeneracijsko sodelovanje (The age of makers, 2013). Ustvarjalnica je odprta za vse uporabnike in ponuja širok nabor opreme, od naprav za 3D-tehnologijo, robotiko, izrezovanje do opreme za šivanje, STEM učnih kompletov in računalnikov.

Zaposleni v času odprtosti ustvarjalnice novim uporabnikom nudijo izobraževanje in jih usmerjajo k ustreznim napravam. Izvajajo tudi posebne programe izobraževanj za posamezne starostne skupine, v proces načrtovanja teh programov

---

⁶ <https://www.fflib.org/>

⁷ <https://www.stadt-koeln.de/leben-in-koeln/stadtbibliothek/zentralbibliothek/>

pa vključujejo tudi uporabnike. Otroke privabljajo predvsem v času velikonočnih in jesenskih počitnic, ko izvajajo posebne delavnice z namenom seznanjanja z najnovejšimi tehnologijami (Giersberg, 2014; Musik, Medien, Makerspace, n.d.).

FryskLab, Bibliotheekservice Fryslân⁸

Nizozemska, Frizija

Ustvarjalnica v splošni knjižnici je lahko tudi mobilna oziroma potujoča. Na Nizozemskem, v provinci Frizija, od leta 2013 deluje FryskLab, prva potujoča ustvarjalnica v Evropi. Gre za potujočo ustvarjalnico, katere cilj je reševanje težav lokalnega okolja (revščina otrok, nedokončano formalno izobraževanje, pomanjkanje usposobljenega kadra) ter vrnitev splošne knjižnice v središče družbe. Ustvarjalnica je odprta za vse zainteresirane. Sodelujejo z osnovnimi šolami, manjšimi podjetji in okoliškimi vasi, kjer je dostop do sodobne tehnologije omejen. Ustvarjalnica, ki je bila v prvem letu nagrajena za inovativnost, je tudi del mreže FabLab (fabrication laboratory) (de Boer, 2015; FryskLab, n.d.).

FryskLab, ki lahko sprejme do 12 odraslih ali do 20 otrok, uporabnikom omogoča dostop do naprav za 3D-tehnologijo in izrezovanje, kompletov za električna vezja ter različnih ročnih orodij. Uporabnikom so na voljo tudi prenosni računalniki in dostop do brezžične internetne povezave (FryskLab, n.d.).

GKR Lab, Gradska knjižnica Rijeka⁹

Hrvaška, Reka

V splošni knjižnici v Reki so leta 2014 odprli inkubator 3D-tiskanja. GKR Lab je namenjen otrokom in mladostnikom do 24. leta, njegov cilj pa je, da mladim približa nove tehnologije, s 3D-tiskom pa spodbudi ustvarjalnost, eksperimentiranje, preizkušanje ter učenje s pomočjo sodobnih digitalnih orodij. Z ustvarjalnico so se odzvali na uporabniške potrebe, hkrati pa razvili knjižnico in pripomogli k njeni večji prepoznavnosti v družbi (Lab, n.d.).

Poleg opreme za 3D-tehnologijo lahko uporabniki dostopajo tudi do Raspberry Pi majhnih računalnikov, kompletov električnih vezij in drugih potrebščin za ustvarjanje. Osebe skupaj s prostovoljci nudi pomoč uporabnikom pri različnih aktivnostih, hkrati pa izobražujejo skupine iz osnovnih in srednjih šol. Zaradi

---

⁸ <https://fers.nl/>

⁹ <https://gkr.hr/>

dobrega obiska in sprejetja med mladimi se že srečujejo s prostorsko stisko (Lab, n.d.; Willingham, 2018).

Mojstrovalnica, Goriška knjižnica Franceta Bevka¹⁰

Slovenija, Nova Gorica

Goriška knjižnica Franceta Bevka je prva splošna knjižnica v Sloveniji z ustvarjalnico. Ustvarjalnico so odprli septembra 2017, dve leti od prve ideje, ki so jo pridobili v okviru projekta Erasmus+ na Finskem. Z ustvarjalnico so želeli rešiti zaznano težavo nizke informacijske in digitalne pismenosti osnovnošolcev ter srednješolcev. Z organizacijo različnih dogodkov sodelujejo z lokalnimi osnovnimi in srednjimi šolami.

Osrednja dejavnost ustvarjalnice je 3D-tehnologija: uporabnikom sta na voljo dva 3D-tiskalnika, več 3D-pisal in 3D-skener ter dva računalnika z ustrezno programsko opremo za 3D-modeliranje. V sodelovanju z lokalnim zagonskim podjetjem je v ustvarjalnici na voljo tudi »tihi glasbeni studio« *Play2Me*. Ustvarjalnica je bila zelo dobro sprejeta, knjižnica pa želi uporabnikom v prihodnosti ponuditi nove naprave in programsko opremo za ustvarjanje ter daljši odpiralni čas (Mojstrovalnica, n.d.; Vidmar, 2019).

5 Umestitev ustvarjalnic v splošne knjižnice

5.1 Ustvarjalnice kot orodje za uresničevanja poslanstva knjižnic

Splošne knjižnice načrtujejo in vzpostavljajo vedno sodobnejše storitve. Načrtovanje ustvarjalnih storitev zato nekateri razumejo kot logičen korak za razvoj splošnih knjižnic (Torrone, 2011). Ameriško knjižničarsko združenje namen ustvarjalnice kot storitve knjižnice natančneje utemeljuje v svoji objavi (American Library Association, 2014):

Ustvarjalnice v knjižnicah omogočajo vsakomur razviti kritično mišljenje in spretnost reševanja problemov. Dajejo priložnosti za sodelovanje ter udejstvovanje skupnosti, kar bo pripomoglo k podjetniškemu razmišljanju in novi generaciji služb s področja STEM. Ustvarjalnice omogočajo dostop do orodij (od knjig do 3D-tiskalnikov) in, kar je najpomembneje, 'dostop drug do drugega'. Ustvarjalnice v knjižnicah

---

¹⁰ <https://www.gkfb.si/>

so pomembni prostori neformalnega izobraževanja, ki lokalni skupnosti omogočajo, da ustvarja in usmerja lastno prihodnost.

Ustvarjalnice namreč poslanstvo knjižnic, da zagotavljajo dostop do znanja, dopolnjujejo z zagotavljanjem dostopa do orodij, hkrati pa knjižničarji ustvarjalnice vidijo tudi kot storitev, ki »razširja koncept dostopa do ustvarjanja mreže znanja« (Barniskis, 2016, str. 111). Ustvarjalnice, kot pravi Willingham (2018), *»povečujejo pravičnost dostopa do znanja s tem, ko dostopu do knjig ter spleta dodajajo tudi dostop do orodij ter drugih virov za ustvarjanje«* (str. xi).

Lokalnemu okolju knjižnica z ustvarjalnico ponuja prostor, kjer se lahko posamezniki družijo, podpirajo ter medsebojno dopolnjujejo svoje ideje. Kot naravno nadgradnjo knjižnic pri zagotavljanju dostopa do računalniških ter avdio in vizualnih tehnologij ustvarjalnice prepoznava tudi IFLA v poročilu za leto 2017 (IFLA, 2017). Evropska unija pa je predvsem splošne knjižnice prepoznala kot ključne pri pridobivanju digitalnih veščin (Libraries lead with digital, n.d.), ki bi jih uporabniki lahko pridobili tudi v ustvarjalnicah.

Splošne knjižnice s svojimi informacijskimi viri in storitvami pogosto služijo kot neformalni prostori za učenje. Za mlajše uporabnike pripravljajo pravilne ure in ustvarjalne delavnice, starejši se zbirajo na različnih prireditvah ali delavnicah, vsi pa so posredno ali neposredno vključeni v informacijsko opismenjevanje. Ustvarjalnice nobene od teh aktivnosti splošne knjižnice ne prevzemajo, pač pa predstavljajo prostor, ki lahko obogati te dejavnosti in hkrati doda nove, ki bodo izhajale iz potreb uporabnikov (Fontichiaro, 2015, 2018).

Ustvarjalnice razširjajo možnost vseživljenjskega učenja v knjižnici (Williams in Willett, 2019; Abron, 2018). Prav tako pa lahko v splošnih knjižnicah predstavljajo podporo formalnemu izobraževanju, predvsem kot dodatna izobraževalna enota osnovnih ali srednjih šol. Prednost ustvarjalnic, ki so del splošnih knjižnic, je tudi možnost spoznavanja in povezovanja različnih področij, ne glede na predhodna znanja ali formalno izobrazbo uporabnikov (Abram, 2015; Barton et al., 2017; Hartnett, 2016; Martin et al., 2017). Ustvarjalnice imajo v kombinaciji s klasičnimi knjižničnimi storitvami in viri informacij potencial, da postanejo okolje, kjer se bodo iskale inovativne rešitve različnih nalog in kjer se bo razvijala ustvarjalnost (Costello et al., 2017).

Splošne knjižnice so primerne ustanove za vzpostavitev ustvarjalnic predvsem zato, ker že sedaj v svoje delovanje vključujejo naprave ali pripomočke za uporabo novih tehnologij, podpirajo izobraževanje in svoj prostor nudijo lokalnemu okolju za medsebojno povezovanje. Z vzpostavitvijo ustvarjalnice splošna knjižnica ohranja svojo prvotno nalogo posredovanja informacij in hkrati dodaja nove

oblike, prostore ter tehnologije, s čimer še dodatno podpira ustvarjalnost uporabnikov (Johnson, 2017b), vzpostavlja nova sodelovanja z lokalno skupnostjo (Fallows, 2016) in z brezplačnim dostopom do ustvarjalnice odraža odnos celotne skupnosti do napredka in razvoja (Willingham, 2018).

Koristi, ki jih ustvarjalnice lahko prinesejo knjižnici in lokalni skupnosti, navaja tudi Kemp (2013). H koristim uvršča navduševanje mladih za izdelovanje, prisotnost učnega okolja za celotno skupnost ter izobraževalno orodje, ki pripomore k povezovanju z lokalnimi in izobraževalnimi institucijami. Ustvarjalnice v splošnih knjižnicah služijo posameznikom, ki želijo razviti svoje ideje, kot tudi širšemu okolju, na primer lokalnim podjetjem, če se s to storitvijo vključujejo v različne projekte (Burke, 2014; Hartnett, 2016). Predvsem v manjših krajih je lahko ustvarjalnica v splošni knjižnici edini prostor, ki omogoča odkrivanje lastnih potencialov in medsebojno povezovanje ter prepoznavanje lokalnih talentov in mojstrov, ki lahko s svojim znanjem pomagajo drugim v lokalnem okolju (Barniskis, 2016).

5.2 Ustvarjalnice kot del proaktivnega delovanja knjižnic

V današnjem času naj bi splošna knjižnica predstavljala platformo, ki omogoča razvoj znanja in lokalnega okolja, je konstantno prisotna in ustvarja mreže ljudi in idej, ki so podprte z različnimi storitvami (Weinberger, 2012). Splošna knjižnica prisotnost v lokalnem okolju in svoje namensko delovanje za uporabnike uresničuje s proaktivnim delovanjem. To pomeni, da splošne knjižnice »ugotavljajo in predvidevajo potrebe prebivalcev v lokalni skupnosti. Svoj program načrtujejo v dialogu z lokalno skupnostjo in njenimi prebivalci glede na potrebe okolja in razpoložljive zmožnosti knjižnice« (Strokovna priporočila, 2018, str. 3).

Temelj za proaktivno delovanje splošne knjižnice so knjižnične vloge, ki definirajo dejavnost splošne knjižnice in predstavljajo okvir za strateško načrtovanje. V Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (2018) lahko identificiramo tudi nekaj vlog, ki bi jih splošne knjižnice lahko uresničevale z vzpostavitvijo ustvarjalnic:

- *Pridobivanje znanja*, ki kot ciljne skupine zajema vse prebivalce lokalnega okolja. Kot je zapisano v opisu te vloge (str. 42), »knjižnica prebivalcem [...] omogoča učenje v ustreznem prostoru z ustrezno opremo, [...]«. Posamezniki in lokalna skupnost imajo zaradi ustreznega prostora več koristi, med drugim tudi večjo produktivnost, ustvarjalnost ter sodelovalno kulturo.
- *Vključevanje v družbo*, ki kot ciljno skupino predvideva vse, še posebej ranljive skupine prebivalcev. Namen te vloge je, da »vključi prebivalce v družbeno življenje za doseganje enakosti ter nudi podporo in ozavešča prebivalce

lokalne skupnosti pri uresničevanju socialnih, državljskih in potrošniških pravic« (str. 47). V Strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice (2018) je kot možna oblika dela za to knjižnično vlogo predvidena organizacija dogodkov, s katerimi lokalno prebivalstvo pridobiva znanje ter veščine in se medsebojno povezuje.

- *Spodbujanje povezovanja in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti* pa je knjižnična vloga, ki jo lahko ustvarjalnice najbolj izpolnjujejo s svojim delovanjem v okviru splošnih knjižnic. Namen te knjižnične vloge je povezovanje prebivalcev, kjer gre tako za povezovanje in sodelovanje posameznikov kot tudi različnih organizacij. Hkrati ta vloga spodbuja inovativnost, skupno reševanje problemov in osebno ustvarjalnost. V opisu je zapisano, da knjižnica za to vlogo zagotavlja tudi ustrezen prostor, posameznik pa pridobi določene koristi, kot so: »uresničevanje potencialov, osebni napredek, [...] izboljšanje možnosti v življenju, poklicu in poslovanju, [...] večja osebna ustvarjalnost« (str. 56).

6 Načrtovanje ustvarjalnice

Načrtovanje je ključnega pomena pri vseh storitvah v knjižnici, zato je potrebno v fazi načrtovanja preučiti vse vidike ustvarjalnice in razmisliti, kaj knjižnica potrebuje, da uporabnikom omogoči ustvarjanje v ustvarjalnici (Compton et al., 2015). Storitev ustvarjalnice je novost v knjižnicah, zato se je najprej potrebno seznaniti s konceptom ustvarjalnic in gibanja ustvarjalcev ter z vsemi vidiki ustvarjanja in uporabe različnih orodij in tehnologij.

Za lažji proces načrtovanja in kasneje njenega delovanja je smiselno vzpostavitev ustvarjalnice vključiti tudi v strateški načrt knjižnice (Johnson, 2017b). Ustvarjalnica mora biti smiselno vpeta v ostale dejavnosti knjižnice in se z njimi dopolnjevati. Vsaka knjižnica pa mora na lastnem primeru ugotoviti, kako lahko poveže novo storitev z ostalimi dejavnostmi knjižnice in tako spodbudi uporabnike, da prehajajo med različnimi dejavnostmi in izkoristijo vse danosti, ki jim jih nudi knjižnica (Moorefield-Lang, 2015; Williams in Willett, 2019).

6.1 SWOT analiza

Kot pravi Willingham (2018), je nemogoče, da bi ustvarjalnice v knjižnicah funkcionirale na enak način kot ostale storitve. Da pridobimo vpogled v notranje in zunanje dejavnike ustvarjalnice in da bomo lahko naslednje korake v načrtovanju in kasneje pri vzpostavitvi prilagodili prepoznanim prednostim, slabostim, priložnostim in nevarnostim, lahko storitev ustvarjalnice preučimo tudi s SWOT analizo (FabLabNet, 2017; McFarland, 2017).

Po pridobljenem znanju o ustvarjalnicah lahko knjižnice pričnejo z načrtovanjem nove storitve. V izogib težavam pa lahko pred pričetkom načrtovanja knjižnica opravi SWOT analizo. Z njo lahko ugotovi, ali za vzpostavitev ustvarjalnice v njihovi knjižnici obstaja več prednosti in priložnosti ali prednjačijo slabosti in nevarnosti, ki bi morebiti ogrozile uspešnost ustvarjalnice med načrtovanjem kot tudi po vzpostavitvi. SWOT analizo lahko uporabimo tudi kasneje za vsako potencialno orodje, ki bi ga želeli vključiti v ustvarjalnico.

V preglednici 1 smo na podlagi tuje literature o načrtovanju in delovanju ustvarjalnic poskušali identificirati nekaj možnih prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti ustvarjalnice kot nove storitve splošne knjižnice.

Preglednica 1: SWOT analiza o primernosti ustvarjalnice kot nove storitve splošne knjižnice

PREDNOSTI	SLABOSTI
– proaktivno delovanje knjižnice – usmerjenost v razvoj knjižnične dejavnosti – osebje, ki se je pripravljeno izobraževati in sodelovati pri novi storitvi – izkušnje z načrtovanjem – poznavanje lokalne skupnosti – poznavanje uporabniških potreb – vzpostavljena podpora izobraževanju – omogočanje povezovanja lokalne skupnosti v prostorih knjižnice	– pomanjkanje kadra – prostorska stiska – pomanjkanje razumevanja in sodelovanja s strani ustanovitelja – težave pri zagotavljanju in pridobivanju finančnih sredstev – nevzpostavljena sodelovanja z lokalnim okoljem
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
– pridobivanje novih uporabnikov – razvoj knjižnice in pestrosti knjižničnih storitev – vključevanje uporabnikov v načrtovanje – storitev je primerna za večino uporabnikov – nudenje podpore izobraževalnim ustanovam in lokalnim podjetjem – zaposlenim je omogočena uporaba veščin in znanj iz drugih področij – sodelovanje s ključnimi deležniki – vključitev strokovnjakov iz lokalnega okolja	– v lokalnem okolju se podobna storitev že izvaja – uspešnost storitve je težko predvideti – storitev v premajhnem obsegu zadovoljuje uporabniške potrebe – opuščanje ostalih storitev – sprememba vloge in podobe knjižnice v lokalnem okolju – nepredvidljiv razvoj družbe in tehnologije

6.2 Izhodišča za načrtovanje

V procesu načrtovanja ustvarjalnice se lahko ves čas pojavljajo nove ideje in možnosti, vendar knjižnica ne bo imela vedno časa, financ ali osebja, da bi jih lahko uresničila. Pri odločitvi, katere ideje sprejeti ali zavrniti, ključno vlogo tako igrajo (Johnson, 2017b):

- razumevanje strateških usmeritev knjižnice in njenega poslanstva,
- poznavanje lokalne skupnosti ter
- opredelitev usmeritev in ciljev ustvarjalnice.

Ker bo ustvarjalnica del splošne knjižnice, mora ta storitev odražati oziroma nadgrajevati poslanstvo knjižnice. Skladno s poslanstvom knjižnice je tako smiselno opredeliti tudi poslanstvo, cilje in usmeritev ustvarjalnice. Usmeritev ustvarjalnice naj ne bo preozka, cilji pa naj ne bodo omejeni zaradi proračuna ali časovnega okvirja. Da bo ustvarjalnica primerna za vse potencialne uporabnike, Johnson (2017b) tudi poudarja, da mora ustvarjalnica zagotavljati prostor, ki omogoča odkrivanje novih področij ustvarjanja in hkrati ne omejuje tistih, ki so področje ustvarjanja že odkrili.

Willingham (2018, str. 29) predlaga sedem korakov, ki nas bodo vodili pri vzpostavitvi, kasneje pa tudi pomagali pri razvoju ustvarjalnice, da jo bomo lahko prilagajali uporabniškim potrebam in ne bo postala zastarel prostor, ki bo vedno manj obiskan:

1. opredelitev obsega raziskave uporabniških potreb (kaj želimo preučiti);
2. določitev načina izvedbe raziskave uporabniških potreb;
3. zbiranje podatkov (npr. anketiranje, fokusne skupine);
4. oblikovanje ključnih ugotovitev na podlagi kvalitativnih in kvantitativnih podatkov;
5. opredelitev prednosti, pomanjkljivosti, izzivov in priložnosti na podlagi zbranih podatkov;
6. določitev prednostnih nalog in oblikovanje akcijskega načrta, ki določa nadaljnje korake in opredeljuje, kdo bo odgovoren za posamezne naloge;
7. komunikacija podatkov, analiz in načrta z vsemi, vključenimi v načrtovanje ustvarjalnice, in tudi drugimi deležniki.

Ob načrtovanju ustvarjalnice je priporočljivo pripraviti tudi razvojne dokumente, kjer začrtamo smernice za ustvarjalnico. Tako bomo lahko zagotovili konsistentnost v razvoju, hkrati pa bomo lahko zagovarjali odločitve pri financerjih in partnerjih. Freeman in Freeman (2017, str. 13) kot ključni pri načrtovanju novih storitev izpostavljata vprašanja: »Zakaj smo se tega lotili in kaj želimo doseči?«. Tudi Fontichiaro (2015, str 194; 2018, str. 223) opozarja na najpomembnejša vprašanja, ki si jih moramo zastaviti pri načrtovanju ustvarjalnice:

- Kakšen je namen ustvarjalnice v organizaciji? Kakšni so želeni vplivi ustvarjalnice? Kako bo organizacija vedela, da je bila uspešna?
- Katere druge ustvarjalne dejavnosti se odvijajo v lokalnem okolju in kako organizacija dopolnjuje obstoječe ustvarjalne projekte?
- Ali je naloga ustvarjalnice, da zagotovi vrsto zanimivih, zabavnih in praktičnih dejavnosti?
- Ali je naloga ustvarjalnice zagotoviti možnost stalnega izobraževanja na določenih področjih?
- Ali je ustvarjalnica v knjižnici edina v lokalnem okolju ali pa je le ena izmed možnosti za preizkus različnih dejavnosti, preden se posameznik odloči za

formalno izobraževanje na določenem področju ali za ustvarjalnico, ki pokriva specifično področje?

Skupaj z odgovori na zgornja vprašanja je smiselno v razvojne dokumente vključiti tudi določila o delovnem času, različnih pogojih in omejitvah uporabe ustvarjalnice (npr. starost otrok, časovne omejitve za zagotavljanje pravične rabe opreme) ter varnostna določila. Hkrati naj dokument predvideva tudi kodeks ravnanja uporabnikov v ustvarjalnici. Hatch (2014) dodaja, da naj bo dokument oblikovan tako, da bo dostop do ustvarjalnice omogočen čim širšemu krogu potencialnih uporabnikov. Dokument naj bo skladen s poslanstvom knjižnice in politiko njenega delovanja ter naj hkrati vključuje tudi cilje razvoja ustvarjalnice. Ti naj odražajo potrebe, želje in predloge vseh prepoznanih ključnih deležnikov. Tako se bomo zavezali k napredku storitve, ki jo šele načrtujemo (Burke, 2014; Willingham in DeBorer, 2015).

Ker se zavedamo, da ustvarjalnico načrtujemo tudi za prihodnost, se moramo odzvati na trenutne potrebe ključnih deležnikov in hkrati načrtovati načine, kako bomo ustvarjalnico razvijali v prihodnje in kako jo bomo ohranjali uspešno (Johnson, 2017a). Pri načrtovanju moramo zato razmisliti tudi o različnih napovedih tehnološkega napredka kot tudi o spremembah v izobraževalnem sistemu.

6.3 Ključni deležniki

Prepoznavanje ključnih deležnikov je pomemben korak v procesu načrtovanja ustvarjalnice. Willingham in DeBorer (2015) navajata tri skupine, katerih stališča o storitvah in razvoju knjižnic so ključnega pomena za uspešen razvoj storitve: potencialni uporabniki, lokalna skupnost, osebje knjižnice in prostovoljci. Vse skupine je smiselno vključiti že v načrtovanje ustvarjalnice.

Uporabniki

Uporabniki kot prva skupina deležnikov vplivajo predvsem na vsebino nove storitve, saj mora biti storitev za uspešno delovanje načrtovana na podlagi uporabniških potreb (Barniskis, 2016). Priporočljivo je, da v procesu načrtovanja preučimo in analiziramo vsako uporabniško skupino ločeno ter tako identificiramo potrebe in želje posameznih skupin. V ustvarjalnici lahko pričakujemo uporabnike različnih starostnih skupin, z različnim predznanjem in z različnimi idejami, kaj želijo ustvarjati (Bronkar, 2017). Prav tako se njihove potrebe in želje lahko precej razlikujejo od pričakovanj, ki jih imajo vodje v knjižnici, osebje ali zunanji financerji te storitve (Moorefield-Lang, 2019).

Z namenom prepoznavanja potreb potencialnih uporabnikov in celostnega razumevanja skupnosti uporabnikov ustvarjalnice Willingham (2018) predlaga anketiranje in izvedbo fokusnih skupin. Z izvedbo metode spraševanja lahko pridobimo ključne podatke o uporabniških potrebah, ki bodo vplivale na vsebino ustvarjalnice, tako z vidika opreme kot tudi dejavnosti. Uporabnike lahko povprašamo po njihovih interesih in motivaciji za ustvarjanje, na podlagi česar lahko prepoznamo zaželeno področja ustvarjanja (Vecchione et al., 2017). Povprašati jih moramo, kaj želijo početi in česa se želijo naučiti pri delu z različnimi orodji (Fisher, 2016). Med načrtovanjem pa moramo spremljati tudi vedenje uporabnikov, ki že zahajajo v knjižnico in preučiti njihove aktivnosti (Bagley, 2014).

Lokalna skupnost

Knjižnica se lahko z dobrim poznavanjem lokalne skupnosti poveže s potencialnimi partnerji, ki so lahko vključeni že pri načrtovanju ali kasneje pri izvedbi, lahko pa so tudi uporabniki ustvarjalnice (Willingham in DeBorer, 2015). Poznavanje lokalne skupnosti lahko pridobimo z analizo okolja, kjer prepoznamo različne skupine (od strokovnjakov s posameznih področij, do podjetij in organizacij), s katerimi bi lahko sodelovali.

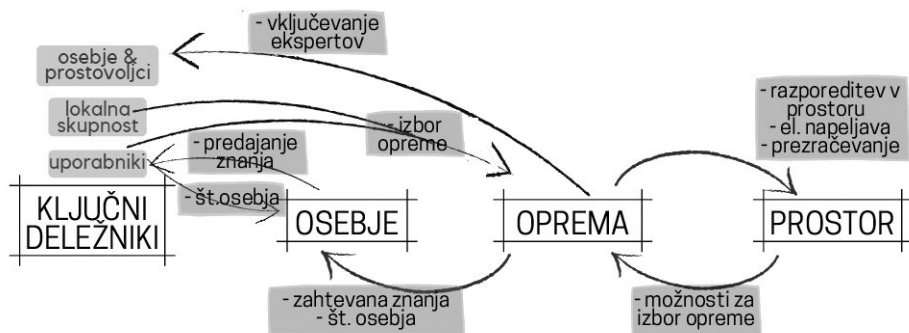
Osebe in prostovoljci

Osebe vpliva tako na načrtovanje storitve kot tudi na kasnejše delovanje ustvarjalnice. Z njihovim sodelovanjem pridobimo pomembno vrednost njihovih preferenc in izkušenj z uporabniki (Willingham in DeBorer, 2015). Prostovoljci so v ustvarjalnico vključeni predvsem kot strokovnjaki iz lokalnega okolja. Njihov doprinos je najpogosteje njihovo lastno znanje, ki ga predajajo ostalim uporabnikom. Knjižnica lahko z njihovo vključenostjo gradi lokalno mrežo ustvarjalcev (Willingham, 2018).

6.4 Usmeritve za vzpostavitev ustvarjalnice

Načrtovanje novih storitev v knjižnici lahko privede do spoznavanja, načrtovanja in upravljanja novih področij, s katerimi se pred tem nismo srečali, ta področja pa lahko zahtevajo tudi specifične pristope, vezane na novo storitev. Z vidika načrtovanja in vzpostavitve storitve ustvarjalnice so ta področja vezana predvsem na upravljanje s človeškimi viri in njihovim znanjem, pripravo prostora in izbiro opreme. Gre za tri elemente ustvarjalnice, katerih medsebojni vplivi so, skupaj s ključnimi deležniki, nujni za delovanje in definiranje posamezne

ustvarjalnice. S sliko 1 smo želeli shematsko ponazoriti povezave med ključnimi elementi ustvarjalnice.

Slika 1: Elementi ustvarjalnic z medsebojnimi vplivi

6.4.1 Osebj

Ustvarjalnica že od načrtovanja naprej potrebuje eno ali več odgovornih oseb, ki so seznanjene s trendom ustvarjalnih prostorov v knjižnicah in imajo hkrati ustrezna znanja (Fisher, 2016). Osebj ustvarjalnico načrtuje, vzpostavi, vzdržuje in kasneje upravlja (Horton, 2019). V ustvarjalnicah, za katere želimo, da bodo dolgoročne in da bodo njihovi programi ustrezni, Koh in Abbas (2015, str. 119) ugotavljata, da so potrebne kompetence osebja:

- sposobnost učenja,
- sposobnost prilagajanja spremembam,
- sposobnost sodelovanja,
- zagovornišvo,
- sposobnost pomoči različnim uporabnikom.

Hkrati so potrebne tudi veščine upravljanja, razvoja in načrtovanja programov, zbiranja sredstev, tehnološke pismenosti ter poučevanja in pomoči različnim skupinam uporabnikov. Te veščine pa dopolnjujejo tudi mehke veščine, ki temeljijo na osebnostnih lastnostih (Koh in Abbas, 2015).

Osebj mora poznati orodja in tehnologije, ki so na voljo uporabnikom v ustvarjalnici, prav tako pa morajo poznati ustrezne protokole varnosti in zaščite, da lahko poskrbijo za varnost uporabnikov (Willingham, 2018). Zato je nujno izobraževanje osebja (Horton, 2019; Moorefield-Lang, 2015), za katerega lahko poskrbimo na več načinov, tudi preko spletnih seminarjev ali z izobraževanji v drugih ustvarjalnicah (Fisher, 2016; Willingham, 2018).

Koliko zaposlenih potrebujemo za delo v ustvarjalnici, je odvisno od »števila uporabnikov, ki jih pričakujemo, projektov, ki se bodo odvijali, in od načina oziroma vrste podpore, ki jo želimo nuditi uporabnikom« (Bagley, 2014, str. 11). Zavedati pa se moramo, da je podpora s strani osebja zaželeno pri vseh dejavnostih, vendar se stopnja podpore razlikuje glede na zahtevnost dejavnosti (Bagley, 2014). Za dobro uporabniško izkušnjo v ustvarjalnici lahko poskrbimo z ustrezno izobraženim osebjem. To so lahko zaposleni, ki v svoje strokovno delo bibliotekarja vključijo lastne hobije in veščine (Fisher, 2016), ali pa k sodelovanju povabimo strokovnjake iz lokalnega okolja, ki razbremenijo osebje, ki pogosto v knjižnici opravlja tudi druge naloge (Willingham, 2018).

6.4.2 Prostor

Ustvarjalnica za svoje delovanje potrebuje tudi fizični prostor, kjer bo uporabnikom na voljo oprema. Prostor ustvarjalnice načrtujemo glede na vrsto ustvarjalnice, ki jo želimo vzpostaviti, izbrano opremo, proračunske zmožnosti in glede na to, kakšne pogoje imamo za vzpostavitev. Za uspešno ustvarjalnico ni potrebe po gradnji novih prostorov ali celostni preureditvi obstoječih, vsekakor pa umeščanje v obstoječe prostore pomeni določene omejitve pri načrtovanju ustvarjalnice (Bagley, 2014).

Prostor, ki bo namenjen ustvarjalnici, je potrebno izoblikovati v procesu načrtovanja, znanih pa je nekaj splošnih priporočil:

- ustvarjalnica naj bo hkrati funkcionalna in udobna (Burke, 2014);
- zasnova prostora naj omogoča prosto gibanje in uporabnikom nudi možnost izbire med samostojnim in skupinskim delom (Wells, 2017) – s postavitvijo večjega delovnega prostora na sredini spodbudimo sodelovanje v ustvarjalnici (Abron, 2018), hkrati pa z mesti za samostojno delo omogočimo razvijanje posameznikovih idej (Makerspace Playbook, 2013);
- v ustvarjalnico je smiselno vključiti police z referenčnim gradivom in s tem uporabnikom ponuditi izbiro pridobivanja informacij od osebja ali iz drugih dostopnih virov (Wells, 2017);
- del ustvarjalnice je lahko razstavni prostor, kjer uporabniki predstavijo svoje izdelke. Lahko pa ga umestimo tudi izven ustvarjalnice in tako privabimo še ostale uporabnike knjižnice (Abron, 2018; Webb, 2018).

Število uporabnikov, ki bodo lahko hkrati uporabljali ustvarjalnico, je odvisno od velikosti prostora. Kemp (2013) in Willingham (2018) predlagata na uporabnika minimalno 4,6 m² delovnega prostora. Ob tem moramo biti pozorni na posamezna orodja, ki lahko za varno delo zahtevajo večji delovni prostor (Willingham, 2018). Med načrtovanjem je smiselno razmišljati tudi o razvoju

ustvarjalnice in možnih prilagoditvah, tako da vključimo mobilno pohištvo, zagotovimo možnost hrambe manjših naprav in menjave z drugimi, dostopnost materialov pri delu, smiselno razporeditev električne napeljave in prezračevanja, ipd. (Johnson, 2017b). Ti elementi prostora pa vplivajo tudi na razporeditev opreme v ustvarjalnici. Da bomo smiselno razporedili opremo, moramo poznati vse lastnosti orodij (Bronkar, 2017) in skladno z njimi zagotoviti dovolj vtičnic, namestiti primerno razsvetljavo (Delecki, 2017; Makerspace Playbook, 2013; Willingham, 2018) in prezračevalni sistem (Kemp, 2013; Willingham, 2018). Da zagotovimo nemoteno delo, moramo prostor organizirati tako, da so ustrezni materiali in potrebščine na voljo pri orodjih ter delovnih mestih, kjer se uporabljajo. Za bolj samostojno delo uporabnikov je dobro, da na vidnih mestih označimo, kje se nahajajo posamezni materiali in potrebščine (Compton et al., 2015). V ustvarjalnici moramo zagotoviti tudi prostor za hrambo polizdelkov, ki še čakajo na dokončanje (Kemp, 2013; Willingham, 2018).

Ena izmed glavnih skrbi pri načrtovanju ustvarjalnice mora biti tudi varnost uporabnikov. Z vidika varnosti moramo omogočiti delo uporabnikov brez nepotrebnih premikov po celotni ustvarjalnici, kjer je potrebno, moramo poskrbeti za zaščitne pripomočke (očala, rokavice, maske, oblačila ...) (Kemp, 2013). Delovne površine morajo biti primerne glede na orodja in naprave, ki so v ustvarjalnici. Namestiti moramo tudi primerno, nedrsečo talno oblogo in zagotoviti, da na tleh ni prostih kablov ali drugih predmetov, ki bi lahko bili nevarni za uporabnike (Delecki, 2017; Wells, 2017).

6.4.3 Oprema

Oprema je pomemben del ustvarjalnice, saj zgolj prostor, brez opreme, orodij, naprav in pripomočkov, ne more biti definiran kot ustvarjalnica. Prednost dobro opremljene ustvarjalnice je, da lahko zaradi pestrosti opreme privabi širok krog ljudi, ki želijo ustvarjati na različnih področjih, ter z dostopom do prave opreme, orodij in potrebščin spodbudi lokalno okolje k ustvarjanju (Hatch, 2014).

Kljub temu, da je kot oprema v ustvarjalnici najpogosteje omenjen 3D-tiskalnik (Burke, 2014; Fontichiaro, 2018), je to le eno izmed možnih orodij, ki jih lahko vključimo v ustvarjalnico (Bronkar, 2017; Burke, 2014). Pogosto se z ustvarjalnico povezuje visokotehnološka oprema, vendar Abron (2018) opozarja, da uspešnost ustvarjalnice ni pogojena s sodobnimi in naprednimi tehnologijami, pač pa s smiselno vključitvijo opreme glede na uporabniške potrebe. Pri izbiri opreme ima skupaj s cilji ustvarjalnice in prepoznanimi uporabniškimi potrebami ključno vlogo še razpoložljiv proračun ter osebe in prostor, ki ga imamo na voljo (Bronkar, 2017).

V ustvarjalnici nastajajo tako izdelki kot ideje in koncepti. Uporabniki pri ustvarjanju uporabljajo različne materiale in ustvarjajo tudi v digitalnih formatih. Za posamezne dejavnosti je torej potrebno izbrati primerno opremo in poznati različne možnosti zasnove ustvarjalnice (Bronkar, 2017). Opremo delimo na dve skupini:

1. orodja in naprave, ki so uporabnikom na voljo in jih moramo vzdrževati,
2. materiali in potrebščine, ki se v procesu uporabe ustvarjalnice porabljajo in jih moramo za nemoteno delo dodajati (Willingham, 2018).

Pri načrtovanju ustvarjalnice in izbiri opreme si lahko pomagamo z različnimi seznamami predlagane opreme. Seznami se med seboj razlikujejo glede na usmeritve ustvarjalnice ter aktivnosti (Fisher, 2016; Freeman in Freeman, 2017), finančni okvir (Bronkar, 2017) in uporabnike, ki jim bo ustvarjalnica namenjena, ali pa zajemajo širok nabor orodij in naprav (Burke, 2014; Compton et al., 2015; Hatch, 2014; Makerspace Playbook, 2013; Willingham in DeBorer, 2015; Willingham, 2018).

V preglednicah 2 in 3 je prikazan seznam možne opreme ustvarjalnic, ki je bil sestavljen na podlagi seznamov opreme iz literature in opreme različnih ustvarjalnic (Bronkar, 2017; Burke, 2014; Compton et al., 2015; FFL Creation Lab, n.d.; FFL Fab Lab, n.d.; Fisher, 2016; Freeman in Freeman, 2017; FryskLab, n.d.; Hatch, 2014; Lab, n.d.; Makerspace Playbook, 2013; Mojstrovalnica, n.d.; Musik, Medien, Makerspace, n.d.; Willingham in DeBorer, 2015; Willingham, 2018).

Preglednica 2: Seznam možne visokotehnološke opreme v ustvarjalnicah

Visokotehnološke naprave	
3D tehnologija	3D tiskalnik
	3D skener
	3D pisala
	Polnila za tisk
	Programska oprema za modeliranje 3D objektov
Izrezovanje	Laserski rezalnik
	Gravirni stroj
	CNC rezalnik
	Programska oprema za vsak rezalnik posamezno
Robotika	Kompleti za sestavljanje robotov
	Že izdelani roboti za programiranje
	Roboti namenjeni različnim starostnim skupinam in predznanju
Elektrotehnika	Kompleti za izdelovanje vezji za začetnike in otroke, uporaba vsakdanjih predmetov
	Kompleti za izdelovanje vezij za poznavalce
	Predizdelana vezja, ki omogočajo povezavo z osebnim računalnikom in učenje programiranja ter nadgradnje vezja

Preglednica 3: Seznam možne nizekotehnološke opreme v ustvarjalnicah

Nizekotehnološke naprave	
Zvok	Naprave za ustvarjanje glasbe, glasbila
	Snemalniki zvoka
	Ojačevalci
	Mikrofoni
	Slušalke
	Predvajalniki glasbe iz različnih nosilcev
Fotografija in videografija	Programska oprema za snemanje in obdelavo zvoka
	Različni fotoaparati (digitalni, zrcalno refleksni) in kamere
	Virtualna očala
	Zeleno platno
	Komplet za osvetlitev
	Mikrofoni
Izdelovanje iz tekstila, oblikovanje oblačil, šivanje	Stojala
	Programska oprema za obdelavo fotografij in videoposnetkov
	Šivalni stroji
	Stroji za vezenje
	Komplet za ročno šivanje
	Naprave za izdelovanje gumbov
Gradnja, sestavljanje	Preša za tisk na tekstil
	Likalnik
	Potrebščine (tekstil, sukanci, šivanke, metri, škarje, bucike, naprstniki, zadrge, gumbi, zaponke ...)
	Programska oprema za oblikovanje oblačil
	LEGO kompleti
	Kompleti lesenih gradnikov
Obdelava različnih materialov	Kompleti magnetnih gradnikov
	Kompleti plastičnih gradnikov
	Kompleti gradbenih komponent
	Pripomočki za obdelavo kovin (brusilniki, rezalniki, varilniki, žage, svedri, stružnice, različne kovine)
	Pripomočki za obdelavo lesa (brusilniki, žage, svedri, stružnice, pripomočki za rezbarjenje, različne vrste lesa)
	Pripomočki za obdelovanje gline (orodja za ročno obdelavo, lončarsko kolo, peč za sušenje, glina)
Umetniško ustvarjanje	Različni materiali (papir, karton, les, keramika, steklo, tekstil, guma, plastelin, glina, modelirna masa, kinetični pesek ...)
	Pripomočki za ustvarjanje nakita
	Odpadni materiali
	Pripomočki za slikanje, risanje (različne podlage, različne vrste barv ...)
	Seti za kaligrafijo

Čeprav lahko uporabimo katerega od seznamov opreme ali si ogledamo že delujoče ustvarjalnice, naj nam bodo to le usmeritve in možnosti za pridobivanje idej za lastno ustvarjalnico (Abron, 2018) ter prispevek k boljšemu razumevanju koncepta ustvarjalnic in njihove vzpostavitve (Freeman in Freeman, 2017). Fontichiaro (2018) pravi, da je zmotno, če želimo potrebo uporabnikov po ustvarjalnici zadovoljiti s prenosom dobrih praks že delujočih ustvarjalnic. Johnson (2017b) pa dodaja, da ni enoznačnega načrta ustvarjalnice, ki bi bil uspešen.

Ko pridobimo ideje o opremi, moramo v izbiro na primeren način vključiti tudi uporabnike. Zavedati pa se moramo, da uporabnike vključujemo v načrtovanje storitve, ki je večini od njih neznana. Uporabniki, ki bi potrebovali storitve ustvarjalnice, se ne zavedajo, da je lahko knjižnica tista, ki bi jim lahko to ponudila brezplačno ali z zelo nizkimi stroški (Bagley, 2014; Compton et al., 2015).

Tako kot poteka nakup knjižnega gradiva skladno z nabavno politiko, je z vidika uspešnega načrtovanja, delovanja in razvoja v fazi načrtovanja smiselno pripraviti dokument nabavne politike za opremo ustvarjalnice. Pri vzpostavitvi ustvarjalnice sledimo temu dokumentu in vključimo tista orodja in tehnologije, ki jih želimo dati na razpolago uporabnikom in ki hkrati ustrezajo finančnim okvirjem (Fontichiaro, 2015; Johnson, 2017b). V nabavni načrt je priporočljivo vključiti tudi vso opremo, za katero smo prepoznali potrebo v okolju, vendar se zaradi finančnega okvirja ali drugih omejitev trenutno še nismo odločili za nakup. S takšnim sistematičnim pristopom se lahko izognemo nesmiselni porabi finančnih sredstev za opremo, ki je ne potrebujemo ali za katero nismo prepoznali uporabniških potreb in želja (Kemp, 2013).

Glede na izbrano opremo in prepoznane uporabniške potrebe lahko pripravimo tudi podporne programe, kot so skupinska ali individualna izobraževanja in delavnice individualne pomoči (Yi in Baumann, 2018). S tem bomo dosegli primerno seznanjenost s celotnim prostorom, pravili v prostoru ter varnostnimi ukrepi (Delecki, 2017; Webb, 2018; Willingham, 2018), ter ustrezno stopnjo začetnega znanja uporabnikov (Fisher, 2016; Vecchione et al., 2017).

7 Zaključek

Ustvarjalnice uspešno dopolnjujejo poslanstvo splošnih knjižnic, tako v Evropi kot širše po svetu in postopoma tudi v Sloveniji. Namen ustvarjalnic, da uporabnikom brezplačno omogočajo preizkušanje in uporabo različnih naprav, orodij in pripomočkov, ima veliko koristi tako za posameznika kot za celotno lokalno okolje knjižnice.

Ker je bil razvoj ustvarjalnic, tako v knjižnicah kot izven njih, zelo pester, lahko ideje in usmeritve za lastno vzpostavitev ustvarjalnice črpamo iz različnih virov. Ustvarjalnica mora ustrezati poslanstvu, ciljem in viziji razvoja knjižnice, katere del bo. V načrtovanje je priporočljivo vključiti uporabnike, osebje knjižnice in lokalno skupnost. Predvsem ponudba ustvarjalnice mora odražati preučene potrebe in želje uporabnikov. Za ustvarjalnico moramo zagotoviti ustrezen prostor in opremo ter izobraženo osebje, ki bo na voljo uporabnikom.

Zaključimo lahko, da so ustvarjalnice zanimiva sodobna storitev, ki splošnim knjižnicam nudi novo priložnost za zadovoljevanje uporabniških potreb in povezovanje z lokalnim okoljem. Navkljub dodatnemu finančnemu strošku, ki nastane s tako bogato storitvijo, je lahko vpliv ustvarjalnic zelo velik in pozitiven. Ob ustreznem poznavanju storitve in njenih koristi bi verjetno marsikatera splošna knjižnica v Sloveniji prepoznala, da se lahko ustvarjalnico individualizira do te mere, da bo ustrezala lokalnemu okolju in potrebam ter željam uporabnikov.

Navedeni viri

Abram, S. (2015). Librarianship. V S. Hirsh (ur.), *Information services today: an introduction* (str. 41–52). Rowman & Littlefield Publishers.

Abron, D. (2018). Journey to a makerspace. *Public Libraries*, 57(4), 14–15.

American Library Association. (2014). *American Library Association supports makerspaces in libraries*. <http://www.ala.org/news/press-releases/2014/06/american-library-association-supports-makerspaces-libraries>

Bagley, C. A. (2014). *Makerspaces: top trailblazing projects: a LITA guide*. ALA TechSource.

Balas, J. L. (2012). Do makerspaces add value to libraries? *Computers in Libraries*, 32(9), 33. <https://teamhughmanatee.files.wordpress.com/2013/04/do-makerspaces-add-value-to-libraries.pdf>

Barniskis, S. C. (2016). Access and express: professional perspectives on public library makerspaces and intellectual freedom. *Public Library Quarterly*, 35(2), 103–125. <https://doi.org/10.1080/01616846.2016.1198644>

Barton, A. C., Tan, E., in Greenberg, D. (2017). The makerspace movement: sites of possibilities for equitable opportunities to engage underrepresented youth in STEM. *Teachers College Record*, 119(6), 1–44. https://eugenemakerspace.com/wp-content/uploads/2018/10/The-Makerspace-Movement_Sites-of-Possibilities-for-Equitable-Opportunities-to-Engage-Underrepresented-Youth-in-STEM.pdf

Bowler, L. (2014). Creativity through »maker« experiences and design thinking in the education of librarians. *Knowledge Quest*, 42(5), 58–61.

Britton, L. in Considine, S. (1. 10. 2012). The makings of maker spaces, part 3: a fabulous home for cocreation. *Library Journal*. <https://www.libraryjournal.com/?detailStory=the-makings-of-maker-spaces-part-3-a-fabulous-home-for-cocreation>

Britton, L. (26. 10. 2012). A fabulous laboratory: the makerspace at Fayetteville Free Library. *Public Libraries Online*. <http://publiclibrariesonline.org/2012/10/a-fabulous-laboratory-the-makerspace-at-fayetteville-free-library/>

Britton, L. (14. 12. 2015). »Making« the future: conclusion of making & the maker movement blog post series. <https://tascha.uw.edu/2015/12/making-the-future-conclusion-of-making-the-maker-movement-blog-post-series/>

Bronkar, C. (2017). How to start a library makerspace. V E. Kroski (ur.), *The makerspace librarian's sourcebook* (str. 3–28). Facet Publishing.

Burke, J. (2014). *Makerspaces: a practical guide for librarians*. Rowman & Littlefield Publishers Publishers.

Cavalcanti, G., (22. 5. 2013). Is it a hackerspace, makerspace, techshop, or fablab? *Make: DIY Projects and Ideas for Makers*. <https://makezine.com/2013/05/22/the-difference-between-hackerspaces-makerspaces-techshops-and-fablabs/>

Compton, E., Boese, A., Lewis, J., Teeri, S. in Yusko, S. (2015). *Making in the Library Toolkit*. American Library Association. <http://www.ala.org/yalsa/sites/ala.org.yalsa/files/content/YALSA%20Making%20Toolkit.pdf>

Costello, L., Powers, M., in Haugh, D. (2017). Pedagogy and prototyping in library makerspaces. V E. Kroski (ur.), *The makerspace librarian's sourcebook* (str. 3–28). Facet Publishing.

de Boer, J. (2015). The business case of FryskLab, Europe's first mobile library FabLab. *Library Hi Tech*, 33(4), 505–518. <https://doi.org/10.1108/LHT-06-2015-0059>

Delecki, K. (2017). Safety and guidelines in the library makerspace. V E. Kroski (ur.), *The makerspace librarian's sourcebook* (str. 73–84). Facet Publishing.

Dougherty, D. (2012). The maker movement. *Innovations: Technology, Governance, Globalization*, 7(3), 11–14. https://www.mitpressjournals.org/doi/pdf/10.1162/INOV_a_00135

FabLab (n.d.). *FabLab*. <https://fablab.si/>

FabLabNet (2017). *Joint SWOT analysis to explore network synergies*. http://fablabnet.net/wp-content/uploads/2017/11/DT144_JointSWOT_PP10-V2_27-11-17.pdf

Fallows, D. (11. 3. 2016). How libraries are becoming modern makerspaces. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2016/03/everyone-is-a-maker/473286/>

FFL Creation Lab. (n.d.). Fayetteville Free Library. <https://www.fflib.org/creation-lab>

FFL Fab Lab. (n.d.). Fayetteville Free Library. <https://www.fflib.org/fab-lab>

Fisher, J. P. (2016) *Building and operating a digital media lab*. Public Library Association. http://www.ala.org/pla/sites/ala.org.pla/files/content/pdfs/membersonly/pla_quick-reads_03_medialab_digital_FINAL.pdf

Freeman V. in Freeman, R. (2017). *Creating a new library: recipes for transformation*. Chandos Publishing.

FryskLab. (n.d.). <http://www.frysklab.nl/>

Fontichiaro, K. (2015). Creation culture and makerspaces. V S. Hirsh (ur.), *Information Services Today: an Introduction* (str. 192–198). Rowman & Littlefield Publishers.

Fontichiaro, K. (2018). Creation culture and makerspaces. V S. Hirsh (ur.), *Information Services Today: an Introduction: second edition* (str. 220–228). Rowman & Littlefield Publishers.

Giersberg, D. (2014). *The creative workshops of the 21st century*. Goethe-Institut. <https://www.goethe.de/en/kul/bib/20440837.html>

Hatch, M. (2014). *The maker movement manifesto: rules for innovation in the new world of crafters, hackers and thinkers*. McGraw-Hill Education.

Hartnett, E.J. (2016). Why make? *Public Libraries*, 55(5), 20–25.

Hirsh, S. (ur.). (2015). *Information services today: an introduction*. Rowman & Littlefield Publishers.

Horton, J. (2019). Continuing education and professional development of library staff involved with makerspaces. *Library Hi Tech*, 37(4), 866–882. <https://doi.org/10.1108/LHT-06-2018-0081>

IFLA (2017). *IFLA trend report 2017 update*. https://trends.ifla.org/files/trends/assets/documents/ifla_trend_report_2017.pdf

Johnson, E. (2017a). The future of library makerspaces. V E. Kroski (ur.), *The makerspace librarian's sourcebook* (str. 345–367). Facet Publishing.

Johnson, E. D. M. (2017b). The right place at the right time: creative spaces in libraries. V S. Hines in K. Crowe (ur.), *The Future of Library Space* (str. 1–35). Emerald.

Kemp, A. (2013). *The makerspace workbench*. <http://www.farnell.com/datasheets/1895152.pdf>

Keune, A., Wohlwend, K.E. in Peppler, K.A. (2019). Recognition in makerspaces: Supporting opportunities for women to »make« a STEM career. *Computers in Human Behavior*, 99, 368–380. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.05.013>

Khuon, L., Ertekin, Y., Carr, M. E., Terranova, B. B., Hoque, S., Fiori, C. M., in Laing, C. C. (2018). MAKER: Simple making activities to expose middle school girls to STEM careers. *ASEE Annual Conference and Exposition, Conference Proceedings, 2018–June*.

Koh, K. in Abbas, J. (2015). Competencies for information professionals in learning labs and makerspaces. *Journal of Education for Library and Information Science*, 56(2), 114–129.

Lab. (n.d.). Gradska knjižnica Rijeka. <https://gkr.hr/Lab>

Libraries lead with digital (n.d.). <https://publiclibraries2030.eu/resources/libraries-lead-with-digital1/>

Makerspace playbook: school edition (2013). Maker Media. <https://makered.org/wp-content/uploads/2014/09/Makerspace-Playbook-Feb-2013.pdf>

Martin, K., Compton, M. in Hunt R. (2017). Mobile makerspaces. V E. Kroski (ur.), *The makerspace librarian's sourcebook* (str. 307–344). Facet Publishing.

- McFarland, R. D. (2017). *How to create a makerspace: a real-world case-study*. <https://www.slideshare.net/highervista/how-to-create-a-maker-space-v2-ebook>
- McMonigle, P. (2020). Introduction. V B. Thomsett-Scott (ur.), *Makerspace and collaborative technologies : A LITA guide* (str. xi–xv). Rowman & Littlefield Publishers Publishers.
- Mojstrovalnica. (n.d.). Goriška knjižnica Franceta Bevka. <https://www.gkfb.si/za-uporabnike/mojstrovalnica>
- Moorefield-Lang, H. (2015). Change in the making: makerspaces and the ever-changing landscape of libraries. *TechTrends*, 59(3), 107–112. <https://doi.org/10.1007/s11528-015-0860-z>
- Moorefield-Lang, H. (2019). Lessons learned: intentional implementation of second makerspaces. *Reference Services Review*, 47(1), 37–47. <https://doi.org/10.1108/RSR-07-2018-0058>
- Musik, Medien, Makerspace. (n.d.). Stadt Köln. <https://www.stadt-koeln.de/leben-in-koeln/stadtbibliothek/zentralbibliothek/musik-medien-makerspace>
- Sheffield, R., Koul, R., Blackley, S. in Maynard, N. (2017). Makerspace in STEM for girls: a physical space to develop twenty-first-century skills. *Educational Media International*, 54(2), 148–164. <https://doi.org/10.1080/09523987.2017.1362812>
- Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018 – 2028). (2018). Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/Zakonodaja-ki-ni-na-PISRS/Kulturna-dediscina/2ffbd52377/Strokovna-priporocila-in-standardi-za-splosne-knjiznice.pdf>
- Švab, Š. (2020). *Ustvarjalnice v splošnih knjižnicah: načrtovanje Ustvarjalnega podstrešja v Valvasorjevi knjižnici Krško*. Magistrsko delo. Filozofska fakulteta.
- The age of makers; 3D printing in the public library of Cologne*. (14.6.2013). IFLA Public Libraries Section Blog. <https://blogs.ifla.org/public-libraries/2013/06/14/the-age-of-the-makers-3d-printing-in-the-public-library-of-cologne/>
- Torrone, P. (10. 3. 2011). Is it time to rebuild & retool public libraries and make »techshops«? *Make: DIY Projects and Ideas for Makers*. <https://makezine.com/2011/03/10/is-it-time-to-rebuild-retool-public-libraries-and-make-techshops/>
- Vecchione, A., Brown, D., Brasier, G. in Delaney, A. (2017). Encouraging a diverse maker culture. V E. Kroski (ur.), *The makerspace librarian's sourcebook* (str. 51–71). Facet Publishing.
- Vidmar, S. (2019). Mojstrovalnica. V *Pogled nazaj, polet naprej: zbornik ob 70-letnici Goriške knjižnice: 1949-2019*. Goriška knjižnica Franceta Bevka.
- Wang, F., Wang W., Wilson, S. in Ahmed, N. (2016). The state of library makerspaces. *International Journal of Librarianship*, 1(1), 2–16. <https://doi.org/10.23974/ijol.2016.vol1.1.12>
- Walan, S. (2019). The dream performance – a case study of young girls' development of interest in STEM and 21st century skills, when activities in a makerspace were combined with drama. *Research in Science & Technological Education*. <https://doi.org/10.1080/02635143.2019.1647157>

Webb K., K. (2018). *Development of creative spaces in academic libraries: a decision maker's guide*. Chandos Publishing.

Weinberger, D. (4. 9. 2012). Library as platform. *Library Journal*. <https://www.libraryjournal.com/?detailStory=by-david-weinberger>

Wells, S. (2017). *Foundations of makerspaces*. S. Wells.

Williams, R. D.in Willett, R. (2019). Makerspaces and boundary work: the role of librarians as educators in public library makerspaces. *Journal of Librarianship and Information Science*, 51(3), 801–813.

Willingham, T. in DeBorer, J. (2015). *Makerspaces in libraries*. Rowman & Littlefield Publishers.

Willingham, T. (2018). *Library makerspaces: the complete guide*. Rowman & Littlefield Publishers.

Yi, F. in Baumann, M. (2018). *Guiding principles for designing an accessible, inclusive, and diverse library makerspace*. <https://assets.pubpub.org/j7m623zt/61583446049824.pdf>

Špela Kuhar

e pošta: svab.spela@gmail.com

Dr. Tanja Merčun, doc.

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
e pošta: tanja.mercunkariz@ff.uni-lj.si

Pregled storitev slovenskih splošnih knjižnic za gluhe in naglušne uporabnike¹

Overview of Services of Slovenian Public Libraries for Deaf and Hard-of-Hearing Users

Tanja Petrič Turk, Polona Vilar

Oddano: 14. 1. 2021 – Sprejeto: 15. 6. 2021

1.03 Kratki znanstveni prispevek

1.03 Short Scientific Article

UDK 027.02-056.263(497.4)(043.2)

<https://doi.org/10.55741/knj.65.1-2.2>

Izvleček

Namen: V članku je predstavljeno trenutno stanje knjižničnih storitev, ki so posebej prilagojene za gluhe in naglušne uporabnike, v osrednjih območnih knjižnicah in njihovih enotah² po celotni Sloveniji.

Metodologija/pristop: Uporabljeni sta bili anketna metoda in intervju, vzorci so namenski. Leta 2014 je bila opravljena kratka pilotna anketa med slovenskimi splošnimi knjižnicami o njihovi ponudbi storitev in gradiva za gluhe in naglušne uporabnike. Leta 2020 smo podatke dopolnili z intervjuji s knjižničarji, ki se ukvarjajo z obravnavo uporabniško skupino v sedmih osrednjih območnih knjižnicah (Celje, Novo mesto, Kranj, Ravne na Koroškem, Koper, Ljubljana in Maribor), podatke o knjižnici v Murski Soboti pa smo pridobili iz literature, ki nam jo je posredovala direktorica omenjene knjižnice, saj niso želeli sodelovati v raziskavi. Za širšo sliko o tematiki te uporabniške skupine smo opravili tudi intervju s strokovnjakinjo za prilagajanje gradiva za gluhe in naglušne, ki je zaposlena na Zvezi društev gluhih in naglušnih Slovenije. Z anketo smo zajeli tudi 55 članov društev gluhih in naglušnih po celotni Sloveniji.

---

¹ Članek je nastal na podlagi magistrskega dela Tanje Turk z naslovom *Storitve slovenskih splošnih knjižnic za gluhe in naglušne uporabnike* (Turk, 2020), pod mentorstvom dr. Polone Vilar.

² Kot knjižnično enoto v tem besedilu označujemo vsako podružnično knjižnico, ki sodi pod osrednjo območno knjižnico.

Rezultati: Rezultati raziskave so pokazali, da so gluhe in naglušne osebe slabo seznanjene s ponudbo storitev, ki so jim trenutno na voljo v slovenskih splošnih knjižnicah, a knjižnice vseeno pogosto obiskujejo. Tovrstnih prilagojenih storitev je v knjižnicah malo. Knjižničarji so poudarili, da je na knjižnem trgu gradiva, ki bi ustrezalo gluhim in naglušnim uporabnikom, zelo malo, je pa spodbudno, da naročajo vse gradivo, ki je na voljo. Zelo je pomembno, da so vodstvo knjižnice, knjižničarji in ostali zaposleni dobro seznanjeni z različnimi oblikami oviranosti uporabnikov, ki knjižnico obiskujejo, tako lahko za njih pripravijo ustrezno gradivo in storitve ter jim pomagajo, kadar potrebujejo pomoč.

Omejitve raziskave: Vzorec ne predstavlja vseh gluhih in naglušnih oseb v Sloveniji, saj je to številko zelo težko določiti. Prav tako v raziskavi niso želele sodelovati vse osrednje območne knjižnice v Sloveniji.

Uporabnost raziskave: Rezultati so uporabni za vse slovenske splošne knjižnice, ki se želijo še bolj približati gluhim in naglušnim uporabnikom. Knjižnice, ki zaenkrat še ne izvajajo aktivnosti za to uporabniško skupino, lahko rezultate vzamejo kot spodbude in na osnovi le-teh oblikujejo podobne storitve.

Ključne besede: splošne knjižnice, osrednje območne knjižnice, Slovenija, gluhe in naglušne osebe, knjižnične storitve, lahko branje

Abstract

Purpose: The article presents the current state of library services, which are specially adapted for deaf and hard-of-hearing users in central regional libraries and their units throughout Slovenia.

Methodology/approach: We used survey and interview, with convenience sampling. In 2014, a short pilot survey was conducted among slovenian public libraries on their offer of services and materials for deaf and hard of hearing users. In 2020, we updated and expanded the data with an interview with librarians, who are responsible for the deaf and hard of hearing users in seven central regional libraries (Celje, Novo mesto, Kranj, Ravne na Koroškem, Koper, Ljubljana and Maribor); the data on Murska Sobota library came from literature provided to us by the director of this library, as they did not want to participate in the research. For a broader picture of the topic of this user group, we also conducted an interview with an expert in adapting materials for the deaf and hard of hearing people, who is employed at the Association of Deaf and Hard of Hearing Societies of Slovenia. The survey included 55 members of associations of the deaf and hard of hearing people throughout Slovenia.

Results: The results show that deaf and hard-of-hearing people are not well acquainted with the services currently available in Slovenian public libraries, but they use libraries frequently. Only a few library services are adapted for these users. Librarians emphasized that there is very little material on the book market that would suit deaf and hard-of-hearing users, but it is encouraging that libraries still order all available materials. It is very important that library management, librarians and other employees are well acquainted with various forms of disability of users who visit the library, so they can prepare appropriate materials and services for them and help them.

Research limitations: The sample does not represent all deaf and hard-of-hearing people in Slovenia, as this number is very difficult to determine. Also, not all central regional libraries in Slovenia agreed to participate in the research.

Practical implications: The results are useful for all slovenian public libraries that want to get even closer to deaf and hard-of-hearing users. Libraries that do not yet carry out activities for this user group can take the results as ideas and design similar services based on them.

Keywords: public libraries, central area libraries, Slovenia, deaf and hard-of-hearing people, library services, easy reading

1 Uvod

Gluhi in naglušni so kot uporabniška skupina v splošnih knjižnicah zelo slabo zastopani, saj je gluhoti »nevidna invalidnost«, gluhi ljudje pa samo z opazovanjem niso prepoznani kot gluhi in se po navadi zlijejo z okolico. Obravnavana uporabniška skupina je specifična, a je največkrat v senci slepih in slabovidnih ter gibalno oviranih. Pregledali smo *Poročilo o dejavnostih splošnih knjižnic za uporabnike s posebnimi potrebami v letu 2018: po območjih OOK za Ministrstvo za kulturo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2014–2021*, ki ga je uredila M. Bon in zajema storitve, prilagoditve prostorov ter opreme v splošnih knjižnicah po Sloveniji (obsega deset območij: Celjsko, Dolenjsko, Gorenjsko, Goriško, Koroško, Obalno-kraško, Osrednjeslovensko, Pomursko, Spodnjedravsko in Štajersko območje) za uporabnike z različnimi oviranostmi oziroma ranljive skupine prebivalstva. Splošne knjižnice so gluhim in naglušnim uporabnikom prilagojene samo z indukcijsko zanko, pozablja pa se na pomembnost neposredne komunikacije. Tudi če ima knjižnica indukcijsko zanko, je le-ta nameščena samo v prireditvenih prostorih, ne pa po vseh oddelkih knjižnice (Bon, 2019, str. 46). Menimo, da bi tovrstne prilagojene knjižnične storitve morale obstajati ne glede na to, ali osebe s posebnimi potrebami, v našem primeru s težavami s sluhom, živijo na območju posamezne knjižnice. Ne zavedamo se namreč, da imajo lahko tudi drugi uporabniki, npr. starostniki, ki so v vsaki lokalni skupnosti, težave s sluhom.

Splošne knjižnice so pomemben del vsake lokalne skupnosti tudi s tem, ko omogočajo vključevanje ranljivih skupin v vsakdanje življenje. Skozi zgodovino gluhi ljudje niso uporabljali knjižnic (Luić, 2019, str. 2). Njihova vidna orientacija jih ne pretvori samodejno v bralce. So pogosto slabi bralci. Fonetično zasnovanega jezika se je težko naučiti, če ga ne slišimo, in veliko gluhih oseb se ga ne nauči tekoče. Za mnoge gluhe in naglušne je njihov prvi jezik znakovni jezik, ki se zelo razlikuje od materinščine, npr. slovenščine. Poleg tega lahko tudi drugi dejavniki odvrnejo gluho osebo od obiska knjižnice: osebje, ki ne pozna znakovnega

jezika in posebnih potreb gluhih; nedostopnost zanje ustreznih programov, ki jih izvaja knjižnica; neprilagojenost storitev knjižnice in nedostopnost avdiovizualnih virov knjižnice. Obstaja sicer manjši delež gluhih oseb, ki so navdušeni bralci, a ti so praviloma oglušeli pozneje v življenju, se pravi, da že dobro poznajo slovenski jezik (Handman, 2002). Gluhi in naglušni ljudje tudi danes redko obiščejo knjižnico. Knjižnično gradivo si večinoma izposojajo prek drugih ljudi, knjižnico pa raje obiskujejo v organiziranih skupinah (Luić, 2019, str. 8).

Knjižnica je prostor za spoznavanje raznovrstnosti in raznolikosti. Spodbuja strpnost v svojem družbenem okolju z jasno opredeljeno strateško usmeritvijo, da bi vsem prebivalcem v lokalni skupnosti omogočila enakopravno uporabo knjižničnih storitev, pa tudi dostop do kakovostnih informacij o gluhih in naglušnih ter drugih vrstah invalidnosti.

2 Gluhi in naglušni ter izzivi, s katerimi se soočajo pri komunikaciji in branju

Tekom raziskovanja tematike za magistrsko nalogo (Turk, 2020) smo imeli priložnost stopiti v stik z gluhi in naglušnimi osebami ter z njimi komunicirati. Ugotovili smo, da je komunikacija otežena, saj moramo biti pozorni na številne druge dejavnike, kot so na primer glasnost okolice, svetloba, jasnost in razločnost izgovorjave ipd. To je še podkrepilo našo željo po nadaljnjem raziskovanju sveta gluhih in naglušnih. Literature, ki se ukvarja s tematiko obravnavane uporabniške skupine, je na slovenskem knjižnem trgu malo, zato smo se odločili, da opravimo to raziskavo in osvetlimo to področje.

Svet, v katerem živimo, je svet sliščih, prilagojen je ljudem, ki se dobro govorno izražajo, kar pomeni, da se morajo gluhe in naglušne osebe vedno znova prilagajati temu. Ljudje z izgubo sluha po navadi potrebujejo več kot le pripomočke za izboljšanje sluha. Pomembno je, da se jih kot družba zavedamo in jih sprejmemo ter se jim prilagodimo in olajšamo njihovo življenje v svetu sliščih (Schaeffer, 2014, str. 131).

Znakovni jezik je za večino gluhih in naglušnih njihovo osnovno komunikacijsko sredstvo in ga imajo za svoj osnovni materni jezik. Poleg tega lahko za sporazumevanje s svojim neposrednim okoljem uporabljajo branje z ustnic, prstno abecedo, pisanje, risanje, poslušanje s slušnim aparatom in mimiko. Je pa potrebno vedeti, da vsi gluhi ljudje ne uporabljajo znakovnega jezika in ne znajo brati z ustnic (Handman, 2002). Vsaka država ima svoj znakovni jezik. Tudi v znakovnem jeziku se izoblikujejo narečja in različne socialne zvrsti jezika. Slovenski

znakovni jezik je povsem svoj jezikovni sistem, ki ni enak slovenskemu govornemu jeziku, kar pomeni, da govorjene ali zapisane slovenščine ne moremo dobesedno prevajati v kretnjo (Rijavec Škerl, 2019, str. 5).

Gluhota sodi med najtežje invalidnosti. Zaradi okvare sluha imajo gluhi in težko naglušni največ težav pri sporazumevanju in komunikaciji z okoljem, v katerem živijo, se izražajo, ustvarjajo, delajo ali preživljajo prosti čas. Komunikacijske ovire, nezmožnost interakcije z okoljem zaradi okvare ali popolne izgube sluha so vzroki različnih oblik socialne izključenosti (Rijavec Škerl, 2018, str. 1). Samo informirani ljudje, ki jim je omogočena učinkovita komunikacija, so lahko dejavno vključeni v družbo na vseh področjih, npr. na področjih kulture, sociale, zdravstva ali izobraževanja (Haramija in Knapp, 2019, str. 7–8).

Selander (2003, str. 11) navaja, da se gluhe osebe z vstopom v šolo začnejo učiti branja in pisanja jezika, ki ga nikoli niso slišali. Črke za njih nimajo nobene fonetične vrednosti, ki bi jo lahko povezali z izgovorjavo besede. Prav tako zapisana beseda nima nobene povezave z besedo v znakovnem jeziku. Za gluhe osebe so črke kot neke vrste številke ali simboli, ki v različnih kombinacijah dobijo različne pomeni. Besede si vidno zapomnijo za nekaj časa in jih pogosto pozabijo že naslednji dan. Zato jih morajo ponavljati znova in znova. Vse teže si zapomnijo daljše besede, besede v različnem slovničnem številu in sklonu. Tudi Haramija in Knapp (2019, str. 90) trdita, da se gluhi, ki nimajo slušne predstave jezika in niso rehabilitirani v smislu razvijanja slušnih sposobnosti, skoraj vsako besedo naučijo zavestno. Pri gluhih je razvoj govora in jezika načrten, torej ne poteka spontano kot pri slišočih otrocih. Učijo se ga pravzaprav kot tujega jezika, le da se pri tem ne morejo opirati na slušni dražljaj. Izredno težko sledijo tudi pisnim navodilom in pridobivajo informacije iz pisnih virov. Pri učenju potrebujejo veliko dodatne razlage, slikovnega gradiva in posebej prilagojena besedila.

Kot ugotovi Dornikova (2009, str. 39) v svoji magistrski nalogi z naslovom *Bralna pismenost pri gluhih mladostnikih*, v kateri je preučevala bralno pismenost pri gluhih mladostnikih v primerjavi s slišočimi vrstniki, imajo gluhi velike težave tudi pri razumevanju besedil:

- skromen besednjak – fond besed, pojmov, struktur, ki ga imajo osvojenega, je velikokrat premajhen, da bi lahko razumeli bistvo ali povezali delčke nove snovi z obstoječim predznanjem,
- pri preverjanju razumevanja besedil se opazi, da jim je veliko besed neznanih, saj se z njimi niso srečali pogosto in jih nimajo shranjenih v besedišču,
- nimajo dovolj usvojene sintakse, ki se nanaša na stavčne člene in ugotavljanje odnosov med njimi,
- težko prepoznajo isto besedo v različnih sklonih (vsaka beseda, ki ima drugo končnico, je za gluhega druga beseda),

- veliko težav imajo s sopomenkami in večpomenkami (po navadi poznajo le en pomen besede) ter tvorjenkami (izpeljankami, zloženkami, sestavljenkami, sklopi),
- veliko težav imajo z metaforami, reki in frazemi ter razumevanjem abstraktnih pojmov; bolje razumejo konkretne samostalnike in akcijske glagole,
- oteženo je tudi razumevanje vprašanj: kaj, kateri, kje, kako itd., saj učenci pogosto na različne vprašalnice odgovarjajo z istim odgovorom,
- velike težave se kažejo tudi pri prepoznavanju besed, kadar so te vzete iz konteksta.

Tako gluhi kot naglušni se srečujejo s težavami na vseh področjih uporabe jezika, pogosto je tako, da ti ljudje lažje dojemajo govorjeno besedilo, torej nimajo večjih težav pri razumevanju konkretne vsebine besedila, če jim je to prebrano ali pretolmačeno v znakovni jezik (če gre za gluhe, ki obvladajo znakovni jezik). Večje težave se pojavljajo pri samostojnem branju besedil. Do tega pride predvsem zaradi zelo konkretnega razumevanja besed. Ne razumejo namreč prenesenega pomena, jezikovnih figur in jezikovnih abstrakcij (Košir, 1999).

V predšolskem obdobju in prvih razredih osnovne šole gluhi otroci po navadi še radi berejo oziroma posegajo po knjigah, saj berejo predvsem slikanice in preprosta besedila. Pozneje pa so besedila, ki bi bila primerna njihovi starosti, zanje prezahtevna. Zato pogosto začno v celoti zavračati branje, posebej pa branje leposlovja. S pomočjo priredb leposlovja v lahko branje pa lahko bistveno povečamo njihovo bralno motivacijo. Berejo lahko o temah, ki jih zanimajo, in spoznajo branje kot dejavnost, v kateri lahko uživajo, podobno kot morda ob gledanju filma. Tega koncepta gluhi pogosto ne spoznajo, saj je zanje brez prilagojenih besedil spoznavno nedosegljiv (Haramija in Knapp, 2019, str. 90).

Zaradi enostavnih stavčnih struktur, preprostega besedišča ter oblikovnih značilnosti besedil so za gluhe in naglušne osebe besedila v obliki lahkega branja zelo primerna (Haramija in Knapp, 2019, str. 89). V Sloveniji se s tematiko lahkega branja ukvarjata dve organizaciji, in sicer Zavod Risa in Društvo za prilagojeno obliko komunikacij Labra. V bibliotekarstvu pa imamo tudi smernice IFLA za lahko berljivo gradivo (Guidelines for Easy-to-Read Materials, 2012), ki natančno predstavijo značilnosti lahko berljivega gradiva.

3 Gluhi in naglušni kot uporabniki knjižnic

Knjižnice, zlasti splošne, so za gluhe in naglušne osebe pogosto edini vir nepristranskih informacij, zato so odgovorne za zbiranje in posredovanje le-teh.

Vzpostavitev specializiranih oziroma prilagojenih programov, storitev in knjižničnega gradiva je njihov odziv na poznavanje in priznavanje dodatnih potreb gluhih uporabnikov. Obstaja več razlogov, zaradi katerih večina knjižnic ne razmišlja o tem, da bi posebno pozornost usmerila na zagotavljanje storitev gluhim osebam. Osebe, ki so gluhe od rojstva ali od zgodnjega otroštva, imajo pogosto težave z branjem in navadno ne uporabljajo knjižnic. Glavna težava pri zagotavljanju storitev gluhim ljudem je, da je za komunikacijo pogosto potreben dodaten napor, znanje, potrpljenje in tehnološka sredstva.

Kakšni naj bi bili komunikacija med zaposlenim v knjižnici ter gluhim in naglušnim uporabnikom, knjižnične storitve za gluhe in naglušne uporabnike ter kako naj bo prilagojeno knjižnično gradivo za gluhe in naglušne uporabnike podrobno opredelijo smernice IFLA za gluhe in naglušne uporabnike knjižnic (Day, 2010). V ameriško govorečem predelu sveta pa te smernice nadomeščajo smernice, ki jih je za gluho skupnost spisalo Ameriško knjižnično združenje ALA.

4 Zasnova raziskave

Želeli smo pridobiti pregled nad doslej neraziskanim področjem storitev slovenskih splošnih knjižnic za gluhe in naglušne. Ker nas je zanimalo, kako splošne knjižnice prilagajajo storitve za gluhe in naglušne uporabnike, smo se odločili, da za izhodišče raziskave uporabimo IFLA smernice za knjižnične storitve, namenjene gluhim in naglušnim uporabnikom (*Guidelines for library services to deaf people*, 2010). Pomembno je tudi število oziroma delež takih prilagojenih storitev, saj večje, ko je to število, bolj vključene se lahko gluhi in naglušni uporabniki počutijo. Knjižnične storitve so podrobno opredeljene v strateškem načrtu vsake knjižnice, tako smo knjižnice povprašali, ali in kako sta uporabniška skupina gluhih in naglušnih ter storitve zanje opredeljene v njem. Zanimalo nas je tudi, kako knjižničarji komunicirajo z gluhimi uporabniki in kako je z njihovim znanjem znakovnega jezika, kako se zaposleni knjižničarji usposabljaajo za delo z gluhimi in naglušnimi uporabniki ter kako pogosto splošne knjižnice sodelujejo z organizacijami, ki so namenjene obravnavani uporabniški skupini. Zanimalo nas je tudi, ali zaposleni poznajo termin lahko branje in kako mora biti gradivo prilagojeno za gluhe in naglušne osebe. Pregledali smo tudi razvoj ponudbe in dela knjižnic v letih 2014–2020. Ker smo se želeli seznaniti s postopkom, značilnostmi in okoliščinami prilagajanja gradiva, smo opravili intervju tudi s strokovnjakinjo za področje prilagajanja gradiva za gluhe in naglušne uporabnike. Povprašali smo jo o izzivih, s katerimi se soočajo pri prilagajanju, koliko v proces prilagajanja vključujejo

gluhe in naglušne ter o možnostih izposoje tovrstnega gradiva v slovenskih knjižnicah.

Od potencialnih³ in obstoječih gluhih in naglušnih uporabnikov knjižnic smo želeli izvedeti, ali poznajo prilagojene storitve knjižnic, kako bi izboljšali obstoječe in kakšne storitve si sami še želijo.

4.1 Raziskovalna vprašanja

Ker je taka raziskava prva v Sloveniji, smo si postavili naslednja raziskovalna vprašanja, ki so vezana na delo knjižnic za gluhe in naglušne uporabnike, na gluhe in naglušne uporabnike ter na prilagajanje gradiva za lahko branje:

Knjižnice:

1. Kakšne prilagoditve gradiva in storitev izvajajo slovenske splošne knjižnice za gluhe in naglušne uporabnike?
2. Koliko je prilagojenih storitev?
3. So v strateškem načrtu opredeljeni gluhi in naglušni uporabniki ter smernice za prilagoditev storitev in njihovo izvajanje?
4. Kako izobrazba knjižničarjev vpliva na načrtovanje in izvedbo knjižničnih storitev za gluhe in naglušne uporabnike?
5. Kako poteka komunikacija med knjižničarjem, ki pozna znakovni jezik, in gluho osebo ter kako poteka komunikacija med knjižničarjem, ki ne pozna znakovnega jezika, in gluho osebo?
6. Kakšna izobraževanja so knjižničarjem na voljo v povezavi z gluhi in naglušnimi uporabniki?
7. Na kakšne načine knjižnice merijo zadovoljstvo gluhih in naglušnih uporabnikov glede storitev, ki jih ponujajo?
8. Kako so knjižničarji seznanjeni z obravnavano uporabniško skupino?
9. Ali knjižničarji poznajo besedno zvezo »lahko branje«?
10. Ali knjižničarji vedo, kako je prilagojeno gradivo v lahko berljivi obliki?

Uporabniki:

1. Ali gluhi in naglušni ljudje obiskujejo knjižnico, če jo, kako pogosto?
2. Kako gluhi in naglušni uporabniki poznajo njim prilagojene storitve splošnih knjižnic?

---

³ Potencialni uporabnik knjižnic – vsakdo, ki mu je knjižnica namenjena, a je še ne uporablja (Kanič et. al., 2011).

3. Kakšne predloge in želje imajo gluhi in naglušni uporabniki glede prilagojenih storitev zanje ter kakšne storitve splošnih knjižnic si še želijo potencialni uporabniki?
4. Kakšno gradivo bi si želeli izposojati in si izposojajo gluhi in naglušni uporabniki?

Prilagajanje gradiva v lahko berljivo obliko:

1. Kakšen je potek prilagajanja gradiva v lahko berljivo obliko?
2. Kakšni so izzivi, s katerimi se soočajo pri prilagajanju gradiva?

4.2 Metodologija in vzorčenje

Raziskava je bila večdelna z uporabo različnih metod: anketa, intervju. V decembru 2014 je bila opravljena kratka pilotna anketa preko elektronske pošte, kjer smo vseh osemindeset splošnih knjižnic v Sloveniji vprašali, ali izvajajo storitve za gluhe in naglušne uporabnike. V prvi polovici leta 2020 je bila ta raziskava razširjena in poglobljena, podatki iz leta 2014 pa so nam omogočili vpogled v razvoj ponudbe med letoma 2014 in 2020. Celotni glavni del raziskave je potekal od 3. 3. 2020 do 20. 4. 2020.

Opravili smo intervju s strokovnjakinjo za prilagajanje gradiva za gluhe in naglušne uporabnike v slovenski znakovni jezik (sekretarka Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije, ki je kot edina udeleženka tega dela raziskave pristala na izjemo pri anonimnosti udeležencev raziskave). Ker se nam zdi pomembno, da tudi knjižničarji dobijo vpogled v potek prilagajanja knjižničnega gradiva za obravnavano uporabniško skupino (metode lahko uporabijo pri prilagajanju informacij, ki jih želijo posredovati gluhim oziroma naglušnim osebam, npr. delovni čas knjižnice; opis storitev, ki so jim namenjene; ...), smo ji zastavili deset odprtih vprašanj, s katerimi smo želeli ugotoviti potek prilagajanja knjižničnega gradiva za gluhe in naglušne osebe, kdo vse sodeluje pri takem prilagajanju, s kakšnimi izzivi se najpogosteje srečujejo in kje lahko gluhe in naglušne osebe dobijo prilagojene knjige.

Opravili smo tudi intervjuje z zaposlenimi v osrednjih območnih knjižnicah, ki se ukvarjajo z obravnavano uporabniško skupino. Preko elektronske pošte smo predhodno pridobili podatke, kdo v posamezni osrednji območni knjižnici se ukvarja z obravnavano uporabniško skupino. Z njimi smo stopili v stik in se dogovorili za intervju. Knjižničarji so zaradi časovne omejenosti izrazili željo, da bi na vprašanja iz intervjuja odgovorili v pisni obliki. Podatki so bili zbrani s polstrukturiranim intervjujem. Vprašanja so se nanašala tudi na stanje v zvezi z gluhimi in naglušnimi uporabniki v njihovih enotah. Knjižničarkam smo

zastavili enaintrideset odprtih vprašanj. Zaradi boljše preglednosti smo vprašanja razdelili na sedem sklopov: osnovni podatki, gluhi in naglušni kot uporabniki splošnih knjižnic, komunikacija z gluhimi in naglušnimi uporabniki, izobraževanja na temo gluhih in naglušnih, prilagojeno gradivo, posebne storitve za gluhe in naglušne ter zadovoljstvo uporabnikov z njimi.

Nazadnje smo izvedli še spletno anketo. Navezali smo stike z vsemi trinajstimi društvi gluhih in naglušnih po Sloveniji. Sekretarje društev smo prosili, da povezavo do spletne ankete posredujejo med svoje gluhe in naglušne člane. Preden smo posredovali povezavo do spletne ankete, smo anketni vprašalnik dali v predogled sekretarki Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije, tako smo preverili jasnost in razumljivost vprašanj ter jih po potrebi popravili. Gluhim in naglušnim osebam smo v anketnem vprašalniku zastavili trinajst vprašanj (nekatera so vsebovala tudi podvprašanja). Pri večini vprašanj so bili odgovori že vnaprej določeni (možnost izbire več odgovorov), ostala pa so bila odprtega tipa. Vprašanja so se navezovala na njihov obisk slovenskih splošnih knjižnic; kako dobro poznajo storitve, ki so namenjene prav njim; kakšno gradivo si najpogosteje izbirajo; kako so s prilagojenimi storitvami zadovoljni in kako bi jih knjižnice še lahko privabile.

4.2.1 Vzorčenje

V primerjavi z letom 2014, ko smo v raziskavo vključili vseh osemindeset slovenskih splošnih knjižnic, smo v raziskavo leta 2020 raje vključili vseh deset slovenskih osrednjih območnih knjižnic. Namreč leta 2014 od nekaterih splošnih slovenskih knjižnic nismo prejeli nobenega odgovora, zato smo leta 2020 ubrali drugačno pot in se osredotočili samo na osrednje območne knjižnice, ki skrbijo za svoje enote (slovenske splošne knjižnice), in tako smo pridobili celotno sliko trenutnega stanja v slovenskih knjižnicah. Od teh desetih osrednjih območnih knjižnic se jih je na prošnjo za intervju odzvalo sedem, to so: Osrednja knjižnica Celje, Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, Mestna knjižnica Kranj, Koroška osrednja knjižnica dr. Franceta Sušnika Ravne na Koroškem, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper, Mestna knjižnica Ljubljana in Mariborska knjižnica. Zaprošili smo za intervjuje s knjižničarji, ki se ukvarjajo z gluhimi in naglušnimi uporabniki. Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota sicer ni pristala na intervju, smo pa podatke za našo raziskavo lahko pridobili iz objavljene literature, in sicer iz članka z naslovom *Uporabniki s posebnimi potrebami v splošnih knjižnicah: Primer Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota* (Šek Škafar, 2019). Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica in Knjižnica Ivana Potrča Ptuj nista želeli sodelovati v raziskavi. Kot razlog sta navedli, da nimajo prilagojenih storitev za gluhe in naglušne uporabnike, niti indukcijske zanke ali

tolmača, povedali pa so, da imajo samo knjige za lahko branje. Vzorec je bil namenski, saj smo vanj vključili zaposlene v osrednjih knjižnicah po Sloveniji, ki imajo izkušnje z obravnavano uporabniško skupino, ker smo tako zagotovili natančnost podatkov.

V anketi za člane društev gluhih in naglušnih po Sloveniji je sodelovalo petinpetdeset oseb. Tudi ta vzorec je bil namenski, zbran po metodi snežne kepe. Povezavo do ankete smo poslali društvom gluhih in naglušnih celotne Slovenije, ki so jo posredovali svojim članom, prav tako je bila povezava do ankete objavljena tudi na spletni strani Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije. Deleža odziva ne moremo oceniti, saj ni znano, koliko je gluhih in naglušnih oseb v Sloveniji (Rijavec Škerl, 2018, str. 2), nismo pa mogli pridobiti podatka o članstvu v omenjenih društvih.

4.3 Omejitve raziskave

Ker je raziskava potekala v obdobju epidemije covid-19, je celotna komunikacija med nami in vsemi sodelujočimi v njej potekala izključno preko sodobnih načinov sporazumevanja (splet in telefon). Tako tudi ni bilo možno, da bi gluhi in naglušni anketne vprašalnike izpolnjevali osebno s pomočjo tolmača. Kljub temu menimo, da so vsi pridobljeni podatki verodostojni.

Uporabniška skupina, ki jo obravnavamo, je ena najbolj prezrtih pri javnih storitvah, ena najslabše med seboj povezanih skupin uporabnikov, posledično pa jim je težko najti skupni imenovalac dejavnosti, ki bi dejansko nekaj prispeval k njihovem večjemu vključevanju (Rijavec Škerl, 2019, str. 5). To smo zaznali tudi sami, saj smo naleteli na težavo pri pridobivanju gluhih in naglušnih oseb, ki bi želele sodelovati pri anketnem vprašalniku. Pri tem jim je bil najbolj pomemben podatek, da je anketa anonimna, kar nam pove, da se ne želijo izpostavljati v javnosti. Na ta način njihova celotna skupnost deluje še bolj nevidna slišočemu svetu.

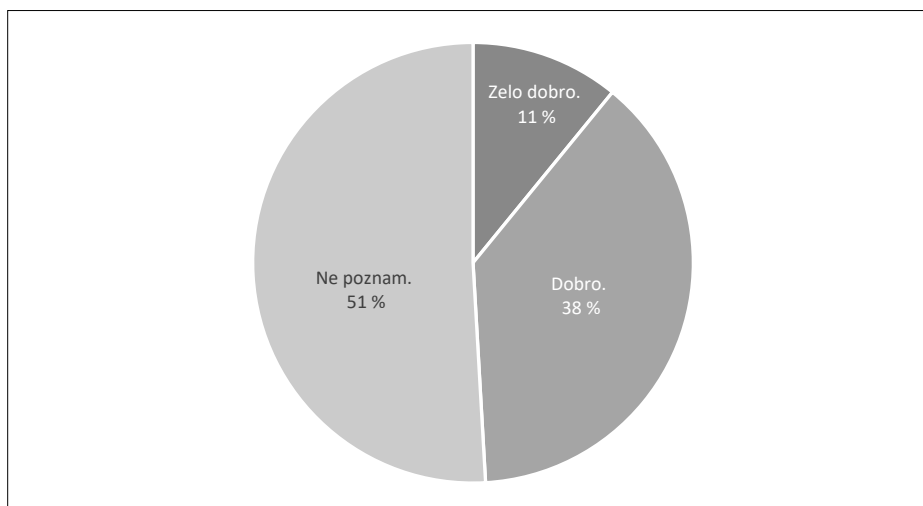
5 Rezultati

Da bi bili rezultati bolj pregledni, smo jih razdelili na različne sklope glede na vir podatkov: 1.) anketni vprašalniki za člane društev gluhih in naglušnih po Sloveniji, 2.) pilotna anketa, ki je bila opravljena leta 2014, 3.) intervjuji z zaposlenimi v osrednjih območnih knjižnicah, 4.) intervju s strokovnjakinjo za prilagajanje gradiva gluhim in naglušnim osebam.

5.1 Rezultati anket za gluhe in naglušne osebe

Na anketni vprašalnik se je odzvalo petinpetdeset gluhih in naglušnih oseb iz enajstih društev gluhih in naglušnih po Sloveniji. Kot že omenjeno, deleža odziva ne moremo oceniti.

Zanimalo nas je, kako dobro anketiranci poznajo prilagojene storitve, ki so jim na voljo v njihovih knjižnicah (slika 1). Več kot polovica anketirancev je odgovorila, da prilagojenih storitev sploh ne poznajo. Dobra tretjina sodelujočih dobro pozna storitve, 11 % pa zelo dobro. Rezultat sicer žal ni presenetljiv, saj tudi iz literature razberemo, da so gluhi in naglušni le v majhnih deležih in redko uporabniki splošnih knjižnic.

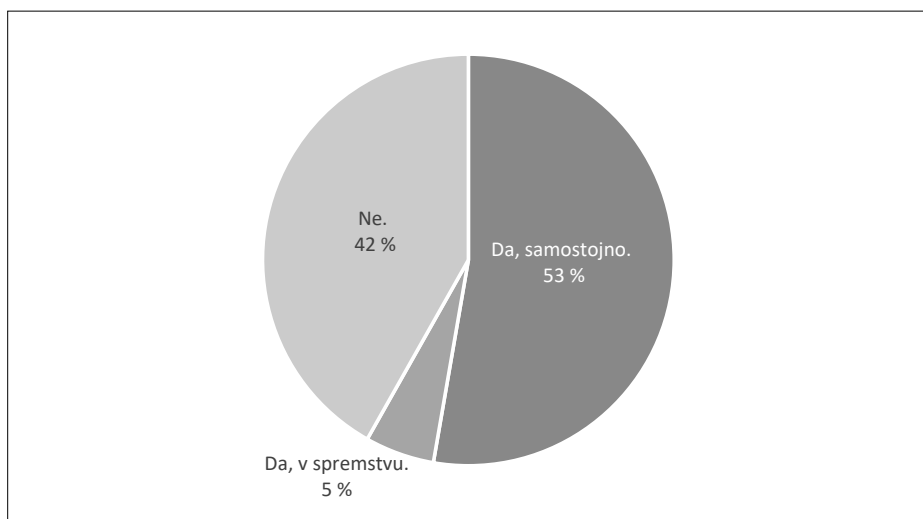

Slika 1: Poznavanje prilagojenih storitev, ki so na voljo v slovenskih splošnih knjižnicah

Od anketirancev smo želeli izvedeti, ali obiskujejo katerokoli splošno knjižnico. Dobra polovica jih je odgovorila, da knjižnico obiskujejo samostojno, trije pa v spremstvu. 42 % anketirancev knjižnic ne obiskuje, kar prikazuje slika 2.

Od potencialnih gluhih in naglušnih uporabnikov smo želeli izvedeti, kaj bi jih najbolj privabilo v knjižnico. Vprašanje z vnaprej podanimi možnostmi odgovorov (naš izbor potencialnih možnosti) smo zastavili anketirancem, ki so pri vprašanju o obisku knjižnice označili, da ne obiskujejo nobene knjižnice. Kot je razvidno iz preglednice 1, jih je največ izrazilo željo po organiziranih obiskih knjižnice. Želeli bi si tudi računalniške delavnice in bralne skupine v knjižnici. Po dva anketiranca sta označila, da želita pripovedovanje zgodb in razstave v

knjižnici, ki bi bile namenjene gluhim in naglušnim osebam. Nihče ni označil odgovora, da bi ga v knjižnico najbolj pritegnil organiziran obisk bibliobusa. Razberemo lahko, da si gluhi in naglušni želijo knjižnice obiskovati v organiziranih skupinah, kar nam pozneje potrdi tudi sogovornica iz Mariborske knjižnice, ki poda svoja opažanja.

Slika 2: Obisk knjižnice

Preglednica 1: Storitve, ki bi pritegnile potencialne gluhe in naglušne uporabnike

Odgovori	Število anketirancev
Organizirani obiski knjižnice za gluhe in naglušne uporabnike	8
Računalniške delavnice za gluhe in naglušne uporabnike	5
Predstavitve knjižničnih storitev za gluhe in naglušne uporabnike	4
Bralne skupine v knjižnici za gluhe in naglušne uporabnike	4
Razstave v knjižnici za gluhe in naglušne uporabnike	2
Pripovedovanje zgodb v knjižnici za gluhe in naglušne uporabnike	2
Organiziran obisk bibliobusa za gluhe in naglušne uporabnike	0
Skupaj	25

Pri gluhih in naglušnih anketirancih, ki so označili, da knjižnice ne obiskujejo, nas je zanimalo tudi, kakšno gradivo bi si izposojali, če bi bili redni obiskovalci knjižnic (izbirali so med vnaprej podanimi odgovori, ki smo jih določili mi). Ti podatki so prikazani v preglednici 2. Največ jih je označilo, da bi si izposojali romane, povesti ali pesmi. Sledijo kuharske knjige, te bi si izposojalo šest anketiranih. Po trije anketiranci bi si izposodili časopise in revije. Dva sta izrazila

željo po lahko berljivih knjigah. Anketiranci bi si izposojali tudi knjige za otroke, leksikone, priročnike, stripe, knjige za ročne spretnosti in knjige, prilagojene v slovenskem znakovnem jeziku. Nihče si ne bi izposodil CD-zgoščenk in DVD-filmov, kar lahko pomeni, da potencialni uporabniki knjižnice menijo, da jim knjižnice ne ponujajo filmov s podnapisi ali pa s slovenskim znakovnim jezikom. Pod možnost »Drugo« je nekdo napisal, da bi si izposodil še knjigo o šahu, dva pa sta napisala, da si ne bi izposodila ničesar, kar lahko pomeni, da ju nikakor ne bi mogli pritegniti v knjižnico oziroma knjižnica ne ponuja ničesar, kar bi ju zanimalo.

Preglednica 2: Vrste gradiv, ki bi si jih potencialni gluhi in naglušni uporabniki izposojali

Odgovori	Število anketirancev
Romani, povesti, pesmi	8
Kuharske knjige	6
Časopisi	3
Revije	3
Drugo: Knjiga o šahu. 1; Nič. 2	3
Lahko berljive knjige	2
Knjige za otroke	1
Leksikoni, priročniki	1
Stripi	1
Knjige za ročne spretnosti	1
Knjige, prilagojene v znakovnem jeziku	1
CD-zgoščenke (glasba)	0
DVD-filmi	0
Skupaj	30

Preglednica 3: Prilagojene storitve za gluhe in naglušne uporabnike v knjižnicah

Odgovori	Število anketirancev
Nič od naštetega	13
Organizirani obiski knjižnice za gluhe in naglušne uporabnike	9
Računalniške delavnice za gluhe in naglušne uporabnike	4
Predstavitev knjižničnih storitev za gluhe in naglušne uporabnike	3
Razstave v knjižnici za gluhe in naglušne uporabnike	3
Organiziran obisk bibliobusa za gluhe in naglušne uporabnike	0
Bralne skupine za gluhe in naglušne uporabnike	0
Pripovedovanje zgodb v knjižnici za gluhe in naglušne uporabnike	0
Skupaj	32

Od gluhih in naglušnih anketirancev, ki obiskujejo knjižnico, smo želeli izvedeti, kakšne prilagojene storitve, ki bi bile primerne za njih, jim ponuja knjižnica. Največ jih pravi, da jim izmed naštetih možnosti knjižnica ne nudi nobene, kar je razvidno tudi v spodnjih intervjujih, pri čemer knjižnice priznavajo, da večina nima posebej prilagojenih storitev za gluhe in naglušne uporabnike. Devet jih je označilo, da imajo organizirane obiske knjižnice, štirje pravijo, da imajo računalniške delavnice, po trije pa razstave v knjižnici in predstavitve knjižničnih storitev za gluhe in naglušne uporabnike. Nihče ni označil organiziranega obiska bibliobusa, pripovedovanja zgodb in bralnih skupin za gluhe in naglušne.

Poleg nabora storitev nas je zanimalo, kako so anketiranci z njimi zadovoljni. To prikazuje preglednica 4. Izmed vseh ponujenih storitev so anketiranci najbolj zadovoljni z organiziranimi obiski knjižnice za gluhe in naglušne uporabnike, saj jih je tudi največ označilo, da jim knjižnice to storitev ponujajo. Prav tako so zadovoljni z ostalimi storitvami, za katere so pri prejšnjem vprašanju označili, da so jim v knjižnici ponujene. Izjema so razstave v knjižnicah, pri čemer dva od treh anketirancev, ki so označili, da imajo to storitev na voljo, z njo nista zadovoljna.

Preglednica 4: Zadovoljstvo uporabnikov s prilagojenimi storitvami

Storitev	Zadovoljen/-ljna	Nezadovoljen/-ljna
Organizirani obiski knjižnice za gluhe in naglušne uporabnike	9	0
Računalniške delavnice za gluhe in naglušne uporabnike	4	0
Predstavitev knjižničnih storitev za gluhe in naglušne uporabnike	3	0
Razstave v knjižnici za gluhe in naglušne uporabnike	1	2
Organiziran obisk bibliobusa za gluhe in naglušne uporabnike	0	0
Bralne skupine za gluhe in naglušne uporabnike	0	0
Pripovedovanje zgodb v knjižnici za gluhe in naglušne uporabnike	0	0

V preglednici 5 je prikazano, kakšne storitve bi si anketiranci v knjižnicah še želeli (odprto vprašanje). Večina anketirancev pravi, da ne vedo, kar si lahko razlagamo, da delovanja knjižnice verjetno ne poznajo dovolj dobro, morda tudi ne znajo izraziti svojih želja. Nekateri bi si želeli imeti vse storitve, ki so bile našteje pri prejšnjem vprašanju. Dva anketiranca pravita, da jima je vseeno, samo da bi bile dostopne tudi gluhim in naglušnim uporabnikom. En anketiranec pravi, da imajo vse, kar potrebuje. Ostali bi si želeli več informacij, več resničnih zgodb,

predavanja in tečaje za gluhe in naglušne, več prireditev ter kratke obnove knjig v slovenskem znakovnem jeziku.

Preglednica 5: *Želja po prilagojenih storitvah*

Odgovori	Število anketirancev
Ne vem	15
Vse naštet	8
Katerekoli, ki bi bile dostopne tudi gluhim	2
Imajo vse, kar potrebujem	1
Več informacij	1
Predavanja v znakovnem jeziku	1
Več resničnih zgodb	1
Prireditve za gluhe in naglušne	1
Več tečajev, namenjenih gluhim in naglušnim	1
Kratke obnove knjig v slovenskem znakovnem jeziku	1
Skupaj	32

Anketiranci, ki knjižnico obiskujejo, si največkrat izposodijo romane, povesti ali pesmi. Sledijo lahko berljive knjige in leksikoni ter priročniki. Izposojajo si tudi knjige za otroke in DVD-filme. Nihče ni označil, da si izposodi glasbene CD-zgoščenke. En anketiranec je poudaril, da si izposodi vse, kar prime v roke, saj je že od malega knjižni molj. To prikazuje preglednica 6.

Preglednica 6: *Vrste gradiv, ki si ga gluhi in naglušni uporabniki izposojajo*

Odgovori	Število anketirancev
Romani, povesti, pesmi	19
Lahko berljive knjige	10
Leksikoni, priročniki	5
Knjige za otroke	3
DVD-filmi	1
Drugo: Vse, kar primem v roke	1
CD-zgoščenke (glasba)	0
Skupaj	39

V preglednici 7 je predstavljeno gradivo, ki bi si ga želeli izposojati anketiranci, ki knjižnico obiskujejo. Največkrat bi si želeli izposoditi filme s podnapisi. Sledijo videoposnetki z znakovnim jezikom in knjige v slovenskem znakovnem jeziku. Štirje anketiranci bi si želeli več revij, trije več stripov in kuharskih knjig, po dva

pa več slikanic in časopisov. Ena anketiranka je zadovoljna z izbiro, eden pa bi si želel več knjig o financah. Dva anketiranca menita, da imata že zdaj dovolj izbire.

Preglednica 7: Vrste gradiv, ki bi si jih gluhi in naglušni uporabniki še želeli izposojati

Odgovori	Število anketirancev
Več filmov s podnapisi	18
Več posnetkov/filmov z znakovnim jezikom	5
Več knjig, prilagojenih v znakovnem jeziku	5
Več revij	4
Drugo: Sem zadovoljna z izbiro 1; Več knjig o financah 1; Mislim, da je vsega dovolj 2	4
Več stripov	3
Več kuharskih knjig	3
Več slikanic	2
Več časopisov	2
Več knjig za ročne spretnosti	1
Skupaj	47

5.2 Rezultati pilotne raziskave leta 2014

V letu 2014 smo opravili kratko pilotno anketo, v kateri nas je zanimalo, koliko knjižnic izvaja prilagojene storitve za gluhe in naglušne uporabnike. Na direktorje in direktorice splošnih knjižnic smo se prek elektronskega sporočila obrnili z vprašanjem, ali njihova knjižnica izvaja storitve za gluhe in naglušne uporabnike. Od vseh osemindesetih splošnih knjižnic jih je na pilotno anketo odgovorilo petindvajset (43 %). Na podlagi pridobljenih podatkov smo ugotovili, da le deset knjižnic izvaja storitve za gluhe in naglušne uporabnike.

5.3 Rezultati intervjujev

Leta 2020 smo opravili intervjuje z zaposlenimi, ki imajo največ izkušenj z obravnavano uporabniško skupino v sedmih osrednjih območnih knjižnicah, ki so sodelovale v raziskavi. Vseh sedem sogovornic ima končano sedmo stopnjo izobrazbe in so v knjižnicah zaposlene kot bibliotekarke.

Vse sogovornice povedo, da gluhi in naglušni ter storitve, ki bi bile prilagojene zanje, niso posebej opredeljeni v strateškem načrtu knjižnice, ker sodijo pod uporabnike s posebnimi potrebami.

Knjižnice večinoma ne beležijo obiska gluhih in naglušnih uporabnikov in uporabnikov na splošno. Po oceni sogovornic pa je ta obisk redek.

Skupinskih članskih izkaznic gluhi in naglušni uporabniki knjižnic nimajo. Večinoma so knjižnice dogovorjene z društvi gluhih in naglušnih v njihovi lokalni skupnosti, da so njihovi člani oproščeni članarine v knjižnici. Vpisi potekajo enako kot pri vseh ostalih članih.

Vse sogovornice so imele priložnost komunicirati z gluho ali naglušno osebo. Vsi zaposleni knjižničarji se trudijo, da govorijo razločno, počasi in glasneje za naglušne osebe, da jim lahko uporabniki berejo z ustnic. Komunicirati poskušajo tudi z gestami, po potrebi pa še s pisno informacijo. Nekatere gluhe osebe imajo s seboj tudi tolmača, ki jim pomaga pri vzpostavljanju stika s knjižničarjem.

Svoje znanje o gluhih in naglušnih osebah ocenjujejo kot zadovoljivo, a menijo, da je znanje potrebno nadgrajevati in dopolnjevati. Mestna knjižnica Ljubljana ponuja tečaje znakovnega jezika ter izobraževanja na temo gradiva in obnašanja z uporabniki s posebnimi potrebami, v katera so vključeni tudi gluhi in naglušni. Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem zaposlenim omogoča nekaj izobraževanj, na splošno glede uporabnikov s posebnimi potrebami, ne le v zvezi z gluhih in naglušnimi uporabniki.

Knjižnice nimajo posebnega oddelka, ki bi bil namenjen izključno gluhih in naglušnim osebam. Izjema sta Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem in Mestna knjižnica Kranj. V Koroški osrednji knjižnici imajo na posebnem mestu Malo drugačen kotiček. V okviru tega ponujajo: knjige v slovenskem znakovnem jeziku in video novice za gluhe in naglušne. V Mestni knjižnici Kranj pa imajo urejen poseben kotiček Očem prijazen kotiček. Tam je na voljo knjižno gradivo, ki je namenjeno gluhih in naglušnim ter slepim in slabovidnim uporabnikom.

Sogovornice menijo, da dobro poznajo, kakšno gradivo je primerno za obravnavano uporabniško skupino. Gradivo zbirajo po kriterijih lahkega branja, pri tem pa upoštevajo tudi želje gluhih in naglušnih uporabnikov.

Knjižnice iz naše raziskave ne ponujajo posebnih storitev za gluhe in naglušne osebe, saj jim nudijo iste storitve kot ostalim uporabnikom. Osrednja ljubljanska knjižnica se s potujočo knjižnico trudi, da knjigo in branje ter znanje pripelje v Zavod za gluhe in naglušne Ljubljana, saj menijo, da je pomembno, da gluhi in naglušni ljudje od malega spoznavajo knjigo in na ta način lahko tudi v prihodnje obiskujejo knjižnico, kljub nekaterim oviram. Vse knjižnice svoje

uporabnike o storitvah obveščajo večinoma prek družbenih omrežij, kot je na primer Facebook, ali pa prek svojih spletnih strani. Uporabljajo tudi različne portale, elektronsko pošto, mesečne napovednike, plakate ... Obveščajo jih tudi prek društev gluhih in naglušnih po Sloveniji. Trudijo se, da pri predaji osnovnih informacij upoštevajo načela lahkega branja.

Sogovornice predlagajo, da bi večji obisk gluhih in naglušnih oseb v knjižnici lahko dosegli s še večjim sodelovanjem z društvi gluhih in naglušnih ter drugimi ustanovami, ki združujejo osebe z okvaro sluha. Povedo tudi, da bi bilo koristno v knjižnici zaposliti strokovnega delavca z znanjem znakovnega jezika.

5.4 Re zultati intervjuja s strokovnjakinjo za prilagajanje gradiva gluhim in naglušnim osebam

Med preučevanjem tematike magistrske naloge (Turk, 2020) smo imeli priložnost vzpostaviti stik tudi s sekretarko Zveze društev gluhih in naglušnih Slovenije. Podala nam je podroben pogled na tematiko gluhih in naglušnih.

Leta 2009 se je prvič srečala z Javnim razpisom za izbor kulturnih projektov za razširjene programske vsebine, namenjene senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ki ga je objavilo Ministrstvo za kulturo. V razpisu je bila tudi razpisna dokumentacija za izdelavo zvočnih knjig. Ideja o prilagajanju gradiva je bila pri financerjih dobro sprejeta in že naslednje leto so na razpis prijaviли prvo knjigo s priredbo v slovenski znakovni jezik. To je bila ljudska pravljica Mojca Pokrajculja.

Pri izboru knjig za prilagajanje upoštevajo, da je za izdajo prilagojenih knjig potrebno privoljenje avtorja, zato so začeli s prilagajanjem slikanic s slovensko ljudsko vsebino in starejših slovenskih avtorjev, pri katerih dovoljenje avtorja zaradi zastaranja avtorskih pravic ni več potrebno. Sledijo vsebinam, ki so del učnega načrta v tretjem triletju. Namen je seznaniti bralce vseh starosti z literaturo slovenskih avtorjev in jim omogočiti dostop do informacij, ki so del narodne identitete in značilnega besednega zaklada.

Izdajanje prilagojenih knjig v slovenskem znakovnem jeziku poteka v okviru Inštituta za razvoj slovenskega znakovnega jezika ZDGNS. Pri prilagajanju knjig v slovenski znakovni jezik sodelujejo avtor, ilustrator, prevajalec v slovenski znakovni jezik, ilustrator kretenj, slovenistka z znanjem slovenskega znakovnega jezika, lektorica pisanega besedila, lektorica za slovenski znakovni jezik, recenzent, strokovna delavka/vodja programa, gluhi povezovalci, gluhi igralci, mentorja (gluh in slišeč), snemalec, montažer, bralec, oblikovalec in tiskarna.

Po izbiri knjige, ki bo predmet prilagoditve, skličejo vse udeležene, ki sodelujejo pri izdaji prilagojene knjige.

Pri prilagajanju jim največji izziv predstavlja sledenje kretenj slovenskega znakovnega jezika dobesednemu prevodu izvirnega besedila. V takšnem zapisu manjkata pomembna elementa znakovnega jezika – obrazna mimika in gibanje telesa, zato so risbe kretenj opremljene s ponazorili, kako se posamezno kretnjo izvede. Ilustracije kretenj, skupaj s posnetki prek QR-kode, predstavljajo popolno podobo znakovnega jezika. Velik izziv je tudi oblikovanje take knjige, ker se oblikovalcu težko razloži, kje pri določeni besedi mora stati kretnja.

Vsaka izdana knjiga ima kataložni zapis o publikaciji (CIP), ki ga pridobi v NUK-u. Pridobljeni zapis jih zavezuje, da bodo v NUK posredovali šestnajst izdanih izvodov.

6 Razprava

Razpravo smo strukturirali glede na postavljena raziskovalna vprašanja in združili podatke, ki smo jih pridobili v vseh delih raziskave oziroma z vsemi raziskovalnimi metodami. Pred tem pa smo še primerjali rezultate iz pilotne raziskave iz leta 2014 z rezultati, ki smo jih dobili leta 2020, pri čemer smo ugotovili, da se stanje ni spremenilo.

Glede prilagoditev gradiva in storitev v slovenskih splošnih knjižnicah za gluhe in naglušne uporabnike smo iz intervjujev z zaposlenimi ugotovili, da dobro poznajo, kako naj bo prilagojeno gradivo za gluhe in naglušne. Poudarjajo pa, da je takega gradiva, ki bi ustrezalo vsem kriterijem (lahkega branja), na slovenskem knjižnem trgu zelo malo. Pri izbiri gradiva upoštevajo tudi želje in potrebe obravnavane uporabniške skupine, kar je eden najpomembnejših kriterijev.

Ugotovili smo, da je prilagojenih storitev za obravnavano uporabniško skupino malo. Sogovornice namreč poudarjajo, da knjižnice gluhim in naglušnim uporabnikom nudijo iste storitve, kot ostalim skupinam uporabnikov.

Zanimalo nas je, ali so v strateškem načrtu vsake knjižnice opredeljeni gluhi in naglušni uporabniki ter smernice za prilagoditev storitev in njihovo izvajanje. Nobena osrednja območna knjižnica in njihove enote nimajo gluhih in naglušnih uporabnikov v straškem načrtu svoje knjižnice opredeljenih posebej, vedno so del ostalih ranljivih skupin oziroma uporabnikov s posebnimi potrebami.

V prihodnje bi morali gluhim in naglušnim uporabnikom (seveda tudi drugim uporabnikom s posebnimi potrebami) nameniti več prostora tudi v strateškem načrtu in posledično v knjižničnem delu.

Želeli smo izvedeti, kako poteka komunikacija med knjižničarjem, ki pozna znakovni jezik, in gluho osebo ter kako poteka komunikacija med knjižničarjem, ki ne pozna znakovnega jezika, in gluho osebo. Komunikacija poteka pisno, tako da uporabnik na telefonu pokaže, katero knjigo želi, zaposleni pa ga usmeri do police z zeleno knjigo. Poteka lahko tudi s kretnjami ali z branjem z ustnic. Zaposleni v knjižnicah se trudijo govoriti jasno in razločno, nekateri uporabniki pa imajo s seboj tudi spremljevalca ali tolmača. Nekatere sogovornice so opravile tečaj slovenskega znakovnega jezika, vendar poudarjajo, da se znanje tega jezika zaradi neuporabe izgubi in pozabi.

Glede izobraževanj, ki so knjižničarjem na voljo v povezavi z gluhi in naglušni uporabniki, smo ugotovili, da nekatere knjižnice svojim zaposlenim ponujajo določena izobraževanja na temo gluhih in naglušnih uporabnikov (npr. Mariborska knjižnica – skupaj z Društvom gluhih in naglušnih Podravje Maribor). Lujičeva (2019, str. 5–6) ugotavlja, da po usposabljanju knjižničarjev knjižnico obišče več gluhih in naglušnih in da ti postanejo tudi člani le-te, običajno po organiziranih obiskih knjižnice.

V zvezi z merjenjem zadovoljstva gluhih in naglušnih uporabnikov glede storitev, ki jih ponujajo, pa ugotavljamo, da knjižnice raziskav o zadovoljstvu s storitvami med uporabniki ne izvajajo sistematično. So pa vedno na voljo knjige pohval in pritožb ter elektronski naslovi knjižnic, kamor se lahko obrnejo s svojimi opaznanji, mnenji in predlogi. Nekatere sogovornice svoje znanje o gluhih in naglušnih osebah ocenjujejo kot zadovoljivo, a menijo, da je znanje treba nadgrajevati in dopolnjevati.

Knjižničarke smo spraševali, ali so seznanjene z besedno zvezo »lahko branje«. Vse sogovornice poznajo besedno zvezo in jo ustrezno opredeljujejo kot besedila, prilagojena osebam, ki imajo težave z branjem ali razumevanjem običajno zapisanega ali kako drugače izraženega sporočila. Zanimalo nas je, ali knjižničarke vedo, kako je prilagojeno gradivo v lahko berljivi obliki. Ugotovili smo, da poznajo osnovne kriterije, kako naj gradivo, ki je prilagojeno v lahko berljivo obliko, izgleda.

S pomočjo anketnega vprašalnika smo od gluhih in naglušnih oseb želeli izvedeti, ali obiskujejo knjižnico in kako pogosto. Izkazalo se je, da večina anketirancev knjižnico obiskuje. To je presenetljivo, saj v literaturi (Lujič, 2019; Rijavec Škerl, 2018; Haramija in Knapp, 2019; Dornik, 2009) velikokrat zasledimo, da

gluhi in naglušni niso pogosti obiskovalci knjižnic, morda pa so na sodelovanje v naši raziskavi pristali tisti, ki jih knjižnica načeloma bolj zanima.

Ugotavljali smo, kako potencialni uporabniki poznajo njim prilagojene storitve splošnih knjižnic, in ugotovili, da kar polovica vprašanih prilagojene storitve pozna zelo dobro, kar ni presenetljivo, saj posebej prilagojenih storitev za gluhe in naglušne osebe ni veliko. Po pridobljenih podatkih iz anketnih vprašalnikov lahko ugotovimo, da knjižnice v določeni meri upoštevajo IFLA smernice za gluhe in naglušne uporabnike knjižnic, predvsem upoštevajo smernico, ki poudarja način komunikacije z gluhi in naglušnimi, v želji, da jim knjižnica čim bolj približa storitve, ki jih ponuja. Ponujajo jim organizirane obiske knjižnic; računalniške delavnice, ki so prilagojene gluhi in naglušni uporabnikom; predstavljajo knjižnične storitve v načinu, ki je primeren za gluhe in naglušne, se pravi v znakovnem jeziku ali s pomočjo tolmača; organizirajo razstave; omogočajo obisk bibliobusa.

Želeli smo izvedeti predloge in želje uporabnikov glede posebej prilagojenih storitev splošnih knjižnic in njihove ideje za nove storitve, ki jih še ne izvajajo za obravnavano uporabniško skupino. Največ anketirancev je izrazilo željo po organiziranih obiskih knjižnice. Želeli bi si tudi računalniških delavnic in bralnih skupin v knjižnici, ki bi bile dostopne tudi gluhi in naglušni osebam.

Zanimalo nas je, kakšno gradivo bi si želeli izposojati in si izposojajo gluhi in naglušni uporabniki. Potencialni uporabniki bi si najraje izposojali romane, povesti ali pesmi. Sledijo kuharske knjige, časopisi in revije. Izražena je bila tudi želja po še več lahko berljivih knjigah in knjigah v slovenskem znakovnem jeziku. Obstoječi gluhi in naglušni uporabniki knjižnic pa si izposojajo romane, povesti ali pesmi, lahko berljive knjige, leksikone ter priročnike, knjige za otroke in DVD-filme.

Od strokovnjakinje za prilagajanje gradiva smo želeli izvedeti, kakšen je potek prilagajanja gradiva v lahko berljivo obliko. Sogovornica je predstavila to prilagajanje, in sicer se po izboru knjige, ki bo predmet prilagoditve, skliče sestanek vseh udeleženi pri izdaji prilagojene knjige. Del ekipe je stalen, del pa se sestavi glede na izbrano knjigo. Prav tako so nas zanimali izzivi, s katerimi se soočajo pri prilagajanju gradiva. Izvedeli smo, da jim največji izziv predstavlja sledenje kretenj slovenskega znakovnega jezika dobesednemu prevodu izvirnega besedila. Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije si želi v prihodnje povečati število prilagojenega gradiva, in sicer bi lahko tudi knjižnice podale predloge za gradivo, ki bi ga bilo smiselno prilagoditi, saj le-te lahko najboljše ocenijo, kakšne so potrebe in želje gluhih in naglušnih uporabnikov, ker so v neposrednem stiku z obravnavano uporabniško skupino.

7 Zaključek

Možnosti za izboljšave vedno obstajajo. Tako na področju dela z gluhi in naglušnimi uporabniki kot tudi na področju storitev zanje. Veliko je odvisno od vodstva knjižnic in vsakega zaposlenega, koliko je naklonjen k dodatnemu izobraževanju o gluhih in naglušnih uporabnikih. S tem smo kot družba na dobri poti, da začnemo gledati na gluhe in naglušne osebe mimo njihovih omejitev in izpostavljati njihove sposobnosti.

Če se želi kdo v prihodnje lotiti tovrstne raziskave, predlagamo, da podrobno preuči vsebino strateškega načrta posamezne knjižnice, ki je javno dostopen dokument, in knjižnicam oziroma knjižničarjem zastavi vprašanja, ki osvetlijo zavedanje knjižnic, ali so v strateških načrtih dovolj jasno strukturirale in konkretizirale storitve in njihovo izvajanje.

Želimo si, da bi knjižnice, ki zaenkrat še ne izvajajo aktivnosti za to uporabniško skupino, rezultate vzele kot spodbudo za načrtno in pozorno razvijanje dejavnosti za to skupino.

Zahvala

Najlepša hvala vsem knjižničarkam in članom društev, ki so nam s svojimi odgovori zelo pomagali pri raziskavi. Posebna zahvala gre Zvezi društev gluhih in naglušnih Slovenije, za poglobljen pogled v življenje gluhih in naglušnih ter za pripravljenost deliti dragocene izkušnje z nami.

Navedeni viri

Bon, M. (2019). *Poročilo o dejavnostih splošnih knjižnic za uporabnike s posebnimi potrebami v letu 2018: po območjih OOK za Ministrstvo za kulturo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2014-D2021*. Narodna in univerzitetne knjižnica. https://www.nuk.uni-lj.si/nuk/ook-publikacije?utm_medium=email&utm_source=newsletter_731&utm_campaign=nova-welcome-to-nuk

Day, J. M. (2010). *Guidelines for library services to deaf people*. International Federation of Library Associations. <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/62.pdf>

Dornik, I. (2009). *Bralna pismenost pri gluhih mladostnikih*. [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Guidelines for easy-to-read materials. (2012). (2. izd.) International Federation of Library Associations. <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/120.pdf>

Haramija, D. in Knapp, T. (2019). *Lahko je brati: lahko branje za strokovnjake*. Zavod Risa.

Kanič, I., Leder, Z., Ujičič, M., Vilar, P. In Vodeb, G. (2011). *Bibliotekarski terminološki slovar*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, Narodna in univerzitetna knjižnica.

Lujič, D. (2019). *Services of the Maribor public library for the deaf and hard of hearing people*. International Federation of Library Associations and Institutions. <http://library.ifla.org/2438/1/127-lujic-en.doc.pdf>

Pavlič, M. (2016). *Kako otrok z okvaro sluha usvoji jezik?: priročnik za starše in strokovne delavce*. Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije, Center za razvoj slovenskega znakovnega jezika.

Rijavec Škerl, A. (2018). *Slovenski znakovni jezik in njegova raba*. Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije, Center za razvoj slovenskega znakovnega jezika.

Rijavec Škerl, A. (2019). *Spremna beseda*. V A. Žele. *Znakovni jezik: govorica kretenj z vidika uzaveščanja (pravo)pisnih zakonitosti slovenščine: kako iz kretalne govorice v zapisano slovenščino*. Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije.

Schaeffer, C. (2014). Using new technology to comply with ADA assistive listening requirements. *Public Library Quarterly*, 33(2), 131–144.

Selander, P. (2003). How does deafness affect learning. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 9(9), 2–18.

Sluh – naglušnost in gluhost. (1999). Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije.

Šek Škafar, K. (2019). *Uporabniki s posebnimi potrebami v splošnih knjižnicah: primer Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota*. Pisna naloga za bibliotekarski izpit. Narodna in univerzitetna knjižnica.

Turk, T. (2020). *Storitve slovenskih splošnih knjižnic za gluhe in naglušne uporabnike*. [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Video Collection Development in Multi-type Libraries: A Handbook. (2002). Greenwood press.

Tanja Petrič Turk, mag. bibl.

e-pošta: turktanja90@gmail.com

dr. Polona Vilar

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana

e-pošta: polona.vilar@ff.uni-lj.si

Učbeniški skladi: 2015–2020

Textbook rental collections: 2015–2020

Eva Kodrič-Dačić

Oddano: 31. 5. 2021 – Sprejeto: 15. 6. 2021

1.03 Kratki znanstveni prispevek

1.03 Short Scientific Article

UDK 021.61(075)“2015/2020”

<https://doi.org/10.55741/knj.65.1-2.3>

Izvleček

Učbeniški sklad je ločen del šolske knjižnice, ki zagotavlja učno gradivo za učence in dijake ter evidentira aktualna učna gradiva, ki se uporabljajo v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Čeprav imajo učbeniški skladi že dolgo tradicijo, je bilo njihovo delovanje prvič urejeno s pravilnikom leta 1994, šele leta 2017 pa so tudi formalno postale njihove skrbnice šolske knjižničarke.¹ Učbeniški skladi so sicer deležni kritik s strani pedagogov, založnikov in knjižničarjev, vendar so, glede na število učencev, ki si izposojajo učbenike iz učbeniškega sklada, koristen in nepogrešljiv del šolske knjižnice. Članek prikazuje kratek pregled razvoja učbeniških skladov na Slovenskem, analizira podatke o obsegu in uporabi učbeniških skladov, pridobljene s statističnimi meritvami in statistikami COBISS.SI, ter nudi pregled odgovorov šolskih knjižničark glede obsega nalog in odnosa do dela z učbeniški skladi, ki so bili zbrani v okviru ankete o nalogah šolskih knjižničark.

Ključne besede: šolske knjižnice, učbeniški skladi

Abstract

The textbook rental collection is a separate part of a school library, which provides teaching materials for pupils and students and records current teaching materials used in educational institutions. Although it has had a long tradition, the operation procedures of textbook rental collection were first defined by regulations in 1994, and it was not until 2017 that school librarians formally became their trustees. Textbook rental

---

¹ Ženski spol je kot nevtralna oblika uporabljen za oba spola.

collections have been challenged by teachers, publishers and librarians, but they are a useful part of a school library, given the number of students who borrow textbooks from them. The article presents a brief overview of the development of textbook rental collections in Slovenian schools and analyzes data concerning scope and use of textbooks provided by statistical measurements and a survey on the tasks of school librarians collected by the National and University Library of Slovenia and the Institute of Information Science.

Keywords: school libraries, textbook rental collections

1 Uvod

Učbeniški sklad je ločen del šolske knjižnice, ki zagotavlja učno gradivo za učence in dijake ter evidentira aktualna učna gradiva, ki se uporabljajo v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Čeprav imajo učbeniški skladi pri nas že dolgo tradicijo (Šircelj, 1971; Žlebir, 1994), je bilo njihovo delovanje prvič urejeno s pravilnikom leta 1994 in šele leta 2017 so šolske knjižničarke tudi formalno postale njihove skrbnice. Učbeniški skladi so sicer deležni kritik s strani pedagogov, založnikov in knjižničarjev, vendar so postali, glede na število učencev, ki si izposojajo učbenike iz učbeniškega sklada, koristen in nepogrešljiv del šolske knjižnice. Glavni razlog za njihov obstoj so visoke cene učbenikov. To ni le slovenska posebnost, s tem problemom se srečujejo tudi v drugih evropskih državah. Zato poznajo različne oblike izposoje učbenikov tudi v posameznih nemških deželah, na Hrvaškem in na Irskem (Guidelines, 2012). Organizacija izposoje učbenikov je različna, pogosto je odvisna od iniciative staršev, razlikuje pa se tudi stopnja finančne in formalne podpore lokalne skupnosti ali države.

1.1 Od učbenikov za revne učence do učbeniških skladov

Učbeniški skladi imajo dolgo zgodovino, posebej še, če iščemo njihov izvor v zbirkah učbenikov, ki so bile po šolah osnovane za socialno deprivilegirane učence. Njihov obstoj so problematizirali že pred prvo svetovno vojno. V Učiteljskem tovarišu lahko na primer leta 1914 zasledimo povzetek članka Brezplačne učne knjige na dunajskih šolah, v katerem avtor kritizira prakso dunajskih šol, ki so revnim učencem izposojale šolske učbenike. Razlogi za krtiko so bili higien-ske (preko učbenikov bi se lahko prenašale bolezni), psihološke (učbenik, ki ga mora reven učenec vrniti, ga opominja na njegovo socialno stisko) ter pedagoške (dobri učenci jemljejo učbenike v roke tudi še potem, ko jih ne potrebujejo več v šoli) narave (Brezplačne, 1914).

Po prvi svetovni vojni so bile zbirke oziroma knjižnice učnih knjig (to je učbenikov) predpisane z dvema zakonoma: Zakon o srednjih šolah (1929) in Zakon o učiteljskih (1929). Te šole so morale poleg knjižnic za učitelje in knjižnic za dijakke vzdrževati tudi knjižnice dijaških učnih knjig. Leto kasneje sprejeti zakon o narodnih šolah (Zakon o narodnih šolah, 1930) šolam sicer ni predpisoval zbirk učbenikov, je pa nalagal šolskim občinam, da morajo siromašnim otrokom priskrbeti knjige in šolske potrebščine.

Tako je bilo med 1.907 šolskimi knjižnicami, ki so leta 1932 delovale v Dravski babinovini, kar 540 knjižnic učbenikov za revne učence (Kranjc, 1939). Cene učbenikov so bile tudi v tridesetih letih preteklega stoletja visoke in ideje o brezplačnih učbenikih, ki bi jih otroci ob koncu šolskega leta vračali ter s tem razbremenili stroške šolanja, so našle svoje mesto v sodobni periodiki (Otrokom učne knjige – zastoj!, 1940).

Po drugi svetovni vojni je problematika šolskih knjižnic vse do sprejetja Zakona o knjižnicah leta 1961 obravnavana v sklopu ljudskih knjižnic. Sprejem zakona je vzpodbudil strokovni interes za šolske knjižnice, vendar je problematika učbeniških skladov ostala ob strani, saj se na primer navodilo o ureditvi in delu šolskih knjižnic iz leta 1964 tega področja ne dotika.

Kljub temu pa so fondi učbenikov v šolah gotovo obstajali, saj jih omenjata dva dokumenta iz začetka sedemdesetih let. Martina Šircelj je v članku Osnutek standardov za šolske knjižnice leta 1971 opozarjala, da normativ za knjižnično zbirko ne vključuje »tako imenovane podporne zbirke učbenikov«. Učbeniške sklade omenja tudi dokument Konceptcija razvoja knjižničarstva v Sloveniji (1971, str. 10) kot fond šolske podporne knjižnice: »Poleg fonda šolske knjižnice obstaja posebej fond šolske podporne knjižnice. Le-ta obsega določeno število šolskih učbenikov, ki so potrebni kot osnovni pripomočki učencu za spremljanje učne snovi posameznih predmetov v posameznih razredih in so pod določenimi pogoji na voljo učencem, ki si sami potrebnih učbenikov ne morejo nabaviti«. Vendar so v prihodnjih desetletjih učbeniški skladi ostali le spremljevalci šolske knjižnice. Standardi in normativi ter razvojni dokumenti za šolske knjižnice so se jim izognili.

V sedemdesetih letih so posamezne šole samostojno in ob podpori lokalnih skupnosti začele ustanavljati svoje učbeniške sklade (Skrtn, 1995; Žlebir, 1994). Tako lahko zasledimo poročilo Osnovne šole Ivana Tavčarja v Gorenji vasi, kjer so šolski učbeniški sklad oblikovali že leta 1977/78, in sicer učbenike za učence od 5. do 8. razreda. Učbeniški sklad je bil del šolske knjižnice. Spočetka so učenci učbenike puščali v šoli, kasneje pa so uvedli izposojevalnico, ki je znašala petino cene novega učbenika. Učbeniški sklad je finančno podprla občina, tako

da je šola v posameznih letih zagotavljala učbenike učencem od 1. do 8. razreda. Glavni argument za njihov obstoj je bil še vedno socialne narave, saj »bi marsikateri otrok iz socialno šibkejšega okolja nemara ostal celo brez učbenikov, tako pa ima prav vsak dostop do njih.« (Žlebir, 1994) S finančno podporo, ki jo je učbeniškim sklantom zagotavljalo Ministrstvo za šolstvo in šport od devetdesetih let naprej, pa so učbeniški skladi le še rasli.

2 Normativne osnove

Učbeniški skladi so specifični za šolske knjižnice in normativni akti s področja kulture, ki se nanašajo na njihovo delovanje, jih ne omenjajo. Delovanje učbeniškega sklada je bilo najprej urejeno s posebnim pravilnikom za osnovne šole (Pravilnik, 1994). Šele Zakon o financiranju in organizaciji vzgoje in izobraževanja iz leta 1996 jih je umestil v šolsko knjižnico, podrobneje pa jih je za vse vrste šol uredil pravilnik iz leta 1997 (Pravilnik, 1997). V začetku so si učenci učbenike lahko izposojali za tretjinsko ceno, po letu 2006 pa se je izposojevalnina za učence osnovnih šol postopoma ukinjala. Učbeniški skladi danes delujejo v osnovnih šolah, zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter v šolah in zavodih, ki izvajajo nižje in srednje poklicno izobraževanje, srednje strokovno in poklicno-tehniško izobraževanje ter srednje splošno izobraževanje. Sredstva za nabavo gradiva za učbeniške sklade osnovnih šol zagotavlja Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, na srednjih šolah pa se učbeniški skladi financirajo predvsem iz izposojevalnin, ki jih šola zaračunava dijakom za izposajo učbenikov.

Po letu 2015 je bilo na področju upravljanja učbeniških skladov uvedenih več novosti. V skladu s spremembami Zakona o knjižničarstvu leta 2015 morajo biti učbeniški skladi, tako kot vse drugo knjižnično gradivo, vključeni v COBIB. Pravilnik o upravljanju učbeniških skladov iz leta 2017 je za upravljalco učbeniškega sklada določil knjižničarko, ki za to zadolžitev prejema posebno nagrado, spremenil pa se je tudi obseg gradiva, ki sodi vanje. Učbeniški sklad so prvotno sestavljali učbeniki, z letom 2020 pa se je obseg gradiva, ki se inventarizira oziroma evidentira kot del učbeniškega sklada, močno razširil in vključuje (Pravilnik, 2020):

- gradiva, ki jih šolska knjižnica izposoja učencem oziroma učiteljem (to so učbeniki, potrjeni od strokovnega sveta, ki jih šola izposoja učencem in dijakom, učna sredstva, ki si jih izposodijo učitelji in so namenjena učencem in dijakom za uporabo pri pouku (na primer atlasi, tematske karte, slovarji, strokovni priročniki in podobno), ter gradivo, ki ga šola prilagodi učencem in dijakom s posebnimi potrebami),

- učna gradiva, ki so namenjena učencem oziroma dijakom kot končnim uporabnikom, in
- učna gradiva, ki jih zagotavljajo starši učencev in dijakov.

Šolska knjižnica inventarizira oziroma evidentira omenjeno gradivo na različne načine:

- gradivo, ki ga šolska knjižnica izposoja učencem in dijakom oziroma učiteljem, katalogizira oziroma inventarizira v COBISS.SI,
- gradivo, ki je namenjeno učencem in dijakom kot končnim uporabnikom, oziroma gradivo, ki ga zagotavljajo starši dijakov in učencev, se evidentira v posebnem segmentu Zaloga COBISS.SI,
- gradivo, ki ga je šola prilagodila za učence in dijake s posebnimi potrebami pa se evidentira na posebnem elektronskem obrazcu.

Delo skrbnika učbeniškega sklada je po določilih Pravilnika (2020) zgoščeno v obdobje med 15. junijem in prvim tednom v septembru. V tem času morajo skrbniki poskrbeti za naročilo novih učnih gradiv za novo šolsko leto, ob koncu šolskega leta prevzeti izposojene učbenike, obdelati nova učna gradiva ter izposoditi učbenike v prvem tednu novega šolskega leta. Če so knjižničarke vpete tudi v izbor učnih gradiv, se intenzivno delo z učbeniškim sklado začne že v aprilu.

Učbeniški sklad tako opravlja dve nalogi: zagotavlja učno gradivo za učence in dijake ter evidentira aktualna učna gradiva, ki se uporabljajo v vzgojno-izobraževalnih zavodih.

Informacije o gradivu, ki je vključeno v učbeniški sklad konkretne šolske knjižnice, niso dostopne v vzajemnem katalogu.

3 Metodologija raziskave

Učbeniški skladi sicer niso pogosto predmet raziskav, vendar obstoječa znanstvena in strokovna literatura daje pregledne podatke o delovanju in problematiki učbeniških skladov. Bili so tema magistrskih oziroma diplomskih nalog v povezavi z njihovim vplivom na izdajanje oziroma uporabo učbenikov in delovnih zvezkov v šolah. Štefka Zore je v svojem magistrskem delu *Učbeniški sklad in njegov vpliv na uporabo delovnih zvezkov* (2016) pregledno opisala delovanje učbeniških skladov na osnovnih šolah, natančen historiat administrativnega razvoja učbeniških skladov od konca devetdesetih let preteklega stoletja naprej, probleme s financiranjem in posledično z izločanjem učbenikov ter z zamenjavo

neveljavnih učbenikov. Aktualno splošno problematiko učbeniških skladov je leta 2018 opisala Irena Brilej v članku Dileme in izzivi učbeniških skladov. Obravnave je bila deležna tudi avtorskoppravna problematika izposoje učbenikov (Trampuž, 2007).

V članku se bomo zato izognili splošni problematiki, pedagoškim dilemam in avtorskoppravnim zagatam pri izposoji učbenikov in se osredotočili na predstavitev kvantitativnih podatkov o učbeniških skladih ter na subjektivno dožemanje obremenjenosti z učbeniški skladi s strani šolskih knjižničark.

Šolske knjižnice so vpete v redne statistične raziskave, ki vključujejo tudi podatke o učbeniškem skladu. Tega področja so se dotikale tudi študije in analize, ki jih je v okviru priprav pravilnika o delovanju šolskih knjižnic in strategije razvoja šolskih knjižnic v letih 2016–2019 izvedel Center za razvoj knjižničarstva, Narodna in univerzitetna knjižnica,² med temi pa je še posebej zanimiva anketa o nalogah šolskih knjižnic. Nov in relevanten vir podatkov o učbeniškem skladu je nastal z vključitvijo šolskih knjižnic (in z njimi tudi učbeniškega sklada) v COBISS.SI. To nam omogoča natančen pregled nad gradivom, ki ga knjižnice vključujejo v učbeniški sklad, kot tudi evidenco delovnih zvezkov, ki jih učenci bodisi dobijo v trajno last v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju ali pa jim jih kupijo starši.

V članku bomo predstavili obseg zbirk učbeniških skladov po vrstah šol, izposoji in odpis gradiva iz učbeniških skladov, vsebino učbeniških skladov ter mnenja in ocene knjižničark o obsegu dela z učbeniškim skladom in problemih, ki se z njim povezujejo. V ta namen bomo analizirali podatke, ki sta jih v okviru statističnih meritev in posebne ankete v letih 2015–2020 zbrala Center za razvoj knjižnic, Narodna in univerzitetna knjižnica (statistične meritve dejavnosti šolskih knjižnic v šolskem letu 2015/16, 2017/18 in 2019/20 za obdobje šolskega leta, to je od 1. 9. do 31. 8. naslednjega leta ter anketa Naloge šolskega knjižničarja, ki je bila izvedena leta 2018) in IZUM (pregled izpisov učbeniškega sklada v COBISS.SI 2019/20 (IZUM): Prikaz izposoje in odpisa učbeniškega sklada, 2020).

---

² <https://cezar.nuk.uni-lj.si/analize/studije.php>

4 Raziskava

4.1 Učbeniški skladi v statističnih meritvah v šolskem letu 2015/16, 2017/18 in 2019/20

Učbeniške sklade so v obdobju 2015–2020 vzdrževale knjižnice osnovnih in srednjih šol ter zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Pri izračunih o obsegu učbeniškega sklada so bile upoštevane vse knjižnice, ki so vnesle vrednosti v rubriko »število enot učbeniškega sklada«. Izjema so bile knjižnice srednjih šol, kjer učbeniški sklad ni obvezen in smo zato vneseno vrednost 0 interpretirali kot podatek o tem, da šola učbeniškega sklada nima. Teh šol pri nadaljnjih analizah učbeniškega sklada nismo upoštevali. Pri izračunu povprečnih vrednosti na učenca oziroma dijaka so bili upoštevani vsi učenci oziroma dijaki obravnavanih šol, ker podatkov o številu učencev, ki si izposojajo učbenike iz učbeniškega sklada, v statističnih meritvah nismo zbirali.

Učbeniški sklad je ločen del šolske knjižnice, zato se podatki o knjižnični zbirki in zbirki učbeniškega sklada zbirajo in obravnavajo ločeno.

Statistične meritve dejavnosti teh knjižnic, ki jih je izvedel Center za razvoj knjižnic, Narodna in univerzitetna knjižnica v letih 2015/16, 2017/18 in 2019/20 (Bib-Sist, 2016, 2018, 2021) so vključevale 3 vprašanja o učbeniškem skladu:

- Ali je knjižničar skrbnik učbeniškega sklada?
- Kakšno je število enot učbeniškega sklada?
- Ali so v učbeniškem skladu tudi e-učbeniki?

V raziskavi smo analizirali odgovore na prvi dve vprašanji.

V šolskem letu 2015/16 je bilo v statistične meritve vključenih 608 knjižnic. 507 (83 %) knjižnic je posredovalo podatke o zbirki učbeniškega sklada (381 osnovnošolskih knjižnic, 21 knjižnic osnovnih šol s prilagojenim programom, 96 srednješolskih knjižnic in 9 knjižnic zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami). Te knjižnice so delovale na šolah s skupaj 226.066 učenci in dijaki. Učbeniški skladi so obsegali skupaj 2.174.362 enot in dosegali kar 28 % celotne zbirke knjižničnega gradiva, o kateri so za to leto poročale šolske knjižnice (7.849.627 enot). V 92 % je bila upravljalka učbeniškega sklada knjižničarka.

V šolskem letu 2017/18 je bilo v statistične meritve vključenih 611 knjižnic iz šol, ki vzdržujejo učbeniške sklade. Podatke o zbirki učbeniškega sklada je posredovala 501 knjižnica ali 82 % vseh (373 osnovnošolskih knjižnic, 22 osnovnošolskih

knjižnic šol s prilagojenim programom, 98 srednješolskih knjižnic in 8 knjižnic zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami), s skupaj 228.943 učenci in dijaki. Učbeniški skladi so obsegali skupaj 1.948.444 enot in so dosegali 27 % celotne zbirke knjižničnega gradiva v teh šolskih knjižnicah (7.258.764 enot). V 92 % je bila upravljalca učbeniškega sklada knjižničarka.

Podatki o stanju učbeniških skladov za šolsko leto 2019/20 kažejo podobno sliko. Podatke je posredovalo 574 knjižnic (436 osnovnošolskih knjižnic, 26 knjižnic osnovnih šol s prilagojenim programom, 103 srednješolske knjižnice in 9 knjižnic zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami) oziroma 94 % od 610, ki so sodelovale v meritvah. Učbeniške sklade je sestavljalo 1.986.901 enot gradiva in so dosegali 28 % celotne zbirke knjižničnega gradiva v teh šolskih knjižnicah (6.950.794 enot).

Povprečno število enot zbirke učbeniškega sklada se je po skupinah knjižnic močno razlikovalo. V letu 2019/20 je obsegala povprečna zbirka učbeniškega sklada v osnovnih šolah 2.812 enot, v osnovnih šolah s prilagojenim programom 607 enot, v srednjih šolah 7.163 enot in v zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami 809 enot.

Največ gradiva, skupaj 1.226.035 enot, je bilo v učbeniških skladih 436 osnovnošolskih knjižnic. Povprečni učbeniški sklad osnovnošolske knjižnice je obsegal 2.812 enot, pri čemer so največje zbirke učbeniškega sklada presegale 10.000 enot. V povprečju je učbeniški sklad obsegal 7 enot na učenca.

Osnovne šole s prilagojenim programom so imele znatno manjše zbirke učbeniškega sklada. Skupaj 26 knjižnic teh šol je imelo 15.784 enot gradiva, v povprečju vsaka le 607 enot oziroma 6 enot na učenca.

Največje zbirke učbeniških skladov so zgradile srednješolske knjižnice. 103 srednješolske knjižnice so poročale o 737.804 enotah gradiva, v povprečju o 7.163 enotah na knjižnico in 10 enotah na učenca. Učbeniški sklad je v povprečju dosegal 51 % knjižnične zbirke. Nekatere srednješolske knjižnice so vključevale prave megazbirke učbeniških skladov: šolska centra v Novi Gorici in v Novem mestu ter gimnaziji v Kranju in v Novi Gorici so imeli v svojih zbirkah učbeniških skladov po več kot 30.000 enot.

V 9 zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami so učbeniški skladi obsegali skupaj 7.278 enot, v povprečju 809 enot na knjižnico oziroma 5 enot na učenca.

4.2 Učbeniški skladi po podatkih COBISS.SI

Statistične meritve, izvedene v zgoraj opisanih obdobjih, so knjižnicam dopuščale vnos podatkov o učbeniškem skladu, ne glede na to, ali je bilo gradivo učbeniškega sklada že inventarizirano v COBISS. SI ali ne. Izpis s podatki o učbeniških skladih, ki ga je za potrebe MIZŠ izdelal IZUM, pa zajema podatke o učbeniškem skladu iz baze COBISS.SI, za obdobje, ki je primerljivo s šolskim letom oziroma s statističnimi meritvami za leto 2019/20. Obdobje od 1. 6. 2019 do 31. 5. 2020, ki ga pokriva izpis, namreč vključuje vse dejavnosti, povezane z učbeniškim skladom v okviru šolskega leta.

Poleg podatkov o šoli in bibliografskih enotah vključuje izpis tudi podatke o številu inventariziranih enot, izposoji in odpisu učbeniškega sklada ter o evidentiranih delovnih zvezkih. Za potrebe pričujoče raziskave smo analizirali podatke preglednice »Prikaz izposoje in odpisa učbeniškega sklada« iz obdobja 1. 6. 2019–31. 5. 2020.

Izpis zajema podatke o 541 šolah po vrstah šol, ki so za potrebe COBISS.SI označene s številčnimi oznakami 52 za osnovne šole, 53 za srednje šole in 59 za rubriko drugo, kamor so uvrščeni predvsem vzgojno-izobraževalni zavodi za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami.

Med podatki, zbranimi s statističnimi meritvami in izpisom učbeniških skladov, ki ga je na podlagi vnesenih podatkov pripravil IZUM, so manjša odstopanja. Zadnji je vključeval podatke o učbeniških skladih 541 šol, medtem ko je v statističnih meritvah 2019/20 podatke o učbeniškem skladu posredovalo 574 šol. V zbirkah učbeniškega sklada je bilo inventariziranih 1.870.369 enot. Povprečno število enot učbeniškega sklada na šolsko knjižnico je bilo primerljivo: 3.457 enot po podatkih COBISS in 3.462 enot po podatkih BibSiSt Online.

4.2.1 Izposoja gradiva iz učbeniških skladov

Z vključitvijo šolskih knjižnic v COBISS.SI smo za leto 2019/20 prvič dobili podatke o številu izposoj učbenikov v okviru učbeniškega sklada. Ta je znašala skupaj 971.428 enot. Povprečno število izposojenih enot iz učbeniškega sklada je bilo na osnovnih šolah 1.320 (izposoja drugega knjižničnega gradiva 4.687 enot), v srednjih šolah pa 3.988 enot (izposoja drugega knjižničnega gradiva 3.642 enot).

Na osnovi teh podatkov lahko na grobo ocenimo, da število izposojenih enot učbeniškega sklada v povprečju dosega skoraj 38 % letne izposoje knjižničnega

gradiva na dom. V osnovnih šolah dosega 28 % letne izposoje drugega gradiva, v srednjih šolah pa jo presega za skoraj 10 %.

Od 437 osnovnošolskih knjižnic jih je 354 (81 %) evidentiralo izposajo, 83 pa ne. Skupaj so izposodile 576.695 enot gradiva iz učbeniškega sklada. Povprečno število izposojenih enot na osnovnošolsko knjižnico je bilo 1.320. 8 osnovnošolskih knjižnic je izposodilo več kot 5.000 enot, največ enot iz učbeniškega sklada je bilo izposojenih v Osnovni šoli Koper, in sicer 6.088 enot.

Preglednica 1: Število enot izposojenega gradiva iz učbeniškega sklada po vrstah šol³

Vrsta vzgojno-izobraževalnega zavoda	Št. knjižnic	Št. knjižnic s podatki (vrednost več kot 0)	Delež šol, ki so evidentirale izposajo v COBISS.SI (%)	Št. izposojenih inv. enot učbeniškega sklada	Povprečno št. izposojenih inv. enot učbeniškega sklada na knjižnico
Osnovne šole (52)	437	354	81	576.695	1.320
Srednje šole (53)	98	88	90	390.801	3.988
Zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami in drugo (59)	6	4	67	3.932	655
Skupaj	541	446		971.428	2.178

Od 98 srednješolskih knjižnic je 88 (90 %) knjižnic evidentiralo izposajo, 10 pa ne. Skupaj so izposodile 390.801 enot učbeniškega sklada. Povprečno število izposojenih enot na srednješolsko knjižnico je bilo 3.988. Po številu izposojenih enot so izstopali šolski centri. 8 knjižnic je izposodilo preko 10.000 enot gradiva iz učbeniškega sklada, največ, 28.869 enot iz učbeniškega sklada, je bilo izposojenih v Šolskem centru Novo mesto.

Knjižnice zavodov za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami so izposodile 3.932 enot učbeniškega sklada. Od 6 knjižnic so 4 (67 %) evidentirale izposajo, 2 pa ne. Povprečno število izposojenih enot učbeniškega sklada na knjižnico je bilo 655.

³ Vir: BibSiSt online (2016, 2018, 2021).

4.2.2 Odpis gradiva iz učbeniških skladov

Več kot polovica osnovnošolskih in srednješolskih knjižnic je gradivo iz učbeniškega sklada v zadnjem šolskem letu tudi odpisovalo.

O odpisu gradiva iz učbeniškega sklada je poročalo 325 šol oziroma 60 % knjižnic, ki so bile vključene v COBISS. V celoti je bilo odpisanih 73.473 enot gradiva oziroma 226 enot na knjižnico, ki je vršila odpis.

Od 437 osnovnošolskih knjižnic jih je 266 (61 %) evidentiralo odpis, 171 pa ne. Skupaj so odpisale 51.773 enot učbeniškega sklada. Povprečno število odpisanih enot na osnovnošolsko knjižnico je bilo 118. Največ enot učbeniškega sklada je bilo odpisanih v OŠ Franca Rozmana - Staneta, in sicer 1.114 enot.

Preglednica 2: Število enot odpisanega gradiva⁴

Vrsta VIZ	Št. knjižnic	Št. knjižnic s podatki (vrednost več kot 0)	Delež šol, ki so evidentirale odpis US v COBISS.SI (%)	Št. odpisanih inv. enot US	Povprečno št. odpisanih inv. enot US na knjižnico
OŠ (52)	437	266	61	51.773	118
SŠ (53)	98	58	59	21.665	221
ZPP in drugo (59)	6	1	16	35	6
Skupaj	541	325		73.473	226

Od 98 srednješolskih knjižnic jih je 58 (59 %) evidentiralo odpis, 40 pa ne. Skupaj so odpisale 21.665 enot učbeniškega sklada. Povprečno število odpisanih enot na srednješolsko knjižnico je bilo 221. Največ, 3.046 enot učbeniškega sklada, je bilo odpisanih v Šolskem centru Novo mesto.

Od 6 knjižnic zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami je le 1 (16 %) odpisala gradivo, 5 pa ne. Knjižnica je odpisala 35 enot učbeniškega sklada.

4.3 Anketa o nalogah šolskih knjižničarjev

Vrste in obseg nalog ter subjektivno dojemanje obremenitev šolskih knjižničark z učbeniškim skladom lahko razberemo iz ankete o nalogah šolskih knjižnic, ki

⁴ Vir: BibSiSt online (2016, 2018, 2021).

jo je v letu 2018 izvedel Center za razvoj knjižnic, Narodna in univerzitetna knjižnica. Cilj ankete je bil ugotoviti, katere so naloge šolske knjižničarke in kolikšen delež knjižničarkine delovne obveznosti predstavljajo. Anketa je bila poslana na 807 e-naslovov šolskih knjižničark iz osnovnih, srednjih, višjih in glasbenih šol, osnovnih šol s prilagojenim programom ter zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami. Knjižnice dijaških domov v analizo niso bile vključene. Anketiranje je trajalo od 4. 7. do 18. 7. 2018, vprašalnik je obsegal 45 vprašanj s 132 spremenljivkami. Anketa je bila izvedena s programsko opremo 1KA. Ustrezno je bilo izpolnjenih 432 vprašalnikov oziroma 54 %. 384 oseb je anketo končalo, 48 vprašalnikov pa je bilo delno izpolnjenih. Analize posameznih anketnih vprašanj so povzete po študiji, ki je nastala na osnovi ankete (Jarc in Kodrič-Dačić, 2018).

Med anketnimi vprašanji so bila tudi taka, ki so se neposredno nanašala na učbeniški sklad (na primer: Delež obremenitve z učbeniškim skladom v okviru celotne delovne obveznosti, Dela, povezana z upravljanjem učbeniškega sklada) ali pa so se tega področja dotikala v kontekstu celotnega delovanja šolske knjižnice (Kaj vas pri delu šolskega knjižničarja najbolj moti?, Ali 40 urna delovna obveznost zadostuje za opravljanje vseh nalog?). Pri interpretaciji podatkov je treba upoštevati, da leta 2018 šolske knjižnice še niso evidentirale delovnih zvezkov in gradiva, prirejenega za učence s posebnimi potrebami.

4.3.1 Delež obremenitve z učbeniškim skladom v okviru celotne delovne obveznosti šolske knjižničarke

Šolske knjižničarke so posredovale 297 odgovorov na to vprašanje. Pri tem so poljubno ocenjevale delež delovnega časa, ki ga namenjajo knjižničnim dejavnostim, učbeniškega skladu, drugim nalogam, povezanim z vzgojno-izobraževalnim delom vzgojno-izobraževalnega zavoda ter drugim dejavnostim. 196 oziroma 66 % knjižničark je namenilo učbeniškega skladu 10–40 % svojega delovnega časa, od tega je 34 knjižničark (11 %) namenjalo temu delu 30–40 % časa. 101 knjižničarka (oziroma 34 % tistih, ki so posredovale odgovore) se z učbeniškim skladom ni ukvarjala ali pa je porabila za delo z njim manj kot 10 % svojega delovnega časa.⁵

---

⁵ Pri interpretaciji podatkov je treba upoštevati, da gre za deleže delovne obveznosti, ki pa ne predstavljajo nujno ekvivalenta polne delovne zaposlenosti.

4.3.2 Dela, povezana z upravljanjem učbeniškega sklada

Na vprašanje o nalogah, povezanih z upravljanjem učbeniškega sklada, je v anketi odgovorilo 366 anketirank. Izbirale so lahko med 6 različnimi možnostmi: obdelava gradiva, razdeljevanje gradiva, naročanje gradiva, reklamiranje in izterjava gradiva, odgovor »učbeniški sklad ni moja obveznost« ter rubriko »drugo«, kamor so anketiranke lahko napisale poljuben odgovor.

88 % anketirank je obdelovalo in razdeljevalo gradivo učbeniškega sklada, nekaj manj anketirank (86,3 %) je naročalo gradivo, 72 % pa je tudi skrbelo za reklamacije in izterjave gradiva. Le 35 anketirank, torej manj kot 10 %, je odgovorilo, da učbeniški sklad ni njihova obveznost.

Med drugimi nalogami sta izstopali dve področji dela: naloge, povezane s koordinacijo izbora učbenikov in z naročanjem, ter administrativne naloge, povezane z upravljanjem sklada. Knjižničarke tako skrbijo za pripravo seznamov učbenikov za učbeniški sklad in pri tem sodelujejo s strokovnimi delavci šole, vodstvom šole ter starši. Strokovnim delavcem in vodstvu šole predstavljajo nove sezname učbenikov, spremljajo veljavni katalog učbenikov oziroma pridobivajo informacije o predpisanih učbenikih od učiteljev, predstavljajo katalog učbenikov učiteljskim aktivom ter pomagajo strokovnim delavcem pri izbiri gradiv. Z vodstvom šole sodelujejo pri izboru in potrditvi seznamov učbenikov, ki ga predstavljajo oziroma utemeljujejo tudi na svetu staršev. Sledi oblikovanje, priprava in urejanje seznamov učnega gradiva, tiskanje in razdeljevanje seznamov ter njihova objava na oglasni deski oziroma na šolski spletni strani.

Storitve pri naročanju gradiva vključujejo stike z uporabniki učbeniškega sklada (priprava oziroma pridobivanje soglasij staršev za izposajo gradiva iz učbeniškega sklada, oblikovanje seznamov naročnikov učbenikov, obravnavanje vlog za subvencioniranje izposojevalnin učbenikov za socialno ogrožene dijake in podobno) ter dobavitelji (po preverjanju zaloge na osnovi naročil sledi iskanje najbolj ugodnega ponudnika učbenikov oziroma delovnih zvezkov, pridobivanje ponudb, naročanje, na osnovnih šolah s prilagojenim programom pa tudi kontaktiranje tiskarne in dogovarjanje za tisk za prilagojena učna gradiva).

Skrbniki učbeniškega sklada vodijo evidence in poročajo o učbeniškem skladu ter izvajajo vrsto nalog na področju finančnega poslovanja skladov: pripravljajo sezname za izstavitev položnic, izračunavajo izposojevalnine, zamudnine in odškodnine, preverjajo plačila, terjajo neplačane obveznosti, pripravljajo cenik delovnih zvezkov, usklajujejo finančno stanje z računovodstvom in s potrebami, pišejo prošnje za odlog plačila založbam in podobno.

4.3.3 Kritike učbeniškega sklada

Knjižničarke so izražale nelagodje do učbeniškega sklada. Navajale so ga kot enega izmed vzrokov za preseganje 40 urne delovne obveznosti, predvsem ob koncu in ob začetku šolskega leta. Vendar je bilo takih odgovorov malo, le 13 od 337. Več je bilo takih (35 oziroma 11 % od 310), ki so učbeniški sklad navedle kot dejavnost, ki jih najbolj moti pri opravljanju dela šolskega knjižničarja. Učbeniški sklad razumejo kot dodatno delo. Opozarjajo, da delo z njim ni upoštevano pri sistemizaciji delovnih mest šolskega knjižničarja, da se ne vrednoti kot dodatno delo, da to delo več let ni bilo ustrezno nagrajevano. Opozarjale so tudi, da na nivoju države nimajo sogovornika ter da so potrebni popravki v zakonodaji (pravilniku), ki naj bi obveznosti šolskih knjižničark na tem področju ustrežneje ovrednotili. Problematisirale so tudi sam obstoj učbeniških skladov oziroma njihovo korist za učence. Urediti bi bilo treba status učbeniškega sklada oziroma točno določiti obseg dela, ki ga ima knjižničarka z njim. Ena izmed anketirank je zapisala: »... posebno in najbolj boleč del knjižničarjevih dolžnosti so učbeniški skladi, ki so predvsem vzgojno kakor tudi učno izrazito zgrešeni, knjižničarji pa so zanje plačani manj kot kdorkoli v državi. Za to zahtevno in skrajno odgovorno delo, pri katerem se je treba držati mnogih rokov, dobimo nekoliko več kot 1 € na delovno uro, brez zavarovanja, malice ... – kar je izrazito diskriminatorno in nič manj kot čista, čudno zamolčana sramota za naše šolstvo. Kako zelo gre delo v učbeniškem skladu na račun knjižnice, pa ni mogoče dovolj opozoriti.« (Jarc in Kodrič-Dačić, 2018, str. 43)

5 Ugotovitve

Po podatkih statističnih meritev se obseg učbeniškega sklada v letih 2015–2020 v knjižnicah, ki so posredovale podatke (od 83 % do 91 % knjižnic), giblje od 2.174.362 enot v letu 2015/16 do 1.986.901 enot leta 2019/2020 (oziroma po podatkih COBISS.SI za primerljivo obdobje 1.870.369). V letu 2019/2020 je skupno število inventariziranih enot knjižnične zbirke šol, ki so posredovale tudi podatke o učbeniškega skladu, obsegalo 6.948.887 enot. Učbeniški skladi so torej dosegali 28 % knjižnične zbirke šolskih knjižnic. V posameznih osnovnošolskih in srednješolskih knjižnicah so bile zbirke učbeniškega sklada večje od knjižničnih zbirk.

Povprečne zbirke učbeniškega sklada pri vseh skupinah knjižnic od leta 2015 upada. Trend je najbolj očiten pri osnovnošolskih knjižnicah, kjer se je zbirke učbeniškega sklada znižala iz povprečnih 3.678 enot na 2.843 enote. Upada tudi povprečno število enot na učenca.

Delež učbeniškega sklada v primerjavi z velikostjo knjižnične zbirke niha, vendar ostaja visok. V letu 2019/20 je povprečna zbirka učbeniškega sklada dosegala 25 % knjižnične zbirke osnovnih šol in 41 % knjižnične zbirke srednjih šol. Število srednješolskih knjižnic z ekstremno velikimi zbirkami učbeniških skladov se je celo povečalo. V 8 knjižnicah je bil učbeniški sklad leta 2019/20 večji od knjižnične zbirke.

Po podatkih IZUM je bilo v obdobju od 1. 6. 2019 do 31. 5. 2020 iz učbeniškega sklada izposojenih 971.428 enot gradiva. Od tega 40 % v srednješolskih knjižnicah in 59 % v osnovnošolskih. Pozornost pritegne razlika v številu inventariziranih enot gradiva in številu izposojenih enot. Knjižnice, ki so izposojale gradivo učbeniškega sklada, so imele inventariziranih 1.320.936 enot, kar pomeni, da je približno ena četrtnina gradiva učbeniškega sklada oziroma 349.508 enot ostala v skladišču (povprečno 784 enot na knjižnico).

V istem časovnem obdobju je bilo iz učbeniškega sklada v 325 knjižnicah odpisanih 73.473 enot gradiva (povprečno 226 enot gradiva na knjižnico). V povezavi z odpisom gradiva so zanimive tudi anomalije, ki jih opazimo pri bolj poglobljenem pregledu učbeniškega sklada. Razkrije se nam večje število publikacij z nepričakovano starimi letnicami izdaje. V zbirko učbeniškega sklada je bilo vpisanih kar 58.968 inventarnih enot, ki so izšle pred letom 2000. Najstarejša monografija, vpisana v učbeniškem skladu, je bila izdana leta 1808. Med tem gradivom najdemo različna leposlovna dela, celo serijske publikacije. Pogosti so posamični izvodi oziroma zelo nizko število izvodov določenega dela. Glede na celoten fond učbeniškega sklada pa število le-teh ni problematično, še posebej če ga primerjamo s številom izvodov, odpisanih v istem obdobju. Kaže pa na to, da bo treba delu z učbeniškim skladom nameniti več pozornosti.

Izpis iz COBISS.SI nas opozori na še eno posebnost učbeniških skladov: podatki o tem gradivu niso javno dostopni. Taka odločitev ni le v nasprotju s temeljnim načelom knjižničarstva: načelom proste dostopnosti publikacij in informacij, temveč ima tudi nepraktične posledice. Pri preverjanju podatkov naključno izbranih učbenikov, ki jih ima določena knjižnica v učbeniškem skladu, smo ugotovili, da knjižnice v knjižnično zbirko ne vključujejo učbenikov, ki so sicer vključeni v učbeniški sklad. Poizvedba v COBISS. SI tako pokaže, da knjižnica učbenika, ki je sicer v učbeniškem skladu, nima.⁶

⁶ Primer učbenika 20 ali O[spodaj]2... (COBISS-ID 237307648) Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje ima inventariziranih 35 izvodov v US, vendar nam poizvedba v COBISS.SI kaže, da knjižnica tega naslova nima.

Subjektivni prikaz obremenitve knjižničark z učbeniškim skladom nam razkriva anketa o nalogah šolskih knjižnic, ki jo je leta 2018 izpolnilo 432 šolskih knjižničark. Delež nalog, povezanih z učbeniškim skladom, je bil v povprečju ocenjen na 12,5 % celotne delovne obveznosti. 11 % knjižničark je delu z učbeniškim skladom namenilo 30–40 % svojega časa, 34 % pa jih je za delo z učbeniškim skladom porabilo manj kot 10 % svojega časa ali pa se z učbeniškim skladom sploh ni ukvarjalo. Večina knjižničark je obdelovala, razdeljevala in naročala gradivo učbeniškega sklada. Poleg nabora nalog, ki so bile navedene v anketi, so knjižničarke poročale še o vrsti del, povezanih z izborom učbenikov in finančnimi zadevami, povezanimi z učbeniškim skladom. Knjižničarke niso bile pretirano kritične do obremenitev, ki jih predstavlja učbeniški sklad. Le za 11 % knjižničark je to dejavnost, ki jih najbolj moti pri opravljanju dela v šolski knjižnici. Opozorile pa so, da te naloge niso opredeljene v sistemizaciji.

6 Zaključek

Podatki o obsegu učbeniških skladov, izposoji gradiva in postopkih, povezanih z nabavo gradiva zanje, kažejo na veliko obremenjenost šolskih knjižnic z upravljanjem te zbirke. Posebej še, ker je delo z njo skoncentrirano v nekaj tednov ob začetku in koncu pouka. Dejstvo, da v tem času dosega število izposojenih enot učbeniškega sklada obseg 38 % celotne letne izposoje gradiva v knjižnici (in obenem evidentirano vračilo podobnega števila enot), dovolj jasno govori o obsegu dela. Žal nam manjkajo podatki o prirastu gradiva učbeniškega sklada, s katerimi bi zaokrožili celoten obseg obremenjenosti z učbeniškim skladom.

Ne glede na kritike učbeniškega sklada ni realno pričakovati, da bodo te zbirke v bližnji prihodnosti ukinjene. Upravljanje učbeniškega sklada je postalo redno delo šolske knjižničarke in bi moralo biti upoštevano pri sistemizaciji delovnih mest. Čeprav večina knjižničark, ki so odgovarjale na anketo, sprejema to delo kot samoumevno, številke kažejo na veliko dodatno obremenitev. Pri tem je treba upoštevati, da je bila anketa izvedena pred sprejetjem novega Pravilnika o upravljanju učbeniškega sklada leta 2020, ki je upravljalcam učbeniških skladov prinesel nove naloge, povezane z evidentiranjem delovnih zvezkov in gradiva, prilagojenega uporabnikom s posebnimi potrebami. Postopki naročanja, predvsem pa evidentiranja in distribucije gradiva učbeniškega sklada, zahtevajo posebna znanja in šolske knjižničarke so skrbnice učbeniških skladov ter na šolah edine usposobljene za to nalogo.

Z inventarizacijo učbenikov in z evidentiranjem delovnih zvezkov v COBISS. SI prvič dobivamo natančen pregled nad učnimi gradivi, ki se uporabljajo po

posameznih šolah in v Sloveniji na sploh. Šolske knjižnice imajo pri tem ključno vlogo in si z njo še utrjujejo svoje mesto v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Vse to pa prinaša tudi večjo odgovornost pri upravljanju učbeniških skladov in potrebo po aktivni vlogi šolskih knjižničark pri njihovem razvoju.

Viri in literatura

BibSiSt-online. Statistični podatki o knjižnicah. Šolske knjižnice 2015/16. (2016). Narodna in univerzitetna knjižnica, Center za razvoj knjižnic. <https://bibsist.nuk.uni-lj.si/statistika/index.php>

BibSiSt-online. Statistični podatki o knjižnicah. Šolske knjižnice 2017/18. (2018). Narodna in univerzitetna knjižnica, Center za razvoj knjižnic. <https://bibsist.nuk.uni-lj.si/statistika/index.php>

BibSiSt-online. Statistični podatki o knjižnicah. Šolske knjižnice 2019/20. (2021). Narodna in univerzitetna knjižnica.

Brezplačne učne knjige na dunajskih šolah. (1914). *Učiteljski tovariš*, 54(14), 2. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-LJMUP1FO/068c189b-18a7-4084-858a-26e17c019358/PDF>

Brilej, I. (2018). Dileme in izzivi učbeniških skladov. *Didakta*, 27(19), 21–24.

Guidelines for developing textbook rental schemes in schools. (2012). Department on Education and Skills. <https://www.education.ie/en/Schools-Colleges/information/Textbook-Rental-Schemes-in-Schools/Guidelines-for-Developing-Textbook-Rental-Schemes-in-Schools.pdf>

Jarc, M. in Kodrič-Dačić, E. (2018). *Anketa o nalogah šolskih knjižnic (delovno gradivo)*. Narodna in univerzitetna knjižnica, Center za razvoj knjižnic.

Koncepcija razvoja knjižničarstva v Sloveniji (Predlog). (1971). *Kulturni poročevalec*, 2(10), 18–33.

Kranjc, C. (1939). Naše tiskarstvo v letih 1918 - 1938. (1939). V *Spominski zbornik Slovenije: ob dvajsetletnici Kraljevine Jugoslavije* (str. 226–262). Jubilej.

Navodila za delo v razredu COBISS3/Zaloga – Evidentirano učno gradivo. IZUM. https://home.izum.si/izum/e-prirocniki/Dopolnitve/Evidentirano_u%C4%8Dno_gradivo.pdf

Navodilo o ureditvi in delu šolskih knjižnic. (1964). *Knjižnica*, 8(1–2), str. 129–130.

Otrokom učne knjige – zastoj! (1940). *Slovenski gospodar* (28. 8. 1940), str. 3. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-LSK11GPR/b73e0c58-ff35-4660-b62e-aa92859073f3/PDF>

Pravilnik o upravljanju šolskih učbeniških skladov. (1994). *Uradni list RS*, 74/94. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/1994-01-2645/pravilnik-o-upravljanju-solskih-ucbeniskih-skladov>

Pravilnik o upravljanju učbeniških skladov. (1997). *Uradni list RS*, 21/97. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/1997-01-1285?sop=1997-01-1285>

Pravilnik o upravljanju učbeniških skladov. (2017). *Uradni list RS*, 47/17. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2017-01-1510?sop=2017-01-1510>

Pravilnik o upravljanju učbeniških skladov. (2020) *Uradni list RS*, 12/20. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV13873>

Prikaz izposoje in odpisa učbeniškega sklada. Izpisi. MIZŠ. (2020). <https://ucbeniki.co-biss.si/c3export>

Skrtnik, K. (1995). Pomagajo tudi učenci knjižničarskega krožka: na OŠ Anton Ukmar imajo sklad že 15 let – Učbeniki za tretjino cene. *Delo*, 37(21. 3. 1995), str. 12.

Standardi in normativi za šolske knjižnice. V *Vzgojno-izobraževalno delo v šolski knjižnici-medijski knjižnici*. (1990). Str. 32–35. Zavod za šolstvo.

Steinbuch, M. (1996). Vzorčne šolske knjižnice. *Šolska knjižnica*, 5(3), 3–25.

Šircelj, M. (1971). Osnutek standardov šolskih knjižnic. *Knjižnica*, 15(1–2), 48–53.

Trampuž, M. (2007). Avtorska pravica dajanja v najem na primeru učbeniških skladov. *Pravnik*, 62(1/3), 33–52.

Zakon o financiranju in organizaciji vzgoje in izobraževanja. (1996). *Uradni list RS*, št. 12.

Zakon o knjižnicah (1961). *Knjižnica*, 5(1/4), 5–13.

Zakon o narodnih šolah. (1930). *Uradni list kraljevske banske uprave Dravske banovine*, št. 25/1930.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu. (2015). *Uradni list RS*, 92/2015, <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2015-01-3612?sop=2015-01-3612>

Zakon o srednjih šolah. (1929). *Uradni list ljubljanske in mariborske oblasti*, št. 98.

Zakon o učiteljskih. (1929). *Uradni list Dravske banovine*, št. 103.

Zore, Š. (2016). *Učbeniški sklad in njegov vpliv na uporabo delovnih zvezkov*. [Magistrsko delo]. Filozofska fakulteta. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=87660&lang=slv>

Žlebir, D. (1994). Osmošolec prihrani deset tisočakov: učbeniški sklad star poldrugo desetletje. *Gorenjski glas*, 47(67), 7.

Eva Kodrič-Dačić

Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, 1000 Ljubljana
e-naslov: eva.kodric-dacic@nuk.uni-lj.si

Bralne navade generacije Z: primer uporabnikov knjižnice Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje¹

Reading Habits of Generation Z: An Example of the Secondary Medical School Celje Library Users

Metka Planko

Oddano: 22. 2. 2021 – Sprejeto: 28. 3. 2022

1.03 Kratki znanstveni prispevek

1.03 *Short Scientific Article*

UDK 028:027.8(497.4Celje)

<https://doi.org/10.55741/knj.65.1-2.4>

Izvleček

Namen: V prispevku predstavljamo značilnosti generacije Z, njene bralne navade in strategije iskanja informacij. Predstavniki generacije Z so dijaki, ki so v šolskem letu 2019/2020 obiskovali Srednjo zdravstveno in kozmetično šolo Celje. Ker statistični podatki zadnjih petih let kažejo trend upada uporabe (obiska in izposoje) šolske knjižnice na Srednji zdravstveni in kozmetični šoli Celje, smo z raziskavo želeli dobiti vpogled v bralne navade uporabnikov šolske knjižnice. Interpretacija rezultatov govori o tem, kaj po mnenju udeležencev raziskave vpliva na njihove bralne navade.

Metodologija/pristop: Uporabili smo dve metodi: anketno metodo in metodo akcijskega raziskovanja. Z anketno metodo smo v vzorec zajeli 304 dijake, ki so v šolskem letu 2019/2020 obiskovali drugi, tretji in četrti letnik ter drugi letnik poklicno-tehniškega izobraževanja. Anketni vprašalnik je bil izdelan s pomočjo spletnega orodja Ika. Zaradi uporabe rezultatov pri načrtovanju pedagoškega dela smo uporabili metodo akcijskega raziskovanja.

---

¹ Članek je nastal na podlagi pisne naloge za bibliotekarski izpit z naslovom Bralne navade generacije Z: primer uporabnikov knjižnice Srednje zdravstvene šole Celje (Planko, 2019), pod mentorstvom Tatjane Klarer Kramer.

Rezultati: Analiza podatkov je pokazala, da 70 % dijakov pri časovnem razvrščanju prostočasnih dejavnosti branje knjig umešča na zadnji dve mesti. Največ časa namenijo internetu, povprečno 17 ur na teden, branju knjig pa v povprečju eno uro na teden. Podatki kažejo, da 41,7 % dijakov branju knjig tedensko ne namenja svojega prostega časa. Več kot polovica (58 %) dijakov ima občutek, da jih šola spodbuja k branju. Interesnih dejavnosti, ki jih organizira šolska knjižnica, skoraj polovica dijakov ne pozna; prav tako se jih skoraj polovica dijakov ne udeležuje.

Omejitve raziskave: Omejitev anketiranja na Srednjo zdravstveno in kozmetično šolo Celje onemogoča posploševanje rezultatov. Ker na šoli ni bila izvedena še nobena podobna raziskava, rezultatov ne moremo primerjati.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Rezultati raziskave nam omogočajo vpogled v bralne navade dijakov določene generacije na šoli in so uporabni za nadaljnje načrtovanje pedagoškega dela šolske knjižnice in profesorjev na Srednji zdravstveni in kozmetični šoli Celje. Predlogi, podani na podlagi ugotovljenega stanja bralnih navad med dijaki, so uporabni tako za druge vzgojno-izobraževalne zavode kot tudi za šolske knjižnice znotraj zavodov.

Ključne besede: generacija Z, dijaki, bralne navade, srednja šola, šolske knjižnice

Abstract

Purpose: The article presents the characteristics of Generation Z, their reading habits and information gathering strategies. The sample members of Generation Z are students of the Secondary Medical School Celje in the school year 2019/2020. Since statistical data shows a decline in the use (visits and circulation) of the library at the Medical School Celje in the last five years, we conducted a study to gain insight into reading habits of school library users. The interpretation of the results focuses on what research participants think are the most important influences on their reading habits.

Methodology/approach: Two methods were used: the survey method and the action research method. The survey method sample included 304 students who were enrolled in the second, third and fourth year and the second year of the vocational-technical program in the school year 2019/2020. The questionnaire was developed using the online tool Ika. To adapt the results for their use in planning of the pedagogical work, the action research method was used.

Results: Data analysis shows that 70 % of students rank books in the last two places when classifying leisure activities. They spend most of their time browsing the web (on average 17 hours per week), while they spend 1 hour and 3 minutes for reading. Data shows that 41,7 % of students do not devote any of their weekly free time to reading books. More than half (58 %) of the students feel that the school encourages them to read. Extracurricular activities organized by the school library are unknown to almost half of the students, and almost half of them do not participate in these activities.

Research limitation: Limiting the survey to the Secondary Medical School Celje prevents the generalization of the results. Since no similar research has been conducted at the school, the results cannot be compared.

Originality/practical implications: Research results offer us an insight into reading habits of students of a certain school generation and can be useful for further planning of the pedagogical work of the school library and professors at the Secondary Medical School Celje. Presented proposals, which are based on students' reading habits, are also useful for other educational institutions, as well as for school libraries within various institutions.

Key words: Generation Z, students, reading habits, secondary school, school libraries

1 Uvod

Bralna kultura in bralna pismenost sta temeljni orodji za delovanje družbe in posameznika. Sta razvojno usmerjeni in njun družbeni pomen narašča, saj od posameznika zahtevata stalno učenje, napredovanje in prilagajanje zaradi različnih bralnih okolščin, situacij in spreminjajočih se tehnologij. Bralne veščine je treba razvijati že zelo zgodaj v otrokovem razvoju, nanje pa vpliva množica dejavnikov (Vilar, Vodeb in Bon, 2017, str. 177). Številni avtorji (Grilc, 2017; Haramija in Vilar, 2017; Kovač, 2019; Kovač, 2020; Novljan, 2011; Vilar in Zabukovec, 2020) trdijo, da je pomemben predvsem zgled beročih odraslih, kot so starši, vzgojitelji, učitelji, knjižničarji; pa tudi število knjig v domači in šolski knjižnici, dostop do razredne, šolske in splošne knjižnice, možnost samostojne izbire branja, pogostost branja za zabavo, opremljenost šolskih in razrednih knjižnic, raznolike knjižnične aktivnosti. Zubac (2018, str. 72) meni, da lahko na razvoj bralne kulture posameznika vplivajo tudi bralni mediji (papir, računalnik, internet, e-bralnik, pametni telefon); na tej podlagi se oblikujejo prednostni načini branja in učenja, ki se razlikujejo od človeka do človeka in so odvisni tudi od njegovega vedenja, ekonomskega stanja in sposobnosti kritičnega mišljenja. Tudi Kovač (2020) meni, da je z načini branja povezana podlaga, s katere bremo; s papirja bremo drugače (bolj poglobljeno) kot na zaslonu, za katerega je po njegovem mnenju značilno le preletavanje besedila. Avtor (Kovač, 2020, str. 50) dodaja, da zahtevnejša in daljša besedila razumemo bolje, če kot bralno podlago uporabljamo papir, in slabše, če jih bremo na zaslonu. Izpostavi tudi, da mlajšim bralcem, ki so se rodili in odraščali s pametnim telefonom, branje daljših besedil z zaslonov povzroča več težav kot generacijam, rojenim pred iznajdbo pametnih telefonov. Zato menimo, da so šole in knjižnice, ki pri razvoju in spodbujanju bralne kulture igrajo pomembno vlogo in si kot poslanstvo nalogajo vzgojo bralca za vse življenje, v digitalni dobi s temi spremembami sprejele velik izziv.

1.1 Ključni pojmi v raziskavi

V prispevku uporabljamo ključne pojme, kot so bralne navade, bralna kultura, bralna pismenost, klasično branje in digitalno branje.

Bralne navade opredeljujemo kot sooblikovanje in opredeljevanje odnosa ljudi do branja in bralne kulture (Mlakar, 2005, str. 68).

Bralno kulturo opredeljujemo kot »odnos posameznika in družbe do knjige kot medija in branja kot procesa, torej splet družbenih pojmovanj, vrednot, norm, sporočil v zvezi z branjem, ki so prisotni v družbi. Gre za odnos do branja kot procesa in njegove vloge pri razvedrilu, pridobivanju znanja, razvoju posameznika itd., pa tudi razvoj bralnih navad« (Vilar, Vodeb in Bon, 2017, str. 177).

Bralno pismenost Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti (2019, str. 3) opredeljuje kot stalno razvijajočo »se zmožnost posameznika in posameznice za razumevanje, kritično vrednotenje in uporabo pisnih informacij. Ta zmožnost vključuje razvite bralne veščine, (kritično) razumevanje prebranega in bralno kulturo (pojmovanje branja kot vrednote in motiviranost za branje). Zato je temelj vseh drugih pismenosti² in je ključna za razvijanje posameznikovih in posamezničnih sposobnosti ter njuno uspešno sodelovanje v družbi.«

Klasično branje je branje s papirja oziroma tiskanega medija, na primer branje tiskanih knjig, časopisov in revij. Zanj je značilno globoko oziroma poglobljeno branje, saj se osredotočimo na besedilo, beremo počasneje, razmišljamo o besedilu, ga razumemo in ga povežemo s svojim osebnim znanjem (Ferk, 2018).

Digitalno branje je branje z digitalnega medija ali zaslona, kot so računalnik, elektronski bralnik, tablični računalnik in mobilni telefon. Zanj je značilno, da beremo površno oziroma uporabljamo t. i. »surf« branje, kar pomeni, da vsebinsko besedila preletimo na hitro, izpustimo delčke besedila in si ne zapomnimo podrobnosti (Ferk, 2018).

2 Značilnosti generacije Z

Preden se osredotočimo na značilnosti generacije Z, navajamo nekaj osnovnih statističnih podatkov, ki so pomembni za izhodišče naše raziskave. V Sloveniji

---

² Npr. matematična, naravoslovna, digitalna, funkcionalna, informacijska in medijska pismenost.

je v zadnjih petih letih (med letom 2015 in 2019) po podatkih Centra za razvoj knjižnic povprečno izšlo 5424 knjig;³ od tega je 1762 knjig leposlovne vsebine. Število izdanih naslovov knjig se od devetdesetih let naprej v Sloveniji povečuje (Kovač, 2019, str. 78), a kljub temu različne raziskave (Grilc, 2017; Knjiga in bralci V, 2015; Knjiga in bralci VI, 2019; Tuma in Urankar, 2011) kažejo, da branje med mladostniki v zadnjih letih upada oziroma se bralne navade med mladostniki spreminjajo; od klasičnega branja se vse bolj usmerjajo v digitalno branje. V splošnih knjižnicah je zaznati tudi trend padanja števila izposoj na dom v zadnjih petih letih (med letom 2015 in 2019) (Grilc, 2017, str. 58; Rupar, 2019, str. 24; Tizaj Marc, 2019, str. 11). V letu 2015 je bilo izposojenih 25.796.762 enot gradiva na dom, v letu 2019 pa 23.357.976 enot gradiva (Tizaj Marc, 2019, str. 11). Tudi rezultati bralne pismenosti med slovenskimi mladostniki v primerjavi z ostalimi državami niso bili spodbudni; bili so podpovprečni (PISA 2009, 2010, 2012, 2013). Po zadnjih podatkih bralne pismenosti (PISA 2015, 2016, 2018, 2019) pa se je stanje zelo izboljšalo. Povprečni rezultati bralne pismenosti slovenskih 15-letnikov so bili leta 2015 in 2018 nad povprečjem OECD; izboljšali so se na vseh ravneh mednarodne lestvice.

Mladostnike iz mednarodne raziskave PISA med letoma 2009 in 2018 uvrščamo v generacijo Z. Različni avtorji (Emese, 2016; Furedi, 2017; Spitzer, 2016) jih poimenujejo tudi z izrazi postmilenijci, i-generacija, digitalni domorodci in generacija Facebooka. Emese (2016) navaja, da je generacija Z rojena v sredini devetdesetih let prejšnjega stoletja in na začetku 21. stoletja. V nasprotju pa Pečjak (2019, str. 58) omenja, da sociologi v generacijo Z najpogosteje uvrščajo posameznike, rojene od leta 2000 do leta 2015. Tako časovne meje rojstva omenjene generacije niso enoznačno določene. Gre za generacijo, ki je v svojem življenju doživela največ sprememb v primerjavi s prejšnjimi. Pečjak (2019, str. 58) med spremembe uvršča dvig življenjskega standarda, urbanizacijo okolja, podnebne spremembe, nove politične enote, teroristične napade, begunsko krizo, gospodarsko krizo in brezposelnost staršev. Za generacijo Z je značilno, da so njihni predstavniki rasli skupaj s tehnologijo, ki predstavlja pomemben del njihovega vsakdana (Tari, 2011 cv: Bencsik, Horvath-Csikos in Juhasz, 2016). Vedno so na spletu, dostopni na vseh tehničnih napravah, brez prekinitev. Življenja brez uporabe digitalnih naprav skorajda ne poznajo. Nenehno iščejo nove izzive in se ne bojijo sprememb, saj imajo zaradi svetovnega spleta dostop do velike količine informacij. Pri reševanju problemov se pogosto obračajo na internet. Zaradi vsakodnevne uporabe tehnologij so za razliko od ostalih generacij postali bolj agilni in sposobni večopravnosti. Posledično so postali tudi nestrpnejši, ne marajo monotonosti, individualizma in nalog, pri katerih je treba dalj časa

---

³ Podatki so dostopni na: http://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/knjiga/knjige_brosure.pdf.

razmišljati. Pečjak (2019, str. 58) poudarja, da generacija Z živi »v informacijsko t. i. 'odprtem okolju' – le nekaj klikov stran od katere koli informacije, kar potem vpliva na njihova prepričanja o učenju«. Bajec (2016 cv: Pečjak, 2019, str. 59) dodaja, da generacija Z želi takojšnjo zadovoljitev potreb ter ima težave s pozornim in poglobljenim branjem daljših besedil ter s kritičnim mišljenjem in tehtanjem argumentov.

2.1 Prevladujoči načini branja in iskanja informacij generacije Z

Predstavniki generacije Z berejo drugače od predhodnih generacij (Fenyo, 2011 cv: Emese, 2016): berejo več informacij hkrati, osredotočajo se na edinstvene dele besedila, branje začnejo s sliko, besedilo je šele na drugem mestu, berejo hitreje in preskakujejo vrstice. Predvsem pa predstavniki generacije Z veliko časa namenijo branju krajših besedil na spletu in uporabi digitalnih medijev. Ob tem Kovač (Intelekt, 2019; Kovač, 2020, str. 40, 59) poudarja, da pretirana uporaba digitalnih medijev ne pomeni, da beremo premalo; vsekakor beremo več in na več različnih medijih kot pred dvajsetimi leti, saj imamo na voljo bistveno več vsebin. Problem, ki ga izpostavlja, je, da pri branju spletnih vsebin uporabljamo površen način branja oziroma z drsenjem z miško po zaslonu računalnika preskakujemo in preletavamo (ang. *skimming*) besedilo. Takšen način branja se lahko hitro spremeni v prevladujočega in tako beremo tudi takrat, ko bi morali brati bolj poglobljeno. Kovač (Intelekt, 2019; Kovač, 2020) še dodaja, da se zaradi tega zmanjša bralna koncentracija in bralno razumevanje besedil, kar vodi do vse manj bralno pismenega prebivalstva. To ugotavljajo tudi drugi avtorji, tako tuji kot domači (Ferk, 2018; Jabr, 2013; Mangel, Walgermo in Bronnick, 2013; Pečjak, 2015). Namen norveške raziskave (Mangel, Walgermo in Bronnick, 2013) je bil ugotoviti bralno razumevanje odlomka besedila med dijaki, starimi 15 in 16 let. Razdelili so jih v dve skupini. V prvi so dijaki brali besedilo v PDF-obliki na računalniku, v drugi pa so isto besedilo prebrali na papirju. Dijaki, ki so besedilo brali v tiskani obliki, so pomen besedila razumeli veliko bolje kot tisti, ki so isto besedilo brali na računalniku. Slednji so si besedilo težje zapomnili zaradi motečega drsenja in klicanja na računalniškem ekranu. V Sloveniji je Ferk (2018) izvedla podobno raziskavo med učenci 6. razreda. Razdelila jih je v dve skupini. Prva skupina je test bralne pismenosti reševala na tiskanem mediju, druga pa na elektronskem (šolskih računalnikih). Boljši rezultati testa, večja osredotočenost na branje in hitrejšo reševanje testa so se pokazali pri učencih, ki so test reševali na tiskanem mediju. Carr (2011) navaja, da branje spletnih vsebin in brskanje po spletu zahtevata bistveno drugačna fizična dejanja in čutne zaznave od tistih, ki jih povezujemo z držanjem knjige ali revije v rokah in obračanjem njenih strani. Avtor v nadaljevanju tudi izpostavi, da se v možganih med branjem besedila iz knjige veliko dejavnosti odvija

v predelih, povezanih z jezikom, spominom in obdelavo vidnih dražljajev, ob spletnem branju pa so bolj izrazite dejavnosti, ki so povezane z odločanjem in reševanjem problemov.

Spitzer (2016, str. 191, 193) ugotavlja, da generacija Z površno išče in vrednoti informacije. Za šolske obveznosti v večini primerov uporabijo številne s spleta prenesene referate in seminarske naloge. Zato so po mnenju avtorja (prav tam, str. 191, 193) mladi upravičeno dobili oznako »cut and paste« generacija. V nadaljevanju še omenja, da mladi težko ovrednotijo pomen različnih virov, pogosto ne znajo razlikovati med relevantnimi, dobrimi viri (npr. znanstvene raziskave) in slabšimi viri (mnenjske izjave). Tako površno presojuje kakovost virov in dejansko nimajo ne sposobnosti ne volje oceniti primernosti virov informacij. Furedi (2017, str. 21) še ugotavlja, da ni nič presenetljivega, da so celi generaciji mladostnikov postavili »diagnozo« nezmožnosti osredotočiti se na pisano besedilo. Med drugim poudarja, da je od današnjih »digitalnih domorodcev« nemogoče pričakovati, da bodo brali knjige, saj naj bi bila za pomanjkljivo pozornost kriva ravno digitalna tehnologija. Lah (2017, str. 22) pa pove, da je v zgodovini šolstva branje vselej predstavljalo napor, zato se mu je večji del generacije bolj ali manj uspešno upiral, učitelji pa so z različnimi metodami poskušali ta odpor premagati. Problem, ki ga avtor izpostavi, je, da se s prihodom novih tehnologij, ki zaradi atraktivnega vizualnega in zvočnega podajanja vsebin nimajo težav s privabljanjem mladih, omenjeni bralni napor še povečuje. Kot poudarja tudi Rugelj (2014), je v dobi digitalizacije mladini težko približati knjige in jih nanje navaditi. Nova tehnologija je zmožna le pridobiti pozornost mladih, ne pa tudi v enaki meri prispevati k razvijanju čustvenih, socialnih, kognitivnih, imaginativnih in drugih zmožnosti, kar je prednost branja knjig (Lah, 2017, str. 22). Rugelj (2014) še dodaja, da branje knjig predstavlja pomembno intelektualno sposobnost učečega se človeka, s površnim klikanjem vsebin na spletu pa ta še zdaleč ne osvoji omenjene veščine. S tem se strinja tudi Kovač (2020, str. 139) in dodaja, da so knjižno-bralne navade »eden od kazalnikov intelektualne in čustvene kondicije posamezne družbe«.

3 Pomen domačega okolja na razvoj bralnih navad

Ne glede na socialni status, stopnjo izobrazbe staršev in državo bodo otroci dosegli višjo izobrazbo, če je njihova domača knjižnica dovolj velika. Do te ugotovitve so prišli različni avtorji (Evans, Kelley, Sikora in Treiman, 2010; Evans, Kelley in Sikora, 2019; Knjiga in bralci VI, 2019; Kovač, 2020). Evans, Kelley, Sikora in Treiman (2010) so v dvajset let trajajoči raziskavi, ki je zajela kar sedemindvajset držav po vsem svetu, tudi Slovenijo, prišli do ugotovitve, da lahko

družinska knjižnica z vsaj petsto knjigami izobrazbo otrok dvigne za tri leta. Kot lahko ugotovimo iz njihove raziskave, smo imeli v Sloveniji na prelomu tisočletja desetino takih domov in prav toliko domov, kjer niso imeli nobene knjige. Pred to raziskavo so avtorji sklepali, da je najpomembnejši pogoj za doseganje višje izobrazbe otrok izobrazba staršev. Novejši raziskavi avtorjev Evans, Kelley in Sikora (2019) ter Knjiga in bralci VI (2019) sta pokazali, da je Slovenija še vedno med zadnjimi od razvitih držav po velikosti domačih knjižnic; na vrhu lestvice je Norveška. Prav tako Evans, Kelley in Sikora (2019) povezujejo velikost domače knjižnice in bralno, informacijsko in IKT-pismenost odraslih. Ugotovili so, da so odrasli z zaključeno srednješolsko izobrazbo, ki so se rodili in odraščali v družinah z vsaj srednje velikimi domačimi knjižnicami, bralno, matematično in IKT enako pismeni kot tisti odrasli, ki so zaključili univerzitetno izobrazbo in odraščali v družinah z majhnimi knjižnicami.

Otroci bodo prav tako dosegli višjo izobrazbo pod pogojem, da jim starši vsak dan oziroma večkrat na teden berejo knjige. Kovač (2019, str. 71) ugotavlja, da v Sloveniji dnevno bere svojim otrokom le 12 % staršev, večkrat na teden pa bere 17 % staršev. Na Norveškem medtem otrokom vsak dan bere kar 57 % staršev, dva do trikrat na teden pa 19 % staršev. Kljub dobri izobrazbeni strukturi v Sloveniji Kovač (Intelekt, 2019) tako predpostavlja, da odrasli izobraženi državljani nimajo potrebe po tem, da bi svoje otroke socializirali v bralno kulturo in prispevali k razvoju njihove bralne pismenosti. O pomenu družinskega okolja za razvoj otrokovih zgodnjih bralnih navad pišejo še drugi avtorji (Haramija, 2019; Haramija in Vilar, 2017; Marjanovič Umek, 2018; Marjanovič Umek in Fekonja, 2019). Marjanovič Umek in Fekonja (2019) sta v svoji raziskavi ugotovili, da pogostost skupnega branja starša in malčka pomembno vpliva na razvoj besednjaka in povprečne dolžine stavkov pri malčkih. K pogostejšemu skupnemu branju v družinskem okolju so posegali starši z višjo izobrazbo, še ugotavljata.

Za dvig bralne kulture med mladimi ni dovolj samo bralni vzor v družini. Kot poudarja Saksida (2019), bi morala tudi splošna javnost branju nameniti več poudarka; premalo se ga oglašuje, zelo malo je zanimivih projektov in oddaj, kjer bi lahko mladi izražali svoje mnenje. S tem se strinja tudi Rugelj (2019, str. 87) in dodaja, da je medijsko poročanje o knjigah v zadnjih petnajstih letih zelo upadlo; predvsem izpostavi nacionalno televizijo, ki predstavi le malo knjižnih novosti oziroma jim večinoma nameni tiste termine, ki imajo zelo slabo gledanost. Poleg tega, kot še navaja Saksida (2019), tudi šolstvo branju ne posveča dovolj pozornosti. Predvsem izpostavi srednje šole in fakultete. Dijaki in študentje se učijo iz obnov in povzetkov, ki jih najdejo na spletu, samostojnemu poglobljenemu branju iz knjig pa namenjajo čedalje manj časa (Radio bla bla, 2020).

Tudi Grilc (2017) se v svoji raziskavi o izboljšanju bralne kulture med mladimi osredotoča na dve ključni okolji, družino in šolo. Obe pomembno vplivata na dojetje branja knjig kot vrednote. Kot ugotavlja avtor, se tega zelo dobro zavedajo v Franciji. Njegov Nacionalni center za knjigo je leta 2016 objavil raziskavo, s katero so prikazali bralne navade generacije Z v Franciji. Grilc (2017) je na podoben način analiziral slovensko generacijo Z in jo primerjal s francosko. Med njima je opazil pomembne razlike v odnosu do branja. Francoski dijaki bistveno prekašajo slovenske, saj se za branje najprej odločajo zaradi lastnega interesa, branje za potrebe šolanja pa je na drugem mestu. Pri slovenskih dijakih je ravno obratno. Kar 68 % francoskih dijakov je odgovorilo, da branje obožujejo, knjige vsak dan bere 19 % dijakov in kar 70 % jih ocenjuje, da je branje knjig zelo pomembno za njihov osebni in profesionalni razvoj. Odgovori slovenskih dijakov so pokazali, da samo 5 % dijakov vsak dan bere knjige in 40 % jih ocenjuje, da je branje knjig zelo pomembno za njihov osebni in profesionalni razvoj. Kot ugotavlja Grilc (2017), v Franciji otroke od prvega razreda osnovne šole spodbujajo in navajajo na branje iz lastnega interesa. Branje in knjiga sta v Franciji razumljena kot pomembnejši vrednoti. Poudarja še, da »dokler branje iz lastnega interesa pri slovenskih otrocih in mladostnikih ne bo nadvladalo 'branja za šolo', bo slovenska bralna kultura pri tej ciljni skupini nazadovala«.

4 Vloga šole in šolske knjižnice pri spodbujanju bralnih navad

Nepogrešljivo vlogo pri sistematičnem razvijanju bralne kulture otrok in mladostnikov imajo kakovostne in dinamične šolske knjižnice, ki obenem delujejo v dveh sistemih: knjižničnem in šolskem. Kot je navedeno v strokovnih, normativnih in zakonodajnih dokumentih, mora šolska knjižnica delovati kot komunikacijsko in informacijsko središče vsake šole, hkrati pa mora biti intenzivno vključena v proces poučevanja (Vilar in Zabukovec, 2017, str. 124–125). Vilar in Zabukovec (2017, str. 124–125; 2020) še poudarjata, da mora imeti šolski knjižničar primerne kompetence, da z uporabniki gradi in razvija odnos do branja in knjižnic; tako je obenem informacijski specialist, učitelj, mentor, inštruktor in svetovalec sodelavcem. Če ima šolska knjižnica usposobljene knjižničarje, ustrezno gradivo, vire in opremo, lahko s svojo infrastrukturo prispeva k zastavljenim in boljšim učnim dosežkom, in sicer ne glede na izobrazbeni ali družbeno-ekonomski nivo posameznika. Ker je šolska knjižnica edina knjižnica, v katero vstopi vsak državljan v obdobju obveznega izobraževanja, je njena vloga v vzgojno-izobraževalnem procesu še kako pomembna. Z bogato in raznovrstno zbirko gradiva in informacij, posredovanih tudi z novimi tehnologijami, knjižnica omogoča vsem udeležencem vzgojno-izobraževalnega procesa pridobivanje znanja, stališč in vrednot, veščin in navad (Vilar in Zabukovec, 2017; 2020).

Znanje in informacije lahko šolska knjižnica podaja s pomočjo spletne učilnice, kjer se lahko dijakom ponudi navodila za delo, učno gradivo, možnost oddaje nalog in foruma. Kot pove Zwitter (2012, str. 66–67), je prednost spletne učilnice, da imajo dijaki gradivo za potrebe šolskih obveznosti vedno na voljo. Poleg tega je lahko dober primer spodbujanja branja in obiskovanja knjižnice. Zwitter (2012, str. 66–67) dodaja, da lahko knjižničar branje spodbuja s pripravo knjižnih kvizov, na forumu omogoči izmenjavo mnenj dijakov o prebranih knjigah; tu lahko drug drugega navdušijo za branje. Koristna je tudi spletna predstavitev šolske knjižnice, kjer je mogoče ponuditi veliko vsebin in povezav, npr. katalog COBISS/OPAC, podatkovne baze, spletne strani drugih knjižnic, Digitalno knjižnico Slovenije (dLib) ipd. (Zwitter, 2012). Spletno učilnico in spletno stran knjižnice lahko po našem mnenju izkoristimo še za:

- objavo bralnih seznamov,
- objavo pravkar prispelih novosti,
- obveščanje o aktualnem dogajanju v šolski knjižnici,
- povabila k ogledu razstav in reševanju (nagradnih) knjižnih kvizov,
- objavo povezav do knjižnice na družbenih omrežjih,
- navodila za uporabo sistema COBISS, Moje knjižnice, aplikacije mCOBISS,
- objavo povezav do različnih spletnih mest, ki navdušujejo za branje.

Ker generacija Z veliko časa nameni različnim družbenim omrežjem (Jeriček Klanšek idr., 2019, str. 77–78; Pečjak, 2019, str. 58; Rek in Milanovski Brumat, 2016, str. 100), je smiselna izdelava profila knjižnice na Facebooku, Instagramu in Snapchatu. Skrb za vsakodnevne objave o dogajanju v šolski knjižnici je predpogoj za zanimanje dijakov zanjo. Kljub številnim sodobnim možnostim za spodbujanje branja pa šolski knjižničar ne sme pozabiti na klasične dejavnosti in neposreden stik z dijaki. Mednje spadajo spodbujanje dijakov za sodelovanje pri bralni znački, prirejanje razstav in kvizov, vodenje bralnega kluba in knjižničarskega krožka, prirejanje literarnih čajank, srečanj s književniki, organizacija delavnic za spodbujanje branja, izdelava priporočilnih bralnih seznamov, organizacija obiska najbližje splošne knjižnice ipd. Šolska knjižnica lahko sodeluje tudi v različnih projektih, namenjenih širjenju in dvigu bralne kulture, npr. »Rastem s knjigo«,⁴ »Noč knjige«,⁵ »Medgeneracijsko branje mladinskih knjig«,⁶ in »Branje ne pozna meja/Čitanje ne pozna granice«⁷.

⁴ Nacionalni projekt »Rastem s knjigo«: <http://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo/>.

⁵ Noč knjige: <https://2020.nocknjige.si/>.

⁶ Bralna značka in projekt »Medgeneracijsko branje mladinskih knjig«: <https://www.bralnaznacka.si/sl/o-nas/predstavitev/>.

⁷ Branje ne pozna meja/Čitanje ne pozna granice: <https://citanjenepoznajgranice.weebly.com/>.

Kvalitetno povezovanje pouka s šolsko knjižnico, kot navaja Zwitter (2012, str. 70–73), poteka tudi v okviru medpredmetnega povezovanja. Profesor in šolski knjižničar se dogovorita za potek bibliopedagoške ure. Izbereta temo, način dela, učne metode, gradivo, ki ga imata na voljo, in čas. Pri izvedbi dela je poudarek predvsem na kombinirani vlogi profesorja in knjižničarja, ki podajata znanje in dijake različno motivirata za usvajanje snovi. Delo najpogosteje načrtujeta tako, da dijaki delajo v parih ali po skupinah, nato pa poročajo o svojem delu (Zwitter, 2012, str. 70–73).

Za dobro izpeljavo naštetih dejavnosti in projektov je pomembno kvalitetno sodelovanje strokovnih delavcev s šolskim knjižničarjem. Kot je zapisano v Manifestu o šolskih knjižnicah IFLA/UNESCO (2006), lahko z dobrim medsebojnim odnosom kvalitetno povezujejo pouk in bralne projekte, učenci pa tako dosegajo višje nivoje pismenosti, branja, učenja, reševanja problemov, informacijsko in komunikacijsko pa so bolj spretni.

Pri vzgoji bodočih bralcev je pomembno tudi sodelovanje šolskih knjižnic s splošnimi knjižnicami. Kot opisujeta Milivojevič Kotnik in Podbrežnik Vukmir (2019, str. 31), splošne knjižnice šolam ponujajo možnosti sodelovanja pri izdelavi različnih tematskih ali priporočilnih bralnih seznamov ter pri bralnih značkah, sodelovanja z najstniki, izvedbe različnih bibliopedagoških oblik, kot so obiski razredov v knjižnicah, kjer knjižničarji izvajajo knjižnično vzgojo (v večini primerov ta poteka v okviru nacionalnega projekta »Rastem s knjigo«).

4.1 Oblikovanje bralnih navad v šolski knjižnici Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje

Srednja zdravstvena in kozmetična šola Celje izvaja štiri različne izobraževalne programe: bolničar-negovalec, kozmetični tehnik, zdravstvena nega in zdravstvena nega (3+2) PTI (poklicno-tehniško izobraževanje), ki jih poučuje približno 80 strokovnih delavcev. V šolski knjižnici sta zaposleni dve šolski knjižničarki, ki skrbita za približno 30.000 enot gradiva, hkrati pa je njuna temeljna skrb ažurnost knjižnične zbirke in izvajanje različnih dejavnosti ter projektov, namenjenih spodbujanju bralnih navad. Ker v šolsko knjižnico vsako šolsko leto vpišemo vse dijake prvih letnikov, so potencialni uporabniki knjižnice vsi naši dijaki. Knjižnica je dijakom dostopna 7 ur na dan. Na voljo so jim različne aktivnosti, ki jih ponuja šolska knjižnica:

- Projekt »Učiteljev izziv«: Motivacijo do branja knjig poskušamo skupaj s profesorji slovenščine dvigniti tako, da dijakom ponudimo branje knjig po lastni izbiri. Za pet prebranih knjig pri slovenščini dobijo petico.

- Projekt »Medgeneracijsko branje mladinskih knjig«: Profesorji, dijaki in dve knjižničarki vsako leto med decembrom in majem preberemo pet knjig slovenskih avtorjev. Izbor mladinskih knjig določi Društvo Bralna značka Slovenije, ki za izvedbo programa šolski knjižnici daruje določeno število knjig. Sodelovanje pri medgeneracijskem branju se dijakom šteje med interesne dejavnosti, ki so del njihovih šolskih obveznosti.
- Priprava tematskih razstav: Tematske razstave knjižnica pripravlja vse leto. Z njimi izpostavlja zanimive in aktualne teme, povezane s šolskimi vsebinami, redno pa predstavlja tudi novo gradivo knjižnice.
- Natečaj »Mala Veronika«:⁸ Vsako leto dijake pozovemo k prijavi na natečaj »Mala Veronika«, ki spodbuja mlade ustvarjalce poezije k pesniškemu izražanju. Med prejetimi pesmimi šolska komisija izbere eno pesem (pogoj za prijavo je namreč ena pesem s posamezne šole) in jo odda na natečaj, v okviru katerega se izbrani dijak v širši vrstniški konkurenci poteguje za denarno nagrado in sodelovanje na Večeru poezije.
- Literarna srečanja, delavnica o pisanju poezije: Vsako leto v mesecu maju šolska knjižnica pripravi literarni zaključek z znanim slovenskim ustvarjalcem na področju kulture. Srečanje pripravimo za zaključek projekta »Medgeneracijsko branje mladinskih knjig« in natečaja »Mala Veronika«. Sodelujoči dijaki prejmejo nagrade in pohvale. V šolskem letu 2018/2019 smo prvič organizirali tudi delavnico pisanja poezije, ki jo je vodil znani pesnik s celjskega območja.
- Izdelava bralnih seznamov: Vsako leto v šolski knjižnici za dijake izdelamo priporočilni bralni seznam. Pri tem si pomagamo s spletnima portaloma, ki nudita nabor kvalitetnih mladinskih knjig, Fejstbook⁹ in Dobre knjige,¹⁰ ter s Priročnikom za branje kakovostnih mladinskih knjig.¹¹

Poleg naštetih aktivnosti dijake prvih letnikov v okviru knjižnično-informacijskih znanj (KIZ) na začetku šolskega leta povabimo v šolsko knjižnico in jim predstavimo pomen, delovanje, pravila šolske knjižnice in sistem COBISS. Ob obisku knjižnice dijaki prejmejo članske izkaznice. Prav tako vsako leto s prvimi letniki v okviru nacionalnega projekta »Rastem s knjigo« obiščemo Osrednjo knjižnico Celje, ki projekt izvaja za vse osnovne in srednje šole v Celju. Projekt vodi Javna agencija za knjigo RS, darilne knjige, ki jih dijaki dobijo ob obisku splošne knjižnice, pa so izbrane na javnem razpisu.

Dejavnosti šolske knjižnice promoviramo na Facebook strani, na spletnih straneh šole in v šolskem letopisu. Pomembno vlogo pri spodbujanju branja in

⁸ Natečaj »Mala Veronika«: <https://www.veronikini-veceri.si/natecaj-mala-veronika-2020.html>.

⁹ Fejstbook: <https://www.mladinska.com/fejstbuk/domov>.

¹⁰ Dobre knjige: <https://www.dobreknjige.si/>.

¹¹ Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig: <https://www.mklj.si/prirocnik>.

oblikovanju bralnih navad ima profsorski zbor, zato ga knjižničarki redno in na različne načine obveščata o dejavnostih in dogodkih. Profesorje nato poprosita, da informacije med poukom posredujejo dijakom.

5 Zasnova raziskave

Kljub trudu šole in šolske knjižnice, da na različne načine spodbujata dijake k branju in izposoji gradiva na dom, statistika šolske knjižnice za zadnjih pet let kaže trend upadanja števila aktivnih uporabnikov (dijakov). Preglednica 1 prikazuje, da padec ni posledica manjšega števila vpisa dijakov; vsako leto se v izobraževalne programe Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje vpiše bolj ali manj enako število dijakov.

Preglednica 1: Šolska knjižnica v številkah: vpis, aktivni člani in obisk 2014–2019

	Šolsko leto 2014/2015	Šolsko leto 2015/2016	Šolsko leto 2016/2017	Šolsko leto 2017/2018	Šolsko leto 2018/2019
Št. vpisanih dijakov na šoli	1047	1048	1047	1045	1049
Aktivni uporabniki šolske knjižnice – dijaki	749	723	696	688	625
Obisk članov – dijaki¹²	4176	3833	3421	3157	3072

Pri zasnovi raziskave smo se oprli tako na lastna opažanja pri delu z dijaki v šolski knjižnici kot tudi na domače in tuje strokovne podlage in ugotovitve. Na podlagi preučene strokovne literature (Grilc, 2017; Rek in Milanovski Brumat, 2016; Spitzer, 2016; Zubac, 2018) ugotavljamo, da dijaki branju kot prostočasni dejavnosti namenjajo vedno manj časa, berejo zgolj za potrebe šolskih obveznosti, največji del prostega časa namenijo družbenim omrežjem, brskanju po spletu, igranju videoiger ipd.

Zato smo želeli dobiti vpogled v bralne navade uporabnikov (dijakov) šolske knjižnice. Zanimalo nas je, kam se med prostočasnimi dejavnostmi dijakov umešča branje knjig in koliko časa mu namenijo. Želeli smo ugotoviti, kdo dijake najbolj navduši za branje, kje dobijo knjige, v kakšni obliki bi jih najraje brali (tiskani ali elektronski) in po kakšnih kriterijih jih izbirajo. Med drugim nas je

¹² Obisk članov za opravljene transakcije: izposoja na dom, rezervacija neprostelega gradiva, rezervacija prostega gradiva, dodelitev rezerviranega gradiva članu, podaljšanje roka izposoje in vračilo/brisanje gradiva iz evidence pri članu.

zanimalo, ali dijaki s pomočjo družbenih omrežjih in brskanja po spletu iščejo tudi naslove knjig, ki bi jih želeli brati v prostem času.

Ker v šolski knjižnici za uporabnike pripravljamo bralne sezname in izpostavljamo knjige po vseh prostorih knjižnice, nas je zanimalo, ali jim je to pri izbiri gradiva za branje v pomoč. Prav tako smo želeli izvedeti, ali je šolska knjižnica, v kateri se trudimo za ustvarjanje domačnosti in udobja, ki ga dijaki potrebujejo za odmik od hrupa in pouka, za dijake privlačen prostor. Cilj raziskave je bil pridobiti vpogled v bralne navade dijakov, ki so v šolskem letu 2019/2020 vključeni v pedagoški proces na Srednji zdravstveni in kozmetični šoli Celje. Med drugim želimo s pomočjo rezultatov raziskave izdelati podlage za načrtovanje dela knjižnice in profesorjev na šoli.

V ta namen smo želeli preveriti naslednje hipoteze:

- Hipoteza 1: *Večina dijakov bere zgolj za potrebe šolskih obveznosti, prostočasnemu branju knjig pa namenijo malo ali nič časa.*
- Hipoteza 2: *Dijaki ocenjujejo, da jih šolsko okolje ne spodbuja k branju.*
- Hipoteza 3: *Večina dijakov ne pozna interesnih dejavnosti, ki jih organizira šolska knjižnica.*

5.1 Metodologija

Raziskava je bila izvedena med 9. in 18. septembrom 2019. Za raziskovalno metodo smo uporabili anketo. Anketni vprašalnik je bil narejen v spletnem orodju 1ka¹³ in je zajemal 14 vprašanj (osem vprašanj zaprtega tipa in sedem vprašanj polodprtega tipa) o bralnih navadah. Izvedeti smo želeli tudi, ali dijaki občutijo bralne spodbude šole (profesorjev) in šolske knjižnice. K sodelovanju smo zato povabili razrede, ki so si o naši šoli, šolski knjižnici in o Osrednji knjižnici Celje, ki izvaja projekt »Rastem s knjigo«, že ustvarili mnenje. Od 1.036 vpisanih dijakov na naši šoli (stanje 15. septembra 2019) smo v vzorec zajeli 304 dijake, od katerih smo prejeli 259 veljavno izpolnjenih anketnih vprašalnikov. Tako smo analizirali anketni vprašalnik 98 dijakov drugega letnika, 80 dijakov tretjega letnika in 81 dijakov zaključnih letnikov (4. letnik in 2. letnik PTI). Ker je anketiranje potekalo na začetku šolskega leta, v septembru 2019, dijakov prvega letnika zaradi nepoznavanja novega šolskega okolja v raziskavo nismo vključili. Vzorec dijakov, vključenih v raziskavo, je bil izbran naključno. Njihove odgovore smo z vnaprejšnjim dovoljenjem ravnateljice pridobili med poukom. Anketiranje je bilo anonimno.

---

¹³ Dostopno na: <https://www.1ka.si/>.

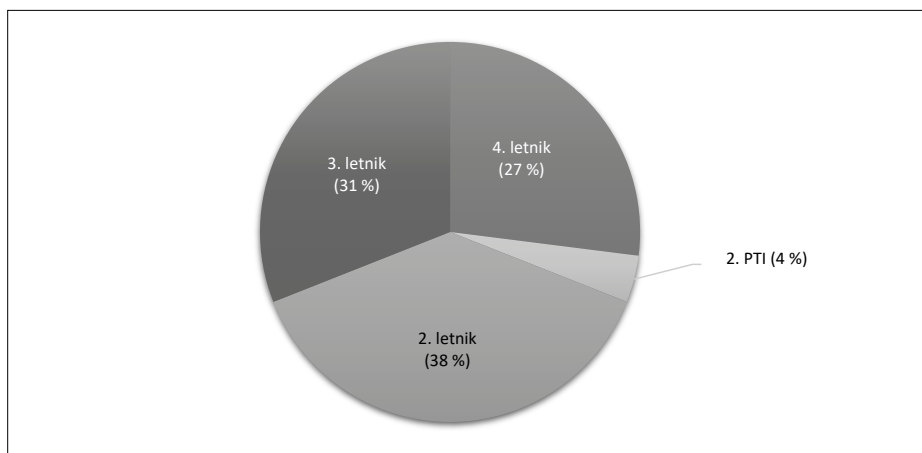
5.2 Omejitve raziskave

Skupaj so bili izpolnjeni 304 anketni vprašalniki. Čeprav smo bili med reševanjem anket dijakom na voljo za morebitna vprašanja, smo prejeli 45 (razred in pol) neveljavnih anket. Zato smo pri analizi rezultatov upoštevali le v celoti rešene ankete; teh je bilo 259.

Omejitev anketiranja na Srednjo zdravstveno in kozmetično šolo Celje onemogoča posploševanje rezultatov. Pridobljeni rezultati nam omogočajo vpogled v bralne navade dijakov določene generacije na šoli. Ker na šoli ni bila izvedena še nobena podobna raziskava, rezultatov ne moremo primerjati. Lahko pa pridobljene podatke naše raziskave uravnotežimo s splošno dostopnimi podatki iz drugih raziskav. Za širšo sliko stanja bralnih navad dijakov na območju Celja bi bilo v bodoče smiselno podobno anketiranje izvesti še na ostalih srednjih šolah.

6 Rezultati

Na šolo je vpisanih 1.036 dijakov (stanje 15. septembra 2019). Analizirali smo odgovore 259 dijakov, kar predstavlja 39,2 % tistih dijakov, ki so si o šoli, šolski knjižnici in dejavnostih, o katerih smo spraševali, že ustvarili mnenje (Slika 1). V anketi je sodelovalo 98 dijakov drugega letnika – njihov delež znaša 38 % –, in 80 dijakov tretjega letnika, katerih delež znaša 31 %. Dijakov zaključnih letnikov (4. letnik in 2. letnik PTI) je bilo 81, kar predstavlja 31 % dijakov zadnjega letnika Srednje zdravstvene in kozmetične šole v Celju.

Slika 1: Dijaki po letnikih (n = 259)

Najprej nas je zanimalo, kam dijaki med različnimi prostočasnimi dejavnostmi umeščajo branje knjig. Dijake smo prosili, da šest prostočasnih dejavnosti, ki smo jih našli v anketnem vprašalniku, razporedijo glede na čas, ki jim ga namenijo. Razvrščali so internet/družbena omrežja, druženje in zabavo s prijatelji, šport in rekreacijo, branje knjig, gledanje televizije in igranje videoiger. Na (prostočasno) branje knjig smo se osredotočili, ker ima to branje nekaj nezamenljivih prednosti v primerjavi z branjem krajših tekstov in branjem z zaslonov (Kovač, 2020). Knjige predstavljajo tudi največji del zbirke šolske knjižnice na šoli. Iz Preglednice 2 je razvidno, da je 46 % (120) dijakov na najvišje mesto po porabi časa postavilo internet in družbena omrežja. Manj časa kot za branje knjig, ki ga je 38 % dijakov umestilo na zadnje mesto po porabi časa, dijaki namenijo le videoigram; te je na zadnje mesto postavilo 49 % dijakov. Branje knjig je na prva tri mesta postavilo 12 % (32) dijakov, na zadnji dve po porabi časa pa 70 % (181) dijakov.

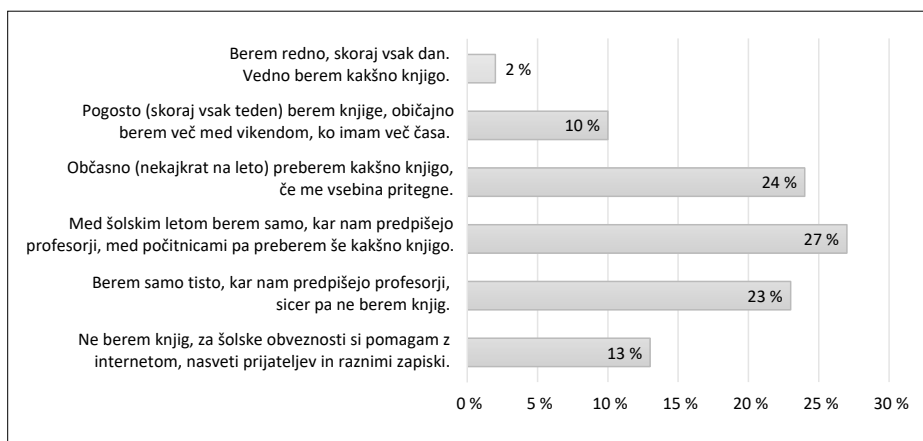
Preglednica 2: Prostočasne dejavnosti glede na čas, ki jim ga dijaki namenijo

1 = največ časa 6 = najmanj časa	1	2	3	4	5	6	Skupaj
Internet/Družbena omrežja	120 (46 %)	84 (32 %)	38 (15 %)	13 (5 %)	4 (2 %)	0 (0 %)	259 (100 %)
Druženje in zabava s prijatelji	98 (38 %)	98 (38 %)	35 (14 %)	19 (7 %)	5 (2 %)	4 (2 %)	259 (100 %)
Šport in rekreacija	22 (8 %)	36 (14 %)	70 (27 %)	68 (26 %)	48 (19 %)	15 (6 %)	259 (100 %)
Branje knjig	2 (1 %)	6 (2 %)	24 (9 %)	46 (18 %)	83 (32 %)	98 (38 %)	259 (100 %)
Gledanje televizije	14 (5 %)	27 (10 %)	72 (28 %)	81 (31 %)	51 (20 %)	14 (5 %)	259 (100 %)
Igranje videoiger	3 (1 %)	8 (3 %)	20 (8 %)	32 (12 %)	68 (26 %)	128 (49 %)	259 (100 %)

V nadaljevanju smo dijake z odprtim anketnim vprašanjem prosili za konkretne podatke. Zanimalo nas je, koliko časa na teden posvetijo dejavnosti, ki so jo postavili na prvo mesto, in koliko časa na teden namenijo branju knjig. Navajali so minute oziroma ure. 120 dijakov, ki na najvišje mesto po porabi časa postavijo internet in družbena omrežja, zanju porabi povprečno 17 ur na teden. Branju knjig dijaki povprečno posvetijo 1 uro in 3 minute na teden. Tisti dijaki, ki branje umeščajo na prva tri mesta (32 dijakov), mu namenijo povprečno 2 uri in 45 minut na teden. Rezultati raziskave so med drugim pokazali, da 41,7 % (108) dijakov branju knjig na teden ne nameni svojega prostega časa. V letu 2015 opravljena raziskava Mediji in srednješolci v Sloveniji (Rek in Milanovski Brumat, 2016) je pri vzorcu 818 anketiranih dijakov pokazala, da od preučevanih medijev najmanj uporabljajo (berejo) tiskane medije, največ časa pa namenijo

uporabi družbenih omrežij in mobilnih telefonov. Iz raziskave je razvidno, da 62 % dijakov bere do 15 minut na dan, 30 % jih sploh ne bere; na družbenih omrežjih je 94 % dijakov prisotnih vsaj 15 minut dnevno, skoraj polovica dijakov na družbenih omrežjih preživi dve uri ali več na dan. Če primerjamo rezultate naše raziskave in raziskave Mediji in srednješolci v Sloveniji (Rek in Milanovski Brumat, 2016), med seboj bistveno ne odstopajo. Rezultati obeh raziskav prikazujejo povečano uporabo družbenih medijev med dijaki, ki branju tiskanih medijev (knjig) namenjajo zelo malo ali nič časa.

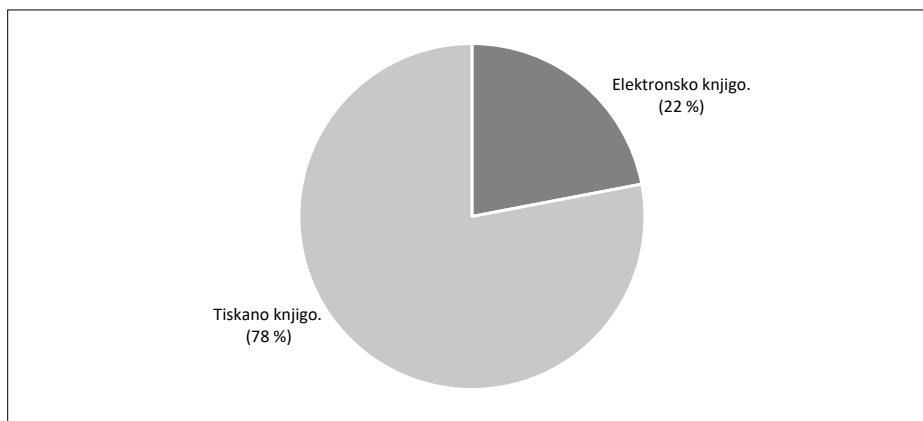
Nadaljevali smo z vprašanjem o navadah glede branja knjig. Kot prikazuje Slika 2, so imeli dijaki na voljo šest različnih opredelitev.

Slika 2: *Kako dijaki berejo knjige*

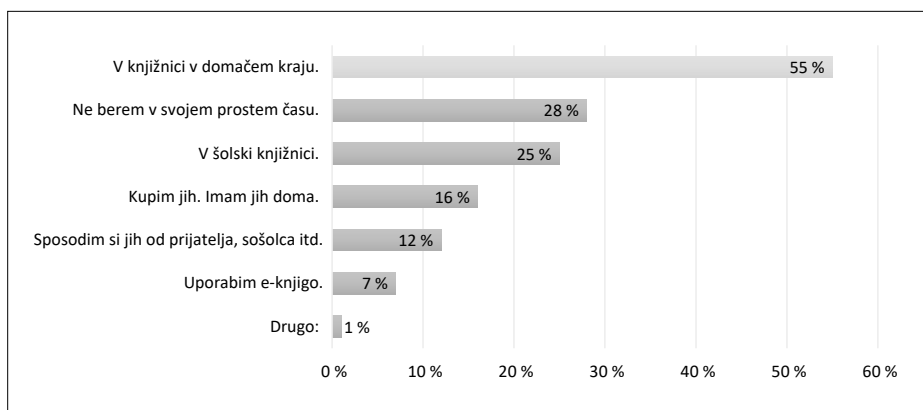
Trditev »Berem redno, skoraj vsak dan. Vedno berem kakšno knjigo.« sta obkrožila 2 % dijakov. 10 % dijakov pogosto (skoraj vsak teden) bere knjige, običajno več med vikendom, ko imajo več časa. Dijakov, ki občasno (nekajkrat na leto) preberejo kakšno knjigo, če jih vsebina pritegne, je 24 %. Največ dijakov med šolskim letom bere samo tisto, kar jim predpišejo profesorji, med počitnicami pa preberejo še kakšno knjigo po lastnem izboru – teh je 27 %. Da berejo samo tisto, kar jim predpišejo profesorji, sicer pa ne berejo knjig, je obkrožilo 23 % dijakov. 13 % dijakov pa sploh ne bere knjig – za šolske obveznosti si pomagajo z internetom, nasveti prijateljev in raznimi zapiski.

Dijake smo povprašali tudi, za katero obliko branja bi se odločili, če bi za isti naslov imeli na izbiro tiskano knjigo in elektronsko knjigo. Rezultati so pokazali, da bi velika večina dijakov raje brala tiskano knjigo – teh je 78 % (201). Elektronsko knjigo bi izbralo 22 % (58) dijakov (Slika 3).

Slika 3: Za katero obliko branja bi se dijaki odločili, tiskano ali elektronsko knjigo

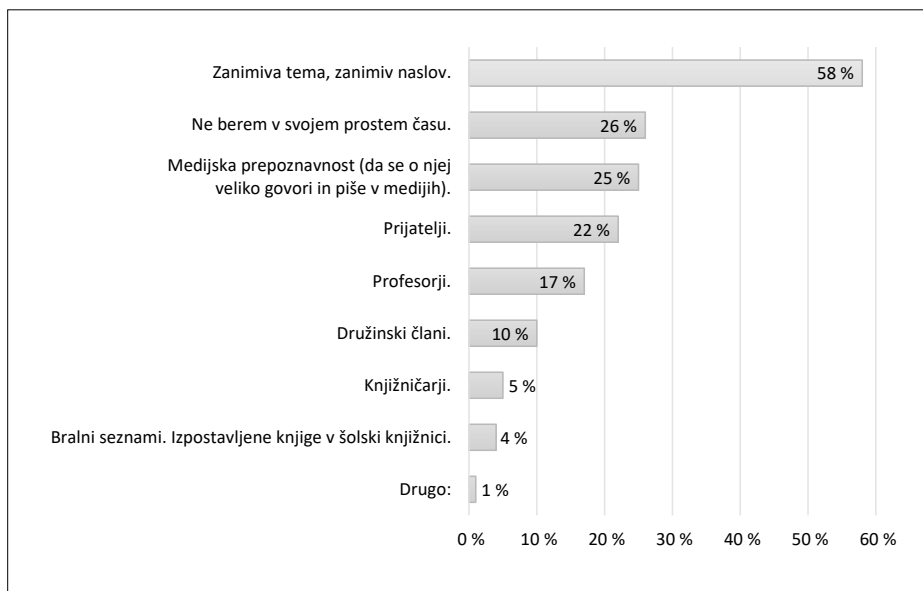
Slika 4 prikazuje odgovore dijakov na vprašanje, kje dobijo knjige za prostočasno branje. Izbirali so med več različnimi odgovori. Največ dijakov (55 %) si knjige izposodi v knjižnici v domačem kraju, 23 % pa v šolski knjižnici. 16 % dijakov bere knjige, ki jih imajo doma ali jih kupijo, 12 % pa knjige dobi pri prijateljih ali sošolcih. 7 % dijakov za branje poišče elektronske knjige. Odgovor »Drugo« je bil enkrat uporabljen za Osrednjo knjižnico Celje, drugič za sorodstvo. Dijaki so imeli pri tem vprašanju možnost obkrožiti tudi odgovor »Ne berem v prostem času.«; takšnih odgovorov je bilo 28 %.

Slika 4: Kje dijaki dobijo knjige za prostočasno branje

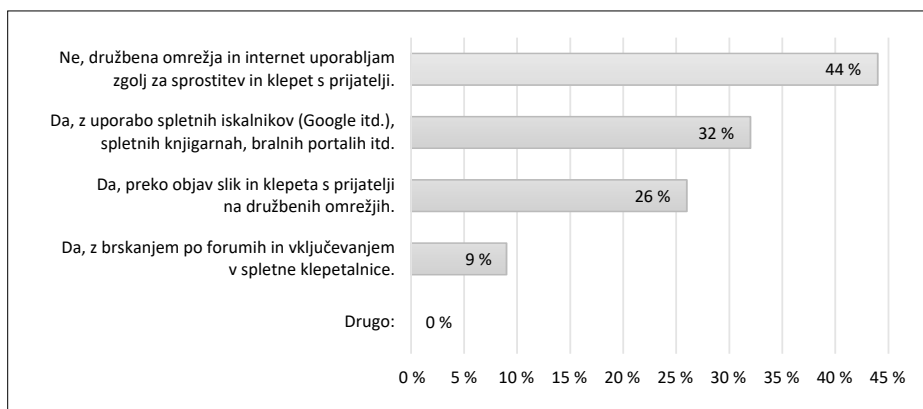
Med drugim smo želeli ugotoviti, kdo ali kaj dijake prepriča, da v svojem prostem času berejo knjige. Tudi tu so dijaki lahko izbrali več odgovorov. Kot prikazuje Slika 5, dijake k branju najbolj pritegneta zanimiva tema ali zanimiv naslov

– tako je odgovorila več kot polovica dijakov oziroma 58 %. Medijska prepoznavnost knjige prepriča 25 % dijakov, sledijo prijatelji (22 %), profesorji (17 %) in družinski člani (10 %). Po mnenju dijakov imajo najmanjši vpliv na njihovo prostočasno branje knjižničarji (5 %) ter bralni sezname in izpostavljene knjige v šolski knjižnici (4 %). V kategorijo »Drugo« se uvrstijo filmi, posneti po knjigah, in vpliv sorodstva. Odgovor »Ne berem v prostem času.« je izbralo 26 % anketiranih.

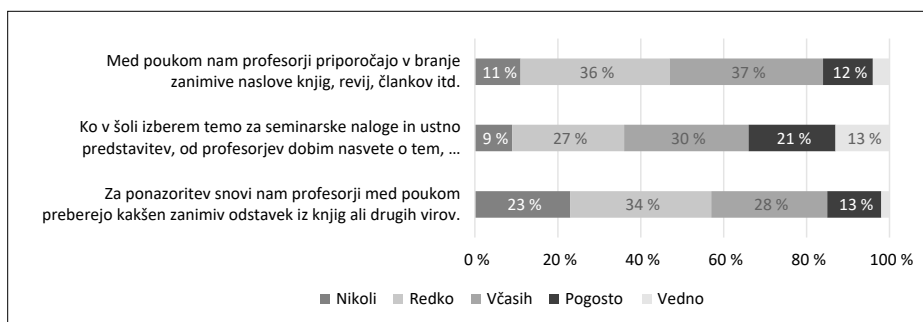
Slika 5: Kdo ali kaj prepriča dijake za branje knjig

Ker dijaki veliko časa preživijo na internetu in družbenih omrežjih, nas je zanimalo, ali internet in družbena omrežja kdaj uporabijo tudi za iskanje knjig. Kot prikazuje Slika 6, skoraj polovica dijakov (44 %) družbena omrežja in internet uporablja zgolj za sprostitev in klepet s prijatelji, vendar si tretjina (32 %) dijakov s pomočjo spletnih iskalnikov, spletnih knjigarn in bralnih portalov poišče tudi knjige. 26 % dijakov naslove najde preko objav slik in klepeta s prijatelji na družbenih omrežjih. Najmanj dijakov, 9 %, uporablja forume in spletne klepetalnice. En dijak je izbral odgovor »Drugo« in pripisal, da naslove knjig najde preko posnetih filmov.

Slika 6: *Uporaba družbenih omrežij in interneta pri iskanju knjig*

Dijake smo tudi neposredno vprašali, ali jih šola spodbuja k branju. 58 % dijakov meni, da jih šola spodbuja k branju, 42 % (108) pa je takšnih, ki niso tega mnenja. V nadaljevanju smo navedli tri različne situacije, ki lahko presežejo okvir učenja po predpisanih učbenikih (Slika 7). Dijake smo prosili, naj označijo, kako pogosto se med poukom srečujejo z njimi.

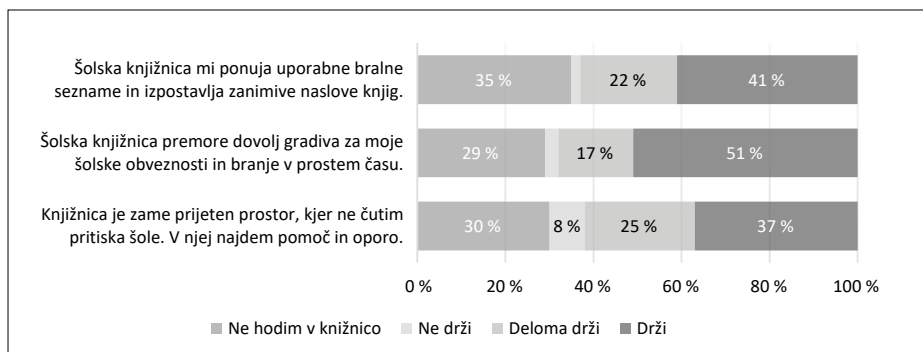

Slika 7: *Kako pogosto profesorji med poukom spodbujajo dijake k branju*

Najprej nas je zanimalo, ali profesorji spodbujajo dijake med poukom tako, da jim na primer ob obveznem učbeniku v branje priporočajo še druge zanimive naslove knjig, revij ali člankov. 84 % dijakov meni, da profesorji nikoli, redko in včasih v času pouka priporočajo v branje ostalo zanimivo literaturo. Po mnenju 16 % dijakov profesorji to storijo pogosto in vedno. Vprašali smo jih tudi, ali jim profesorji svetujejo, kje najti vire za različne šolske obveznosti. Po mnenju 66 % dijakov profesorji tega ne storijo nikoli oziroma redko ali včasih. 34 % dijakov je mnenja, da uporabne nasvete za pisanje seminarskih nalog podelijo pogosto.

in vedno. Prav tako nas je zanimalo, ali profesorji šolsko snov pri pouku kdaj obogatijo z branjem zanimivih odlomkov iz različnih virov. 85 % dijakov meni, da profesorji nikoli, redko in včasih za ponazoritev snovi preberejo zanimive odlomke iz knjig ali drugih virov. 15 % jih je mnenja, da profesorji to storijo pogosto in vedno. Vpliv učiteljev na motiviranost za branje in oporo pri pouku nazorno prikažejo tudi rezultati raziskav PISA v letu 2018 (PISA 2018, 2019) in OBJEM (Mršnik, 2020); primerjava rezultatov z našo raziskavo je podrobneje predstavljena v naslednjem poglavju.

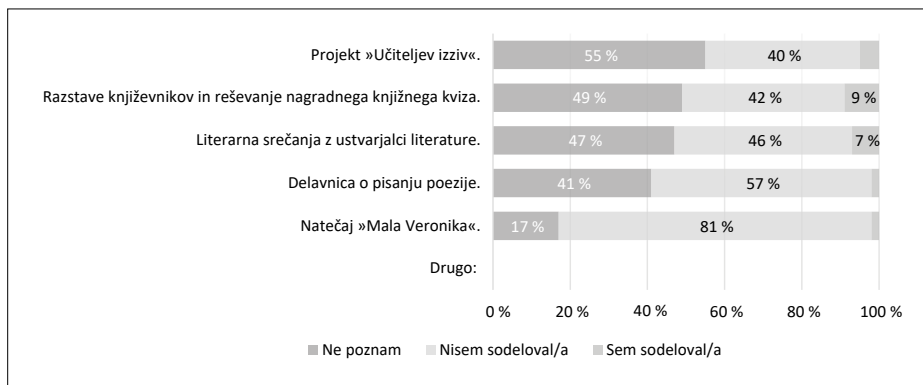
Zanimalo nas je tudi mnenje dijakov o šolski knjižnici. Želeli smo izvedeti, ali opazijo uporabnost razstavljenih knjig in pripravljenih bralnih seznamov ter ali jim ponudba gradiva ustreza. Ker naj bi knjižnica dijakom ponudila oporo in neke vrste umik od šole, nas je zanimalo, ali jim prostor to ponuja. Kot prikazuje Slika 8, se s trditvijo »Šolska knjižnica mi ponuja uporabne bralne sezname in izpostavlja zanimive naslove knjig.« strinja 41 % dijakov, 22 % dijakov se s tem delno strinja, 2 % pa jih meni, da to ne drži. 51 % dijakov je mnenja, da šolska knjižnica premore dovolj gradiva za njihove šolske obveznosti in branje v prostem času. S tem se delno strinja 17 % dijakov, 3 % dijakov pa menijo, da to ne drži. S trditvijo »Knjižnica je zame prijeten prostor, kjer ne čutim pritiska šole. V njej najdem pomoč in oporo.« se strinja 31 % dijakov, 25 % se jih s to trditvijo delno strinja, 8 % dijakov pa se s tem ne strinja. Iz rezultatov je razvidno, da približno ena tretjina dijakov ne hodi v knjižnico.

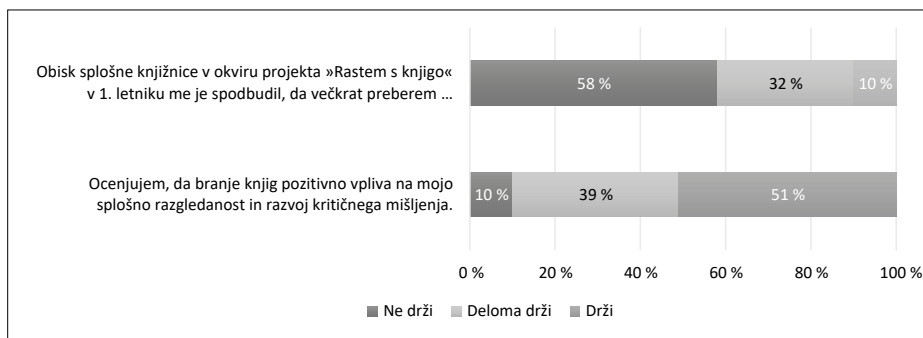
Slika 8: Mnenje dijakov o knjižnici

Želeli smo izvedeti, kako dobro so dijaki seznanjeni z dejavnostmi šolske knjižnice in ali so v preteklem šolskem letu pri kateri od naštetih dejavnosti tudi sodelovali. Našteli smo pet dejavnosti: *projekt »Učiteljev izziv«*, *razstave književnikov in reševanje nagradnega knjižnega kviza*, *literarna srečanja z ustvarjalci*, *delavnica pisanja poezije*, *natečaj »Mala Veronika«* in *drugo*. S Slike 9 lahko razberemo, da pri dejavnostih šolske knjižnice približno polovica dijakov ni sodelovala, prav

tako približno polovica dijakov ni seznanjena z dejavnostmi šolske knjižnice. Izjema je natečaj »Mala Veronika«, s katerim je seznanjenih 83 % dijakov. Največ dijakov je sodelovalo pri razstavi in reševanju nagradnega knjižnega kviza – 9 % –, najmanj pa pri delavnici pisanja poezije (2 %) in natečaju »Mala Veronika« (2 %).

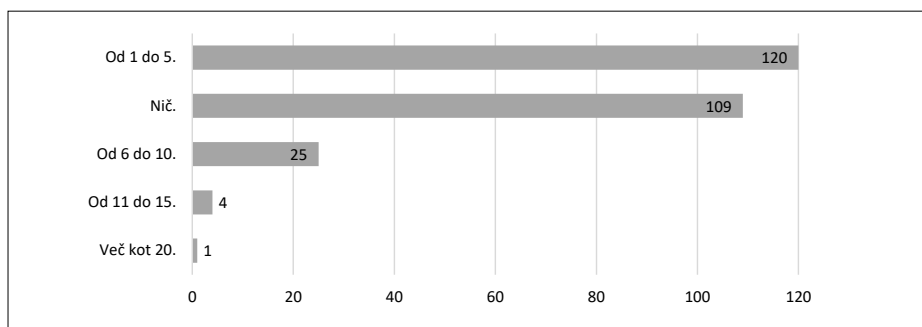
Slika 9: Poznavanje dejavnosti šolske knjižnice med dijaki in njihovo sodelovanje

Slika 10: Ocena dijakov o učinku projekta »Rastem s knjigo« in o pozitivnem vplivu branja

V zadnjem delu raziskave nas je zanimal učinek projekta »Rastem s knjigo«. Njegov cilj je spodbujanje mladih k obisku knjižnic in branju knjig v prostem času. Rezultati so pokazali, da 58 % dijakov projekt ni spodbudil k branju, 32 % dijakov pa je spodbudil delno (Slika 10). 10 % dijakov meni, da je projekt vplival na to, da sedaj pogosteje berejo knjige. Poleg tega smo želeli preveriti, kaj dijaki menijo o vplivu branja, zato smo jih prosili, naj ocenijo trditev, da branje pozitivno vpliva na splošno razgledanost in razvoj kritičnega mišljenja. 51 % dijakov se strinja, da ima branje knjig pozitiven pomen, s tem se delno strinja 39 % dijakov, 10 % dijakov pa ni takšnega mnenja.

Pri zadnjem vprašanju nas je zanimalo, koliko knjig so dijaki prebrali med poletnimi počitnicami. V tem obdobju ni šolskih obveznosti in so imeli dovolj prostega časa za različne aktivnosti, med drugim tudi za branje knjig. S Slike 11 je razvidno, da je 46 % (120) dijakov odgovorilo, da so med poletnimi počitnicami prebrali od 1 do 5 knjig. Teh je po odstotkih tudi največ. Od 6 do 10 knjig je prebralo 9,5 % (25) dijakov, od 11 do 15 knjig sta prebrala 2 % dijakov, več kot 20 knjig pa je prebral en dijak. Med poletnimi počitnicami ni prebralo nobene knjige 42 % (109) dijakov.

Slika 11: Koliko knjig so dijaki prebrali med poletnimi počitnicami (2 = 259)

7 Razprava z zaključki

Raziskava je pokazala, da skoraj polovica anketiranih dijakov (46 %) največ svojega prostega časa namenijo internetu in družbenim omrežjem; zanje porabijo približno 17 ur na teden. Branje knjig 32 % dijakov umešča na peto, 38 % pa na zadnje, šesto mesto med prostočasnimi dejavnostmi (po porabi časa). Zelo malo je tistih dijakov, ki branje med prostočasnimi dejavnostmi umeščajo na prva tri mesta. Teh je le 12 %. Grilc (2017) v svoji raziskavi na podoben način dijake sprašuje o razvrščanju prostočasnih dejavnosti. V primerjavi z rezultati naše raziskave so dijaki branje iz lastnega interesa med osmimi dejavnostmi postavili na peto mesto. Med drugim avtor (Grilc, 2017) navaja povprečni čas, ki ga dijaki namenijo branju knjig, to je 2 uri in 15 minut na teden, kar je v primerjavi z dijaki naše šole bistveno več; ti branju namenjujejo le 1 uro in 3 minute na teden. Če primerjamo čas, ki ga dijaki namenijo branju knjig, in čas, ki ga namenijo internetu, ugotovimo, da slednjemu posvečajo skoraj 17-krat več časa. Ne smemo pa spregledati dejstva, da je internet vir ogromne količine informacij, ki so dostopne z nekaj kliki. Dijaki ga uporabljajo za kratkočasenje in za šolske obveznosti ter tako prihranijo čas, ki bi ga porabili za obisk knjižnice. Sklepamo lahko, da je uporaba interneta glavni razlog za padec števila aktivnih uporabnikov (dijakov)

v šolski knjižnici. V našem anketnem vprašalniku dijakov nismo povprašali po tem, za kakšne namene uporabljajo internet, smo pa jih povprašali, ali internet in družbena omrežja kdaj uporabijo tudi za iskanje knjig. Izkazalo se je, da 32 % dijakov najde knjige s pomočjo spletnih iskalnikov, spletnih knjigarn in bralnih portalov. A še vedno med dijaki prevladuje uporaba interneta in družbenih omrežij zgolj za sprostitve in klepet s prijatelji.

Iz naše raziskave bi izpostavili podatek, da 41,7 % dijakov branju knjig ne namenja svojega prostega časa. Od teh jih 33,6 % ocenjuje, da branje knjig pozitivno vpliva na njihovo splošno razgledanost in razvoj kritičnega mišljenja. Sklepamo lahko, da je po mnenju dijakov branje spletnih vsebin dovolj za razvoj kritičnega mišljenja in za to ne potrebujejo knjig. Grilc (2017) dijake na podoben način sprašuje o pomembnosti branja knjig za njihov osebni in profesionalni razvoj. V njegovi raziskavi 40 % dijakov ocenjuje, da je branje knjig zelo pomembno za njihov osebni in profesionalni razvoj, čeprav Grilc (2017) ugotavlja, da 60 % dijakov branju knjig čas posveča le nekajkrat na mesec. Podatki naše raziskave so pokazali, da velik odstotek (36 %) dijakov bere le za potrebe šolskih obveznosti in ne bere knjig v prostem času oziroma si za šolske obveznosti pomaga z internetom, zapiski in nasveti prijateljev. 27 % dijakov pa med počitnicami še prebere kakšno knjigo po lastnem izboru, med šolskim letom pa berejo samo tisto, kar jim predpišejo profesorji. Zato prvo hipotezo, ki se glasi: *»Večina dijakov bere zgolj za potrebe šolskih obveznosti, pristočnemu branju knjig pa namenijo malo ali nič časa,«* potrdimo. V tem delu prispevka bi izpostavili rezultate bralnih navad odraslih iz raziskave Knjiga in bralci VI (2019), ki prikazuje, da se je v Sloveniji za nebralce opredelilo 43 % sodelujočih v raziskavi. Najvišji delež nebralcev je zaznati v starostnih skupinah 45–54 let in 55–64 let, teh je 42 %. Naj poudarimo, da zgled beročih odraslih pomembno vpliva na razvoj bralnih navad že v otroštvu (Haramija, 2019; Haramija in Vilar, 2017; Kovač, 2019; Marjanovič Umek, 2018; Marjanovič Umek in Fekonja, 2019). To je razvidno tudi iz rezultatov raziskave Knjiga in bralci VI (2019), kjer bralci kot najpomembnejši dejavnik, ki je vplival na to, da so danes bralci, navajajo ravno družino (starši, sorodniki, domače okolje). Drugi dejavnik, ki so ga bralci izpostavili, pa je šolsko okolje. Kot ugotavljajo različni avtorji (Grilc, 2017; Saksida, 2019; Vilar in Zabukovec, 2017), na sistematično razvijanje bralne kulture otrok vpliva tudi šolsko okolje. V naši raziskavi nas je zato zanimalo, kako dijaki vidijo šolo kot spodbujevalno okolje pri razvoju bralne kulture. Podatki kažejo, da več kot polovica (58 %) dijakov meni, da jih šola spodbuja k branju. Pri tem bi poudarili, da so pri naslednjem anketnem vprašanju, ki dijake sprašuje, kako pogosto jih profesorji med poukom spodbujajo k branju, navajali nasprotno (bolj negativne) odgovore. Večina jih meni, da profesorji nikoli, redko ali včasih v času pouka priporočajo v branje zanimivo literaturo, priporočijo primerne vire za pisanje seminarskih nalog ali za ponazoritev snovi preberejo zanimive

odlomke iz knjig ali drugih virov. Zato drugo hipotezo: »Dijaki ocenjujejo, da jih šolsko okolje ne spodbuja k branju,« lahko potrdimo le delno. Poglejmo še, kaj so pokazali rezultati PISA v letu 2018 (PISA 2018; 2019, str. 89–91), kjer so slovenski 15-letniki ocenjevali navdušenje učiteljev in njihovo oporo pri poučevanju slovenščine. 15-letniki v primerjavi z vrstniki iz drugih držav pri svojih učiteljih slovenščine (materinščine) v povprečju zaznajo manj navdušenja in opore pri poučevanju maternega jezika; rezultati so bili pod povprečjem OECD. Bolj spodbudne rezultate vpliva učiteljev na motiviranost za branje in dejavnosti pouka, ki spodbujajo dvig ravni bralne pismenosti, je pokazala na nacionalnem nivoju narejena raziskava OBJEM (Mršnik, 2020). V raziskavi so za mnenje spraševali tako dijake kot tudi učitelje. Med njimi se je pokazalo odstopanje. Dijaki so v povprečju nižje ocenili vpliv učitelja na motiviranost in oporo pri pouku, kot so se učitelji ocenjevali sami. A kljub temu rezultati prikazujejo višje povprečje, kot ga je pokazala naša raziskava za dijake. V našo raziskavo nismo zajeli učiteljev, zato menimo, da bi bilo smiselno podobno raziskavo izvesti tudi med njimi, saj imajo učitelji poleg šolske knjižnice in šolskega knjižničarja osrednjo vlogo v vzgojno-izobraževalnem sistemu.

Za preverjanje zadnje hipoteze, da »večina dijakov ne pozna interesnih dejavnosti, ki jih organizira šolska knjižnica«, smo dijake povprašali o dejavnostih šolske knjižnice. Analiza raziskave je pokazala precej negativne odgovore. Skoraj polovica dijakov interesnih dejavnosti šolske knjižnice ne pozna. Zato smo zadnjo hipotezo potrdili. Zanimalo nas je tudi, ali so dijaki v preteklem šolskem letu pri kateri od naštetih dejavnosti sodelovali. Kaže, da se skoraj polovica dijakov dejavnosti ni udeležila. Po drugi strani opazimo, da se 68 % dijakov strinja in delno strinja, da šolska knjižnica premore dovolj knjig za njihove šolske obveznosti in branje v prostem času. V njej si knjige za prostočasno branje izposoja 25 % dijakov, 55 % dijakov pa knjige dobi v domačem kraju (v splošni knjižnici). Če rezultate naše raziskave primerjamo z rezultati raziskave OBJEM (Mršnik, 2020), ni zaznati velikih odstopanj. Tudi rezultati raziskave OBJEM so pokazali, da dijaki več zahajajo v splošno knjižnico kot v šolsko knjižnico.

Na podlagi rezultatov raziskave bralnih navad dijakov naše šole in po pregledu raziskav, ostale strokovne tuje in domače literature, navedene v tem prispevku, podajamo nekaj bistvenih predlogov za izboljšavo bralnih navad, tako v šolskem okolju kot tudi širšem, družbenem okolju. Če se najprej navežemo na šolsko knjižnico Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje, je prvi korak, ki bi ga kazalo izvesti, da dijake bolje vključimo v aktivnosti šolske knjižnice, slednjo pa bolje povežemo s poukom in profesorji različnih predmetov. Za primer izpostavimo projekt »Učiteljev izziv«, kjer za pet prebranih knjig pri slovenščini dijak dobi petico, kar je po našem mnenju dobra motivacija za branje. V šolskem letu 2018/2019 je v projektu od 1.049 vpisanih na šoli sodelovalo

le 52 dijakov. Tudi podatek, da 55 % anketiranih dijakov projekta ne pozna, nam jasno pove, da ga šola premalo izpostavlja, tako pri pouku slovenskega jezika kot tudi v šolski knjižnici. Menimo, da je treba izboljšati medsebojno sodelovanje profesorjev slovenskega jezika in šolskega knjižničarja. Branje naj ne bi bilo omejeno samo na pouk slovenskega jezika, ampak tudi na ostale splošnoizobraževalne in strokovne predmete. Profesorji lahko za ponazoritev snovi med poukom dijakom preberejo zanimiv odstavek iz knjige ali drugih virov, dijakom v branje predlagajo zanimive naslove knjig, revij in člankov ter jih nagradijo z dodatno oceno. Če bi branje bolje vključevali v pouk, bi s tem redno bogatili šolske ure; predvidevamo, da bi pomen branja dijaki tako lažje in hitreje osmislili. Slednje lahko profesorji poskusijo tudi z glasnim branjem knjig v razredu in tako dosežejo, da morda kakšen dijak do naslednje šolske ure prebere že celo knjigo. Do te ugotovitve je prišel Lah (2017, str. 24), ki je skozi leta poučevanja književnosti na srednji šoli dijakom bral knjige na glas. V dokumentu Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti (2019, str. 8) je poudarjeno, da mora biti bralno gradivo za učenje in prostočasno branje raznoliko glede na obliko (tiskano, elektronsko in interaktivno gradivo), vsebino in jezik. Tako se upošteva pravica do izbire, razumevanja in vrednotenja besedila. Višjo stopnjo branja knjig lahko dosežemo tudi z medpredmetnim povezovanjem splošnoizobraževalnih in strokovnih predmetov ter šolske knjižnice. Med drugim je dokazano, da učenci dosegajo boljše rezultate v šoli tudi z aktivnim sodelovanjem v šolskih interesnih (prostočasnih) dejavnostih oziroma v t. i. strukturiranih prostočasnih dejavnostih. Številne raziskave (Kirbiš, 2011) so pokazale, da so strukturirane prostočasne dejavnosti pozitiven dejavnik za mladostnikov psihosocialni razvoj. Udeleženci v takšnih dejavnostih manj pogosto izostajajo od pouka, dosegajo višjo povprečno oceno, njihovo tveganje za nedokončanje šole je manjše. Zato predlagamo, da se v šolski knjižnici začnejo postopoma uvajati še različne dejavnosti, namenjene dijakom, npr.: knjižničarski krožek, šolska bralna značka, bralni krožki ipd. Dijake lahko motiviramo tudi tako, da s svojo aktivnostjo prispevajo k bolj privlačnemu videzu knjižnice, sodelujejo pri pripravi razstav ipd.

Glede na to, da so današnji dijaki aktivni uporabniki interneta in družbenih omrežij (Jeriček Klanšek idr., 2019; Pečjak, 2019; Rek in Milanovski Brumat, 2016), je smiselno razmisliti o vključevanju šolske knjižnice v virtualni svet. To pomeni, da izdelamo profil knjižnice na Facebooku, Instagramu, Snapchatu in TikToku ter da z rednimi objavami vzdržujemo zanimanje za dogajanje v njej. Če želimo, da je šolska knjižnica intenzivno vključena v proces poučevanja, je smiselno, da spletno učilnico, ki jo dijaki in profesorji uporabljajo za šolske obveznosti, izkoristimo tudi za aktualne objave šolske knjižnice. Preko forumov lahko dijake nagovorimo, da posredujejo želje po novem gradivu, in jim tudi na ta način pokažemo, da je njihovo mnenje pomembno.

Branje z zaslonov postaja v dobi digitalizacije vse bolj ključnega pomena. Kljub negativnim posledicam na razvoj možganov otrok in mladostnikov (Spitzer, 2016) se temu ne bomo uspeli izogniti. Prilagoditi se bo moral tudi pouk. Do neke mere bo treba spremeniti metode poučevanja in posodobiti način podajanja informacij v šolskih knjižnicah. Kot predlaga Rugelj (2014, 2019), lahko to storimo z vpeljavo elektronskih šolskih gradiv, ki imajo ključno vlogo v nadaljnjem navajanju učencev in dijakov na redno branje. Šolski načrt dela bi moral vključevati premišljeno kombinacijo klasičnih in sodobnih knjižnih vsebin. Vpeljava e-vsebin in e-učbenikov v Sloveniji že poteka preko projekta e-Šolska torba (SIO, B. I.; Kaj nam prinaša e-Šolska torba II, 2016), ki temelji na vzpostavitvi e-učnega okolja, razvoju ustreznih e-vsebin in izobraževanju e-kompetentnega učitelja. Namen projekta je vzpostavitev ustrezne infrastrukture in razvoj sodobnih e-učbenikov različnih predmetov v slovenskem jeziku. O pomenu vpeljave elektronskih šolskih gradiv pišeta tudi Pečjak (2015) ter Poznič in Pečjak (2017, 2019). Predvsem izpostavita dejstvo, da so digitalne učne vsebine, ki so učencem blizu, pomemben element kurikula in jih je smiselno izkoristiti za doseg vzgojno-izobraževalnih ciljev (Pečjak, 2019, str. 60). Poleg omenjenega Deklaracija iz Stavangerja o prihodnosti branja (2018) izpostavlja, da bi morali učence v šolah naučiti različnih tehnik, s pomočjo katerih bodo lahko poglobljeno brali tudi z zaslonov. Morda ravno to igra odločilno vlogo pri prihodnjem vzgajanju bralcev. Med drugim je priporočilo deklaracije, da se v šolah in šolskih knjižnicah še naprej spodbuja uporabo tiskanih knjig in da je to vključeno tudi v učni načrt. Kljub predlogu menimo, da bi morali dijake naše šole v prvi vrsti bolje seznaniti z uporabo elektronskih bralnikov in branje knjig promovirati tudi na ta način. Analiza rezultatov je sicer pokazala, da bi večina dijakov za isti naslov knjige raje izbrala tiskano knjigo kot elektronsko. Menimo pa, da dijaki z e-knjigami nimajo veliko izkušenj. Biblos¹⁴ je na primer zanje dosegljiv le, če se vpišejo v splošno knjižnico. Raziskava Knjiga in bralci VI (2019) je pokazala, da je največ bralcev e-knjig ravno v mlajši populaciji (18–24 let), teh je 36 %, in najpogosteje berejo v angleščini. Kot že omenjeno, se morajo šolske knjižnice prilagajati tudi tehnološkim in digitalnim spremembam in razvijati veščine, ki prispevajo k učenju v digitalnem okolju in na internetu (Vilar in Zabukovec, 2017, 2020). Menimo, da bi lahko na takšen način ne samo šolske, ampak tudi ostale knjižnice hitro pritegnile nove mlajše generacije, ki si želijo drugačnega, novega načina učenja in branja ter dela z digitalnimi viri (Bajec, 2016 cv. Pečjak, 2019, str. 59). Kovač (2020, str. 47, 63) meni, da je kombinacija »zaslonskega« in »knjižnega« načina mišljenja oziroma kombinacija globokega branja in branja s preletavanjem bistvena za življenje in preživetje v digitalni dobi. Zato menimo, da ni dovolj, če šolske knjižnice učence in dijake k branju spodbujajo samo na klasičen način,

---

¹⁴ Spletna stran Biblos: <https://www.biblos.si/>.

ampak je nujno, da sledijo novim načinom branja, ki ga prinašajo digitalno pismene generacije. Učinek bi morda bil večji, če bi pri tem sodelovala vsa šola.

Rugelj (2019, str. 181) za dvig bralne kulture med otroci in dijaki predlaga, da starši ob začetku šolskega leta spodbujajo skupno kreiranje lastne osebne knjižnice, sestavljene iz njim ljubih knjig. To je ena od najzanesljivejših spodbud za poznejše branje in nakupovanje knjig; vsekakor imajo pri ustvarjanju lastne knjižnice najpomembnejšo vlogo ravno starši (Rugelj, 2019, str. 181). Saksida (2020; Radio bla bla, 2020) za izboljšanje bralne kulture predlaga dve ključni rešitvi: sprememba sistema slovenske mature in različne kampanje promocije branja za odrasle. Obstoječi sistem splošne mature iz slovenščine spodbuja reprodukcijo naučenega in obnavljanje vsebin književnih besedil, ki jih dijaki lahko snamejo s spleta. Saksida (2020; Radio bla bla, 2020) meni, da takšen sistem mature ne more biti bralnomotivacijski, saj dijakov ne spodbuja k razvoju kritičnega mišljenja in jih odvrča od branja slovenskih leposlovnih del, zato predlaga spremembo sistema mature, ki bi meril višje taksonomske ravni znanja, kot sta ustvarjalnost in kritičnost. Poleg tega Saksida (2020; Radio bla bla, 2020) izpostavi tudi slabo bralno pismenost med odraslimi. Mednarodna raziskava spretnosti odraslih PIAAC (Javrh, 2018) je pokazala, da je kar petina sodelujočih v raziskavi, starih med 16. in 65. letom, v Sloveniji dosegla najnižje ravni besedilnih spretnosti, kar pomeni, da so odrasli zmožni brati le kratka in preprosta besedila. Tako se je Slovenija med vsemi 33 evropskimi državami, ki so sodelovale pri raziskavi, glede na izide znašla skoraj na dnu in precej pod povprečjem držav OECD. Zato se Saksida (2020) sprašuje, »kako naj odrasli bralci z zelo šibko bralno zmožnostjo (nerazumevanjem preprostih besedil in negativnim odnosom do branja) navdušujejo mlade za branje«. Kot predlog za izboljšavo stanja tako Saksida (Radio bla bla, 2020) kot Rugelj (2019) podata različne promocijske kampanje in projekte za dvig bralne kulture in kulture nakupovanja knjig.

Bralno kulturo dijakov lahko izboljšamo tudi s sodelovanjem z najbližjo splošno knjižnico. V našem okolju je to Osrednja knjižnica Celje. Dijakom prvih letnikov vsako leto predstavimo knjižnico v okviru nacionalnega projekta »Rastem s knjigo«. Projekt je dobro zasnovan in ustvarja pogoje za branje med mladimi, vendar je 58 % naših dijakov v anketi menilo, da jih projekt ni dodatno motiviral k prostočasnemu branju knjig. Zato predlagamo, da za začetek dijakom omogočimo skupno izkaznico za šolsko in splošno knjižnico. Tako lahko okrepimo medsebojno sodelovanje, dijake (in tudi strokovne delavce na šoli) pa ozaveštimo, da knjižnice opravljajo pomembno vlogo pri razvoju bralne kulture in bralne pismenosti. Kot navajajo Vilar, Vodeb in Bon (2017), so splošne knjižnice nosilke bralne kulture, vendar svoje naloge ne bodo mogle opraviti same, brez sodelovanja izobraževalnega sistema in celotne družbe.

Zahvala

Na tem mestu bi se želela zahvaliti Tatjani Klarer Kramer iz Osrednje knjižnice Celje za vse napotke in usmeritve pri nastajanju prispevka. Zahvaljujem se tudi šolski knjižnici Srednje zdravstvene in kozmetične šole Celje ter profesorjem na šoli. Hvala tudi recenzentu prispevka za koristne napotke in smiselne pripombe.

Navedeni viri

Bencsik, A., Horvath-Csikos, G. in Juhasz, T. (2016). Y and Z generation at workplaces. *Journal of Competitiveness*, 8(3), 90–106. <https://doi.org/10.7441/joc.2016.03.06>

Carr, N. (2011). *Plitvine: kako internet spreminja naš način razmišljanja, branja in pomnjenja*. Cankarjeva založba.

Deklaraciji iz Stavangerja o prihodnosti branja. (2018). Evolution of Reading in Age of Digitisation. https://ereadcost.eu/wp-content/uploads/2019/02/Deklaracija_iz_Stavangerja_o-prihodnosti_branja_SI.pdf

Emese, C. Z. (2016). The Z generation. *Acta Technologica Dubnicae*, 6(2), 63–76. <https://doi.org/10.1515/atd-2016-0012>

Evans, M. D. R., Kelley, J., Sikora, J. in Treiman, D. J. (2010). Family scholarly culture and educational success: books and schooling in 27 nations. *Research in Social Stratification and Mobility*, 28(2), 171–197. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2010.01.002>

Evans, M. D. R., Kelley, J. in Sikora, J. (2019). Scholarly culture: how books in adolescence enhance adult literacy, numeracy and technology skills in 31 societies. *Social Science Research*, 77, 1–15. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2018.10.003>

Ferk, K. (2018). *Primerjalna analiza klasičnega in digitalnega branja: digitalna (d)evolucija*. [Magistrsko delo]. <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=114599&lang=slv>

Furedi, F. (2017). *Moč branja: od Sokrata do Twitterja*. UMco.

Grilc, U. (2017). Razpoka v slovenski bralni kulturi: branje mladih kot največji izziv za vzpostavitev »dežele bralcev«. V T. Bešter in D. Vovk (ur.), *Povezovanje, sodelovanje, skupnosti: ustvarimo državo bralcev: zbornik referatov* (str. 48–63). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Haramija, D. (2019). Spodbujanje družinskega branja v otrokovem predšolskem obdobju: predšolska bralna značka. *Slavia Centralis*, 12(2), 33–45. <http://www.ff.um.si/dotAsset/79450.pdf>

Haramija, D. in Vilar, P. (2017). Bralna kultura kot pomemben dejavnik razvoja bralne pismenosti. *Otrok in knjiga*, 44(98), 5–16.

IFLA/UNESCO Manifest o šolskih knjižnicah. (2006). IFLA, Sekcija za šolske knjižnice. <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-sl.pdf>

Intelektla. (19. 8. 2019). Beremo več, a slabše! [Radijska oddaja]. MMC RTV SLO. <https://4d.rtvlo.si/arhiv/intelektla/174632964>

Jabr, F. (2013). Why the brain prefers paper. *Scientific American*, 309(5), 48–53. https://www.twosides.info/wp-content/uploads/2018/05/Why_The_Brain_Prefers_Paper_.pdf

Javrh, P. (2018). Spretnosti odraslih – pomembna tema razvoja Slovenije. V P. Javrh (ur.), *Spretnosti odraslih* (str. 13–22). Andragoški center Slovenije. https://pismenost.acs.si/wp-content/uploads/2019/01/Monografija_spretnosti_odraslih_2018.pdf

Jeriček Klanšček, H., Roškar, M., Drev, A., Pucelj, V. Koprivnikar, H., Zupanič, T. in Korošec, A. (2019). *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji: izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2018*. Nacionalni inštitut za javno zdravje. https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/hbhc_2019_e_verzija_obl.pdf

Kaj nam prinaša e-Šolska torba II: primeri obetavnih praks in evalvacija projekta. (2016). Zavod RS za šolstvo.

Kirbiš, A. (2011). Ustvarjalnost, kultura, prosti čas. V M. Lavrič (ur.), *Mladina 2010: družbeni profil mladih v Sloveniji* (str. 249–278). Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino.

Knjiga in bralci V: bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji. (2015). UMco.

Knjiga in bralci VI: bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2019. (2019). UMco.

Kovač, M. (2019). Rezultati raziskave KIB VI v primerjavi z Norveško raziskavo bralnih navad 2018 ter založništvom in knjižničnimi statistikami. V S. Rugelj (ur.), *Knjiga in bralci VI: bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2019* (str. 53–80). UMco.

Kovač, M. (2020). *Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih*. Mladinska knjiga.

Lah, K. (2017). Vsaka resnična zgodba je neskončna ali kako mlade spodbuditi k branju. *Otrok in knjiga*, 44(98), 20–25.

Mangen, A., Walgermo, B. R. in Bronnick, K. K. (2013). Reading linear texts on paper versus computer screen: effects on reading comprehension. *International Journal of Educational Research*, 58, 61–68. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2012.12.002>

Marjanovič Umek, L. (2018). Družinsko branje kot socialni kontekst za razvoj in učenje otrok. *Vzgoja in izobraževanje*, 49(3–4), 62–65.

Marjanovič Umek, L. in Fekonja, U. (2019). Zgodnji govorni razvoj: varovalni in dejavniki tveganja v družinskem okolju. *Javno zdravje*, 2, 1–13. https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/marjanovic_umek_et_al._jz_2019_02.pdf

Milivojevič Kotnik, I. in Podbrežnik Vukmir, B. (2019). Branje je iskanje: model sodelovanja med splošnimi in šolskimi knjižnicami pri razvoju bralne kulture. *Šolska knjižnica*, 28(1), 27–36.

Mrakar, V. (2005). Bralne navade. V D. Prešeren in N. Gorenc (ur.), *Nesnovna kulturna dediščina* (str. 68–69). Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. https://www.zvkds.si/sites/www.zvkds.si/files/upload/files/publications/15_2005_nesnovna_kulturna_dediscina_slo.pdf

Mršnik, S. (8. 10. 2020). *OBJEM (Ozaveščanje Branje Jezik Evalvacija Modeli): videokonferenčno predavanje*. https://www.mb.sik.si/datoteke/Kako%20smo%20se%20imeli/ABCbralnepismenosti2020/8_10_Projekt_OBJEM_BP.pdf

Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti: za obdobje 2019-2030. (2019). Vlada Republike Slovenije. http://www.zdruzenjeobcin.si/fileadmin/datoteke/2017/PREDLOGI_ZAKONOV_IN_DRUGIH_AKTOV/MIZS_Bralna_Pismenost_javna_razprava_april_2017.pdf

Novljan, S. (2011). Ko je izbira ovira v napredovanju. V F. Noliml (ur.), *Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi: zbornik konference* (str. 181–194). Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/bralnapismenost/files/ZBORNIK_BRALNA_PISMENOST_2011.pdf

Pečjak, S. (2015). Psihološka perspektiva e-učenja. *Vzgoja in izobraževanje*, 46(2–3), 15–23.

Pečjak, S. (2019). Pouk književnosti v osnovni in srednji šoli pri generaciji »Z« – psihološka perspektiva. *Jezik in slovstvo*, 64(1), 57–63.

PISA 2009: program mednarodne primerjave dosežkov učencev. (2010). Pedagoški inštitut. https://www.pei.si/wp-content/uploads/2018/12/PISA2009_prviRezultati.pdf

PISA 2012: program mednarodne primerjave dosežkov učencev. (2013). Pedagoški inštitut. <https://www.pei.si/wp-content/uploads/2018/12/PISA-2012-Povzetek-rezultatov-SLO.pdf>

PISA 2015: program mednarodne primerjave dosežkov učenk in učencev: nacionalno poročilo o raziskavi. (2016). Pedagoški inštitut. <https://www.pei.si/wp-content/uploads/2018/12/PISA2015NacionalnoPorocilo.pdf>

PISA 2018: program mednarodne primerjave dosežkov učenk in učencev: nacionalno poročilo s primeri nalog iz branja. (2019). Pedagoški inštitut. https://www.pei.si/wp-content/uploads/2019/12/PISA2018_NacionalnoPorocilo.pdf

Planko, M. (2019). *Bralne navade generacije Z: primer uporabnikov knjižnice Srednje zdravstvene šole Celje*. Pisna naloga za bibliotekarski izpit. Srednja zdravstvena šola Celje. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-AITMIIHP/9527d0b7-7d5c-4d15-8bfa-77da7f435a2f/PDF>

Poznič, A. in Pečjak, S. (2017). Vpliv učiteljevih navodil na učno uspešnost dijakov pri učenju z e-učbeniki. *Psihološka obzorja*, 26(2017), 101–110.

Radio bla bla. (7. 2. 2020). Bralne navade pri mladih. [Radijska oddaja]. MMC RTV SLO. <https://4d.rtvsllo.si/arhiv/radio-bla-bla/174670308>

Rek, M. in Milanovski Brumat, K. (2016). *Mediji in srednješolci v Sloveniji*. Fakulteta za medije. http://pismenost.si/pdf/Raziskava_srednjesolci_2016_v13.pdf

Rugelj, S. (2014). *Izgubljeni bralec: esej o slovenskem založništvu v kriznih časih*. Litera.

Rugelj, S. (2019). *Krčenje: diktatura trga, erozija duha in slovensko knjižno založništvo: 2008-2020*. Cankarjeva založba.

Rupar, P. (2019). Primerjava vprašanj iz raziskav KIB V in KIB VI. V S. Rugelj (ur.), *Knjiga in bralci VI: bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2019* (str. 11–31). UMco.

Saksida, I. (2019). Branje odraslih je katastrofa. *Ona: ženski magazin Dela in Slovenskih novic*, 21(23), 16–19.

Saksida, I. (2020). *Na otoku književnega upora*. KUD Sodobnost International. <https://www.sodobnost.com/igor-saksida-na-otoku-knjizevnega-upora/>

SIO. (B. l.). E-šolska torba. <https://projekt.sio.si/e-solska-torba/>

Spitzer, M. (2016). *Digitalna demenca: kako spravljamo sebe in svoje otroke ob pamet*. Mohorjeva.

Tizaj Marc, D. (2020). *Slovenske knjižnice v številkah: splošne knjižnice: poročilo za leto 2019*. Narodna in univerzitetna knjižnica, Oddelek za raziskave. http://cezar.nuk.uni-lj.si/common/files/analize/publikacija_splosne2019.pdf

Tuma, T. in Urankar, T. (2011). Knjigajmo migajmo – je mogoče branje najstnikom prodati za zabavo? V M. Amrožič in D. Vovk (ur.), *Knjižnica: odprt prostor za dialog in znanje* (str. 105–119). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Vilar, P. in Zabukovec, V. (2017). Kakovostna šolska knjižnica – pomemben dejavnik pri razvoju veščin bralne in informacijske pismenosti. V D. Haramija (ur.), *Bralna pismenost v predšolski vzgoji in izobraževanju* (str. 123–133). Univerzitetna založba Univerze.

Vilar, P. in Zabukovec, V. (2020). Vloga šolske knjižnice pri razvoju gradnikov bralne pismenosti. V D. Haramija (ur.), *Gradniki bralne pismenosti: teoretična izhodišča* (str. 273–294). Univerzitetna založba Univerze. <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/515>

Vilar, P., Vodeb, G. in Bon, M. (2017). Proaktivna splošna knjižnica: slovenske splošne knjižnice, bralna pismenost in bralna kultura. V T. Bešter in D. Vovk (ur.), *Povezovanje, sodelovanje, skupnosti: ustvarimo državo bralcev: zbornik referatov* (str. 174–217). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Zubac, A. (2018). Stanje kulture čitanja među srednjoškolskim učencima u Hrvatskoj: rezultati ankete. *Knjižnica*, 62(3), 69–96.

Zwitter, S. (2012). *Pedagoško delo v šolski knjižnici*. Modrijan.

Metka Planko

Osnovna šola Primoža Trubarja Laško, Trubarjeva ulica 20, 3270 Laško
e-pošta: metka.planko@oslasko.si

Standardi in zakonski predpisi za pripravo publikacij

Standards and Legislation for the Formation of Publications

Nina Jamar

Oddano: 12. 12. 2020 – Sprejeto: 15. 6. 2021

1.03 Kratki znanstveni prispevek

1.03 Short Scientific Article

UDK 028:027.8(497.4 Celje)

<https://doi.org/10.55741/knj.65.1-2.5>

Izvelek

Namen: V pričujočem prispevku predstavljamo pregled mednarodnih standardov in zakonskih predpisov za pripravo publikacij. Predstavljamo, kako bibliotekarjevo strokovno znanje pripomore k opremljenosti publikacij s podatki.

Metodologija/pristop: Opravili smo pregled mednarodnih standardov in zakonskih predpisov za pripravo publikacij. Predstavili smo jih in opozorili na vsebino posameznega standarda.

Rezultati: Največ mednarodnih standardov je namenjenih pripravi periodičnih publikacij (SIST ISO 4, SIST ISO 8, SIST ISO 18, SIST ISO 214, SIST ISO 215). Ostali mednarodni standardi, ki govorijo o pripravi publikacij, pa govorijo o pripravi naslovne strani knjig, kazala ter navajanju bibliografskih navedb in citiranju virov informacij. Torej nas že mednarodni standardi, ki obstajajo, opozarjajo, na kaj moramo biti kot bibliotekarji pri pripravi publikacij pozorni.

Omejitve raziskave: V raziskavi smo se pri standardih omejili predvsem na tisti del vsebine standardov in zakonskih predpisov za pripravo publikacij, ki se je skladal s pripravo publikacij, ki jih izdajamo na Glasbeni šoli Jesenice.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Jasnih podatkov o publikaciji ne potrebujejo le katalogizatorji, ampak tudi raziskovalci in publicisti za pravilno navajanje bibliografskih virov.

Ključne besede: standardi, zakonski predpisi, publikacije, katalogizacija, založništvo

Abstract

Purpose: This paper presents the overview over the international standards and legal regulations for formation of publications. We present how the librarian's expertise can help to equip publications with data.

Methodology/approach: We reviewed international standards and regulations for the formation of publications. They are presented in general but the main focus is on the content of each standard.

Results: Most international standards are intended for the formation of periodicals (SIST ISO 4, SIST ISO 8, SIST ISO 18, SIST ISO 214, SIST ISO 215). Other international standards regarding the formation of publications are focused on the formation of title page of books, indexes, bibliographic citations. The existing international standards remind us to which parts of publications we should (especially as librarians) pay attention.

Research limitation: We limited the review to the parts of the content of standards and legal regulations for the formation of publications, which are in line with the formation of publications published at Music School Jesenice.

Originality/practical implications: The data about publication are not only needed by catalogers, but also by researchers and publicists for the correct citation of bibliographic sources.

Key words: standards, regulations, publications, cataloging, publishing

1 Uvod

V Glasbeni šoli Jesenice (v nadaljevanju GŠJ) od leta 2003 veliko pozornosti namenjamo tudi založniški dejavnosti. Izdajamo zbornike ob obletnicah Glasbene šole Jesenice, šolsko glasilo Notko, za posamezno šolsko leto izdamo tudi šolsko publikacijo. Prav tako izdajamo tudi glasbene tiske, zvočne posnetke, videoposnetke. Ob sedemdesetletnici GŠJ pa smo izdali tudi koledar. GŠJ je v vseh teh primerih založnik publikacij. Ker deloma pri založniški dejavnosti sodeluje tudi knjižnica na GŠJ in ker so izdane publikacije potem na voljo tudi v knjižnici GŠJ, smo se odločili, da bomo skušali z bibliotekarskega vidika poskrbeti, da bo izdano gradivo čim bolj kvalitetno.

V pričujočem prispevku predstavljamo pregled mednarodnih standardov in zakonskih predpisov za pripravo publikacij. Naš namen je tudi drugim bibliotekarjem slovenskih knjižnic predstaviti, kako bibliotekarjevo strokovno znanje pripomore k opremljenosti publikacij s podatki. Jasnih podatkov o publikaciji ne potrebujejo le katalogizatorji. Potrebujejo jih tudi raziskovalci in publicisti za pravilno navajanje bibliografskih virov.

2 Pregled teoretičnih izhodišč in raziskav

2.1 Pregled teoretičnih izhodišč

Pri pripravi publikacij je koristno upoštevati znanje, ki ga imamo kot katalogizatorji. S tega vidika vemo, katere podatke mora publikacija imeti. Po drugi strani pa smo med študijem bibliotekarstva spoznali tudi mednarodne standarde s področja dokumentacije, ki so namenjeni izboljševanju pretoka informacij. Najprej pa moramo vedeti, kaj so publikacije, s katerimi imamo opravka.

Publikacija oziroma vir je glede na ISBD (2017, str. 251) vsaka oblika entitete, materialna ali nematerialna, intelektualne in/ali umetniške vsebine, ki je osnova posameznega bibliografskega opisa, zasnovana in/ali izdelana pa je kot enota. Viri vključujejo besedilo, glasbo, mirujoče in gibljive slike, grafike, zemljevide, zvočne posnetke in videoposnetke, elektronske podatke ali programe, vključno z viri, ki izhajajo kot serija. Periodična publikacija je po definiciji v Bibliotekarskem terminološkem slovarju¹ (2009, str. 232) serijska publikacija, ki vsebuje raznovrstne prispevke različnih avtorjev in izhaja v rednih časovnih presledkih. Izhajati pa mora pogostejše kot enkrat letno in redkeje kot dvotedensko. Po definiciji lahko ugotovimo, da je periodična publikacija ožji izraz kot serijska publikacija. To potrjuje tudi SIST ISO 8:2019 (str. 3), ki govori o tem, da izraz serijska publikacija vsebuje periodične publikacije, časnike, časopise ter publikacije, ki izhajajo enkrat letno. Periodične publikacije pa so glede na SIST ISO 8:2019 (str. 3) serijske publikacije, za katere je značilna raznolikost vsebine in avtorjev znotraj posamezne številke publikacije. Prav tako pa je raznolikost vsebine in avtorjev zaznati tudi od ene do druge številke publikacije. Pomembno je še omeniti, da periodične publikacije nimajo vnaprej določenega zaključka. ISBD(CR) (2005, str. 9) pa navaja, da je serijska publikacija kontinuiran vir, ki izhaja v zaporedju med seboj ločenih zvezkov ali delov, ki so po navadi številčeni, konec izhajanja pa ni predviden. K serijskim publikacijam med drugim spadajo časopisi, revije, elektronski časopisi, imeniki, letna poročila, časniki in knjižne zbirke.

Po določilih standarda SIST ISO 8:2019 mora imeti serijska publikacija med drugim tudi kazalo in izvleček. Obliki in vsebini kazal se podrobneje posveča tudi standard ISO 999:1996 (nazadnje potrjen 2020), ki je identičen slovenskemu standardu SIST ISO 999:2003. Kazalo je abecedno ali kako drugače urejen seznam vpisov, ki se razlikuje od vrstnega reda v (indeksiranem) dokumentu ali zbirki, ki je namenjen uporabnikom za omogočanje iskanja informacij v dokumentu ali specifičnih dokumentih v zbirki (SIST ISO 999, 2003, str. 2). Mihajlov

---

¹ V nadaljevanju BTS.

in Giljarevski (1975), SIST ISO 214:1996, Skolnik (1979), ERIC (1992), Zelenika (1998), ANSI/NISO Z39.14-1997 in Slovar (2000) navajajo, da izvlečki predstavljajo skrajšano, vendar točno predstavitev dokumenta. Zaradi zagotovitve točnosti izvlečka ISO 214:1976 (1976)² še posebej poudarja, da izvleček ne sme vsebovati nobenih dodatnih razlag ali kritik, ki jih ne vsebuje že dokument, za katerega se izvleček izdeluje. Glede na te navedbe je bila zasnovana tudi definicija izvlečka, ki se bo uporabljala za namene tega prispevka: »Izvleček je skrajšana oblika članka brez dodatne razlage.«

Vsaka publikacija mora zagotoviti dovolj podatkov za svojo identifikacijo v bibliografskih navedbah. BTS (2009) navaja, da je bibliografska navedba navedba bibliografskih podatkov o dokumentu (publikaciji) v drugem dokumentu (publikaciji) zaradi identifikacije citiranega dela (publikacije). Teh podatkov ne potrebujemo le pri katalogizaciji, temveč tudi npr. pri navajanju v prispevkih v znanstvenih in strokovnih revijah, seminarskih nalogah ali magistrskih delih.

S katalogizacijskega vidika je najpomembnejši vir podatkov naslovna stran. Naslovna stran publikacije je »stran, na kateri je ime publikacije in navadno najpomembnejši podatki o njej« (BTS, str. 197). Pričakovano se definicija iz BTS ujema z definicijo iz mednarodnega standarda za bibliografski opis. Naslovna stran je stran, običajno na začetku tiskanega vira, ki predstavlja najpopolnejše podatke o viru in o posameznem delu oz. delih v viru. Vsebuje naslov in, običajno, čeprav ne nujno, najpopolnejše podatke o naslovu, navedbo odgovornosti in celotno ali delno navedbo impresuma (ISBD: mednarodni standardni bibliografski opis, 2017, str. 243). Z zadnjim standardom se ujema tudi mednarodni standard za naslovne liste, ISO 1086:1991,³ in ustrezni nacionalni standard SIST ISO 1086:1996. Ta standard med naslovne liste vključuje vse začetne liste. Pravi, da sta običajno dva: naslovni list (title leaf) in predlist (half-title leaf), lahko pa jih je tudi več ali pa je en sam. Na njih pa morajo biti podatki, kakršne pričakuje tudi ISBD.

ISBD pri več območjih med predpisane vire podatkov navaja tudi kolofon. Kolofon predstavlja »navadno na zadnjem listu knjige navedene podatke o avtorju, naslovu, založniku, izdajatelju, uredniku, tiskarju, kraju in času izida, nakladi, tisku« (BTS, str. 157). »Kolofon je navedba, običajno na koncu vira, ki vsebuje podatke o založništvu ali tisku. In včasih še druge bibliografske podatke, vključno z naslovom« (ISBD: mednarodni standardni bibliografski opis, 2017, str. 243). Kolofon pa v Sloveniji predpisuje tudi Zakon o obveznem izvodu publikacij (2009,

---

² ISO 214:1976 je bil nazadnje potrjen leta 2015, zato je še veljaven (<https://www.iso.org/standard/4084.html>). Slovenski standard SIST ISO 214 in mednarodni standard ISO 214 sta identična. Slovenski standard je nastal s prevzemom mednarodnega. To velja za vse SIST ISO standarde.

³ Nazadnje potrjen 2018. <https://www.iso.org/standard/5589.html>

čl. 2), ki pravi, da je »kolofon del besedila publikacije, ki vsebuje v strnjnem nizu obvezne, lahko pa tudi nekatere druge, podatke o publikaciji«. Pogačnik (2017, str. 206–214) podatke, ki naj bi jih vseboval kolofon, loči v osem vsebinskih sklopov, imenovanih kolofonska območja: knjižna zbirka, naslovnica kolofona (primarno avtorstvo, celoten naslov dela, naslov izvirnika), avtorske pravice, sekundarni avtorji, izdajatelj in založnik, objava (kraj in leto izdaje, cena, tisk, naklada), CIP in opombe (financiranje iz javnih sredstev, opis slikovnega gradiva na naslovnici, splošna opomba glede sekundarnega avtorstva slikovnega gradiva ipd.).

ISO je mednarodna nevladna organizacija, ki obravnava vsa področja razen elektronike (področij dela IEC). Ustanovljena je bila leta 1947. Rezultat dela te organizacije so mednarodni standardi z oznako ISO (www.iso.org). V grščini »isos« pomeni »enako« in to je tudi izvor predpone »iso-«, ki se pojavlja v mnogih besedah, ki predstavljajo temelj filozofije mednarodne standardizacije ISO: izometrije (enake mere), izonomija (enakost v političnih pravicah). Slovenski inštitut za standardizacijo (SIST) je polnopravni član ISO in IEC (SIST, 2020). SIST je slovenski nacionalni organ, ki skrbi za področje priprave in sprejemanja standardizacijskih dokumentov ter zastopa interese Slovenije v mednarodnih (ISO in IEC) in evropskih organizacijah (CEN, CENELEC, ETSI), katerih polnopravni član je (SIST, 2020).

Standardi so zapisani sporazumi, ki temeljijo na priznanih rezultatih znanosti, tehnike in izkušenj. Pripravljeni so z namenom doseči optimalne koristi za skupnost. Z njihovo uporabo je mogoče odpraviti marsikatero nepotrebno oviro v trgovini, racionalizirati proizvodnjo in storitve ter omogočiti večjo zdržljivost izdelkov in storitev. V standardih lahko najdemo tehnične specifikacije in druga natančna merila, ki se pogosto uporabljajo kot pravila, navodila, preizkusni postopki ali definicije posameznih značilnosti. Standardi se pripravljajo predvsem zato, da bi bili materiali, izdelki, postopki in storitve, ki so skladni z njimi, primerni za uporabo (Kiralj, 2010, str. 12–13). V obdobju okrog 1970–1985 so pod okriljem Unesca delovali različni kulturni in znanstveni programi za izboljšanje razmer po svetu. Med njimi je bil tudi program UNISIST, ki je zasledoval cilj proste dostopnosti publikacij in prostega pretoka informacij. V tem okviru so nastajali standardi IFLA za bibliografski opis, pa tudi standardi ISO za standardizacijo dokumentacijskih postopkov. To poenotenje je v naslednjih desetletjih privedlo do sedanjih razmer. Pregled nad publikacijami imamo prek ISBN, ISSN in drugih centrov za mednarodno oštevilčenje. Zaradi poenotenja bibliografskega opisa in formata za računalniški prenos bibliografskih podatkov imamo mednarodne kataloge, kakršen je WorldCat. Viri so se iz tiskanih prelili v podatkovne zbirke zaradi razmeroma visoke ravni standardizacije v obliki in strukturi publikacij. Npr. poenotenje vsebine in oblike izvlečkov ter postopkov

priprave tezavrov je pripeljalo do bibliografskih podatkovnih zbirk. Ker danes pretok informacij deluje tako gladko, se marsikdo ne zaveda osnove, zaradi katere je to mogoče.

2.2 Pregled raziskav

Na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo je nastalo šest diplomskih del, ki so se ukvarjala z analizo naslovnih strani knjig in kolofona (Hrženjak, 2005; Frakelj, 2006; Nardin, 2006; Hafner, 2007; Peršin, 2008; Aupič, 2010). Ugotovili so, da so bili za katalogizacijo pomembni bibliografski elementi v glavnem navedeni na naslovnih straneh in v kolofonu. Podatki so se v drugi polovici 19. stoletja v glavnem nahajali na naslovni strani. Potem so se začeli seliti v kolofon. Kolofon pa se je selil s hrbtni strani naslovnega lista na konec knjige in spet na začetek. Še posebej pa bi izpostavili raziskavo Nardin (2006), ki je ugotovila, da so si naslovne strani založbe Filozofske fakultete (FF) in Državne založbe Slovenije (DZS) oblikovno preveč različne, da bi bilo mogoče uporabiti OCR tehnologijo za avtomatski vnos bibliografskih podatkov v kataloge. Ob tem pa je ugotovila, da sicer identifikacija bibliografskih elementov na naslovnih straneh omenjenih založb za katalogizatorje ni težavna.

To je opozorilo, da bi morali, če bi želeli z OCR tehnologijo avtomatizirati vnos bibliografskih podatkov v kataloge in bibliografske zbirke, več pozornosti nameniti tudi obliki naslovne strani in ne samo ugotavljanju prisotnosti vsebinskih elementov na naslovni strani.

Z izvodki se je v svoji doktorski disertaciji ukvarjala avtorica tega članka (Jamar, 2014). Izvodki lahko zelo pomagajo pri selekciji gradiva, ki bi ga radi prebrali. V dobi, ko smo priča pravi poplavi informacij, je to še posebej pomembno. Zaradi tega dejstva smo raziskali, kakšna struktura bi bila najprimernejša za izvlečke na področju tehniških znanosti (materialov in tehnologij), ter na podlagi tega oblikovali navodila za njihovo pisanje. Primerjali smo še izvlečke s področja medicine, bibliotekarstva in socialnega dela. Primerjali smo tudi družboslovne in naravoslovne znanosti. Najprej smo analizirali strukturo objavljenih izvlečkov. Glede na rezultate smo oblikovali prototipne izvlečke in pripravili tudi priporočene izvlečke, potem pa preverili, katera od teh oblik izvlečkov je najbližje bralcem. Rezultati so pokazali, da naj bi bili izvlečki oblikovani v skladu z IMRAD (Introduction, Method, Results, Discussion oziroma Uvod, Metoda, Rezultati, Diskusija) formatom. Vsebovali naj bi 150–250 besed. Izvodki naj bi bili pisani v nestrukturirani obliki. Pri pisanju izvlečkov je treba biti pozoren na natančnost navedbe podatkov, dolžino besedila, jasnost, razumljivost, navajanje pomembnih in izpuščanje nepomembnih podatkov, informativnost, berljivost in

uporabnost. Struktura mora biti zelo jasna. Izvleček mora biti predstavljen tako, da bo bralec takoj vedel, ali je tema zanj relevantna ali ne in ali je bila raziskava dobro izvedena. Rezultati so prav tako pokazali, da je enotna oblika izvlečkov za vsa področja znanosti mogoča. Ob tem pa velja poudariti, da naj bi se vsebina v posameznih strukturnih elementih izvlečka prilagajala potrebam posameznih znanosti (Jamar, 2014).

Še posebej pa bi radi opozorili na priročnik *Oblikujem knjigo* (Bratuš, 2016). Priročnik ima podnaslov »navodila za prelom« in je praktičen primer, kako naj bi bila knjiga pripravljena in kaj naj bi vsebovali posamezni deli knjige (npr. naslovna stran, kolofon). V praktični primer je vpleteno tudi nekaj teorije o delih knjige, mikrotipografiji (ločila, matematični znaki, nečrkovna znamenja), pripravi rokopisa. Lahko bi rekli, da priročnik to, o čemer govori ta prispevek, na način akademskega slikarja, grafika in oblikovalca prikazuje v praksi.

Strukturne elemente knjige je s stališča, da je tiskana knjiga celovit primer grafičnega oblikovanja, predstavila tudi Duhovnik (2017, str. 172–173). Prva stran naj bi vsebovala logotip zbirke ali založbe, majhen naslov, simbolno sliko ali pa naj bi bila prazna. Druga, četrta ali zadnja stran naj bi vsebovale kolofon, CIP, ISBN, izjavo o lastništvu avtorskih pravic, morebitno izjavo založbe glede fotokopiranja ali drugih oblik reproduciranja knjige ipd. Tretja stran naj bi bila notranja naslovnica z vsemi podatki (naslov, avtor ali avtorji, morebitni prevajalec, založnik). Četrta stran naj bi bila prazna. Prazna leva stran preusmerja pozornost na desno stran, kjer se knjiga začne. Na peti strani naj bi se začel tekst, vendar če ima knjiga posvetilo, uvod ali spremno besedo, so najprej na vrsti te strani. Pogosto je na peti strani še vsebinsko kazalo, ki je lahko tudi na koncu teksta, vendar pred kolofonom. V tem primeru je začetek knjige na novi lihi strani. Sledijo strani z vsebino, tekstom (in slikami). Zadnje strani so namenjene morebitnim spremljevalnim besedilom, kot so spremna beseda, opombe, bibliografija, seznam slikovnega gradiva, kazalo, vsebinsko kazalo (če ni spredaj). Za njimi so kolofon, CIP in ISSN (če niso na drugi ali četrti strani). Na zadnjih straneh so lahko tudi reklamna besedila, ki promovirajo avtorja, njegove druge knjige, izdane pri založbi, sorodne knjige, izdane pri založbi, ipd. Od vezave je odvisno, ali ima knjiga vezne liste ali ne. Lahko so prazni, oblikovno ali barvno usklajeni z ovitkom ali pa je na njih natisnjena kakšna informacija. Za konec še nekaj o ovitku. Spredaj je naslov, avtor (v določenih primerih tudi prevajalci), likovna upodobitev vsebine in logotip založnika. Zada je koda, cena, kratka vsebina knjige, predstavitev avtorja, spisek morebitnih ostalih knjig istega avtorja, ki so izšle v založbi, kratka ocena knjige, priporočilo ipd. Na hrbtu ovitka pa so navedeni avtor, naslov in logotip založnika.

3 Zasnova pregleda

V tem prispevku smo želeli opozoriti na mednarodne standarde in druge zakonske predpise, ki so vezani na pripravo publikacij. Radi bi opozorili na znanje, s katerim lahko bibliotekar vpliva na založniško dejavnost. To nas zanima predvsem zato, ker knjižnica GŠJ deloma skrbi tudi za založniško dejavnost na GŠJ. Knjižnico vodi bibliotekarka, ki z bibliotekarskim znanjem podpira kvaliteto založniške dejavnosti na GŠJ. Verjamemo, da so tudi drugi šolski knjižničarji v podobnem položaju. Da jim ne bi bilo treba iskati podatkov, jih predstavljamo v nadaljevanju.

Čeprav smo nekatere standarde in predpise predstavili že v drugem poglavju, bomo tu točneje predstavili mednarodne standarde in zakonske predpise za pripravo publikacij. Predstavili jih bomo in opozorili na vsebino posameznega standarda. Pregled standardov in zakonskih predpisov za pripravo publikacij je bil opravljen oktobra in novembra 2020.

V pregledu smo se pri standardih omejili predvsem na tisti del vsebine standardov in zakonskih predpisov za pripravo publikacij, ki se je skladala s pripravo publikacij, ki jih izdajamo na GŠJ.

4 Rezultati

4.1 Mednarodni standardi za pripravo publikacij

Mednarodni standardi za pripravo publikacij nevladne mednarodne organizacije za standardizacijo ISO, ki jih je sprejel tudi Slovenski inštitut za standardizacijo (SIST) in jim bomo v nadaljevanju namenili pozornost, so predstavljeni v Preglednici 1. Veljavnost in letnice so bile preverjene na spletni strani Slovenskega inštituta za standardizacijo (Spletna prodaja, 2020). Ob tem naj pojasnimo še, da v prispevku namesto izraza oblikovanje (oblikovanje prispevkov, oblikovanje periodičnih publikacij) uporabljamo izraz priprava (priprava prispevkov, priprava periodičnih publikacij). To smo storili zato, da ne bi prišlo do napake pri interpretaciji izraza oblikovanje. Ko Munda (1983, str. 20) govori o obliki knjige, govori o tem, ali je knjiga broširana ali vezana, kakšna je oprema ovitka in ščitnega ovitka, kakšna je zunanja velikost (format) knjige. Poudarek je torej na izgledu. Mednarodni standardi za pripravo publikacij pa ne govorijo o tem, kakšen naj bo izgled publikacije oziroma dela publikacije (kazalo, naslovna stran, izvleček). Pač pa govorijo o tem, katere vsebinske elemente naj bi vsebovala publikacija oziroma njeni deli.

Preglednica 1: Mednarodni standardi za pripravo publikacij

Mednarodni standardi za pripravo publikacij	
SIST ISO 4 (2003)	Pravila za krajšanje besed v naslovih in naslovov publikacij
SIST ISO 8 (2019)	Oblikovanje periodičnih publikacij
SIST ISO 18 (1996)	Kazala periodike
SIST ISO 214 (1996)	Izvillečki za objave in dokumentacijo
SIST ISO 215 (1996)	Oblikovanje prispevkov v periodičnih in drugih serijskih publikacijah
SIST ISO 690 (2010)	Smernice za bibliografske navedbe in citiranje virov informacij
SIST ISO 999 (2003)	Smernice za vsebino, urejanje in predstavljanje indeksov
SIST ISO 1086 (1996)	Naslovne strani knjig
SIST ISO 2145 (1996)	Številčenje oddelkov in pododdelkov v pisnih dokumentih

4.1.1 Pravila za krajšanje besed v naslovih in naslovov publikacij (SIST ISO 4:2003)

Standard SIST ISO 4:2003 vzpostavlja pravila krajšanja naslovov serijskih in po potrebi publikacij v jezikih, ki uporabljajo latinsko, cirilično ali grško pisavo. Služi tudi kot osnova za vzpostavitev krajšanja besed, ki ga uporablja ISSN Network.

- Besede naj bi se po standardu SIST ISO 4 krajšale na podlagi okrnitve (izpuščanja začetka).
- Krajšanje besed je usklajeno tudi z naravo jezika in nacionalnimi praksami. Pogosto je zlasti izpuščanje samoglasnikov (krčenje). Ne glede na to, ali gre za metodo okrnitve ali krčenja (ali kombinacijo obeh metod), naj bi bili iz besede, ki jo krajšamo, izpuščeni vsaj dve črki. V primeru, da bi besedo lahko krajšali le za eno črko, je ne krajšamo. Krajšanje besed naj bi označevala pika na koncu krajšane besede.
- V standardu je treba podrobneje preveriti, kako poteka krajšanje besed v naslovih in naslovov publikacij v primeru diakritičnih znakov, umetnih besed, množine in drugih pregibnih oblik, izpeljank, pomensko nepovezanih besed, sestavljenih besed, imen oseb, imen korporativnih teles, imen krajev in transliteriranih besed.
- Krajšana beseda ne sme vsebovati znakov, ki niso prisotni v originalni besedi.
- Besedni vrstni red naj bi sledil originalnemu vrstnemu redu besed v naslovu.
- Naslov, sestavljen iz ene besede, brez člena ali predloga, naj se ne bi krajšal.
- Členi, vezniki in predlogi naj ne bi bili del krajšanih naslovov, razen če so sestavni del osebnih imen, krajevnih imen ali izrazov, ki niso del slovarja (npr. in vivo ali in vitro), ali pa za to obstaja jezikovna ali nacionalna prepreka.
- Za kratice, skupine začetnic, črkovne oznake velja, da jih ne krajšamo.

- Prvo črko krajšanega naslova pišemo z veliko začetnico, ostale elemente pa v skladu z nacionalnimi praksami ali drugimi posebnimi zahtevami.
- Ločila, ki so del originalnega naslova, obdržimo, z izjemo vejic in pik. Vejice namreč izpustimo, pike pa zamenjamo z vejico.
- Pike v krajšanem naslovu obdržimo, če so uporabljene v kraticah, inicializmi, zaporednih številkah ali oznakah odvisnih naslovov. V originalni obliki ostanejo tudi posebni znaki in simboli.
- Kadar se naslov dveh serijskih publikacij razlikuje le po dodani številki, črki ali naslovu oddelka, se ta del naslova vključi v krajšani naslov. Okrajšave generičnih izrazov, kot so sekcija, serija ipd., se v krajšanem naslovu obdrži, če je to potrebno zaradi identifikacijskih razlogov.

Primer 1: Skrajšani ključni naslov za revijo *Materials in tehnologije* je *Mater. Tehnol.*

Primer 2: Skrajšani ključni naslov za revijo *Knjižnica* je *Knjižnica*.

4.1.2 Priprava periodičnih publikacij (SIST ISO 8)

Dokument SIST ISO 8:2019 vzpostavlja minimalne značilnosti, ki so potrebne za predstavitev in identifikacijo periodičnih publikacij. To pa ne vključuje le očitnih tradicionalnih elementov (npr. ISSN, založnik, datum), ki so del tiskanih periodičnih publikacij, ampak tudi elemente, ki so značilni za periodične publikacije, objavljene na digitalnih medijih. Ti elementi omogočajo, da lahko sledimo spremembam, ki jih periodična publikacija doživi tekom let. Omeniti velja spremembe URL naslovov in spremembe založnikov. Ta dokument govori tudi o trajnih identifikatorjih, o uporabi ISSN-ja in citiranju periodičnih publikacij (še posebej, kadar so objavljene online ali digitalizirane in kadar je vmes prišlo do spremembe naslova). Prav tako ta dokument daje navodila za predstavitev in identifikacijo pri retrospektivni digitalizaciji. Osredotoča se na predstavitev naslova in podporne opisne informacije, kot tudi na prakse, povezane z identifikacijo naslova in dostopom do vsebine skozi časovna obdobja. Ne ukvarja pa se s tehničnimi specifikacijami za tiskane, digitalne ali digitalizirane periodične publikacije.

Iz dokumenta SIST ISO 8:2019 je razvidno, da za identifikacijo periodičnih publikacij po svetu poskrbi ISSN številka. Pri naslovu pa moramo biti pozorni na stvari, navedene v nadaljevanju.

- Za naslov periodične publikacije je pomembno, da je naveden na vidnem mestu in enak za vse formate periodične publikacije.

- Zgodovina naslovov, če obstaja, mora biti dosledno in vidno navedena na publikaciji, ne glede na medij. Na publikaciji naj bi bil naveden trenutni naslov periodične publikacije v celoti, obdobje izhajanja periodične publikacije, ISSN za trenutni naslov periodične publikacije in vsaj naslov neposrednega predhodnika in/ali naslednika periodične publikacije.
- Periodične publikacije morajo biti zaradi hitre identifikacije na vsaki strani ali pa na neparnih straneh opremljene s tekočim naslovom. Tekoči naslov naj bi se pojavil v glavi ali nogi strani, vendar vedno na istem mestu. Lahko je skrajšan po SIST ISO 4 – Pravila za krajšanje besed v naslovih in naslovov publikacij. Tekoči naslov periodične publikacije naj bi vseboval: naslov periodične publikacije (skrajšan, če je to primerno), datum, letnik in številko publikacije, številko strani, obseg strani članka, naslov članka (skrajšan, če je to primerno), imena avtorjev ali prvega avtorja.

Primer tekočega naslova prikazujeta Slika 1 in Slika 2 (Šauperl in Jamar, 2006).

Slika 1: Prvi del tekočega naslova (zgornji desni rob)
na desni strani periodične publikacije *Knjižnica*, 2006 (1–2)

Jamar, N.; Šauperl, A. Tiskane in elektronske oblike znanstvenih in strokovnih serijskih publikacij s področja tehnike v Sloveniji in upoštevanje standardov za njihovo oblikovanje

matorjem posredovanje popolne informacije tudi v primeru, ko ne poznajo teme ali jezika publikacije, bralcem pa omogoča enostavno citiranje in tudi shranjevanje delov publikacij, katerih informativna vrednost ni okrnjena (Šauperl, 1994).

V zadnjih letih vse bolj stopajo v ospredje elektronske oblike serijskih publikacij, zato je bila analiza namenjena tako tiskanim kot elektronskim verzijam. Ker je poleg vsebinske kakovosti merilo kakovosti serijske publikacije tudi njena oblika, je bila analizirana tudi ta. Pojavilo se je vprašanje, ali se tudi elektronske verzije serijskih publikacij držijo enakih navodil oziroma priporočil kot njihovi ekvivalenti na papirju.

Slika 2: *Drugi del tekočega naslova (zgoraj nad črto) na levi strani periodične publikacije Knjižnica, 2006 (1–2)*

Če SIST ISO 8:2019 govori o pomembnosti identifikacije periodične publikacije, še posebej v primeru spremembe naslova, naj navedemo primer periodične publikacije, ki je dvakrat spremenila svoj naslov. Gre za Železarski zbornik (1967–1991), strokovno glasilo Slovenskih železarn in Metalurškega inštituta Ljubljana. Jesenice so seveda z železarstvom zaznamovane. Na Jesenicah pa je bilo dolga leta tudi uredništvo Železarskega zbornika. Naslednika Železarskega zbornika sta Kovine zlitine tehnologije (1992–1999) ter Materiali in tehnologije (2000–). Leta 2007, ob 40-letnici serijske publikacije Materiali in tehnologije (zgodovina se začne z Železarskim zbornikom 1967), je izšla bibliografija (Jamar in Jamar, 2007), ki je povezala vse tri naslove. To je samo en primer, kako se lahko naslovi serijske publikacije spreminjajo skozi časovno obdobje. Vsak od naslovov ima seveda svojo ISSN številko, svojo ISSN številko imajo tudi elektronske oblike teh publikacij. Številčenje letnika se pri Železarskem zborniku nadaljuje tudi ob spremembah naslova.

SIST ISO 8:2019 (str. 1) govori tudi o številčenju, kronoloških sistemih ter paginaciji.

- Sistemi oštevilčenja uporabnikom omogočajo identifikacijo vsake številke periodične publikacije v zaporedju in razlikovanje ene številke od druge. Taka identifikacija je sestavljena iz številčno-abecedne oznake (letnik, zvezek ali številka) ali kronološke oznake (december 2017) ali obojega. Naveden mora biti vsaj datum objave. Na vseh delih posamezne številke mora biti uporabljena enaka oblika številčenja.

- Letnik naj bo označen z arabskimi številkami, prvi letnik naj bo označen s številko 1. Prva številka vsakega letnika naj bi bila vedno številka 1, številke naj bi tekle potem v zaporedju naprej. Če številke ne tečejo v zaporedju, je potrebno to pojasniti na vidnem mestu v prihajajoči številki (trajanje spremembe, letnik, številka in datum zadnje izdane številke). Vsaka številka naj bi bila označena z eno samo številko, razen kadar je izdanih več števil skupaj v eni fizični entiteti. Če je oštevilčenje sestavljeno iz leta in številke, potem mora biti jasno navedeno, ali se zaporedje začne vsako leto na novo ali se nadaljuje.
- Številčenje strani periodičnih publikacij lahko poteka preko celotnega letnika ali pa se z vsako številko letnika začne na novo. Za številčenje strani se uporabljajo arabske številke. Vse strani, ki niso oštevilčene, kot npr. prva stran teksta ali, občasno, prva stran članka, morajo biti vključene v zaporedje števil. Platnice periodične publikacije in naslovne strani posameznih števil niso vključene v številčenje.

V vsaki periodični publikaciji naj bi bili navedeni tudi podatki o njej sami: uredniki, člani uredniškega odbora, ostali identifikatorji, kot npr. DOI ali URN:ISSN, ime izdajatelja, kontaktni podatki izdajatelja, kraj publikacije, sponzorji, odgovorna telesa, cilj in namen, pogostost izhajanja publikacije, datum začetka izhajanja in/ali datum copyrighta, pravila v povezavi z umikom in objavo napak, cene in naročnine, copyright in/ali informacije o licenciranju.

4.1.3 Kazala periodike (SIST ISO 18)

Iz standarda SIST ISO 18:1996 izpostavljam naslednje:

- Kazalo periodike naj bi bilo prisotno v vsaki številki periodične publikacije.
- Članki naj bodo v kazalu navedeni po vrstnem redu v periodični publikaciji. Možno je tudi, da je kazalo pripravljeno po posameznih vsebinskih sklopih. Izvlečki, pisma uredniku se lahko v kazalu nahajajo posebej.
- Če publikacija vsebuje članke v različnih jezikih, naj bi bil vsak element kazala naveden v jeziku članka. Če je kazalo prevedeno v enega ali več jezikov, je priporočeno, da zaporedje sledi originalnemu kazalu. Če publikacija vsebuje članke v več jezikih, naj bi se za vsak članek označilo originalni jezik. Če publikacija vsebuje samo eno kazalo, so lahko prevodi naslovov navedeni za originalnimi naslovi.
- Kazalo naj bi se nahajalo vedno na enakem mestu v vsaki številki znotraj enega letnika periodične publikacije. Nahajalo naj bi se na prvi strani posamezne številke publikacije, takoj za notranjo naslovno platnico. Priporočeno je, da se pojavi tudi na prvi ali četrti strani ovoja. Če je potrebno, se kazalo, ki se začne na prvi strani, nadaljuje na drugi strani posamezne številke publikacije.

- Kazalo, ki se začne na prvi strani ovoja, pa se nadaljuje na četrti strani ovoja in, če je to potrebno, potem na tretji strani ovoja.
- Pred telesom kazala naj bi bil naveden tudi naslov »Vsebina«. Prav tako naj bi se na strani, kjer se nahaja kazalo, nahajala tudi bibliografska identifikacija številke.
  - Kazalo naj bi v naslednjem vrstnem redu vsebovalo sledeče podatke:
    - imena avtorja/-jev, kot so navedeni v naslovu članka (glej ISO 215:1986),
    - naslov in vse podnaslove (za članke v več delih naj bi dodali tudi navedbo »se nadaljuje« ali »zaključeno«),
    - številka na prvi strani, po potrebi se lahko doda številka na zadnji strani, številki se združita s pomišljajem,
    - posebni deli periodične publikacije, kot so povzetki, novice, konference ipd., so lahko v kazalu navedeni za originalnimi članki in označeni z naslovom ter številko na prvi strani in po potrebi številko na zadnji strani.
  - Informacije, ki se nanašajo na članke, in drugi naslovi, navedeni v kazalu, morajo biti ločeni z dodatnim prostorom.

UDK 669+666+678+53				ISSN 1580-2949 MTAEC9, 54(5)583-745(2020)			
MATER. TEHNOL.	LETNIK VOLUME	54	ŠTEV. NO.	5	STR. P.	583-743	LJUBLJANA SLOVENIJA SEP.-OKT. SEP.-OCT. 2020
VSEBINA – CONTENTS							
IZVIRNI ZNANSTVENI ČLANKI – ORIGINAL SCIENTIFIC ARTICLES							
Microstructure and mechanical properties of cold-deformed pure titanium and titanium grade 5							
Mikrostruktura in mehanske lastnosti hladno deformiranega čistega titana in titana čistosti 5							
K. Mertová, M. Dušek							585

Slika 3: Kazalo periodične publikacije *Materiali in tehnologije*, 2020 (5)

Slika 3 prikazuje kazalo periodične publikacije *Materiali in tehnologije* iz leta 2020, številka 5. Razvidno je, da uredništvo periodične publikacije *Materiali in tehnologije* upošteva navodila standarda SIST ISO 18:1996, da je pred telesom kazala naveden naslov »Vsebina« ter da se na strani, kjer se nahaja kazalo, nahaja tudi bibliografska identifikacija številke.

4.1.4 Izvlečki za objave in dokumentacijo (SIST ISO 214)

Standard SIST ISO 214:1996 predstavlja navodila za pripravo in predstavitev izvlečkov dokumentov. Poudarek je na izvlečkih, ki jih pripravijo avtorji primarnih dokumentov ob njihovi objavi.

Zaradi zagotovitve točnosti izvlečka ISO 214:1996 še posebej poudarja, da izvleček ne sme vsebovati nobenih dodatnih razlag ali kritik, ki jih ne vsebuje že dokument, za katerega se izvleček izdeluje, ne glede na to, kdo je napisal izvleček.

Standard SIST ISO 214:1996 (str. 1) tudi navaja, da naj bi bil izvleček informativen, kolikor to le dopuščata vrsta in slog dokumenta. Vseboval naj bi čim več kvantitativnih in/ali kvalitativnih informacij, ki jih vsebuje dokument. Informativni izvlečki so posebej zaželeni za originalne dokumente, ki opisujejo eksperimentalno delo, in dokumente, ki so posvečeni le eni temi. Nekateri diskurzivni ali daljši teksti, kot na primer široki pregledi, pregledni članki in celotne monografije, pa dovoljujejo le pripravo indikativnega izvlečka, ki opisuje le glavni predmet in način obravnave. Informativno-indikativni izvlečki so pogosto pripravljeni, kadar so podane omejitve dolžine izvlečka ali kadar vrsta in slog dokumenta narekujeta omejitve informativnih izjav originalnega dokumenta in izpuščanje drugih vidikov indikativnih izjav.

Glede na SIST ISO 214:1996 (str. 2) naj bi bili bralci na mnogih strokovnih področjih navajeni na izvlečke, ki vsebujejo namen, metodologijo, rezultate in zaključke, predstavljene v originalnem dokumentu. Mnogo dokumentov, ki opisujejo eksperimentalno delo, je lahko analiziranih glede na te elemente, njihovo optimalno zaporedje pa je lahko odvisno od občinstva, kateremu so izvlečki primarno namenjeni. Raziskovalci, ki jih zanima predvsem uporaba novega znanja, bodo informacije dobili hitreje iz izvlečkov, ki so usmerjeni v zaključke. Zato si elementi v tovrstnih izvlečkih sledijo v naslednjem vrstnem redu: pomembni rezultati, pomembni zaključki, dodatne informacije, ostali zaključki in metodologija. Ta pravila so optimalna za informativne izvlečke. Avtorji informativno indikativnih in indikativnih izvlečkov pa naj jih uporabljajo do razumne mere.

SIST ISO 214:1996 (str. 3) tudi navaja, da naj bi bil izvleček napisan tako, da je samozadosten. Izvleček mora biti namreč razumljiv bralcu brez sklicevanja na originalni dokument. Obdržati je potrebno osnovne informacije in ton originalnega dokumenta. Za večino člankov ali delov monografij bo dovolj, če bo izvleček vseboval manj kot 250 besed. Za obrobna besedila bo dovolj, če bo izvleček vseboval manj kot 100 besed. V primeru uvodnikov ali pisem uredniku bo dovolj, če bo izvleček vseboval en stavek. Za dolge dokumente, kot so na primer poročila in naloge, naj bi izvleček vseboval manj kot 500 besed in naj bi bil po možnosti dovolj kratek, da bi bil objavljen na eni strani. Vsebina dokumenta je pri določevanju dolžine izvlečka bolj pomembna kot dolžina dokumenta.

Izvlečke naj bi v vsakem dokumentu našli čim prej. V periodičnih publikacijah naj bili na prvi strani vsakega članka, najbolje med naslovom članka in podatki o avtorju. V poročilu, ki je objavljeno samostojno, naj bi izvleček našli na naslovni

strani, na dokumentacijski strani poročila (če obstaja) ali na desni strani, ki sledi kazalu vsebine. V knjigi, monografiji, nalogi naj bi izvleček našli na zadnji strani naslovne strani ali na desni strani, ki ji sledi. Če je izvlečkov več, naj bi izvlečke poglavij našli na njihovi prvi strani ali strani, ki ji sledi (SIST ISO 214:1996, str. 3).

Primer nestrukturiranega izvlečka: Šauperl in Jamar (2006).

Primer strukturiranega izvlečka: Jug in Žumer (2019).

Ob primerjavi obeh izvlečkov lahko vidimo, da so imeli izvlečki v reviji Knjižnica včasih nestrukturirano, danes pa imajo strukturirano obliko. Strukturirana oblika bolj poudari strukturne elemente, ki naj bi jih izvleček vseboval. Za potrebe prispevka, ki smo ga uporabili za primer nestrukturiranega izvlečka, je bila na vzorcu sedmih znanstvenih in strokovnih publikacij s področja tehnike v Sloveniji preverjena ustreznost standardov in drugih priporočil za njihove tiskane in elektronske oblike. Poudarek je bil torej samo na pripravi serijskih publikacij, v tem prispevku pa smo temo razširili tudi na druge vrste publikacij. Prispevek, ki smo ga uporabili za primer strukturiranega izvlečka, pa govori o tem, kako pomembno je sodelovanje med založniki in knjižničarji, če želimo uporabniku, ki išče po katalogu, ponuditi čim več podatkov, ki bodo hkrati tudi čim bolj relevantni.

4.1.5 Priprava prispevkov v periodičnih in drugih serijskih publikacijah (SIST ISO 215)

Namen SIST ISO 215:1996 (str. 1) je izboljšati dostop do informacij iz periodičnih publikacij in drugih serijskih publikacij in s tem olajšati iskanje informacij. To naj bi koristilo predvsem bralcem in dokumentacijskim servisom. Cilj SIST ISO 215:1996 (str. 1) pa je pomagati avtorjem pri predstavitvi rokopisov kot tudi pomagati urednikom in založnikom pri pripravi smernic za njihove avtorje.

Identifikacijski elementi (SIST ISO 215:1996, str. 2)

– Naslov, skupni naslov in podnaslov

Naslov naj bi podal jasno indikacijo vsebine. V primeru, da se ga uporabi v bibliografijah in publikacijah, ki jih izdajajo informacijski servisi, naj bi bil hitro določljiv. Prav tako naj bi bil primeren za indeksiranje in iskanje. Če obstaja tezaver, ki pokriva področje prispevka, je za besedilo naslova priporočljivo uporabiti deskriptorje. Če deskriptor ne obstaja, pa naj bi bil naslov predstavljen v obliki, ki je primerna za uporabo kot deskriptor. V primeru, da je prispevek objavljen v več delih, naj bi skupnemu naslovu sledila številka dela. Deli naj bi bili oštevilčeni zaporedoma. Po možnosti naj bi imel vsak del

svoj specifični naslov. Naslovu naj bi sledil podnaslov. Naslov in podnaslov naj bi bila jasno ločena, podnaslov naj bi vseboval samo dodatne informacije.

- Ime(-na) in naslov(-i) avtorjev

Zaradi identifikacije naj bi avtorji navedli svoje ime in priimek. Podatki naj bi bili navedeni v taki obliki, da je možno citiranje (glej ISO 690). Začetnice so lahko navedene le v primeru, če ima avtor več imen. Priimek ali njegov ekvivalent naj bi bil tipografsko ločen od imena. Uredniki, bibliotekarji in informacijski strokovnjaki naj bi upoštevali vrstni red avtorjev. Če je avtor korporacija, potem mora biti uradno ime navedeno v celotni obliki, naslov pa naj bi bil naveden v opombi ali na koncu prispevka. Če avtorji delajo skupinsko, na primer v okviru nekega odbora, mora biti naveden vsak izmed njih.

- Izvlečki, ključne besede, predmetna klasifikacija

Vsi prispevki naj bi bili opremljeni tudi z izvlečkom v jeziku prispevka in v angleškem ali francoskem jeziku. Prav tako naj bi bili prispevki opremljeni s ključnimi besedami in predmetno klasifikacijsko kodo (npr. UDK).

- Datum prispevka

Datum dokončanja prispevka naj bi bil objavljen za krajem priprave prispevka. Prav tako je lahko objavljen datum, ko je bila dokončana recenzija prispevka. Ta datum se po navadi objavi v oklepaju, za datumom dokončanja prispevkov. Navedba datumov je pomembna, ker so datumi neke vrste kazalci, kako aktualen je nek prispevek. Zato je pomembna tudi navedba datuma, ko so bili postopki recenzije končani in je prispevek dobil svojo končno podobo.

V reviji Knjižnica so identifikacijski elementi naslednji: naslov, ime(-na) in naslov(-i) avtorjev, datum prispevka (oddano, sprejeto), tipologija članka, predmetna klasifikacijska oznaka (UDK), izvleček in ključne besede. Identifikacijski elementi so naštetni po vrstnem redu, kot jih najdemo v publikaciji.

Kot primer si lahko ogledate članek z naslovom Tiskane in elektronske oblike znanstvenih in strokovnih serijskih publikacij s področja tehnike v Sloveniji in upoštevanje standardov za njihovo pripravo (Šauperl in Jamar, 2006).

4.1.6 Smernice za bibliografske navedbe in citiranje virov informacij (SIST ISO 690)

SIST ISO 690:2010 (str. 3) navaja, da bi moral ustvarjalec reference določiti podatke, ki zagotavljajo ustrezno raven posebnosti, na katero se sklic nanaša (to je na celoten dokument ali na poseben del dokumenta). Pri tem pa je potrebno upoštevati namen citiranja in uporabo citiranega materiala. Kadar je to mogoče, naj bi bili podatki vzeti iz informacijskega vira, ki je citiran. Podatki v referenci naj bi navajali točno tisti dokument, ki je bil uporabljen. Za online dokumente,

ki se spreminjajo, ti podatki vključujejo omrežno lokacijo določene različice, ki je bila uporabljena, in datum dostopa do dokumenta. Za vse reference v določenem dokumentu naj bi bil uporabljen enoten slog, format in shema ločil, ne glede na to, za kakšen slog, format in shemo ločil se odločimo.

Podatki, ki naj bi sestavljali referenco, so naslednji (SIST ISO 690:2010, str. 4).:

- ime ali imena avtorjev (če so na voljo),
- naslov,
- vrsta gradiva (če je to ustrezno),
- izdaja,
- informacije o založništvu (kraj in založnik),
- datum (leto se ponovi samo, če je potreben bolj popoln datum, npr. pri serijskih publikacijah),
- naslov serijske publikacije (če je to ustrezno),
- oštevilčenje znotraj vira (npr. 549–560, pp. 27–30, str. 30–36),
- standardni identifikator (če je to ustrezno),
- informacije o razpoložljivosti, dostopu in lokaciji,
- dodatne splošne informacije (predmetna klasifikacijska koda, velikost, cena in dostopnost, podatki o jezikih, registrirane blagovne znamke so lahko označene s simbolom, kot npr. ®),
- leto izida sledi imenu avtorja oziroma avtorjev.

Zelo uporabna navodila za navajanje virov ima revija Knjižnica. V njenih Navodilih za prispevke v slovenščini (2016) so navedeni primeri navajanja različnih virov, toda ne po ISO, temveč po sistemu APA (tj. sistem Ameriškega psihološkega združenja). ISO 690 pa si lahko izberemo za izpis osebne bibliografije raziskovalca iz sistema SICRIS.

4.1.7 Smernice za vsebino, urejanje in predstavljanje indeksov (i. e. kazal) (SIST ISO 999:2003)

SIST ISO 999:2003 (str. 3–4) navaja, da je osnovna naloga vsakega kazala ponuditi uporabniku učinkovit način iskanja informacij. Da bi to dosegli, mora kazalo vsebovati naslednje funkcije:

- prepoznavanje in lociranje relevantne informacije znotraj indeksiranega materiala;
- razlikovanje med informacijo o predmetnem področju in bežno omembo predmetnega področja;
- izključevanje bežne omembe predmetnih področij, ki potencialnemu uporabniku ne ponujajo nič pomembnega;

- analiziranje v dokumentu obravnavanih konceptov in pretvarjanje v niz gesel, ki temeljijo na terminologiji dokumenta;
- zagotavljanje, da so v kazalu uporabljeni izrazi primerni za uporabnika kazala, tako da bodo le-ti: hitro ugotovili prisotnost ali odsotnost informacij o specifični temi v nepoznanem delu, hitro pridobili informacije o znanem predmetu v poznanem ali delno poznanem delu, hitro prepoznali primerne dokumente v zbirki;
- prikazovanje odnosov med koncepti;
- razvrščanje skupaj informacij o predmetih, raztresenih glede na razvrstitev v dokumentu ali zbirki;
- strnjevanje gesel in podrejenih gesel v vpise; ta strnitev je lahko že pripravljena v kontroliranem slovarju;
- vodenje uporabnika od neizbranih gesel na izbrana gesla s pomočjo napotil;
- urejanje vpisov v sistematičen in uporaben vrstni red.

Primer kazala vsebine, avtorskega kazala ter vsebinskega kazala najdete na spletni strani revije *Materiali in tehnologije* (2019). Zanimivo je vsebinsko kazalo narejeno tako, da predstavlja kombinacijo vsebinskega kazala in kazala vsebine. Vsebinsko je razdeljeno na kovinske materiale, anorganske materiale, organske materiale, kompozitne materiale, biomateriale, kemijo, polimere, gradbene materiale, nanomateriale in nanotehnologije, merilno tehniko, numerične metode in dodatne tehnologije. Pod temi vsebinskimi oznakami pa so navedeni članki, tako kot v kazalu vsebine, ki ustrezajo določeni vsebinski oznaki.

Sicer pa je o smernicah za pripravo kazal zelo uporaben prispevek napisal Bricelj (2008) v reviji *Knjižnica*.

4.1.8 Naslovne strani knjig (SIST ISO 1086)

SIST ISO 1086:1996 (str. 3–5) navaja, da naj bi naslovne strani knjig (monografij, zbirk, učbenikov, slikanic, atlasov, konferenčnih zbornikov, tehničnih poročil, diplomskih del) vsebovale spodaj navedene elemente.

Elementi, prisotni na naslovni strani: ime ali imena individualnih in/ali korporativnih avtorjev, naslov, podnaslov, vzporedni naslovi, ime ali imena urednikov, imena ostalih sodelavcev (sestavljavec, ilustrator, prevajalec) z jasno navedeno funkcijo (te informacije so lahko alternativno navedene tudi na hrbtni strani naslovnega lista), podatki o izdaji publikacije ter ponatisih (informacije o ponatisih so lahko alternativno navedene na hrbtni strani naslovnega lista), število spremljajočih dokumentov (npr. vsebuje 1 zvočno kaseto), založniki z ustreznimi kraji izdaje (te informacije so lahko alternativno navedene na hrbtni

strani naslovnega lista), leto izida z arabskimi številkami (ta informacija je lahko alternativno navedena na hrbtni strani naslovnega lista).

Elementi, navedeni na hrbtni strani naslovnega lista: CIP, copyright, kolofon, ISBN ali ISSN. Če je knjiga prevod, naj se navedejo še naslednji podatki: naslov originalnega dela, ime ali imena avtorjev v originalnem jeziku, če je oblika drugačna od tiste na naslovni strani, jezik originalne publikacije, številka izdaje originalne publikacije, založnik originalne publikacije, kraj in datum izida publikacije v originalnem jeziku, podatki o copyrightu, ISBN.

Primer naslovne strani znanstvene monografije Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu (2005) si lahko ogledate na dLibu.

4.1.9 Številčenje oddelkov in pododdelkov v pisnih dokumentih (SIST ISO 2145)

Za številčenje oddelkov in pododdelkov v pisnih dokumentih uporabljamo arabske številke. Številčenje naj bi se nadaljevalo neprekinjeno, začenši s številko 1. Vsak glavni oddelek je lahko razdeljen na poljubno število pododdelkov, ki naj bi bili prav tako oštevilčeni neprekinjeno. Pika se postavlja med številke, ki označujejo pododdelke, in se ne postavlja za številko, ki označuje končni nivo številčenja. Številka 0 lahko označuje prvi oddelek vsakega nivoja, če gre za predgovor, uvod itd. (SIST ISO 2145:1996, str. 1). Revija Knjižnica upošteva ta standard za označevanje poglavij.

4.2 Zakonski predpisi, vezani na pripravo publikacij

4.2.1 Zakon o obveznem izvodu publikacij (ZOIPub)

Osmi člen Zakona o obveznem izvodu publikacij (2009) govori o tem, da je kolofon obvezen element publikacije na katerem koli mediju in vsebuje v strnjenem nizu naslednje obvezne podatke:

- ime ali naslov publikacije, pri prevodu tudi ime ali naslov izvirne publikacije,
- oznako ISBN, ISSN, ISMN ali drugo mednarodno oznako publikacije,
- navedbo naziva ali imena nosilca avtorskih pravic,
- navedbo izdaje, dotisa, ponatisa, dopolnitve, ponovitve ipd.,
- osebno ime avtorice ali avtorja publikacije,
- osebno ime in naslov ali firmo in sedež založnika,

- leto izida publikacije,
- leto natisa ali izdelave publikacije,
- število natisnjenih izvodov publikacije,
- maloprodajno ceno publikacije,
- navedbo javnega financerja, če je publikacije izdana tudi z javnimi sredstvi,
- navedbo korektorja, lektorja, notografa, tehničnega urednika, tiskarja.

Zakon o obveznem izvodu publikacij (2009) govori tudi o tem, da kolofon poleg obveznih podatkov vsebuje tudi druge podatke, kot so npr. navedba korektorja, lektorja, notografa, tehničnega urednika, tiskarja. Prav tako se v kolofonu nove izdaje ali ponatisa obvezno navedejo vrsta izdaje, zaporedna številka izdaje ali ponatisa in drugi podatki v skladu s prejšnjim odstavkom. Pri faksimilu se v dodatnem kolofonu ali drugje v publikaciji navede podatek, da gre za faksimile, in druge podatke v skladu s prejšnjim odstavkom. V kolofonu dotisa se obvezno navede, da gre za dotis, in dopolni navedbo o obsegu naklade, tako da se navedeta prvotna naklada in naklada dotisa. Kolofon je obvezni del elektronske publikacije, ki je predmet obveznega izvoda, in vsebuje tiste podatke iz prvega odstavka osmega člena, ki jih je glede na značilnosti medija mogoče navesti, poleg tega pa podatek o spletni lokaciji publikacije. Ob vsaki spremembi se v kolofon doda nov podatek o spletni lokaciji. Kolofon ni obvezni element pri drobnem tisku.

Če primerjamo podatke, navedene v kolofonu šolskega glasila GŠJ Notko, s tistimi, ki jih kot obvezne elemente publikacije navaja osmi člen Zakona o obveznem izvodu publikacij (2009), ugotovimo (Preglednica 2), da v kolofonu Notka manjka le podatek o maloprodajni ceni. To pa zato, ker se Notko ne prodaja, ampak se podarja učencem in učiteljem GŠJ. Učenci in učitelji GŠJ pri nastanku publikacije tudi sodelujejo.

Preglednica 2: *Elementi kolofona, ki ga najdemo v šolskem glasilu Notko*

Ime ali naslov publikacije, pri prevodu tudi ime ali naslov izvirne publikacije	NOTKO je časopis, ki objavlja prispevke o življenju in delu Glasbene šole Jesenice.
Oznaka ISBN, ISSN, ISMN ali druga mednarodna oznaka publikacije	ISSN: 2232-2744, UDK: 070.48:37
Leto izida publikacije	Letnik 10, številka 10, november 2019
Navedba izdaje, dotisa, ponatisa, dopolnitve, ponovitve ipd.	Izdajanje: 1 številka v šolskem letu
Navedba naziva ali imena nosilca avtorskih pravic	Naslov uredništva: Glasbena šola Jesenice, Cesta Franceta Prešerna 48, 4270 Jesenice, Telefon: 04 586 60 30, Elektronska pošta: glasbena.sola.jesenice@siol.net
Osebo ime in naslov ali firma in sedež založnika	Izdala in založila: Glasbena šola Jesenice Za njo: Martina Valant

Navedba korektorja, lektorja, notografa, tehničnega urednika, tiskarja	Glavna urednica: Nina Jamar
	Uredniški odbor: Martina Valant, Klavdija Jarc Bezljaj
	Lektorica: Petra Piber
	Fotografije: arhiv Glasbene šole Jesenice
	Znak Notko: Ignac Kofol, akademski slikar
	Oblikovanje in tisk: Anusa Jesenice
Število natisnjenih izvodov publikacije	Naklada: 500 izvodov
Leto natisa ali izdelave publikacije	Jesenice, november 2019

4.2.2 Publikacija o osnovni šoli

Pri izdajanju Publikacije Glasbene šole Jesenice za posamezno šolsko leto pa se upošteva Pravilnik o publikaciji o osnovni šoli (1996), ki predpisuje obvezno vsebino publikacije:

- podatki o šoli: ime in sedež šole, podatki o ustanovitelju, opredelitev šolskega okoliša, opredelitev šolskega prostora, organizacijska shema šole, prikaz organov upravljanja in strokovnih organov šole;
- predstavitev programa: pregled predmetov, ki jih šola izvaja, ter prikaz števila ur teh predmetov po obveznem predmetniku; pregled fakultativnih predmetov, ki jih šola ponuja učencem; oblike diferenciacije, predmeti, pri katerih jo šola izvaja, ter način izbire posameznih ravni zahtevnosti; program interesnih dejavnosti in šole v naravi; druge dejavnosti, ki jih izvaja šola; pregled izbirnih predmetov, ki jih šola ponuja, in način izbire teh predmetov; načini preverjanja znanja ob koncu vzgojno-izobraževalnih obdobj;
- prikaz organizacije dela šole: šolski koledar za tekoče leto; predstavitev strokovnih delavcev šole z navedbo predmetov, ki jih poučujejo, ter razporeditvijo razredništva; delovanje šolske svetovalne službe; delovanje šolske knjižnice; predstavitev učbeniškega sklada in možnosti izposoje učbenikov; program sodelovanja s starši; organizacija jutranjega varstva, podaljšanega bivanja, dodatnega in dopolnilnega pouka, ter izvajanje individualne in skupinske pomoči učencem; organizacija šolske prehrane; podatki o izmenskosti pouka; organizacija prevozov in varstvo vozačev; aktivnosti in ukrepi šole za zagotavljanje varnosti učencev; seznanitev s predpisi o pravicah in dolžnostih učencev (v posebni prilogi, ki jo pripravi ministrstvo, pristojno za šolstvo, in se učencem razdeli hkrati s publikacijo);
- predstavitev hišnega reda: hišni red.

Primer publikacije o osnovni šoli lahko najdene na spletni strani GŠJ (Publikacija 2019/2020, 2019).

5 Razprava in zaključki

Preden se lotimo založniške dejavnosti in izdajanja katere koli publikacije, bi se veljalo seznaniti z mednarodnimi standardi in zakonskimi predpisi za pripravo publikacij. S tem bomo zagotovili, da bo do uporabnika prišlo čim več relevantnih informacij. To bo prineslo zadovoljstvo tako nam kot uporabnikom. Tako bodo naše publikacije opremljene z vsemi potrebnimi podatki, kar nam bo koristilo kasneje, v procesu katalogizacije. Ob tem pa ne smemo pozabiti, kako pomembna je tudi oprema publikacij z izvlečki in anotacijami, ki uporabniku dajo dodatne informacije o publikaciji, na podlagi katerih se odloči, ali publikacija (dokument) ustreza njegovim iskalnim zahtevam. Tokrat smo v sklopu standardov omenjali samo izvlečke, o anotacijah pa bomo spregovorili ob kakšni drugi priložnosti.

Največ mednarodnih standardov je namenjenih pripravi periodičnih publikacij (SIST ISO 4, SIST ISO 8, SIST ISO 18, SIST ISO 214, SIST ISO 215). Ti standardi so namenjeni bolj pripravi strokovnih in znanstvenih periodičnih publikacij, kot pa pripravi šolskih glasil, ki jih izdajajo na osnovnih in srednjih šolah. Določene stvari, navedene iz standardov, so seveda aktualne v vseh primerih, se pa šolska glasila od strokovnih in znanstvenih periodičnih publikacij vsebinsko zelo razlikujejo. V šolskih glasilih želimo večinoma prikazati dogajanje na določeni šoli, v njih so večkrat objavljena tudi različna dela učencev (npr. literarna, likovna, glasbena dela). V strokovnih in znanstvenih publikacijah pa ne gre za prikaz delovanja šole, ustanove itd., ampak za strokovno ali znanstveno predstavitev neke teme. Zato se, ko oblikujemo šolska glasila, večkrat vprašamo, kako naj bodo pripravljene prispevki, ki ga sestavljajo, če za njihovo pripravo pravzaprav ni nekih pravih priporočil ali zakonskih predpisov. Ob tem velja omeniti, da za pripravo publikacije o osnovni šoli taka navodila obstajajo in smo jih v prispevku tudi predstavili.

Ostali mednarodni standardi, ki govorijo o pripravi publikacij, pa govorijo o pripravi naslovne strani knjig, kazala ter navajanju bibliografskih navedb in citiranju virov informacij. Torej nas že mednarodni standardi, ki obstajajo, opozarjajo, na kaj moramo biti kot bibliotekarji pri pripravi publikacij pozorni. To velja za pripravo vseh publikacij, ne samo periodičnih. Zanimivo pa je, da v sklopu mednarodnih standardov, ki govorijo o pripravi publikacij, ni mednarodnega standarda, ki bi govoril o kolofonu. Kolofon namreč, kot smo že omenili, ISBD pri več območjih navaja kot predpisan vir podatkov. Glede na to torej kolofon predstavlja enega izmed pomembnejših virov podatkov za katalogizatorje. Mogoče se odgovor skriva v rezultatih, ki jih navaja Frakelj (2006), saj ugotavlja, da knjige iz obdobja od leta 1850 do leta 1925 še niso vsebovale pravih kolofonov, naslovne strani pa so vsebovale veliko več podatkov, kot jih danes priporoča standard

SIST ISO 1086. V izbranem obdobju je opazno vedno večje okrnjanje števila podatkov, ki se pojavljajo na naslovnih straneh. Glede na ugotovitve Frakelj (2006) torej lahko govorimo o prepletenosti podatkov, ki se pojavljajo na naslovni strani in v kolofonu. Sicer pa SIST ISO 1086 govori o tem, da naj se kolofon nahaja na hrbtni strani naslovnega lista, kar pomeni, da gre res za medsebojno povezavo in prepletanje. Če že ni mednarodnega standarda, ki bi govoril o podatkih, ki naj bi bili prisotni v kolofonu, pa o tem govori Zakon o obveznem izvodu publikacij (2009).

Z založniško dejavnostjo se je, če smo bibliotekarji ali ne, vredno ukvarjati. S tem, ko svoje misli in razmišljanja zapišemo ali v primeru GŠJ posnamemo nastope in koncerte, poskrbimo, da trenutki ne gredo mimo nas, ampak jih ohranimo. Za nas in druge. Znan je rek, da pisana beseda ostane. Ker nismo več v časih, ko bi se objavljalo samo pisano besedo, lahko rečemo, da objavljeno ostane. Bibliotekarji pa smo eni izmed tistih, ki poskrbimo, da izdane publikacije najdejo pot do uporabnika. Včasih imamo celo srečo, da smo tudi del založniške dejavnosti. S tem, kot smo že omenili, poskrbimo, da je uporabnik, preden publikacijo dejansko vidi, opremljen z zadostnim številom relevantnih informacij. Na podlagi teh informacij pa uporabnik presodi, ali si bo publikacijo tudi priskrbel ali ne. Če smo omenili, da se je vredno ukvarjati z založniško dejavnosti, torej še zdaleč ni vseeno, na kakšen način to počnemo. S stališča vsebine in oblike. In ravno zato je nastal ta prispevek.

Zahvala

Za pomoč in podporo pri raziskavi gre posebna zahvala dr. Alenki Šauperl, redni profesorici na Oddelku za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. Prav tako pa se za pomoč zahvaljujemo mag. Martini Valant, ravnateljici Glasbene šole Jesenice.

Navedeni viri

ANSI/NISO Z39.14-1997. (Cop. 1997). Guidelines for abstracts. NISO.

Aupič, M. (2010). *Razvoj naslovne strani knjige in njenega kolofona*. [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Bibliotekarski terminološki slovar. (2009). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. Narodna in univerzitetna knjižnica.

Bratuš, L. (2016). *Oblikujem knjigo: navodila za prelom*. Akademija za likovno umetnost in oblikovanje. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-GSNSQ3HD/7b3b0d79-a69c-4663-b4b0-e3a8770bd600/PDF>.

Bricelj, J. (2006). *Stvarna kazala: pregled in analiza stanja*. [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Duhovnik, S. (2017). Oblikovanje. V: *Založniški standardi* (str. 171–204). Cankarjeva založba. (Zbirka Bralna znamenja).

ERIC processing manual: rules and guidelines for the acquisition, selection, and technical processing of the documents and journal articles by the various components of the ERIC network. Section VI, Abstracting/Annotating. (1992). Educational Resources Information Center.

Frakelj, N. (2006). *Oblika in vsebina naslovne strani in kolofona knjige: zgodovinski razvoj 1850-1925*. [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Hafner, B. (2007). *Oblika in vsebina naslovne strani knjige: primerjalna analiza mednarodnega standarda in prakse na področju leposlovja*. [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Hrženjak, S. (2005). *Analiza naslovnih strani knjig, izdanih pri založbah Mladinska knjiga in Styria*. [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

ISBD: mednarodni standardni bibliografski opis. (2017). Narodna in univerzitetna knjižnica. <https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2018/Komisija/isbd.pdf>.

ISBD(CR): mednarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacij in drugih kontinuiranih virov: revidirani ISBD(S): mednarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacij. (2005). Narodna in univerzitetna knjižnica.

ISO 214:1976, Documentation – Abstracts for publications and documentation. (1976). ISO.

Jamar, N. (2014). *Zgradba izvečkov: logična struktura izvečkov na področju tehniških znanosti*. [Doktorska disertacija]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Jamar, N. in Jamar, J. (2007). Bibliografija člankov (1967–2006) = Bibliography of articles (1967-2006). *Materiali in tehnologije*, 41(pos. št.), 7–124.

Jug, T., Žumer, M. (2019). Priložnosti in ovire metapodatkov na slovenskem knjižnem trgu. *Knjižnica*, 63(4), 45–68.

Kiralj, E. *Oblikovanje izvirnih slovenskih standardov*. [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Materiali in tehnologije. (2019). IMT. mit.imt.si/izvodi/mit196/letno.pdf

Mihajlov, A. I. in Giljarevskij, R. S. (1975). *Uvodni tečaj o informatiki / dokumentaciji*. Centralna tehniška knjižnica Univerze v Ljubljani.

Munda, J. (1983). *Knjiga*. Državna založba Slovenije. (Literarni leksikon, zv. 22).

Nardin, T. (2006). *Oblika in vsebina naslovne strani: primerjalna analiza izdaj Filozofske fakultete in DZS*. [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Navodila za prispevke v slovenščini. (2016). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/2013/navodila_za_prispevke_slov_2016.pdf

Peršin Arifović, L. (2008). *Oblika in vsebina naslovne strani in kolofona knjige: zgodovinski razvoj 1725-1825*. [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Pogačnik, A. (2017). Kolofon. V: *Založniški standardi* (str. 205–214). Cankarjeva založba. (Zbirka Bralna znamenja).

Pravilnik o publikaciji o osnovni šoli. (1996). *Uradni list RS*, št. 12/96.

Publikacija 2019/2020. (2019). Glasbena šola Jesenice. <https://www.glasbenasolajesenice.si>.

Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu. (2005). Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-2PIO4RZ1/5eb16b1a-be07-4f99-adbb-f93b069c8f4c/PDF>

SIST. (2020). Slovenski inštitut za standardizacijo. <https://www.sist.si>

SIST ISO 4:2003. Slovenski standard. Pravila za krajšanje besed v naslovih in naslovih publikacij. (2003). Slovenski inštitut za standardizacijo.

SIST ISO 8:2019. Slovenski standard. Oblikovanje periodičnih publikacij. (2019). Slovenski inštitut za standardizacijo.

SIST ISO 18:1996. Slovenski standard. Kazala periodike. (1996). Slovenski inštitut za standardizacijo.

SIST ISO 214:1996. Slovenski standard. Izvlečki za objave in dokumentacijo. (1996). Slovenski inštitut za standardizacijo.

SIST ISO 215:1996. Slovenski standard. Izvlečki za publikacije in dokumentacijo. (1996). Slovenski inštitut za standardizacijo.

SIST ISO 690:2010. Slovenski standard. Izvlečki za publikacije in dokumentacijo. (2010). Slovenski inštitut za standardizacijo.

SIST ISO 999:2003. Slovenski standard. Smernice za vsebino, urejanje in predstavljanje indeksov. (2003). Slovenski inštitut za standardizacijo.

SIST ISO 1086:1996. Slovenski standard. Naslovne strani knjig. (1996). Slovenski inštitut za standardizacijo.

SIST ISO 2145:1996. Slovenski standard. Številčenje oddelkov in pododdelkov v pisnih dokumentih. (1996). Slovenski inštitut za standardizacijo.

Skolnik, H. (1979). Historical development of abstracting. *Journal of Chemical Information and Computer Sciences*, 19(4), 215–218.

Slovar slovenskega knjižnega jezika z Odzadnjim slovarjem slovenskega jezika in Besediščem slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki [Elektronski vir]. (2000). DZS.

Spletna prodaja. (2020). Slovenski inštitut za standardizacijo. <http://ecommerce.sist.si/catalog/search.aspx>.

Šauperl, A. in Jamar, N. (2006). *Tiskane in elektronske oblike znanstvenih in strokovnih serijskih publikacij s področja tehnike v Sloveniji in upoštevanje standardov za njihovo oblikovanje*. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-67NP19LI/d0e1e21b-a896-4239-8538-013ddec4d731/PDF>.

Zakon o obveznem izvodu publikacij (ZOIPub). (2009). *Uradni list RS*, št 69/06, 86/09.

Zelenika, R. (1998). *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog dijela*. Ekonomski fakultet.

---

dr. Nina Jamar

Glasbena šola Jesenice, Skladiščna 13, 4270 Jesenice
e-pošta: ninajamar@gmail.com

Uresničevanje knjižničnih vlog v splošni knjižnici

Performing Library Roles in a Public Library

Lea Felicijan

Oddano: 11. 5. 2020 – Sprejeto: 15. 6. 2021

1.04 Strokovni članek

1.04 Professional article

UDK 027.22:021(497.4Prebold)

<https://doi.org/10.55741/knj.65.1-2.6>

Izvleček

Za raziskavo smo uporabili poslovno poročilo Medobčinske splošne knjižnice Žalec in njeno interno gradivo za Občinsko knjižnico Prebold. V naši raziskavi smo uporabili metodo kvantitativnega opisnega statističnega prikaza in korelacijsko analizo za pregled dejavnosti knjižnice za potrebe uporabnikov v lokalnem okolju in njeno uspešnost pri tem; podali smo dinamiko uresničevanja frekventnih in občasnih dejavnosti knjižnice v obdobju šestih let (2014–2019). Predstavili smo preboldsko splošno knjižnico v lokalnem okolju, njene dejavnosti in načrtovanje teh ter posamezne dejavnosti z vidika, da se tematsko povezujejo s knjižničnimi vlogami; pregled knjižničnih dejavnosti glede na ciljne aktivne in pasivne uporabniške skupine; samovrednotenje prek števila sodelujočih in frekvenco knjižničnih dejavnosti. Opravljena analiza je pokazala uspešnost knjižnice pri uresničevanju dejavnosti za doseganje razvoja knjižničnih vlog. Ugotovljena sta bila kontinuiteta nekaterih in naraščanje uporabe drugih knjižničnih dejavnosti ter storitev. Iz tega izhaja, da so knjižnične dejavnosti umeščene v posamezne tematske projekte. Rezultate raziskave lahko uporabimo kot eno izmed izhodišč za strateško načrtovanje knjižničnih dejavnosti glede na vidik, katere knjižnične vloge razvijati v splošni knjižnici glede na interese in potrebe v lokalnem okolju.

Ključne besede: knjižnične vloge, knjižnične dejavnosti, lokalna skupnost, dimenzije kakovosti knjižnice, splošne knjižnice

Abstract

The study was conducted based on a business report of the Intermunicipal public library Žalec and its internal material for the Municipal library Prebold. Methods of

quantitative descriptive statistics and correlation analysis were used. In the research, library roles for users' needs in a local environment and library's success in doing this were reviewed; implementation dynamics of library's frequent and periodic activities was presented for a period of six years (2014–2019). We presented Prebold public library in a local environment, its activities and their planning, as well as individual activities from the viewpoint that they are thematically connected with library roles; overview of library activities according to target active and passive user groups; self-evaluation through number of participants and frequency of library activities. Our analysis revealed library's success in implementing activities for achieving development of library roles. Results show continuity of some and increase of using other library activities and services. Librarian activities are categorized into individual thematic projects. Research results can be used as a basis for strategic planning of library activities with respect to which library roles to develop in a public library according to interests and needs in a local environment.

Keywords: library roles, library activities, local community, quality dimensions, public libraries

1 Uvod

Temeljite tehnološke in komunikacijske spremembe so močno vplivale na vsa področja življenja družbe in posameznikov. Preobrazbo so doživele tudi splošne knjižnice, ki v procesu preoblikovanja niso več le ustanove za hranjenje in posredovanje knjižnega in neknjižnega gradiva, pač pa tudi izrazit posrednik elektronskih in drugih informacij vseh vrst ter pomembno komunikacijsko in kulturno središče lokalne skupnosti, tj. mesto (ne)formalnega druženja posameznikov in interesnih skupin lokalne skupnosti. Glede na potrebe lokalne skupnosti so področja dejavnosti knjižnice ciljno usmerjena k razvijanju knjižničnih vlog. Pri tem morajo knjižnice delovati dovezetno, celostno in vključujoče za vse tipe uporabnikov.

S prispevkom želimo spodbuditi bibliotekarsko stroko k spremljanju primerov prakse knjižnic v lokalnih okoljih in k sooblikovanju njihovih strategij za vrednotenje in načrtovanje delovanja. Osredotočamo se na krajevno knjižnico v Preboldu. Predstavljamo dejavnosti, ki jih izvaja knjižnica, in s korelacijsko analizo prikazujemo knjižnične vloge, ki jih določajo *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028)* (Brenčič idr., 2019, str. 53–102).

Poudarjamo pomen dobro zastavljenega programa knjižnice, s katerim lahko uresničuje nove vloge knjižnice in izrazito vpliva oziroma večja svoj pomen v ožjem in širšem okolju. Kot navajata Rozman in Kovač (2012, str. 82), kratkoročno oz. letno načrtovanje (angl. *short-run planning*) zajema že dane, utečene prvine in jih pri kratkoročnih odločitvah kot take tudi upoštevamo. Pri dolgoročnem oz.

strateškem načrtovanju (angl. *long-run planning*), ki zajema obdobje od tri do pet let, pa je mogoče te prvine tudi zamenjati. Spremembe v družbi danes zahtevajo razvijanje novih storitev, ob usklajevanju, organizaciji in izvedbi teh dejavnosti pa je potrebno soglasje stroke in financerjev (Bon idr., 2012, str. 18).

Opravili smo raziskavo o dejavnostih knjižnice in pri tem poskušali oblikovati nekaj zaključkov bolj kvalitativne narave. Uspešnost izvajanja knjižnične dejavnosti smo prikazali v obliki dinamike uresničevanja knjižničnih vlog v obdobju šestih let aktivnosti knjižnice (2014–2019), torej s kontinuiteto in naraščanjem posameznih knjižničnih dejavnosti. V raziskavi sledimo mikroanalizi dejavnosti knjižnice po dejavnostih znotraj knjižničnih vlog glede na namen, ciljne skupine, kazalnike uspešnosti, oblike dela, načine sodelovanja, korist za posameznika in lokalno skupnost. Za pridobitev teh podatkov smo izvedli mikroanalizo dejavnosti knjižnice znotraj knjižničnih vlog. Namen raziskave je ugotoviti, ktere knjižnične vloge razvija krajevna splošna knjižnica prek posameznih vrst knjižničnih dejavnosti. Vrednost raziskave vidimo v tem, da podaja dejansko sliko dejavnosti knjižnice.

Predstavljamo družbeno in ekonomsko vrednost oz. vlogo knjižnice kot dodano vrednost za uporabnike in okolje, iz česar izhajata tudi Ambrožič in Badovinac (2009, str. 12–13). Ugotavljata, da je »sistematično vrednotenje delovanja (evalvacija) knjižnic zelo pomembno v procesih sprejemanja odločitev in predstavljanja dejavnosti uporabnikom in vlagateljem« (prav tam, str. 12). Govorimo o splošnih knjižnicah, ki namenjajo svoj prostor in osebje celotni lokalni skupnosti za dejavnosti posameznih ciljnih skupin ter se odzivajo na potrebe vseh prebivalcev skupnosti, ne le evidentiranih knjižničnih uporabnikov. Pri tem sodelujejo še z raznimi drugimi ustanovami, organizacijami, družbenimi subjekti.

Obenem je splošna knjižnica informacijska, družbena, kulturna, družabna, komunikacijska ustanova, ki:

- uresničuje družbene, kulturne, informacijske, izobraževalne in druge vloge v lokalni skupnosti;
- združuje in povezuje člane lokalne skupnosti v smislu njihove raznovrstne dejavnosti v lokalnem okolju;
- nudi informacijsko podporo za lokalne potrebe prebivalstva: posameznikom in skupinam ter drugim ustanovam in organizacijam;
- je fizični, družbeno-družabni in komunikacijski prostor lokalne skupnosti;
- je prostor za dejavnosti lokalnih skupin;
- soustvarja družbeno življenje in pri tem sodeluje z drugimi ustanovami ter subjekti (vrtec, šola, dom upokoencev itd.);
- v lokalnem merilu povezuje posameznike v skupine;

- pomembno vpliva na pripadnost (lojalnost) in povezanost posameznikov v lokalni skupnosti;
- se prožno prilagaja interesom in potrebam lokalne skupnosti: sledi jim s svojimi dejavnostmi.

Je prostor širjenja informacij ter srečevanja za prostočasne, razvedrilne namene, kar se izraža zlasti v primestnih in manjših okoljih. Hkrati je prostor, v katerem lahko posamezniki uresničujejo svoje potrebe in želje po dodatnih znanjih.

Hkrati se kažejo štiri razsežnosti knjižnic: a) od fizičnih k virtualnim knjižnicam, b) od posameznikov k skupnosti, c) od knjižnice kot zbirke h kreativni knjižnici, č) portal za zbirke knjižnic (Levien, 2011). Na kakovost storitev knjižnic vplivajo še t. i. dejavniki uspešnosti (McNicol, 2006, str. 519–534): demografski in geografski dejavniki, strategije oglaševanja in trženja, javno posvetovanje (glede interesov), vključevanje partnerjev (vrtec, šola itd.), lokacija drugih subjektov v skupnosti (knjižnica – središče kulturne in družabne dejavnosti), dostopnost (umeščenost v središču, parkirišče, dvigalo).

Okolje z najugodnejšimi pogoji dela bi bile skupnosti s 5000 oz. 3500 ali manj prebivalci, kajti po navadi je komunikacija v majhnih skupnostih lažja, saj imajo pogosto visok in stalen odstotek prebivalcev, vključenih v življenje skupnosti. Poleg tega bi lahko predvidevali, da so mlajši in starejši člani skupnosti bolj povezani, ker se ljudje bolj poznajo in imajo več rednega stika kot v večji skupnosti, kjer je mogoče, da se običajno oblikujejo ločene skupine, ki imajo malo stika ali ga sploh nimajo. Sodobne knjižnice lahko vidimo kot knjižnice skupnosti, v katerih poteka spodbujanje večje interakcije v skupnosti z zagotavljanjem stične točke, spodbujanje dostopa do informacij o raznih storitvah v skupnosti, ozaveščanje skupnosti in razumevanje aktualne izobraževalne prakse, spodbujanje vseživljenjskega učenja, združevanje različnih skupnostnih skupin na skupnem prizorišču ter zagotavljanje socialne pravičnosti za manjše skupnosti (McNicol, 2006, str. 519–534).

2 Značilnosti knjižnice

V razdelku predstavljamo značilnosti krajevne knjižnice in lokalnega okolja, v katerega je ta umeščena ter v njem deluje glede na interese in potrebe skupnosti. Načrtovanje in strukturiranje knjižničnih dejavnosti je povezano z značilnostmi okolja.

Kot javni zavod knjižnica spada med tiste službe, »ki morajo delovati v korist posameznika in skupnosti«; knjižnice se »uvrščajo med posrednike, ki pomagajo, da se posameznikova potreba uresniči«, »država /jih/ ustanavlja za širjenje informacij in tako omogoča uresničevanje pravice do svobode mišljenja ter izražanja mnenj ter stališč« (Breznik idr., 2005, str. 86).

Preden se posvetimo raziskavi, si po Žagar (2011, str. 27) postavimo izhodiščna vprašanja: kaj želimo s svojim delovanjem doseči, spremeniti, da bodo imeli posamezniki in lokalna skupnost knjižnice koristi; kako bomo to izvedli in vrednotili. Ob predpostavki (prav tam), da so končni rezultati delovanja knjižnice vedno osredotočeni na uporabnika in njegove koristi, prikažemo poslanstvo knjižnice kot zavezo, ki jo knjižnica sporoča tako zaposlenim kot njenim uporabnikom. Zaposlene usmerja pri njihovem delovanju; uporabnikom sporoča, kakšne koristi bodo imeli od uporabe knjižničnih storitev, kar je pomembno tudi za druge deležnike, npr. financerje, donatorje; izpolnjuje pričakovanja družbe, ki se odraža v razvoju posameznikovega potenciala. »S tega vidika knjižnica lahko stremi v razvoj takšnih storitev, ki bodo spodbujale in prebujale potenciale posameznika in kreativno zapolnjevale del njegovega prostega časa« (prav tam).

2.1 Predstavitev značilnosti Prebolda

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (2018, 2019) je Prebold občina v spodnji savinjski regiji, zajema 8 naselij, med njimi Prebold kot staro industrijsko naselje. V občini so aktivna številna društva.

2.2 Občinska knjižnica Prebold

Krajevna Občinska knjižnica Prebold je ena izmed 11 organizacijskih enot Medobčinske splošne knjižnice Žalec, ki s svojo mrežo zajema območje Spodnje Savinjske doline. Na 287 m² knjižničnega prostora Občinske knjižnice Prebold je uporabnikom na voljo več kot 19.000 enot knjižnega gradiva. Po podatkih iz poslovnega poročila za leto 2019 Medobčinske splošne knjižnice Žalec (2021) in njenega internega gradiva (2014–2019) je aktivnih članov krajevnne knjižnice 741 (podatek za leto 2019), kar predstavlja 14,7 % prebivalcev Občine Prebold od 5084 prebivalcev (podatek za leto 2019). Knjižnica je odprta 16 ur na teden, 3 ure na teden so namenjene prireditveni dejavnosti. V letu 2019 se je v Občinski knjižnici Prebold zvrstilo 65 prireditev, obiskalo jih je 2470 obiskovalcev. V povprečju je vsako prireditev obiskalo 38 obiskovalcev (enak je tudi podatek za osrednjo knjižnico v Žalcu) (prav tam).

2.3 Splošna knjižnica

»Knjižnica sama je v lokalni skupnosti podoba dostopnosti znanja« (Novljan, 2004, str. 110). Deluje v obliki matrične organizacije, pri čemer zaposleni opravljajo več različnih delovnih nalog, cilj tega pristopa pa je vzpostavljanje celovitega sistema zagotavljanja kakovosti na vseh ravneh organizacije (Laimiš, 2015, str. 13).

Občinska knjižnica Prebold je sodobna, komunikacijsko naravnana splošna knjižnica in temelji na poudarjanju vloge uporabnikov v knjižnični praksi: a) z dejavnostmi knjižnice in v knjižnici aktivira prebivalce lokalne skupnosti; b) v procesu načrtovanja dejavnosti tvorno sodeluje z lokalnim okoljem; c) sprejema pobude iz lokalnega okolja in jih pretvarja v delovalno prakso; č) je del družbene in kulturne pa tudi družabne mreže lokalne skupnosti.

Na uresničevanje knjižnične dejavnosti v lokalnem okolju vplivajo številni dejavniki. Njihovo ugotavljanje ni predmet naše raziskave, a glede na *Vizijo in strategijo razvoja Občine Prebold* (2017) domnevamo, da so najpomembnejši naslednji dejavniki:

1. družbeni: demografija prebivalstva skupnosti – staranje populacije, večanje števila prebivalcev; višja izobrazba, višji družbeni standard, spremenjeni življenjski slog prebivalcev;
2. tehnološki: informacijsko-komunikacijska tehnologija je vpeta na vsa področja življenja posameznikov in skupnosti;
3. družbenogospodarski: večanje urbanizacije in spreminjanje tradicionalne podobe podeželja, koncentriranje dejavnosti v mestih, dnevne in trajne migracije podeželje–mesto, globalizacija;
4. uporabniki: sprememba potreb in interesov glede na dinamiko načina življenja, splošna knjižnica predstavlja tudi prostor za razvedrilo in srečevanje, privlačnost in raznolikost knjižničnih dejavnosti; iz potreb in interesov se oblikuje tudi pričakovanje do knjižnice (predvsem to, da je knjižnica dejavna, dejavnosti pa raznovrstne);
5. omejitve: prisotnost drugih ustanov in subjektov s podobnimi dejavnostmi (vrtec, šola itd.), preobilje informacij v skupnosti in družbi, mešanje predstave o tradicionalni in sodobni knjižnici, relativna aktivnost in slaba motiviranost (pasivnost) uporabnikov: dejavnost le določenega števila istih posameznikov in skupin; denarne, prostorske in druge materialne zmožnosti knjižnice ter manko knjižničnega osebja za razširjeno delovanje knjižnice v okolju.

Primerjanje konkretne splošne knjižnice v podeželskem okolju s konkretno mestno knjižnico pokaže: za izrazito večje mestno okolje zasledimo manjši obisk knjižničnih prireditev, a večji delež včlanjenega prebivalstva. Iz *Poslovnega*

poročila za leto 2019 Medobčinske splošne knjižnice Žalec (2021) razberemo, da je imela Občinska knjižnica Prebold v letu 2019 2470 obiskovalcev knjižničnih prireditev in 741 aktivnih članov. *Letno poročilo MKL 2019* Mestne knjižnice Ljubljana (2021) pa poroča o 51.263 obiskovalcih knjižničnih prireditev in 83.293 članih. Sklepamo, da je bližina kulturnega udejstvovanja v okolju dobrodošla, hkrati je tudi več prenosa informacij v direktni komunikaciji znotraj manjše lokalne skupnosti, formalne in neformalne skupine kažejo skupna zanimanja in vrednote.

V podeželskem okolju sta prisotni še dnevna delovna in (dnevna) izobraževalna migracija v urbane centre. Pri dijakih in študentih gre za migracije iz manjše lokalne skupnosti v kraje šolanja in pri tem za iskanje gradiva in dejavnosti na lokacijah, bližjih kraju šolanja. Večji kot je nabor knjižničnih dejavnosti, namenjenih lokalnemu okolju, bolj je prilagojen njegovim potrebam. Zato je pomembno modeliranje potreb in interesov znotraj skupnosti (o tem v nadaljevanju).

Opravili smo raziskavo o prireditveni dejavnosti Občinske knjižnice Prebold. Uporabili smo metodo kvantitativnega opisnega statističnega prikaza in korelacijsko analizo. Naša analiza dejavnosti občinske knjižnice je pokazala lokalni skupnosti prilagojeno delovanje, ki je bilo dovolj približano in usklajeno s potrebami, ki so privabile obiskovalce. To je podlaga za načrtovanje dejavnosti v prihodnjem obdobju znotraj mreže splošne knjižnice. Naredili smo pregled dejavnosti knjižnice skozi daljše preteklo obdobje (2014–2019) in pri tem ugotovili njihovo kvantitativno rast, kar daje pozitivno potrditev usmerjenosti oz. v nadaljevanje obstoječega koncepta; temu dajeta podlago tudi strateška dokumenta: *Lokalni program kulture v Občini Žalec za obdobje 2014–2020* (2021), *Vizija in strategija Občine Prebold* (2017), ki pojmuje doseganje vizije kot proces uspešnosti integracije gospodarske, okoljske, prometne, izobraževalne, kulturne in druge infrastrukture. Zajema analizo vrednot okolja lokalne skupnosti, kjer kulturna dejavnost v kraju povezuje in pomaga spodbujati lokalno gospodarstvo, povečuje privlačnost regije, prispeva k njeni javni podobi in predstavlja podporno okolje za prebivalstvo.

3 Raziskava

Raziskavo smo opravili na podlagi poslovnega poročila za leto 2019 Medobčinske splošne knjižnice Žalec (2021) in njenega internega gradiva (2014–2019). Predstavljamo sodelovanje knjižnice z vzgojno-izobraževalnima ustanovama, občino, nevladnimi in drugimi organizacijami, posamezniki (avtorji, založniki, prostovoljci). Ugotavljali bomo uspešnost knjižnice pri prizadevanju za ozaveščanje in

pridobivanje uporabnikov, izvajanju skupnih projektov ter promociji knjižnice, vse to z namenom krepitev družbene kohezije v lokalnem okolju.

3.1 Raziskovalni problem

Po Levien (2011) so knjižnice fokusirane na: a) posameznike, tj. po načelu *eden po eden*; zadovoljevanje njihovih potreb (izposoja, čitalnica, informacijski sistem, tehnična sredstva itd.); b) skupnost, tj. na dejavnosti in srečevanja skupin. Ugotovitev o dveh fokusih knjižnic je usmerjala in oblikovala metodo naše raziskave.

Statistični prikazi pomenijo operiranje s stvarnimi podatki, tj. številom knjižničnih dejavnosti in številom obiskovalcev dejavnosti. Predstavljajo posplošeni presek knjižnične dejavnosti znotraj uresničevanja knjižničnih vlog s knjižničnimi prireditvami, ki so usmerjene na ciljno skupino obiskovalcev in koledarsko zamejene.

3.2 Vzorčenje

V raziskavi se omejujemo predvsem na aktivno vlogo knjižnice v lokalni skupnosti, tj. na prireditveno dejavnost in srečevanje skupin, saj bi bila sicer celostna predstavitev knjižničnih vlog preobsežna (glej Brenčič idr., 2019, str. 53–102). Predstavljamo le tiste dejavnosti, kjer so oblikovane aktualne skupine in vključeni posamezniki, tj. aktivno (posplošeno: izvajalci) ali pasivno (posplošeno: obiskovalci).

Glede na *Strokovna priporočila in standarde za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028)* (Brenčič idr., 2019, str. 53–102) smo izbrali dejavnosti na ravni prireditvene dejavnosti: razvoj predbralne pismenosti, bralna kultura in bralna pismenost otrok, bralna kultura in bralna pismenost mladostnikov, bralna kultura in bralna pismenost odraslih, pridobivanje znanja, informacijsko in računalniško opismenjevanje, vključevanje v družbo, domoznanska dejavnost, informacijsko središče lokalne skupnosti, seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi, spodbujanje povezovanja in sodelovalne kulture ter ustvarjalnosti v lokalni skupnosti.

Izbrali smo obdobje 2014–2019. Obdobje epidemije koronavirusne bolezni (2020–2021) opredeljujemo kot netipično obdobje glede na odsotnost in omejenost dejavnosti Občinske knjižnice Prebold in bi lahko bilo obravnavano posebej, zato ga v raziskavo nismo vključili.

3.3 Metodologija

Izhajamo iz predpostavke, da vrednotenje kakovosti v knjižnici delno razberemo tudi iz kvantitativnih podatkov, tj. števila uporabnikov oz. obiskovalcev; števila dejavnosti, namenjenih uporabnikom oz. obiskovalcem; velikosti starostnih in interesnih skupin. Zato uporabljamo kvantitativni opisni statistični prikaz.

4 Knjižnične dejavnosti in knjižnične vloge

Predstavili bomo knjižnične dejavnosti, ki bi jih knjižnica lahko uvrstila k posamezni knjižnični vlogi. Uvodoma podajamo opredelitve temeljnih pojmov in terminov.

Knjižnična vloga je »ciljno usmerjeno področje dejavnosti knjižnice, ki opisuje, kaj knjižnica dela ali zagotavlja z namenom zadovoljevanja opredeljene potrebe lokalne skupnosti« (Nelson, 2008, str. 143); pomeni »perspektivo, ki poveže vse vidike delovanja splošne knjižnice v naravnost k določenemu cilju« in predstavlja »idealno podobo programa splošne knjižnice, tako glede njenih mogočih ciljev kot tudi mogočih načinov njihovega doseganja«, nabor vlog pa predstavlja »podlago za oblikovanje konkretnega odziva knjižnice na specifično lokalno okolje« (Brenčič idr., 2019, str. 29). *Knjižnična dejavnost* ali storitev »naslavlja določeno posameznikovo potrebo« (Rubin, 2006, str. 3) in je »potrebna za izvajanje javne službe na področju vzgoje in izobraževanja /ter/ izhaja iz potreb te dejavnosti in zajema posamične, z njo povezane naloge« (Zakon, 2001). Dejavnosti knjižnice »so raznovrstnih oblik, npr. usposabljanja, delavnice, druge storitve, pri čemer se predpostavlja, da je vsaka konkretna oblika dejavnosti knjižnice zasnovana in načrtovana ciljno, z namenom doseči spremembo, ki bo pomenila napredek v posameznikovem razvoju« (Rubin, 2006, str. 3). *Prireditve* je »nekaj, kar se zgodi in kar običajno poteka po vnaprej določenem programu. Sestavljena je iz dogodka ali niza dogodkov, za uresničitev katerih so potrebne različne dejavnosti« (Mestna knjižnica Ljubljana, 2021, str. 10). *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2021) opredeljuje prireditve kot »javni dogodek, zlasti kulturni, športni, zabavni«.

4.1 Knjižnične dejavnosti Občinske knjižnice Prebold v kontekstu knjižničnih vlog

Knjižnica kot ustanova deluje organizirano in v obliki načrtovanja oz. idejnega koncepta. Izbor tem in dejavnosti prireditve skozi leto naj bi bil raznovrsten,

namenjen vsej populaciji, od najmlajših do najstarejših. Pobudniki v procesu načrtovanja so: knjižnica, lokalno okolje (domačini oz. društva, ustanove itd.), širše okolje. Gre za proces usklajevanja interesov knjižnice z okoljem, zajet v letni načrt dejavnosti knjižnice na naslednje načine:

- ugotavljanje potreb/interesov v lokalnem okolju;
- upoštevanje raznolikosti dejavnosti in izvajalcev;
- upoštevanje privajenosti uporabnikov na ustaljene dejavnosti (npr. pravljilčne ure, predstavitve);
- načrtovanje, pripravljanje vsebine in izvedbe dejavnosti s posameznikom/skupino ali v lastni izvedbi;
- priprava prostora, materialnih in drugih sredstev;
- informiranje lokalne skupnosti o vsebini in drugih značilnostih;
- predstavljanje izvedenih dejavnosti (splet, časopis itd.).

Občinska knjižnica Prebold načrtuje in izvaja svoje dejavnosti usklajeno z *Letnim programom kulture v Občini Prebold*. Ta opredeljuje kulturno dejavnost občinskega pomena, njeno sofinanciranje in investicije. Uravnoteženo uresničujemo naslednje dejavnosti po tematikah: *V knjižnici odkrivamo*, *V knjižnici predstavljamo*, *S knjižnico po svetu*, *S knjižnico na pot po Sloveniji*, *Poučno v knjižnici*, *Ustvarjalno v knjižnici*, *Prisluhnimo pravljici v knjižnici*. Časovni načrt dejavnosti je zapisan na občinskem letnem koledarju, ki ga prejme vsako gospodinjstvo. Za vsak mesec sproti občina izda tudi mesečni napovednik, in ta je objavljen tudi v medijih. Vabimo tudi z vabili na knjižničnem izposojnem pultu in osebnimi e-vabili (v bazi Medobčinske splošne knjižnice Žalec je 661 prejemnikov), prek spletne strani knjižnice in občine ter prek medijev. O vsebini in dogajanju na vseh prireditvah redno objavljamo in ob tem jezikovno urejamo prispevke na spletni strani knjižnice in v mesečnem glasilu Občine Prebold *E-glas izpod Žvajge*. V letih 2014–2019 smo pripravili 230 prispevkov. O dejavnostih so obveščeni tudi regijski mediji (časopis *Utrip Savinjske doline*, *Savinjska televizija*).

Uresničevanje dejavnosti po tematikah v obdobju 2014–2019 nam predstavlja predpripravo za oblikovanje strateškega načrta knjižnice in njenih ciljev ter dejavnosti za doseganje teh ciljev v naslednjih petih letih (kratkoročno) oz. za 10 ali 20 let. Naraščanje števila obiskovalcev dejavnosti in pozitiven odziv obiskovalcev oz. lokalne skupnosti je lahko tudi eden izmed kazalnikov kakovostne ponudbe knjižnice. Zato je ključnega pomena dobro načrtovan program knjižnice, prav tako so pomembni njegovi načrtovalci in izvajalci, in to pomaga razvijati lokalno skupnost na vseh področjih (gospodarskem, socialnem, kulturnem itd.) oziroma delujemo proaktivno (Vilar, 2017, str. 11).

4.2 Primeri knjižničnih dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold

V nadaljevanju pregledno prikazujemo dejavnosti v obdobju 2014–2019, ki sicer sodijo v določeno knjižnično vlogo, a so med seboj neločljivo prepletene in povezane ter kot take tvorijo nedeljivo celoto, prek katere se knjižnica povezuje z lokalno skupnostjo oz. je vanjo vpeta.

1. in 2. tematski sklop: razvoj predbralne pismenosti ter bralna kultura in bralna pismenost otrok

Pri izvajanju dejavnosti za predšolske in šolske otroke dejavnosti znotraj ure-sničevanja prvega in drugega tematskega sklopa prikazujemo združeno, ker ob pošiljanju vabil ne ločimo ciljne publike na predšolsko in šolsko obdobje. Poslovno poročilo za leto 2019 Medobčinske splošne knjižnice Žalec (2021) in njeno interno gradivo (2014–2019) pokažeta, da največji obisk (povprečno sto obiskovalcev) dosegamo, ko vsaj dvakrat na leto organiziramo otroško predstavo. Že štiri leta je stalnica ponovioletna predstava, ki jo pripravi gledališka skupina dijakov z mentorico občanko Občine Prebold. Priložnostne so glasbeno-plesne dejavnosti etnografske in razvedrilne narave (animacija s čarovnikom, klovnom, Božičkom, mačkom Murijem). Mesečne pravljичne ure zajemajo branje pravljic, pesmi in ljudskih pripovedk, pogovore o njih in tematsko ustvarjanje. Izdelki so didaktično primerni sposobnostim ročnih spretnosti otrok. Občasno sodelujejo zunanji izvajalci (pravljичna joga, meditacijska pravljica, ustvarjanje z ilustratorko). Štirikrat na leto sodelujemo z likovno sekcijo lokalnega kulturno-umetniškega društva v obliki sezonskih sobotnih ustvarjalnic. Sodelovanje staršev pri dejavnostih predstavlja pomembno medsebojno interakcijo.

Delovanje na podlagi ugotovitve, da izkušnje mladih bralcev močno vplivajo na njihovo bralno kulturo tudi v odraslosti, predstavlja tudi tesno sodelovanje knjižnice, vrtca in osnovne šole v obliki bibliopedagoškega dela. Od leta 2014 po vseh enotah Medobčinske splošne knjižnice Žalec poteka projekt branja za najmlajše v predšolskem obdobju (od štiri do šest let), poimenovan *Mali Savinjčani beremo*. V sedmih letih projekta je v Preboldu sodelovalo že 420 vrtčevskih otrok (poslovno poročilo za leto 2019 Medobčinske splošne knjižnice Žalec (2021) in njeno interno gradivo (2014–2019)). Cilj projekta je spodbujanje družinskega branja s poudarkom na zbližanju otrok in njihovih najbližjih ob spoznavanju raznovrstnih vsebin z bralnega seznama ter povezovanje lokalne skupnosti, ki tvorno sodeluje na zaključni prireditvi. Vsako leto jeseni v knjižnico povabimo prvošolce Osnovne šole Prebold, da jih spodbudimo k razvoju njihove sposobnosti za samostojno uporabo knjižnice in dojemanja branja kot prijetne izkušnje.

3. tematski sklop: bralna kultura in bralna pismenost mladostnikov

Dejavnosti, namenjenih mladostnikom, do zdaj v knjižnici nismo organizirali. Vzpostavljane stika in iskanje njihovih interesov je okrnjeno, zaznavamo njihovo vsakodnevno dolgo odsotnost iz lokalnega okolja zaradi obveznosti v kraju šolanja (v Savinjski dolini ni srednje šole). Pojavlja pa se interes za počitniško delo. Po programu Občine Prebold in Medobčinske splošne knjižnice Žalec so poleti 2014 pod mentorstvom knjižničarke tri dijakinje opravljale počitniško delo. Poleg urejanja knjižničnega gradiva so sodelovale zlasti pri izvajanju poletnih dejavnosti za otroke in odrasle, npr. *Branje pod krošnjami*, sobotne ustvarjalne delavnice na lokalni tržnici, socialne igre in izposoja gradiva na bazenu. Dijaki občasno sodelujejo na prireditvah kot nastopajoči glasbeniki ali igralci otroške gledališke predstave.

4. tematski sklop: bralna kultura in bralna pismenost odraslih

Od leta 2007 po vseh enotah Medobčinske splošne knjižnice Žalec poteka projekt branja za odrasle *Savinjčani beremo*. Projekt, ki obsega bralno občinstvo 11 knjižnic v 6 občinah (Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vransko, Žalec), se vsako sezono začne 20. novembra na dan slovenskih splošnih knjižnic in konča s sklepno prireditvijo. V celotni mreži je v projektu v letu 2019 sodelovalo 338 bralcev, od tega v enoti Prebold 58 bralcev. V Domu upokojencev Franc Salamon Trbovlje – enota Prebold potekajo mesečne bralne urice, ki jih za starostnike izvajajo knjižničarke Medobčinske splošne knjižnice Žalec. V letu 2019 je bilo teh literarnih druženj 8, s povprečno 18 udeleženci. V organizaciji osrednje knjižnice v Žalcu vsako jesen poteka skupno srečanje za stanovalce domov upokojencev, varovance organizacij za ljudi s posebnimi potrebami in njihove predstavnike. V Občinski knjižnici Prebold je vse več lokalnih ustvarjalcev, ki želijo predstaviti svoje delo. Na tovrstnih literarnih večerih krepimo bralno kulturo z izvajalci posamezniki (npr. prireditvi *Večer za dušo* in *Pesmi mojega srca*) ali organizacijami (vsakoletna prireditev kulturno-umetniškega društva *Pozdrav mladosti*).

5. tematski sklop: pridobivanje znanja

Zadnja leta je v knjižnici vse več potopisnih predavanj v obliki fotografske in besedne predstavitve, velikokrat pospremljene z glasbo in predmeti ali hrano s predstavljene destinacije. Na podlagi pobud strokovnjakov različnih področij v knjižnici vsaj enkrat na mesec organiziramo strokovno predavanje. Najbolje obiskana so predavanja o zdravem načinu življenja in prehranjevanja, psihološka, duhovna in motivacijska predavanja, predavanja o načinu dobre

komunikacije, spomladi ali jeseni o delu na vrtu in v okolici doma, pritegne še zgodovinska tematika ali predstavitev koristnih vsakdanjih veščin, npr. tehnike pravilnega dihanja.

6. tematski sklop: informacijsko in računalniško opismenjevanje

Približno enkrat na leto obiskovalcem v obliki strokovnih predavanj ponudimo znanje o uporabi informacijsko-komunikacijskih tehnologij in s tem širimo informacijsko ter računalniško pismenost, npr. o lažnih novicah, družbenih omrežjih, računalniškem oblikovanju besedil.

7. tematski sklop: vključevanje v družbo

Razumevanje različnosti in s tem povezanih različnih potreb oseb s posebnimi potrebami in drugih ranljivih skupin je ključnega pomena za celotno družbo, državo in slehernega posameznika v lokalni skupnosti. Zavedanje knjižničarske etične dolžnosti ozaveščati in biti ozaveščen o pravicah in potrebah ranljivih skupin prebivalcev se je v knjižnici najbolj okrepilo vzporedno s prizadevanjem Občine Prebold postati invalidom prijazna občina v letu 2019, ko je bilo v sodelovanju z Občino Prebold v sklopu projekta *Občina po meri invalidov* izvedenih pet prireditev z namenom približevanja ranljivim skupinam prebivalcev. V sodelovanju z Društvom paraplegikov jugozahodne Štajerske je potekal pogovorni večer z razstavo in predstavitvijo slikanja z usti. Z Medobčinskim društvom slepih in slabovidnih Celje literarno-glasbeni večer s prikazom mobilnosti z belo palico. S pridobitvijo listine *Občina po meri invalidov* se projekt ni ustavil. V letu 2020 je potekal glasbeno-pogovorni večer s predstavitvijo Medobčinskega društva za pomoč osebam z motnjo v duševnem razvoju Sožitje Žalec. Ranljive skupine tako tudi s pomočjo knjižnice postajajo vse prodornejše v izkazovanju potreb ali dokazovanju pravice do videnja teh potreb. V knjižnici je nameščena tudi slušna zanka.

8. tematski sklop: domoznanska dejavnost

Vrednote lokalnega okolja ohranjamo z domoznanskimi prireditvami. Pod okriljem Medobčinske splošne knjižnice Žalec tudi v preboldski knjižnici potekajo pogovorni večeri z naslovom *Utrip domoznanstva*, na katerih društva predstavijo svoje delovanje skozi čas in tako zaznamujejo obletnico ali poseben dosežek. Cilj te dejavnosti je graditi in krepiti identiteto lokalne skupnosti, kar se pokaže zlasti ob izdaji književnega ali glasbenega dela domačega pisca, glasbenega

poustvarjalca oz. skupine. Tudi ob teh priložnostih v knjižnici pripravimo predstaviten ali spominski večer. Občina Prebold je založnik in izdajatelj številnih tovrstnih del. V Občinski knjižnici Prebold je urejen tudi domoznanski kotiček s portretnimi fotografijami preboldskih literarnih ustvarjalcev in gradivom, ki so ga ti ustvarili.

9. tematski sklop: informacijsko središče lokalne skupnosti

Podjetniška svetovalka iz lokalne skupnosti je v knjižnici v sklopu projekta *SPOT svetovanje Savinjska* izvedla brezplačno delavnico pomoči vsem zainteresiranim potencialnim podjetnikom in podjetjem.

10. tematski sklop: seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi

O aktualnih in javnih zadevah se imajo prebivalci lokalne skupnosti možnost opredeliti, odločiti in izraziti svoje mnenje. V knjižnici smo jim to omogočili npr. ob soočenju kandidatov za župane, z varuhinjo pravic gledalcev in poslušalcev nacionalne radiotelevizije, okroglo mizo o možnostih razvoja turizma v kraju.

11. tematski sklop: spodbujanje povezovanja in sodelovalne kulture ter ustvarjalnosti v lokalni skupnosti

Prirejamo razstave, ki so v prostorih knjižnice na ogled po mesec dni. Odprtja razstav so tudi priložnost za medgeneracijsko povezovanje, v kulturnem programu največkrat sodelujejo razstavljaivec, učenci glasbene šole, knjižničarka. Povezovalno vlogo knjižnice utrjujemo tudi z organizacijo pogovornih večerov z znanimi Slovenci. Večkrat za izvedbo dejavnosti zagotovimo knjižnični prostor in ob tem predstavimo knjižnično dejavnost ali organiziramo kulturni program. Vsebina večerov je obogatena s kulturnim programom glasbenikov v različnih sestavih, sodelujemo z učenci glasbene šole, za recitacijo poskrbijo osnovnošolci ali člani kulturno-umetniškega društva. Večere sklenemo z neformalnim druženjem in konverzacijo. Sodelovalna kultura se krepi tudi s tem, ko knjižnico obiskujejo lokalne ustanove. Občinska knjižnica Prebold in Vrtec Prebold sta v isti stavbi in tudi zato so obiski predšolskih otrok v knjižnici organizirano skupaj z vzgojiteljicami zelo pogosti. Učiteljice z osnovnošolci knjižnico občasno izberejo za popestritev šolskega pouka v obliki bralne urice, pridružijo se tudi starši.

5 Rezultati

S sedmimi preglednicami in tremi slikami prikazujemo dinamiko uresničevanja frekventnih in občasnih dejavnosti knjižnice v obdobju šestih let (2014–2019), in sicer z vidika načrtovanja ter tematske povezave s knjižničnimi vlogami. Prikazemo tudi knjižnične dejavnosti glede na ciljne aktivne in pasivne skupine ter kontinuiteto in naraščanje posameznih dejavnosti.

Preglednica 1: Izvedba knjižničnih dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold glede na njihovo število (2014–2019)

Rang	Knjiž. dejavnosti	Občinska knjižnica Prebold 2014–2019	
		Št. dejavnosti	Št. obiskovalcev
1.	D1	61	2098
2.	D5	57	1257
3.	D2	56	1556
4.	D4	47	1075
4.	D11	47	1842
5.	D8	32	1333
6.	D7	6	238
6.	D10	6	239
7.	D6	3	25
8.	D9	1	43
9.	D3	0	0
Skupaj		316	9706

Označevanje: oznake D1–D11 predstavljajo posamezne dejavnosti (D): D1 – razvoj predbralne pismenosti, D5 – pridobivanje znanja, D2 – bralna kultura in bralna pismenost otrok, D4 – bralna kultura in bralna pismenost odraslih, D11 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, D8 – domoznanska dejavnost, D7 – vključevanje v družbo, D10 – seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi, D6 – informacijsko in računalniško opismenjevanje, D9 – informacijsko središče lokalne skupnosti, D3 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti.

Število knjižničnih dejavnosti (preglednica 1) je podano kumulativno za število knjižničnih dejavnosti in število obiskovalcev v obdobju 2014–2019. Razvrščanje dejavnosti pokaže, za katere knjižnične dejavnosti je knjižnica predvidela, da so za lokalno skupnost ali potrebne ali zanimive, torej da izražajo njene potrebe in interese, in jih je načrtovala v letnem načrtu za posamezno leto ter so bile pogostejše izvedene. To so zlasti dejavnosti: razvoj predbralne pismenosti, pridobivanje znanja, bralna kultura in bralna pismenost otrok, bralna kultura in bralna pismenost odraslih, spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, domoznanska dejavnost.

Preglednica 2: Izvedba knjižničnih dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold glede na število obiskovalcev pri posamezni dejavnosti (2014–2019)

Rang	Knjiž. dejavnosti	Občinska knjižnica Prebold 2014–2019	
		Št. obiskovalcev	Št. dejavnosti
1.	D1	2098	61
2.	D11	1842	47
3.	D2	1556	56
4.	D8	1333	32
5.	D5	1257	57
6.	D4	1075	47
7.	D10	239	6
8.	D7	238	6
9.	D9	43	1
10.	D6	25	3
11.	D3	0	0
Skupaj		9706	316

Označevanje: oznake D1–D11 predstavljajo posamezne dejavnosti (D): D1 – razvoj predbralne pismenosti, D11 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, D2 – bralna kultura in bralna pismenost otrok, D8 – domoznanska dejavnost, D5 – pridobivanje znanja, D4 – bralna kultura in bralna pismenost odraslih, D10 – seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi, D7 – vključevanje v družbo, D9 – informacijsko središče lokalne skupnosti, D6 – informacijsko in računalniško opismenjevanje, D3 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti.

Število obiskovalcev knjižničnih dejavnosti v časovnem obdobju 2014–2019 (preglednica 2) pokaže, katere knjižnične dejavnosti so v lokalni skupnosti pritegnile največ zanimanja. Tu vidimo določena razhajanja, saj je na primer dejavnost pridobivanja znanja, ki je bila glede na pogostost izvajanja načrtovana kot druga najpomembnejša dejavnost, po obisku šele na petem mestu. Obratno pa nismo pogosto načrtovali dejavnosti spodbujanja povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, vendar se je pokazalo veliko zanimanje obiskovalcev za to dejavnost. Pogosto izvajane in hkrati tudi dobro obiskane so dejavnosti razvoj predbralne pismenosti, bralna kultura in bralna pismenost otrok ter domoznanska dejavnost. Podatki o številu obiskovalcev torej pokažejo, kako je lokalna knjižnica uspešna glede predvidevanja potreb in interesov lokalnega okolja in kako se v tem prilagaja lokalnemu okolju.

Ko primerjamo število obiskovalcev posameznih dejavnosti (preglednica 3) v prvem in zadnjem obravnavanem letu, opazimo (ponekod zelo izrazito) rast števila obiskovalcev pri večini knjižničnih dejavnosti. V letu 2014 se je največ obiskovalcev udeležilo dejavnosti spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, razvoj predbralne pismenosti ter bralna kultura in bralna pismenost otrok. V letu 2019 je bilo največ obiskovalcev

domoznanske dejavnosti, bralne kulture in bralne pismenosti odraslih ter razvoja predbralne pismenosti. Največji prirast v šestletnem obdobju izvajanja knjižničnih dejavnosti je bil dosežen z domoznansko dejavnostjo, bralno kulturo in bralno pismenostjo odraslih ter razvojem predbralne pismenosti.

Preglednica 3: Primerjava obiskanosti dejavnosti za leti 2014 in 2019 ter prikaz uresničevanja knjižničnih dejavnosti glede na prirast obiskovalcev za leto 2019 glede na leto 2014

Knjižnična dejavnost		D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10	D11
Št. obisk.	2014	172	138	0	69	86	0	0	104	0	22	239
Št. obisk.	2019	405	267	0	428	306	5	210	475	0	20	354
Prirast obisk.	2014–2019	+233	+129	0	+359	+220	+5	+210	+371	0	–2	+115

Označevanje: oznake D1–D11 predstavljajo posamezne dejavnosti (D): D1 – razvoj predbralne pismenosti, D2 – bralna kultura in bralna pismenost otrok, D3 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, D4 – bralna kultura in bralna pismenost odraslih, D5 – pridobivanje znanja, D6 – informacijsko in računalniško opismenjevanje, D7 – vključevanje v družbo, D8 – domoznanska dejavnost, D9 – informacijsko središče lokalne skupnosti, D10 – seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi, D11 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti.

Razvrstitev knjižničnih dejavnosti glede na prirast obiskovalcev pokaže, katere so tiste knjižnične dejavnosti, ki se resnično potrjujejo v lokalni skupnosti, in to glede na privlačnost ali potrebo. Prav večanje števila obiskovalcev dejavnosti je pravi kazalnik uspešnosti izvajanja knjižničnih dejavnosti in kazalnik načrtovanja knjižničnih dejavnosti v prihodnje. Število obiskovalcev po dejavnostih pokaže, kako uspešna je knjižnica pri odkrivanju potreb in interesov svoje skupnosti uporabnikov v načrtovanju dejavnosti ter izvajanju teh. Dejavnosti 3 – bralna kultura in bralna pismenost mladostnikov, 6 – informacijsko in računalniško opismenjevanje, 9 – informacijsko središče lokalne skupnosti so brez vrednosti in potrebujejo drugačno načrtovanje dejavnosti in/ali promoviranje. Vrednost pri dejavnosti 10 – seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi je zanemarljiva, saj gre za le 2 dejavnosti oz. 1 dejavnost, kar je odraz zanimanja lokalne skupnosti za aktivnosti znotraj te dejavnosti.

Knjižnične dejavnosti preboldske knjižnice so bile v obravnavanem obdobju načrtovane in izvedene ciljno glede na skupine in posameznike. V nadaljevanju podajamo pregled knjižničnih dejavnosti po (grobih) starostnih skupinah sodelujočih, s čimer želimo predstaviti, katere starostne skupine smo s knjižničnimi dejavnostmi pritegnili in aktivirali.

Pregled po ciljnih skupinah aktivnih udeležencev kaže izrazit trend naraščanja skupnega števila sodelujočih in izvajalcev dejavnosti iz lokalne skupnosti (preglednica 4). Pri otrocih opazimo manko sodelujočih in izvajalcev iz širšega okolja in izrazit manko deleža mladostnikov (ker v lokalni skupnosti ni nobene srednje šole). Pri odraslih gre za zmerno rast števila izvajalcev posameznikov,

ustanov, tako glede na lokalno kot širše okolje. Skupne vrednosti kažejo na to, da je knjižnica motivirala in aktivirala sodelujoče in izvajalce iz svojega okolja, pri sodelujočih in izvajalcih iz širšega okolja pa velja, da gre za teme, pobude, izvajalce, ki se nanašajo na aktualne in širše pojave družbe kot celote.

Preglednica 4: Primerjava zastopanosti ter števila sodelujočih in izvajalcev po knjižničnih dejavnostih v celoti glede na skupine otrok, mladostnikov in odraslih za leti 2014 in 2019

Starostna skupina		Iz lokalnega okolja		Iz širšega okolja	
		2014	2019	2014	2019
otroci	predšolski	1	39	0	0
	osnovnošolski	16	44	0	0
mladostniki		5	8	0	1
odrasli	posamezniki	53	75	15	20
	ustanove	19	75	22	27
skupaj		94	241	37	48

Spodnje tri preglednice (preglednica 5, 6 in 7) prikazujejo sodelujoče in izvajalce dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold v časovnem obdobju 2014–2019. Razdelili smo jih po kategorijah: posamezniki, skupine in ustanove; iz lokalnega, bližnjega ali širšega okolja. Na podlagi pobud uporabnikov knjižničnih dejavnosti, izvajalcev dejavnosti in sodelujočih na prireditvah ter v skladu s programom načrtovanja dejavnosti knjižnice uresničujemo raznolik nabor sodelujočih in izvajalcev, s čimer pritegnemo številne ciljne skupine v lokalni skupnosti oz. interes skupnosti, hkrati pa se kaže naraščanje števila obiskovalcev prireditev. Večplastno vključevanje sodelujočih in izvajalcev zahteva tudi raznolike oblike dela in načine sodelovanja s knjižnico, kar je lahko eden izmed kazalnikov uspešnosti ter predstavitev koristi za posameznika in lokalno skupnost.

Preglednica 5: Sodelujoči in izvajalci dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold (2014–2019) – posamezniki

Iz lokalnega okolja:	slikarka, vzgojiteljica, popotnik, fotograf, zdravnik, zgodovinar, novinarka, vedeževalka, pravljíčarka, psihoterapevt, učiteljica, glasbenik (kitarist, flavtistka, citrarka), klekljarica, kipar;
iz bližnjega okolja, tj. regije:	fotograf, pevka, zgodovinar, ilustrator, pravljíčarka, zeliščarica, medicinska sestra;
iz širšega okolja:	pevka, glasbeni producent in menedžer, popotnik, zeliščarica, agronom, humanitarni delavec, televizijska voditeljica, tekačica, tekaški trener, skladatelj, zdravnica, trener retorike, humorist, nutricionistka, strokovnjak za meditacijo, kulturologinja in antropologinja, modna oblikovalka, igralka, ilustratorica, pater, pedagoginja in psihologinja, literarni zgodovinar, pisatelj, politik, alpinist, čarodej, ekstremni športnik.

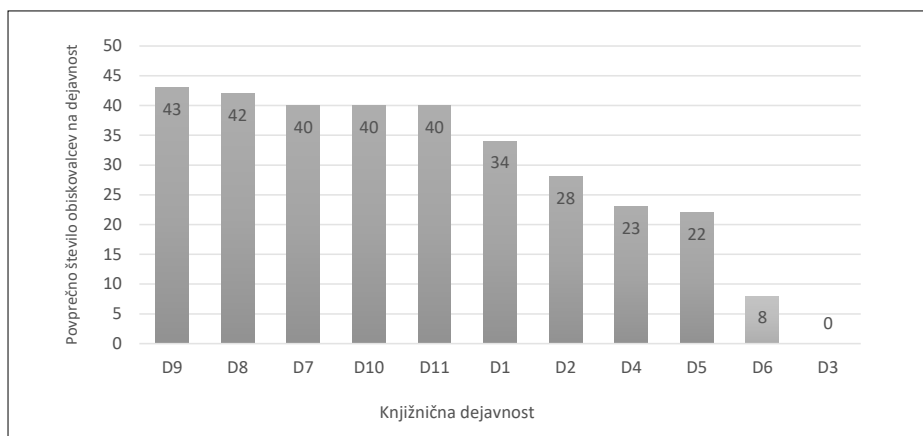
Preglednica 6: Sodelujoči in izvajalci dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold (2014–2019) – skupine

Iz lokalnega okolja:	vokalno-glasbena skupina ljudskih pevcev, zgodovinsko in narodopisno društvo, kulturno-umetniško društvo, kulturno-prosvetno društvo, planinsko društvo, čebelarsko društvo, jamarski klub, turistično društvo, prostovoljno gasilsko društvo, društvo za pomoč in samopomoč ljudem v stiski, športna zveza, društvo prijateljev mladine, medgeneracijski center;
iz bližnjega okolja, tj. regije:	fotografski krožek, univerza za tretje življenjsko obdobje, zasebni glasbeni center, vokalno-instrumentalna skupina, alternativna vadba in izobraževanje, kulturno-umetniško društvo, kulturnozgodovinsko društvo, likovna sekcija, kulturno-glasbeno društvo, medobčinsko društvo invalidov;
iz širšega okolja:	društvo likovnikov, društvo fotografov, društvo mladih geografov, zasebno gledališče za otroke, alpinistični odsek, fundacija za šport, združenje bolnikov z limfomom in levkemijo, društvo za glasbeno gledališče, vrtnarski center, združenje za predbralno pismenost, kulturno-umetniško društvo, turistično društvo, društvo paraplegikov, medobčinsko društvo slepih in slabovidnih.

Preglednica 7: Sodelujoči in izvajalci dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold (2014–2019) – ustanove

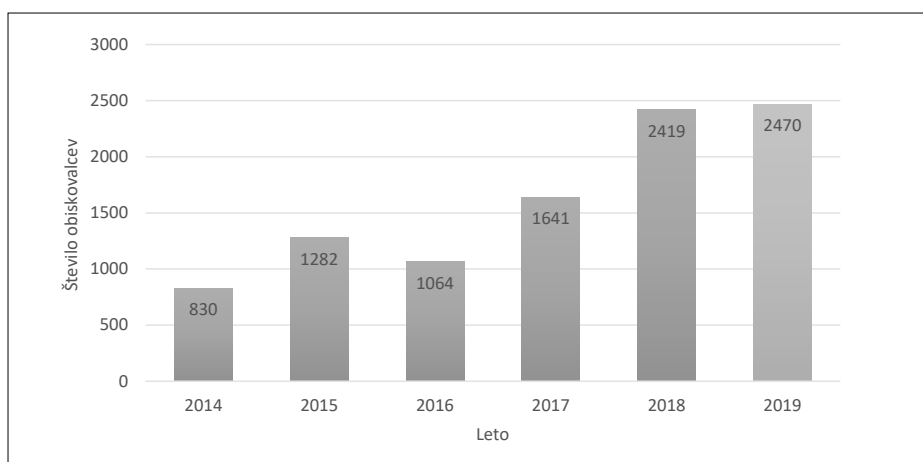
Iz lokalnega okolja:	vrtec, osnovna šola, občina, lekarna, patronažna služba;
iz bližnjega okolja, tj. regije:	glasbena šola, javni sklad za kulturne dejavnosti, zavod za kulturo, šport in turizem, center za krepitev zdravja, inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo;
iz širšega okolja:	območna obrtno-podjetniška zbornica, srednja šola za strojništvo, mehatroniko in medije, gimnazija, zgodovinski arhiv, splošna bolnišnica, mestna knjižnica, javna agencija za knjigo, muzej novejšje zgodovine, nacionalna radiotelevizija, slovenska kinoteka, ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, sklad za regionalni razvoj.

S statističnim povprečjem števila obiskovalcev posameznih knjižničnih dejavnosti za obdobje 2014–2019 prikažemo interes okolja za tematiko, ki jo je ponudila knjižnica. To je kazalnik uspešnosti šestletnega načrtovanja in uresničevanja knjižničnih dejavnosti. Dejavnost D9 – informacijsko središče lokalne skupnosti je pravzaprav izstopajoča posebnost: šlo je le za eno izvedbo dejavnosti v vseh letih, a je bila izjemno obiskana. Največji obisk dosegamo z dejavnostjo D8 – domoznanska dejavnost, enakovredno sledijo dejavnosti D7 – vključevanje v družbo, D10 – seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi, D11 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti.

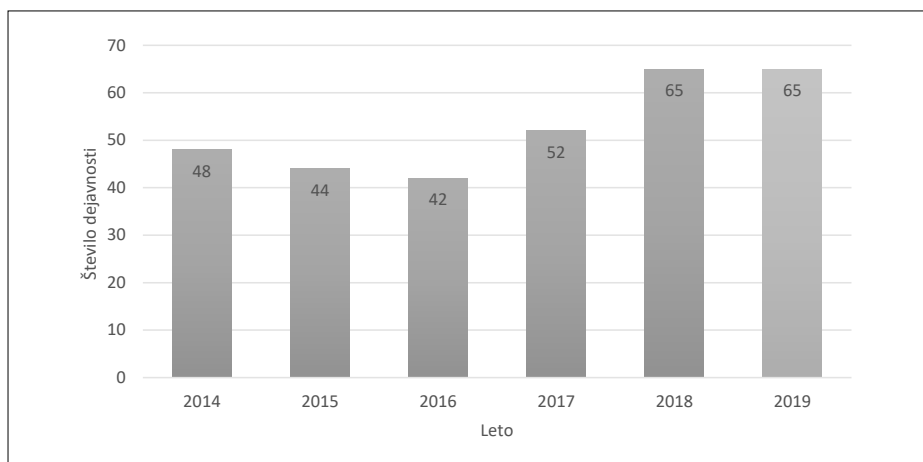

Slika 1: Vidik realizirane dejavnosti knjižnice

Zavedanje vodstev v skupnosti o pomenu knjižnice kot kulturne ustanove in njeni vlogi v lokalni skupnosti močno vpliva na vse dejavnosti knjižnice oz. na načrtovanje in uresničevanje knjižničnih dejavnosti. Kot navajata Podbrežnik in Bojnec (2015, str. 15), »/s/plošna knjižnica v svoje delovanje vključuje ustanovitelje in financirje, zaposlene, vodstvo knjižnice in uporabnike«. Naraščanje števila obiskovalcev dejavnosti je kazalnik njihovega zadovoljstva in zvestobe ter kakovosti knjižničnih storitev (prav tam, str. 12). Mogoče je domnevati, da rast števila obiskovalcev posameznih knjižničnih dejavnosti (npr. domoznanska dejavnost, vključevanje v družbo) kaže na večanje njihovega zanimanja, česar pa nismo posebej preučevali.

Slika 2: Skupno število obiskovalcev knjižničnih dejavnosti

Slika 3: Skupno število dejavnosti v knjižnici

Po opravljeni razčlembi knjižnične dejavnosti – obiskovalci dejavnosti, strnemo spoznanja o knjižničnih dejavnostih splošne knjižnice in pomenu v lokalnem okolju. Vprašanje razvijanja knjižničnih vlog v splošni knjižnici v lokalnem okolju se nam kaže kot težnja k temu, da občinska knjižnica na podlagi značilnosti svojega okolja izbira tiste knjižnične vloge, ki so za to okolje najpomembnejše, in se jim posveti s knjižničnimi dejavnostmi, ki se tematsko povezujejo s posameznimi relevantnimi knjižničnimi vlogami. Na temelju analize pregleda knjižničnih dejavnosti in števila sodelujočih v Občinski knjižnici Prebold v danem obdobju strnemo naša spoznanja o vlogi občinske knjižnice v podeželskem okolju prek razvijanja tistih knjižničnih vlog, ki so zanjo pomembne:

- Vzpostavlja komunikacijsko odprti in aktivni odnos k potrebam/interesom za vse uporabnike v lokalni skupnosti. Je dojemljiva za neformalne interese vseh skupin in posameznikov, to je od predšolskih otrok do upokoјencev, ljubiteljskih idr. združenj itd.
- Zajema široko področje (izobraževanje, informacijski viri, interesna raznolikost, prosti čas, razvedrilo, ustvarjalnost itd.).
- Vključuje posameznike in skupine iz lokalnega in širšega okolja.
- Uravnoveša področja dejavnosti in sodelujočih, izvajalcev iz knjižnice in okolja.
- Sodeluje z vsemi drugimi ustanovami v okolju.
- Skrbi za pestrost oblik in področij (aktualne, tradicionalne teme; nove oblike in ustaljene dejavnosti, tj. ure pravljic, razstave, predstavitve itd.).
- Usklajuje prekrivanje z dejavnostmi drugih ustanov, a z razliko, da v knjižnici niso formalizirane in niso obvezne.
- Izvaja medijsko in propagandno dejavnost (obveščanje, objavlanje in predstavljanje dejavnosti kot odmevnost posameznih dejavnosti v knjižnici).

6 Sklep

V raziskavi smo opravili mikroanalizo dejavnosti Občinske knjižnice Prebold za obdobje 2014–2019. Uporabili smo kvantitativni pristop glede na ciljne skupine uporabnikov. Raziskovalni cilj je bil prikazati dejavnosti knjižnice za potrebe uporabnikov v lokalnem okolju prek razvijanja za okolje pomembnih knjižničnih vlog in uspešnost knjižnice pri tem: uveljavljamo knjižnične vloge z dejavnostmi, te pa so odziv knjižnice na interese ali potrebe lokalnega okolja.

Število izvedenih knjižničnih dejavnosti je pokazalo, da se knjižnica pri načrtovanju prireditev prilagaja interesom in potrebam skupnosti, razvrščanje dejavnosti po številu obiskovalcev pa kaže, kako je knjižnica pri tem uspešna glede na zadovoljstvo uporabnikov. Največkrat je knjižnica izvajala: otroške prireditve, potopisna in strokovna predavanja, literarne večere, pogovore z znanimi Slovenci in domoznanske večere; torej prireditve knjižničnih dejavnosti: razvoj predbralne pismenosti, pridobivanje znanja, bralna kultura in bralna pismenost otrok, bralna kultura in bralna pismenost odraslih, spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, domoznanska dejavnost. Najbolj obiskane so bile otroške prireditve, pogovorni in domoznanski večeri ter potopisna in strokovna predavanja; torej prireditve knjižničnih dejavnosti: razvoj predbralne pismenosti, spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, bralna kultura in bralna pismenost otrok, domoznanska dejavnost, pridobivanje znanja. Opazno je tudi izrazito naraščanje skupnega števila sodelujočih in izvajalcev dejavnosti iz lokalne skupnosti, kar izraža, da je knjižnica motivirala in aktivirala sodelujoče in izvajalce prav iz svojega okolja. Tudi povprečje števila obiskovalcev na dejavnost kaže največjo udeležbo pri predstavitev lokalnih ustvarjalcev. Največji prirast obiskovalcev imajo knjižnične dejavnosti: domoznanska dejavnost, bralna kultura in bralna pismenost odraslih, razvoj predbralne pismenosti, pridobivanje znanja, vključevanje v družbo. Primerjava knjižničnih dejavnosti s številom knjižničnih prireditev in številom obiskovalcev predstavlja tudi samovrednotenje knjižničnih dejavnosti in uspešnost sodelovanja z lokalno skupnostjo glede na vidik interesa in odzivanja okolja.

Ugotovitev raziskave je, da se je knjižnica z dejavnostmi uspešno prilagajala potrebam in zanimanju lokalnega okolja ter okolje močno aktivirala. Knjižnične dejavnosti so tako prek razvijanja knjižničnih vlog tudi tematsko umeščene.

Izsledki raziskave kažejo, da je temeljni namen izvajanja knjižničnih dejavnosti Občinske knjižnice Prebold spodbujanje medkulturnega in medgeneracijskega dialoga, sodelovalne kulture ter kritičnega mišljenja, razvijanje različnih oblik pismenosti, vključevanje in povezovanje v sodobne kulturne tokove z

zavedanjem pripadnosti lokalni skupnosti. Občinska knjižnica Prebold s knjižničnimi dejavnostmi zadovoljuje potrebe in interese vseh ciljnih skupin (od predšolskih otrok do starostnikov, ranljivih skupin itd.).

Za krajevno splošno knjižnico v Preboldu, ki je bila predmet našega raziskovanja, smo ugotovili izrazito vpetost knjižnice v neposredno okolje in glede na svojo dejavnost v lokalnem okolju njeno vlogo kulturnega, družbenega in družabnega središča življenja lokalne skupnosti.

Navedeni viri

Ambrožič, M. in Badovinac, B. (2009). Knjižnice – dodana vrednost za uporabnike in okolje. V M. Ambrožič in D. Vovk (ur.), *Knjižničarji in knjižnice: dodana vrednost okolju: zbornik referatov* (str. 11–42). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Bon, M., Gazvoda, J., Horžen, V., Karun, B., Kek, R., Kovač, B. idr. (2012). *Slovenske splošne knjižnice za prihodnost: strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013–2020*. Združenje splošnih knjižnic Slovenije.

Brenčič, P., Fras Popović, S., Podbrežnik Vukmir, B., Vilar, P., Vodeb, G., Zdravje, A. (2019). *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028)*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Breznik, M., Novljan, S., Jug, J. in Milohnič, A. (2005). *Knjižna kultura*. UMco.

Dokumentacija Medobčinske splošne knjižnice Žalec – interno gradivo (2014–2019).

Laimiš, A. (2015). Organizacijske strukture in procesi, ki omogočajo uvajanje sprememb v organizacijah. V E. Boštjančič, A. Potočnik in K. Šavrič (ur.), *Organizacijska psihologija danes in jutri* (str. 13–24, 261). Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Levien, R. E. (2011). *Confronting the Future. Strategic Visions for the 21st-Century Public Library*. American Library Association. http://www.ala.org/advocacy/sites/ala.org/advocacy/files/content/advleg/pp/pub/policy/confronting_the_futu.pdf

McNicol, S. (2006). What Makes a Joint Use Library a Community Library? *Library trends*, 54(4), 519–534. <https://muse.jhu.edu/article/198869>

Medobčinska splošna knjižnica Žalec. (2021). *Poslovno poročilo za leto 2019*. <https://www.zal.sik.si/o-knjiznici/info-javnega-znacaja/>

Mestna knjižnica Ljubljana. (2021). *Letno poročilo MKL 2019*. <https://www.mklj.si/o-nas/informacije-javnega-znacaja>

Nelson, S. (2008). *Strategic planning for results*. ALA.

Novljan, S. (2004). Izobraževalna moč splošnih knjižnic. *Knjižnica*, 48(3), 107–124.

Občina Prebold. (2017). *Vizija in strategija razvoja Občine Prebold*. <https://prebold.si/index.php/uradne-objave/strateski-dokumenti>

Občina Žalec. (2021). *Lokalni program kulture v Občini Žalec za obdobje 2014–2020*. <https://zalec.si/wp-content/uploads/2020/04/Lokalni-program-kulture-v-Ob%C4%8Dini-%C5%BDalec-v-obdobju-2014-2020.pdf>

Podbrežnik, I. in Bojnec, Š. (2015). *Ugotavljanje kakovosti storitev v splošnih knjižnicah*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Rozman, R. in Kovač, J. (2012). *Management*. GV založba.

Rubin, R. J. (2006). *Demonstrating results: using outcome measurement in your library*. ALA.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2021) (2., dopolnjena in deloma prenovljena izd.). Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. <https://fran.si/>

Statistični urad Republike Slovenije. (2018). *Občina Prebold*. <https://www.stat.si/obcine/sl/Municip/Index/127>

Statistični urad Republike Slovenije. (2019). *Prebivalstvo po naseljih, podrobni podatki, Slovenija, 1. januar 2019*. <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8135>

Vilar, P. (2017). *Proaktivna splošna knjižnica za bralno pismenost in bralno kulturo*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/01, 96/02 – ZUJIK in 92/15.

Žagar, T. (2011). Poslanstvo knjižnice: odprt prostor prebujanja potencialov. Zakaj pa ne?. V M. Ambrožič in D. Vovk (ur.), *Knjižnica: odprt prostor za dialog in znanje: zbornik referatov* (str. 23–32). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

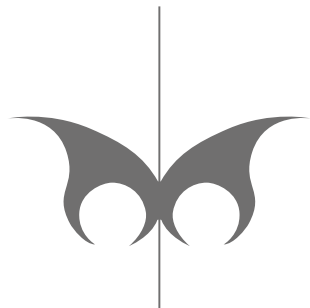

Mag. Lea Felicijan

Medobčinska splošna knjižnica Žalec, Aškerčeva 9a, 3310 Žalec
e-pošta: lea@zal.sik.si

BIBLIOGRAFIJE

BIBLIOGRAPHIES

Slovenske bibliografije v letu 2019

Tjaša Pavletič Lacko, Špela Zupanc

Oddano: 12. 12. 2020 – Sprejeto: 15. 6. 2021

Bibliografija

Bibliography

UDK 016(497.4)"2019"

<https://doi.org/10.55741/knj.65.1-2.7>

Ključne besede: slovenske bibliografije, bibliografije, Slovenija, 2019

Keywords: bibliographies, Slovenia, 2019

Bibliografija bibliografij je urejen popis objavljenih bibliografij. Bibliografijo slovenskih bibliografij objavljajo v Narodni in univerzitetni knjižnici. Temelje na področju popisovanja slovenskih bibliografij je postavila Štefka Bulovec, prva zaposlena v bibliografskem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice. Sestavila in uredila je Bibliografijo slovenskih bibliografij (1561–1973), ki je izšla leta 1976. Od leta 1964 izhaja Bibliografija slovenskih bibliografij enkrat letno v reviji Knjižnica, z naslovom Slovenske bibliografije v letu ... V letih 1964–1979 jo je urejal Jože Munda, od 1979 do vključno 1981 jo je urejala Majda Ujčič (v letu 1979 s souredništvom J. Munde), od 1982 do vključno 2005 je bila njena urednica Lidija Wagner, v letih 2006–2018 pa Matjaž Hočevár.

Bibliografija slovenskih bibliografij (BSB) je selektivna. Štefka Bulovec je v krajšem uvodu Bibliografije slovenskih bibliografij (Ljubljana, 1976) navedla kriterije za izbor in pojasnila, kako je bibliografija urejena. Na tej osnovi so se kriteriji za vključevanje bibliografij v BSB oblikovali oz. delno spreminjali skozi desetletja njenega izhajanja. Toda podrobnejša teoretična izhodišča za izbor in opis gradiva, ki ga vključujemo v BSB, pri nas doslej še niso bila objavljena.

Bibliografija nastaja na osnovi primarnega dokumenta, z bibliografovimi vpogledom v vir. Izbor gradiva temelji na narodnostnem načelu (slovenika¹), gradivo naj bi ustrezalo vsaj enemu od naslednjih kriterijev:

- avtor bibliografije je Slovenec,
- bibliografija je v slovenskem jeziku,
- bibliografija je izšla v publikaciji, ki jo je izdala slovenska založba.

Upoštevane so tudi publikacije, ki so izšle izven meja Republike Slovenije in ustrezajo vsaj enemu od zgoraj naštetih kriterijev.

Pričujoča BSB vsebuje popis bibliografij za leto 2019. Upoštevane so tudi bibliografije, ki so izšle pred letom 2019 (v obdobju zadnjih petih let) in niso bile zajete v preteklih BSB. Te enote so označene z zvezdico (*). Popis vsebuje izbor bibliografij, ki so izšle:

- kot samostojna monografska publikacija (tiskana ali elektronska),
- kot prispevek, del prispevka ali poglavje v monografski publikaciji,
- kot članek ali del članka v periodični publikaciji.

Bibliografije, ki so izšle zgolj na spletnih straneh ali pa so bolj kot bibliografije le tekoči sezname knjižničnega gradiva, v to BSB niso vključene. Zaradi količine podatkov bi namreč sistematično sledenje in izbor preseгло okvire pričujoče BSB.

Bibliografije so razvrščene v 11 skupin, po sistemu univerzalne decimalne klasifikacije (UDK):

- Splošne bibliografije
- Bibliografije sodelavcev strokovnih in znanstvenih institucij
- Filozofija. Psihologija
- Bibliotekarstvo. Bibliografska kazala. Bibliografije bibliografij
- Družbene in politične vede
- Naravoslovne in uporabne vede. Medicina
- Založništvo
- Umetnost. Arhitektura. Urbanizem. Gledališče. Glasba
- Jezikoslovje. Književnost
- Osebne bibliografije. Bibliografije več oseb
- Domoznanstvo. Zemljepis. Zgodovina

---

¹ »... v slovenskem jeziku, o Sloveniji in Slovencih, slovenskih avtorjev, slovenskih založb, pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti, romske skupnosti in drugih manjšinskih skupnosti v Sloveniji (Slovenika)«. Zakon o knjižničarstvu (Uradni list RS, št. 87/01, 96/02 – ZUJIK in 92/15); »Dela slovenskih avtorjev in izdaje slovenskih založnikov, ne glede na jezik in kraj izdaje, ter dela o Sloveniji in Slovencih« (Bibliotekarski terminološki slovar, 2011).

Znotraj posameznega vsebinskega sklopa so razvrščene po abecednem vrstnem redu:

- avtorja (oziroma prvega avtorja, kadar sta pisca dva ali trije),
- naslova (pri anonimnih delih, več kot treh avtorjih),
- imena korporacije.

V skupini Osebne bibliografije so bibliografije razvrščene po abecednem redu priimkov osebnosti.

Vse popisane bibliografije so vključene tudi v vzajemno bibliografsko-kataložno bazo podatkov COBIB.

Splošne bibliografije

OHK FF Prešerna na ogled postavi : bibliografija monografskih publikacij v knjižnicah OHK FF / [urednice Kristina Pritekelj, Urška Skalicky in Metka Šorli ; ilustracije Jakob Klemenčič]. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete (OHK FF), 2019. - 78 str. – Dostopno tudi na: <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/znanstvena-zalozba/catalog/view/135/234/3642-1> (6. 1. 2021)

Majovski, Ksenija. Slovenska bibliografija v Italiji, leto 2017. - V: Koledar - Goriška morhorjeva družba. - ISSN 1124-6561. - (2019), str. 240–277.

Majovski, Ksenija. Slovenska bibliografija Videnske pokrajine : leto 2017. - V: Trinkov koledar. - ISSN 1124-6790. - (2019), str. 219–238.

Bibliografije sodelavcev strokovnih in znanstvenih institucij

Bibliografija / poročilo sestavila Petra Kolenc. - V: Izvestje Raziskovalne postaje ZRC SAZU v Novi Gorici (Tiskana izd.). - ISSN 2630-4287. - [Št.] 16 (2019), str. 81–84. - V okviru prispevka Poročilo o delu sodelavcev Raziskovalne postaje ZRC SAZU v Novi Gorici od 1. 12. 2018 do 31. 12. 2019. - Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-84TSTW5X/0fc7d41b-7817-45a3-807e-5ca429fb39cb/PDF> (27. 1. 2021)

Bibliografija arhivskih delavcev v letu 2018 = Bibliography of archivists in 2018. - V: Arhivi (Tiskana izd.). - ISSN 0351-2835. - Letn. 42, št. 2 (2019), str. 399–424. - Dostopno tudi na: http://www.arhivsko-drustvo.si/wp-content/uploads/2020/01/Arhivi_2019-Iss-2.pdf (6. 1. 2021)

Bibliografija arhivskih delavcev v letu 2018 = Bibliography of archivists in 2018. - V: Arhivi (Tiskana izd.). - ISSN 0351-2835. - Letn. 42, št. 2 (2019), str. 399–424. - Dostopno tudi na: http://www.arhivsko-drustvo.si/wp-content/uploads/2020/01/Arhivi_2019-Iss-2.pdf (10. 2. 2021)

Bibliografija članov akademije v letu 2018 = 2018 bibliography of SASA members. - V: Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti. - ISSN 0374-0315. - Knj. 69, 2018 [izšlo 2019], str. 175–262. - Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-7X05G5UX/443c0906-b715-4051-b719-0fd5db5d05ee/PDF> (21. 1. 2021)

Bibliografija članov akademije v letu 2018. - V: Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti. - ISSN 0374-0315. - Knj. 69 (2018) [izšlo 2019], str. 175–262.

Bibliografija delavcev inštituta v letu 2018 / zbrala in uredila Barbara Bizilj. - V: Revija za kriminalistiko in kriminologijo. - ISSN 0034-690X. - Letn. 70, št. 2 (apr.–jun. 2019), str. 196–211. - V okviru prispevka Delo Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani v letu 2018. - Dostopno tudi na: https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2019/02/RKK2019-02_Zapisi.pdf (6. 1. 2021)

Bibliografija osebja Biblioteke SAZU. - V: Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti. - ISSN 0374-0315. - Knj. 69, 2018 [izšlo 2019], str. 363–365. - Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-7X05G5UX/443c0906-b715-4051-b719-0fd5db5d05ee/PDF> (23. 2. 2021)

Bibliografija raziskovalcev v letu 2018 / zbrali in uredili Urška Pirnat in Eva Blatnik. - V: Revija za kriminalistiko in kriminologijo. - ISSN 0034-690X. - Letn. 70, št. 2 (apr.–jun. 2019), str. 211–228. - V okviru prispevka Delo Inštituta za varstvoslovje na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru v letu 2018. - Dostopno tudi na: https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2019/02/RKK2019-02_Zapisi.pdf (21. 1. 2021)

Bibliografija ustanove [za leto 2018]. - V: Samoevalvacijsko poročilo o izobraževalni in raziskovalni dejavnosti za leto 2017/2018 in 2018. - ISSN 2350-644X. - [2019], priloga 1 [str. 117–154].

Černač, Barbara. Izbrana bibliografija = Selected bibliography. - V: Poročilo o delu 2018. - ISSN 1408-3299. - 2019, str. 90–102. - Dostopno tudi na: <http://www.nib.si/images/NIB-Letno-poroilo-2018-UO.pdf> (21. 1. 2021)

Gabrijelčič, Uroš. Seznam publikacij (1945-2019). - V: Stari Egipt : slovenske knjižne izdaje : 1945-2019 / Uroš Gabrijelčič. - Komen : Rex, 2019. - Str. 278–284.

Letno poročilo 2018 / zbral in uredil Janez Krušič Ljubljana : Inštitut za matematiko, fiziko in mehaniko, 2019. - 120 str. - Bibliografija raziskovalcev pri posameznih oddelkih. - Dostopno tudi na: <http://www.imfm.si/predstavitev-instituta/letna-porocila-imfm> (6. 1. 2021)

Poročilo o delu v letu 2018 / urednika Luka Šušteršič in Marjan Verč Ljubljana : Institut »Jožef Stefan«, 2019. - 346 str. - Bibliografija pri posameznih oddelkih, laboratorijih in centrih. - Izšlo tudi v angl. jeziku. - Dostopno tudi na: <https://www.ijs.si/ijsw/Informacije%20javnega%20zna%C4%8Daja> (10. 2. 2021)

Poročilo o raziskovalni dejavnosti za leto 2018 Maribor : Univerza v Mariboru, Fakulteta za strojništvo, 2019. - 135 str. - Bibliografija pri posameznih inštitutih in katedri. - Dostopno tudi na: https://www.fs.um.si/fileadmin/Documents/FS/Raziskovanje/PorocilaOraziskovalnemDelu/Raziskovalno_porocilo_Fakultete_za_strojništvo_2018.pdf (6. 1. 2021)

Pregled bibliografij visokošolskih učiteljev in raziskovalnih projektov za leto 2018 / uredili Dušica Pahor, Darja Farasin Maribor : Medicinska fakulteta, 2019. - 363 str.

Račič, Mojca. Bibliografija sodelavk in sodelavcev SEM za leto 2018. - V: Etnolog. Nova vrsta (Ljubljana, Tiskana izd.). - ISSN 0354-0316. - Letn. 29 = 80 (2019), str. 343–368. - Dostopno tudi na: <https://www.etno-muzej.si/sl/etnolog/etnolog-29-2019/bibliografija-sodelavk-in-sodelavcev-sem-za-leto-2018> (20. 1. 2021)

Raziskovalna skupina DOBA Fakultete [za leto 2018]. - V: Samoevalvacijsko poročilo o izobraževalni in raziskovalni dejavnosti za leto 2017/2018 in 2018. - ISSN 2350-644X. - [2019], priloga 2 [str. 154–175].

Seznam disertacij. - V: Zgodovina doktorskih disertacij slovenskih kandidatov na dunajski Filozofski fakulteti (1872-1918) / Tone Smolej (ur.); [prevod angleških povzetkov Marija Zlatnar Moe]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019. - Str. 401–416.

Štoka, Peter. Bibliografski opis inkunabul v frančiškanski knjižnici sv. Ane v Kopru. - V: Pojoča lilija v vrtu svete Ane : zapuščina patra Hijacinta Repiča OFM / uredil, [prevod] Peter Štoka ; [fotografije Ubald Trnkoczy, Ignac Navernik]. - 1. izd. = 1a ed. - Koper : Frančiškanski samostan sv. Ane, 2019. - Str. 131–155.

Filozofija. Psihologija

*Bibliografija. - V: Stres in anksioznost : [priročnik za vse, ki si želijo vedeti več o duševnih motnjah in bolje poskrbeti za svoje duševno zdravje] / Mojca Zvezdana Dernovšek, Lilijana Šprah, Duška Knežević Hočvar. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2018. - Str. 107–111. - Dostopno tudi na: https://www.omra.si/media/1239/omra_prirocnik1_web4.pdf (6. 1. 2021)

Bibliotekarstvo. Bibliografska kazala. Bibliografije bibliografij

*Bračič, Bojan. Seznam prispevkov objavljenih v Novi filateliji od št. 1/1996 do št. 4/2017. - V: Nova filatelija (Ljubljana). - ISSN 1408-0303. - Letn. 33, št. 4 (2017), str. 15–38.

Hočvar, Matjaž. Slovenske bibliografije v letu 2018. - V: Knjižnica (Tiskana izd.). - ISSN 0023-2424. - 63, [št.] 4 (2019), str. 99–116. - Dostopno tudi na: <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/7994> (9. 3. 2021)

Švajncar, Janez J. Vojnogodovinski zbornik 50 : avtorsko in vsebinsko kazalo 1-49. - Logatec : Vojni muzej, 2019. - 245 str.

Družbene in politične vede

Klun, Monika, Frangež, Danijela. Pregled literature o nasilju odraslih otrok nad starši in nasilju nad starejšimi. - V: Varstvoslovje (Tiskana izd.). - ISSN 1580-0253. - Letn. 21, št. 3 (2019), str. 283–303. - Dostopno tudi na: https://www.fvv.um.si/rV/arhiv/2019-3/04_Klun_Frangez_rV_2019-3.pdf (6. 1. 2021)

Naravoslovne in uporabne vede. Medicina

Bedjanič, M[atjaž]. Dodatek h gradivu za odonatološko bibliografijo Slovenije XXXIV. - V: Erjavecia. - ISSN 1408-8185. - Št. 34 (31. 10. 2019), str. 95–99.

Khapugin, Anatolij A. Bibliography of included papers ... - V: Hacquetia (Tiskana izd.). - ISSN 1581-4661. - Letn. 18, št. 2 (2019), str. 233–270. - V okviru avtorjevega prispevka A global systematic review of publications concerning the invasion biology of four tree species.

Založništvo

[ALFA] : priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig 2019 : pregled knjižne produkcije za mladino iz leta 2018 / [urednici Darja Lavrenčič Vrabec, Ida Mlakar Črnič]. - Ljubljana : Mestna knjižnica, 2019. - 199 str.

Bibliografija Osrednje knjižnice Srečka Vilharja za leto 2018 / [Peter Štoka]. - V: Poročilo o delu - Osrednja knjižnica Srečka Vilharja. - ISSN 1580-8408. - (2019), str. 71–74.

Bibliografija SM 2004-2014. - V: Slovenska matica [Elektronski vir] : 150 let dela za slovensko kulturo : (zbornik razprav in bibliografija 2004-2014) / [uredili Drago Jančar ... [et al.] ; fotografije Danilo Radanovič]. - Elektronska izd. - Ljubljana : Slovenska matica, 2019. - Način dostopa (URL): <https://www.biblos.si/isbn/9789612133092> (23. 2. 2021)

Bukla : brezplačna revija o dobrih knjigah in multimediji Ljubljana : Umco, 2019. - Letnik 15, št. 146, 147, 148, 149, 150, 151. - Dostopno tudi na: <https://www.bukla.si/revija-bukla/> (10. 2. 2021)

[Evropske revije o kulturi]. - V: Sodobnost (1963). - ISSN 0038-0482. - Letn. 83, št. 5 (maj 2019), str. 515–532. - V okviru prispevka Stefana Baacka, Tamare Witschge in Tamille Ziyatdinove Povzetek poročila o opravljeni raziskavi.

Kalan, Mira. Publikacije Loškega muzeja Škofja Loka v obdobju 1961-2019. - V: Ohranjamo preteklost za prihodnost! : zbornik ob 80-letnici Loškega muzeja Škofja Loka / [urednici Marija Demšar, Biljana Ristić ; fotografije Janez Pelko, FOTIM - Branka Timpran, fototeka Loškega muzeja]. - Škofja Loka : Loški muzej, 2019. - Str. 109–122.

Knjige/Books by KUD Apokalipsa. - V: Učiti se biti človek = Learning to be human : [Kierkegaard] / 24. svetovni kongres filozofije, Peking, 2018 = 24th World Congress of Philosophy, Beijing, 2018 ; uredil, edited by, [prevedel, translated by] Primož Repar. - Ljubljana : KUD Apokalipsa : Srednjeevropski raziskovalni inštitut Soeren Kierkegaard = Central European Research Institute, 2019. - Str. [151–162].

Literarne izdaje II. Gimnazije Maribor 1991-2018. - V: Karamelo vsakodnevnega gostiš v lepoto : antologija gimnazijske lirike 2000-2018 ob 30. obletnici literarne delavnice II. gimnazije / [izbrala in uredila Nina Medved]. - 1. izd., 1. natis. - Maribor : II. gimnazija : MKUD Ivan Cankar, 2019. - Str. 200–221.

Naslovnice knjig Vojnega muzeja Logatec in tistih, v katerih je predstavljena muzejska zbirka. - V: Staro strelno orožje v Vojnem muzeju Logatec / Janez J. Švajncar. - Logatec : Vojni muzej, 2019. - Str. 287–301.

*Oblak Brown, Katarina. Bibliografija (strokovne objave društva in druge objave, ki govorijo o delu društva). - V: Vrhniški razgledi. - ISSN 1408-0583. - Leto 18 (2017), str. 307–308. - V okviru prispevka avtorice Poročilo o delu Muzejskega društva Vrhnika (MDV) v letu 2017.

Pajsar, Breda. Publikacije Slovenske akademije znanosti in umetnosti za leto 2018. - V: Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti. - ISSN 0374-0315. - Knj. 69, 2018 [izšlo 2019], str. 367–370.

Pregled izdanih učbenikov in monografij. - V: Ustanovitev in razvoj prvega visokošolskega zavoda na Dolenjskem : 20 let Fakultete za ekonomijo in informatiko / Ana Blažič ; [fotografije arhiv Fakultete za ekonomijo in informatiko]. - Novo mesto : Univerza v Novem mestu, Fakulteta za ekonomijo in informatiko, 2019. - Str. 89–95.

Publikacije Slovenske akademije znanosti in umetnosti za leto 2018 (z dodatkom za leto 2017) / pripravila Breda Pajsar. - V: Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti. - ISSN 0374-0315. - Knj. 69, 2018 [izšlo 2019], str. 367–370. - Dostopno tudi na: [http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-7X05G5UX/443c0906-b715-4051-b719-0fd5db5d05ee/PDF\(23.2.2021\)](http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-7X05G5UX/443c0906-b715-4051-b719-0fd5db5d05ee/PDF(23.2.2021))

*Stergar, Nataša. Bibliografija Glasnika Slovenske maticе 2003-2011. - V: Slovenska matica : 150 let dela za slovensko kulturo : (zbornik razprav in bibliografija 2004-2014) / [uredili Drago Jančar ... [et al.] ; fotografije Danilo Radanovič]. - Ljubljana : Slovenska matica, 2015. - Str. 274–288.

*Stergar, Nataša. Bibliografija Slovenske maticе 2004-2014. - V: Slovenska matica : 150 let dela za slovensko kulturo : (zbornik razprav in bibliografija 2004-2014) / [uredili Drago Jančar ... [et al.] ; fotografije Danilo Radanovič]. - Ljubljana : Slovenska matica, 2015. - Str. 261–273.

*Švajncер, Mateja. Bibliografija publikacij Slovenske akademije znanosti in umetnosti v letih 1991-2015 : 1938 - 2018 : 80. - Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2018. - 563 str.

Založniška dejavnost Fakultete za organizacijske študije v Novem mestu : izdane monografije. - V: Delovni terapevt v inkluzivni šoli : trenutno stanje in smernice / Lea Šuc. - Novo mesto : Fakulteta za organizacijske študije, 2019. - Str. [131–133].

Umetnost. Arhitektura. Urbanizem. Gledališče. Glasba

Bezič, Nada. Ljubljanska opera: seznam vseh predstav po abecedi skladateljev ; premiere obnovitve in krstne predstave po sezonah 1940/1941, od 6. aprila (začetka vojne) naprej. Zagrebška opera: seznam vseh predstav po abecedi skladateljev ; Premiere, obnovitve in krstne predstave po sezonah 1940/1941, od 6. aprila (začetka vojne) naprej. - V: Vloga nacionalnih opernih gledališč v 20. in 21. stoletju = The role of national opera houses in the 20th and 21st centuries / ur. Jernej Weiss ; [prevod Amidas]. - Koper : Založba Univerze na Primorskem ; Ljubljana : Festival, 2019. - Str. 264–274. - V okviru prispevka avtorice Ljubljanska in zagrebška Opera med drugo svetovno vojno – primerjava.

Intihar Ferjan, Jana, Rogina, Bojana. Izbrana bibliografija in kronološki presek : Kraljevinе Jugoslavija : likovna umetnost 1929 - april 1941. - V: Na robu = On the brink : Moderna

galerija, Ljubljana, [25. 4.-15. 9. 2019]: [vizualna umetnost v Kraljevini Jugoslaviji (1929-1941) = the visual arts in the Kingdom of Yugoslavia (1929-1941): mednarodna pregledna razstava = international survey exhibition, 2019. - Str. 422–432.

Kravos, Bogomila. Slovensko gledališče v Trstu: od prvih nastopov do današnjih dni: 1848-2018 / Bogomila Kravos; [fotografije arhiv SSG Trst ... et al.]. - Ljubljana: Slovenska matica: Slovenski gledališki inštitut, 2019. - 315 str.

Osebnosti slovenskega gledališča: izzivalci meja / uredila Mateja Ratej. - Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC, 2019. - 1. izd., 1. natis. - 252 str.

Osebnosti slovenskega gledališča [Elektronski vir]: izzivalci meja / [uredila Mateja Ratej]. - Ljubljana: Založba ZRC, 2019. - 1. e-izd. - Način dostopa (URL): <https://www.biblos.si/> (21. 1. 2021)

Popis uprizoritev. - V: Sto let Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru: drama, opera, balet: [1919-2019] / [urednik Vili Ravnjak; urednik slikovnega gradiva Primož Premzl; avtorji besedil Saša Arsenovič ... [et al.]; avtor povzetka v angleščini (summary) Benjamin Virč; kazali Snežana Štabi, Primož Premzl in Katarina Kraševac; avtorji fotografij Viktor Berk ... et al.]. - 1. izd. - Maribor: Slovensko narodno gledališče: Umetniški kabinet Primož Premzl, 2019. - Str. 598–636.

Rakovec, Andreja. Umetnostnozgodovinska bibliografija za leto 2017: umetnost do okoli leta 1945. - V: Umetnostna kronika. - ISSN 1581-7512. - [Št.] 65 (2019), str. - Dostopno tudi na: <https://uifs.zrc-sazu.si/sl/publikacije/umetnostna-kronika-65#v> (23. 2. 2021)

Slovenske uprizoritve Cankarjevih Hlapcev. - V: Stoletje Hlapcev: ob stoletnici krstne uprizoritve drame Ivana Cankarja Hlapci / urednica Diana Koloini; [prevod povzetkov Jana Renée Wilcoxen; imensko kazalo Ksenija Kaučič, Diana Koloini in Nina Šturm]. - Ljubljana: Slovenski gledališki inštitut, 2019. - Str. 13–18.

Slovenski gledališki letopis 2017/2018. - Ljubljana: Slovenski gledališki inštitut, 2019. - 364 str.

Jezikoslovje. Književnost

Irimia, Alina. Raznolikost prevodov slovenske literature v romunščini. - V: 1919 v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi / 55. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 1.-13. 7. 2019; [urednica Mojca Smolej; prevajalec izvlečkov v angleščino David Limon]; [izdala] Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik. - 1. natis. - Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019. - Str. 142–149. - Dostopno tudi na: <https://centerslo.si/seminar-sjlk/zborniki-ssjlk/55-ssjlk-2019/> (6. 1. 2021)

Porenta, Alenka, Weiss, Peter. Majda Merše: slovenistična bibliografija 1979-2019. - V: Jezikoslovni zapiski (Tiskana izd.). - ISSN 0354-0448. - [Letn.] 25, [št.] 2 (2019), str. 193–207. - Dostopno tudi na: <https://ojs.zrc-sazu.si/jz/article/view/7740> (10. 2. 2021)

Osebnе bibliografije

BABAČIČ, ESAD

Izbrana bibliografija = Selected bibliography of works. - V: Ego in fabula / 34. mednarodni literarni festival = 34th International Literary Festival, Vilenica, 2019; [uredili Kristina Sluga in Nana Vogrin; življenjepisi v slovenščini, English of CV's Kristina Sluga ... et al.]. - Ljubljana: Društvo slovenskih pisateljev = Slovene Writers' Association, 2019. - Str. 60–63, 65–68.

*BAŠA, IVAN

Kuzmič, Franc. Publicistična dejavnost Ivana Baše. - V: Stopinje. - Letn. 44 (2015), str. 117–121.

BERDJAEV, NIKOLAJ ALEKSANDROVIČ

Slovenska bibliografija Nikolaja Berdjajeva. - V: Samospoznanje: esej filozofske avtobiografije / Nikolaj Berdjajev; prevedel [in opombe [napisal]] Pavel Požar; [uvodna beseda Edvard Kovač; spremna beseda Pavel Požar]. - Celje; Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2019. - Str. 431–435.

BERK, EDI

Objave v strokovnih knjigah in revijah: razvrstitev po založnikih; Objave v strokovnih knjigah in revijah: razvrstitev po letih. - V: Edi Berk 10.1: 2005-2019 / [besedila Edi Berk; uvodniki Peter Skalar, Janez Bogataj, Vinko Möderndorfer; fotografije v notranjosti Dragan Arrigler, Janez Pukšič]. - 3. dopolnjena izd. = 3rd revised ed. - Ljubljana: Krog, 2019. - Str. 264–268.

BERK, EDI

Objave v strokovnih knjigah in revijah: razvrstitev po založnikih; Objave v strokovnih knjigah in revijah: razvrstitev po letih. - V: Edi Berk 10.2: 1995-2005 / [besedila Edi Berk; uvodniki Peter Skalar, Janez Bogataj, Vinko Möderndorfer; fotografije v notranjosti Dragan Arrigler, Janez Pukšič]. - Ljubljana: Krog, 2019. - Str. 360–364.

BERK, EDI

Objave v strokovnih knjigah in revijah: razvrstitev po založnikih; Objave v strokovnih knjigah in revijah: razvrstitev po letih. - V: Edi Berk 10.3: 1982-1995 / [besedila Edi Berk; uvodniki Peter Skalar, Janez Bogataj, Vinko Möderndorfer; fotografije v notranjosti Dragan Arrigler, Janez Pukšič]. - Ljubljana: Krog, 2019. - Str. 360–364.

BERNARD, ANTONIA

Sollner Perdih, Anka. Bibliografija [Antonie Bernard]. - V: Francosko o Slovencih, slovensko o Francozih [Elektronski vir]: razprave in ocene / Antonia Bernard; prevedla Jelka Kernev Štrajn. - Elektronska izd. - Ljubljana: Slovenska matica, 2019. - Način dostopa (URL): <https://www.biblos.si/isbn/9789612133160> (21. 1. 2021)

BRAČIČ, VLADIMIR

Drozg, Vladimir. Bibliografija Vladimirja Bračiča. - V: Kulturna pokrajina Haloz / [avtorji Dejan Cigale ... et al.]; uredniki Vladimir Drozg, Uroš Horvat, Eva Konečnik Kotnik. - 1. izd. - Maribor: Univerzitetna založba Univerze, 2019. - Str. 33–55. - Dostopno tudi na: <http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/435> (6. 1. 2021)

BRATUŠ, LUCIJAN

Bibliografija predstavitev in kritik o delu Lucijana Bratuša = Bibliography of presentations and reviews of the work of Lucijan Bratuš. - V: Pokrajina telesa ; Telo pokrajine : izbor slikarskih del 1970-2019 / [slike, fotografije] Lucijan Bratuš ; [besedili Milček Komelj, Iztok Premrov ; prevod v angleščino Nataša Hirci in Nike K. Pokorn]. - Ajdovščina : Lokarjeva galerija ; Idrija : Galerija Sv. Barbare, 2019. - Str. 120. - Dostopno tudi na: http://kud-logos.si/knjige/e_48_Bratu%C5%A1_Pokrajina_spr.pdf (23. 2. 2021)

BRCKO, ANTON

Popis Brckovih del. - V: Anton Brcko - Selko Dragar : pozabljeni muzik : 1911-1939 / ob 80. obletnici smrti zbral, uredil in napisal Andrej Marinčič ; [spremna beseda Matjaž Barbo ; prevodi v italijanski in angleški jezik Jana Marinčič]. - 1. natis. - V Novi Gorici : Pokrajinski arhiv, 2019. - Str. [101–111].

BUKOVEC, VILMA

Košir, Marko. Vilma Bukovčeva, primadona za vse čase. – 1. izd., 1. natis. - Zagorje ob Savi : Ustanova fundacija Ladko Korošec, 2019. - 521 str.

CANKAR, IVAN

Opere di Ivan Cankar tradotte in italiano. - V: Sull'isola / Ivan Cankar ; [a cura e con introduzione di Marija Mitrović ; traduzione Paola Lucchesi ; fotografie dLib.si]. - 1a ristampa della versione in italiano. - Trieste : ZTT = EST, 2019. - Str. 97–98.

ČREMOŠNIK, GREGOR

Dokič, Vlastimir, Stergar, Nataša. Dopolnjena bibliografija prof. dr. Gregorja Čremošnika in izbor literature o njem. - V: Zgodovinski časopis (Tiskana izd.). - ISSN 0350-5774. - Letn. 73, št. 1/2 (2019), str. 208–210.

ČRNILOGAR, OTMAR

Florjančič, Ana. Bibliografija Otmarja Črnilogarja. - V: Otmar Črnilogar : človek mnogih talentov / [uredil Alojzij Pavel Florjančič ; slikovne priloge arhiv družine Črnilogar iz Šebrelj ... et al.]. - 2., dopolnjena izd. - Celje ; Ljubljana ; Vipava : Celjska Mohorjeva družba : Društvo Mohorjeva družba, 2019. - Str. 447–474.

ČUK, IRENA

Bibliografija. - V: Odhajati : Ptujski grad, Romanski palacij, 1. avgust - 1. september 2019 / Irena Čuk ; [besedilo Branko Vnuk ; fotografije Jože Kosajnč, Tilen Tadej Žafran]. - Ptuj : Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož, 2019. - Str. 7–8.

DELČNJAK (rodbina)

Bibliografska dela, ki so jih napisali nosilci priimka Delčnjak do januarja 2019 po Bibliotečni bazi Cobiss. - V: Rodbina Delčnjak z rodbinskimi vejami Delčnjak, Črepinšek, Ernestl in Ovtar z izvorom v Trnovljah pri Socki pri Novi Cerkvi in zgodovinskim pregledom območja bivanja naših prednikov : rod, povezan z zemljo! / [avtorji] Milena Delčnjak, [Serena Lojzka Ovtar Amrein in Doris Kuder Polak] ; grafične priloge avtorji]. - 1. izd. - Bovše pri Vojniku : samozal. M. Delčnjak, 2019. - Str. 236–241.

DETELA, LEV

O avtorju. - V: Die kahl geschlagene Welt : Roman / Lev Detela. - Klagenfurt ; Laibach ; Wien : Hermagoras = Celovec ; Ljubljana ; Dunaj : Mohorjeva, 2019. - Str. 201–203. - Vsebuje bibliografske podatke.

DETELA, LEV

Pjesničke zbirke Leva Detele. - V: Obećana zemlja : lirski zapisi s putovanja / Lev Detela ; prijevod Ksenija Premur. - 1. izd. - Zagreb : Naklada Lara, 2019. - Str. 131–133.

DETELA, LEV

Seznam objavljenih knjig in dramskih besedil (1964–2019). - V: Disident / Lev Detela ; [spremna beseda Dušan Hedl ; fotografije osebni arhiv Leva Detele]. - 1. natis. - Maribor : Kulturni center, 2019. - Str. 110–123.

DORNIK ŠUBELJ, LJUBA

Dr. Ljuba Dornik Šubelj - bibliografija (2009–2019). - V: Arhivi (Tiskana izd.). - ISSN 0351-2835. - Letn. 42, št. 1 (2019), str. 224–228. - V okviru prispevka Tadeja Cankarja Dr. Ljuba Dornik Šubelj in njen življenjski jubilej.

DOVŽAN, MIHA

Golobič, Simon. Diskografija. - V: Miha Dovžan : fant z zlatimi prsti / Ivan Sivec ; [spremna beseda, diskografija Simon Golobič ; fotografije iz arhivov Iveta in Mihe Dovžana ... [et al.] ; notografija Tomaž Plahutnik, Žan Plohl, Valentin Zelnik]. - Ljubljana : RGL, 2019. - Str. 261–298.

EHRlich, LAMBERT

Osredkar, Mari Jože. Znanstveno delo. - V: Acta ecclesiastica Sloveniae. - ISSN 0351-2789. - Št. 41 (2019), str. 35–41. - V okviru prispevka Marija Jožeta Osredkarja Profesor dr. Lambert Ehrlich.

FLEGO, ANTON

Marvin, Nives. Bibliografija = Bibliografia. - V: Potovanje zaskrbljenega duha = Viaggio di un animo preoccupato : pregledna razstava = mostra retrospettiva : keramika = ceramica : [katalog = catalogo = catalogue] / Anton Flego ; [uvodnik Jelka Pečar ; besedilo, dokumentacija Nives Marvin ; biografija družina Flego ; prevodi Daniela Paliaga ; fotografije Jaka Jeraša, arhiv umetnika]. - Piran : Obalne galerije = Pirano : Gallerie costiere, 2019. - Str. 92–93.

FLIS, JELKA

Izbrana bibliografija = Selected bibliography. - V: Jelka Flis / [besedila Irena Čerčnik ... [et al.] ; prevod Arven Šakti Kralj Szomi ; fotografije Tomaž Arne Brejc ... et al.]. - Celje : Zavod Celeia, Center sodobnih umetnosti = Center for Contemporary Arts, 2019. - Str. 117.

***FORTUNA, JULKA**

Oblak Brown, Katarina. Bibliografija Julke Fortuna. - V: Vrhniški razgledi. - ISSN 1408-0583. - Leto 18 (2017), str. 243–272. - V okviru prispevka avtorice Le klekljaj, dekle, klekljaj : ob 100. obletnici rojstva klekljarice Julke Fortuna (1916–1999) : ob razstavi.

GOBEC, RADOVAN

Gobec, Mitja. Popis dosedanjih izvedb operet Radovana Gobca. - V: Radovan Gobec : mati Slovenija, tvoji smo sinovi --- / Ivan Sivec ; [uvodna beseda Ivan Vrbančič]. - 1. natis. - Maribor : Obzorja, 2019. - Str. 159–163.

GOLJEVŠČEK, FRANE

Iz zapiskov. - V: Paberkovanje / Frane Goljevšček. - Izola : samozal., 2019. - Str. 111–114. - Vsebuje bibliografijo avtorjevih del.

GRZYBEK, PETER

Mieder, Wolfgang. Peter Grzybek's paremiological publications. - V: *Slavia Centralis* (Tiskana izd.). - ISSN 1855-6302. - Letn. 12, št. 2 (2019), str. 121–132. - V okviru prispevka Wolfganga Miederja In memoriam : Peter Grzybek : (November 22, 1957 - May 29, 2019). - Dostopno tudi na: <http://www.ff.um.si/dotAsset/79464.pdf> (23. 2. 2021)

GUMILAR, MARJAN

Bibliografija umetnika. - V: *Cuts : Muzej in galerije mesta Ljubljane, Mestna galerija Ljubljana*, 4. 4.–2. 6. 2019 = *Museum and Galleries of Ljubljana, City Art Gallery Ljubljana*, [4. 4.–2. 6. 2019] / Marjan Gumilar ; [besedila Tomislav Vignjevič, Lilijana Stepančič, Mateja Podlesnik ; angleški prevodi Arven Šakti Kralj Szomi, Tamara Soban ; fotografije Andrej Peunik ... [et al.] ; dokumentacija MG+MSUM, Dokumentacija - arhiv, arhiv umetnika]. - Ljubljana : Muzej in galerije mesta Ljubljane, Mestna galerija, 2019. - Str. 119–123.

HEUSINGER, SIEGFRIED

Čop, Neja. Siegfried Heusinger : Auswahlbibliographie. - V: *Linguistica* (Ljubljana, Tiskana izd.). - ISSN 0024-3922. - [Št.] 59 (2019), str. 15–20. - Dostopno tudi na: <https://revije.ff.uni-lj.si/linguistica/issue/view/675/LIN2019> (21. 1. 2021)

***HINES, MARK**

Faganeli, Jadran. Mark's bibliography related to the northern Adriatic Sea. - V: *Annales. Series historia naturalis* (Tiskana izd.). - ISSN 1408-533X. - Letn. 28, št. 2 (2018), str. 201–202. - V okviru prispevka Jadrana Faganelija In memory of Mark Hines (1950-2018).

***HINTERLECHNER RAVNIK, ANA**

Bibliografija. - V: *Geologija* (Tiskana izd.). - ISSN 0016-7789. - 60, št. 2 (2017), str. 335–336. - V okviru prispevka Mirke Trajanove V spomin dr. Ani Hinterlechner Ravnik.

***HINTERLECHNER RAVNIK, ANA**

Bibliografija. - V: *Proteus* (Tiskana izd.). - ISSN 0033-1805. - Letn. 80, [št.] 1 (sep. 2017), str. 44–46, 47. - V okviru prispevka Mirke Trajanove V spomin dr. Ani Hinterlechner Ravnik.

HRANITELJ, ALAN

Dokumentacija kostumografije, razstav in nagrad (2006-2019) = *Documentation of costumography, exhibitions and awards (2006-2019)*. - V: *Vzporedni svetovi = Parallel worlds : 2006-2019* / Alan Hranitelj ; [kostumografske skice Milanka Fabjančič, Ciril Horjak ; besedila Nela Malečkar ... [et al.] ; prevod Erica Johnson Debeljak ; fotografije Boris B. Voglar ... et al.]. - 1. izd. = 1st ed. - Ljubljana : Umetniško društvo Ronson, 2019. - Str. 478–491.

JENČIČ, LUČKA

Grmek, Ana. Delo Lučke Jenčič. - V: *Medena sled / Lučka Jenčič* ; [spremna beseda Peter Kolšek ; izbor pesmi Nela Malečkar in Peter Kolšek]. - 1. izd. - Ljubljana : Mladinska knjiga, 2019. - Str. 101–104.

KOZAR, LOJZE, 1910–1999

[Avtorjeva bibliografija]. - V: *Topla babičina dlan / Lojze Kozar* ; [uredil Lojze Kozar ml.]. - Odranci : Župnija, 2019. - Zadnji zavihek ov.

KUHAR, BORIS

Valentinčič Furlan, Nadja. Boris Kuhar in etnološki film. - V: Etnolog. Nova vrsta (Ljubljana, Tiskana izd.). - ISSN 0354-0316. - Letn. 29 = 80 (2019), str. 159–183. - Dostopno tudi na: <https://www.etno-muzej.si/sl/etnolog/etnolog-29-2019/boris-kuhar-in-etnoloski-fil> (6. 1. 2021)

KUMPREJ, BENJAMIN

Osebna bibliografija Benjamina Kumpreja. - V: Nostalgija / Benjamin Kumprej ; [avtorji besedil Jernej Kožar ... [et al.] ; avtorji fotografij arhiv Benjamina Kumpreja ... - 2. revidirana izd., 1. natis. - Slovenj Gradec : Koroška galerija likovnih umetnosti, 2019. - Str. 193.

KUNAVER, DUŠICA

Knjige Dušice Kunaver kot avtorice, soavtorice, zbirateljice ali urednice. - V: Slovenska ljudska dediščina : priročnik / Dušica Kunaver, Brigita Lipovšek. - 1. ponatis. - Ljubljana : Turistično in kulturno društvo Naše gore list, 2019. - Str. 91–96.

***KUNČIČ, MIRKO**

Bibliografija Mirka Kunčiča. - V: Triglavске pripovedke / po izvirniku Mirka Kunčiča Triglavске pravljice priredila Metka Kern Trček, France Voga ; ilustrirala Špela Oblak. - Mojstrana : Turistično društvo Dovje Mojstrana, 2017. - Str. 32.

KUNČIČ, MIRKO

Bibliografija Mirka Kunčiča. - V: Triglavске pripovedke / po izvirniku Mirka Kunčiča Triglavске pravljice priredila Metka Kern Trček, France Voga ; ilustrirala Špela Oblak. - Ponatis. - Mojstrana : Turistično društvo Dovje – Mojstrana, 2019. - Str. 32.

LEŠNIK, AVGUST

Klasificirana bibliografija Avgusta Lešnika za obdobje 1975-2018. - V: Na presečiščih sociologije in zgodovine : historična sociologija, družbena gibanja, politična sociologija : izbrani spisi / Avgust Lešnik ; v sodelovanju z avtorjem uredila in predgovor napisala Ksenija Vidmar Horvat ; [izdal] Oddelek za sociologijo. - 1. izd. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019. - Str. 11–25.

LEŠNIK, AVGUST

Klasificirana bibliografija Avgusta Lešnika za obdobje 1975-2018. - V: Na presečiščih sociologije in zgodovine [Elektronski vir] : historična sociologija, družbena gibanja, politična sociologija : izbrani spisi / Avgust Lešnik ; v sodelovanju z avtorjem uredila in predgovor napisala Ksenija Vidmar Horvat ; [izdal] Oddelek za sociologijo. - 1. e-izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019. - Način dostopa (URL): <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/> (23. 2. 2021)

***LIPUŠ, FLORJAN**

Luise Maria Ruhdorfer. Bibliografija. - V: Elitarnost po Florjanu Lipušu : slovenske literarne kritike iz periodičnega tiska / Luise Maria Ruhdorfer. - [Remscheid] : Rediroma-Verlag, 2017. - Str. 238–249.

***LIPUŠ, FLORJAN**

Luise Maria Ruhdorfer. Literaturverzeichnis. - V: Elite-Kanon nach Florjan Lipuš : slowenische Literaturkritiken aus Periodika in deutscher Übersetzung / Luise Maria Ruhdorfer. - [Remscheid] : Rediroma-Verlag, 2017. - Str. 252–267.

LUKEŽIČ, AVRELIJ

Bibliografija. - V: Avrelij Lukežič / [uredila [in] besedila, a cura di [e] testi Alina Carli, Denis Volk ; prevodi, traduzioni Paola Lucchesi ; fotografije, fotografie Livio Lukežič, Klavdij Zalar]. - Trst : Založništvo tržaškega tiska = Trieste : Editoriale stampa triestina, 2019. - Str. 82–85.

MAČEK, JOŽE

Trdan, Stanislav. Fitomedicinska bibliografija akademika zasl. prof. ddr. Jožeta Mačka : 1948-2019 / [urednik Stanislav Trdan] Ljubljana : Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, 2019. - 236 str.

MAHNIČ, ANTON

Kerže, Ivo. Literatura. - V: Mahničeva estetika in literarna kritika / Ivo Kerže ; [avtor spremne besede Tomaž Simčič]. - Gorica : Goriška Mohorjeva družba, 2019. - Str. 216–224.

***MAHNIČ, MIRKO**

Grum, Martin. Izbrana bibliografija Mirka Mahniča. - V: Zvon (1998). - ISSN 1408-645X. - Letn. 21, št. 3/4 (2018), str. 49–52. - V okviru prispevka Jožeta Faganela Devetindevetdeset let sanj o žlahtni slovenščini : Mirko Mahnič (1919-2018).

MAKAROVIČ, SVETLANA

Koršič, Petra. Bibliografija Svetlane Makarovič. - V: Luciferka / Svetlana Makarovič, Matej Šurc in Kotik. - Ljubljana : Beletrina, 2019. - Str. 218–243.

MAKAROVIČ, SVETLANA

Koršič, Petra. Bibliografija Svetlane Makarovič. - V: Luciferka [Elektronski vir] / Svetlana Makarovič, Matej Šurc in Kotik ; bibliografijo sestavila Petra Koršič. - Elektronska izd. - Ljubljana : Beletrina, 2019. - Način dostopa (URL): <https://www.biblos.si/isbn/9789612846053> (27. 1. 2021)

***MALAVAŠIČ, IVAN**

Malovrh, Sonja. Bibliografija. - V: Vrhniški razgledi. - ISSN 1408-0583. - Leto 19 (2018), str. 157–199. - V okviru prispevka avtorice Poti Ivana Malavašiča : od samouka do vsestranskega umetnika : ob 90. obletnici rojstva : ob razstavi.

MALENŠEK, MIMI

Bibliografija Mimi Malenšek. - V: V vročem soncu vonj pelina : ob 100. obletnici rojstva Mimi Malenšek (1919 - 2012) / Alenka Puhar ; uredil in spremno besedo napisal Jožef Perne ; [avtorji krajših prispevkov Milan Debeljak ... [et al.] ; fotografije osebni arhiv Mimi Malenšek ... et al.]. - Podbrezje : Kulturno društvo Tabor, 2019. - Str. 66–69.

MARCHEL, HENRIK

Bibliografija. - V: Henrik Marchel : spominska razstava : Mestna hiša in Prešernova hiša v Kranju, april - maj 2019 / [spremnno besedilo Damir Globočnik ; fotografije Boštjan Gunčar, razen Drago Holynski in umetnikov arhiv]. - Kranj : Gorenjski muzej, 2019. - Str. 123–125.

MARUŠIČ, BRANKO

Kolenc, Petra. Gradivo za bibliografijo Branka Marušiča med letoma 1956 in 2018. - V: Marušičev zbornik : zgodovino pisec zahodnega roba : prof. dr. Branku Marušiču ob 80-letnici / uredili Petra Kolenc ... [et al.] ; [prevodi Neva Makuc ... [et al.] ; kazalo Andreja Kralj]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Založba ZRC, 2019. - Str. 29–117.

MBEMBE, JOSEPH-ACHILLE

Bibliografija izbranih del A. Mbembeja. - V: Kritika črnkega uma / Achille Mbembe ; prevod Suzana Koncut ; [urednika knjige in] spremna beseda Marina Gržinič, Lev Kreft. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Založba ZRC, 2019. - Str. 276.

*MIŠIČ, MIHA

Bibliografija. - V: Geologija (Tiskana izd.). - ISSN 0016-7789. - 60, št. 2 (2017), str. 340–342. - V okviru prispevka Mirke Trajanove Dr. Mihi Mišiču v slovo.

NAHTIGAL, RAJKO

Sollner-Perdih, Anka. Bibliografija Rajka Nahtigala. - V: Rajko Nahtigal in 100 let slavistike na Univerzi v Ljubljani : monografija ob 100. obletnici nastanka Oddelka za slavistiko Filozofske fakultete UL / urednice Petra Stankovska, Aleksandra Derganc, Alenka Šivic-Dular. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019. - Str. 21–34.

*NOVAK, LUKA

Du même auteur. - V: Phénoménologie de la mayonnaise : pour un degré zéro de l'âge gastronomique / Luka Novak. - [Paris] : L. Scheer, 2018. - Str. [4].

OGOREVC, MARJAN

Avtorjeva bibliografija. - V: Človek, kam greš? / Marjan Ogorevc. - Brežice : Enost – center, 2019. - Str. 341–348.

*OREHEK, ALEKSANDRA

Bibliografija. - V: Geologija (Tiskana izd.). - ISSN 0016-7789. - 60, št. 2 (2017), str. 338–339. - V okviru prispevka Mirke Trajanove in Miloša Markiča Aleksandri Orehek v slovo.

PAJK, PAVLINA

Bibliografija. - V: Roman starega samca / Pavlina Pajk. - Šmarješke Toplice : Stella, 2019. - Str. 87–88.

*PAVČEK, SAŠA

Kranjc, Mojca. Saša Pavček : umetnica s stališčem : Borštnikov prstan 2017. - V: Gledališki list SNG. Drama. - ISSN 2350-3769. - Letn. 97, št. 6 (2017/2018), str. 77–112.

*PEJOVICH, SVETOZAR

Pregled imenovanj, priznanj in publicistike Svetozarja Pejovicha. - V: Moja resnica : o socializmu vseh vrst in barv / Svetozar (Steve) Pejovich ; [prevedel Niki Neubauer] ; [izdajatelj] Inštitut Karantanija. - Ljubljana : Inštitut Nove revije, zavod za humanistiko, 2018. - Str. 61–80.

PELIKAN, JOSIP

Publiciranje. - V: Fotohiša Pelikan : 1899-1919-2019 / [uredila Marija Počivavšek ; slikovno gradivo Muzej novejšje zgodovine Celje ... et al.]. - Celje : Muzej novejšje zgodovine, 2019. - Str. 97.

PELJHAN, MARKO

Merhar, Teja. Exhibitions and bibliography. - V: Here we go again --- system 317 : a situation of the resolution series : exhibition catalogue : [Pavilion of the Republic of Slovenia at the 58th International Art Exhibition - La Biennale di Venezia] / Marko Peljhan ; [texts Zdenka Badovinac ... [et al.] ; editor Igor Španjol ; bibliography Teja Merhar ; translations Tamara Soban]. - Ljubljana : Moderna galerija, 2019. - Str. 84–110.

PESJAK, LUIZA

Košič Humar, Kristina. Bibliografija Luize Pesjak : slovenski opus in prevodi. - V: Ljubljana med nostalgijo in sanjami. - ISSN 2232-6316. - 8, [št.] 2 (2019), str. 45–90. - V okviru prispevka Znana in neznana Luiza Pesjak (1828-1898).

***PETJE, ANTON**

Filmografija. - V: Poklon Antonu Petjetu / [teksti Varja Močnik, Špela Čizman ; fotografije Slovenska kinoteka ... et al.]. - Ljubljana : Slovenska kinoteka, 2018. - Str. 27–28.

PLESTENJAK, JAN

Oman, Jernej Antolin. Bibliografija Jana Plestenjaka. - V: Loški razgledi. - ISSN 0459-8210. - 66 (2019), str. 189–208. - V okviru prispevka Toneta Koširja in Jerneja Antolina Omana Jan Plestenjak, prvak slovenske kmečke povesti : (1899-1947).

PLEŠNAR, ZORA

Podjavoršek, Andreja. Bibliografija. - V: Zora Plešnar : Umetnostna galerija Maribor, 19. april - 4. avgust 2019 = Maribor Art Gallery, 19 April - 4 August 2019 : [retrospektiva] / [besedili Andreja Borin, Breda Kolar Sluga ; biografija in dokumentarno gradivo Andreja Borin ; seznam razstav Andreja Podjavoršek ; bibliografija Andreja Podjavoršek ; prevod Ksenija Vidic]. - Maribor : Umetnostna galerija, 2019. - Str. 150–152.

***PREGELJ, BAZILIJA**

Bibliografija Bazilije Pregelj. - V: Klip (Tiskana izd.). - ISSN 1855-9239. - Leto 11, št. 22/23 (dec. 2018), str. 77–82. - V okviru prispevka Mete Kramar Prva slovenska pedopsihiatrinja Bazilija Pregelj in naša klinična psihologija.

PREGELJ, SEBASTIJAN

Selected bibliography. - V: A chronicle of forgetting / Sebastijan Pregelj ; translated from the Slovene by Rawley Grau ; with an afterword by Tanja Petrič. - Ljubljana : Društvo slovenskih pisateljev, 2019. - Str. 189–192.

PREGL, SLAVKO

Bibliografija avtorja. - V: Srajca srečnega človeka : (moje popotovanje skozi sedem desetletij in še malo) / Slavko Pregl. - Ljubljana : Beletrina, 2019. - Str. 394–396.

PREŠEREN, FRANCE

OHK FF Prešerna na ogled postavi : bibliografija monografskih publikacij v knjižnicah OHK FF Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete (OHK FF), 2019. - 78 str.

REICHMAN, JELKA

Intihar, Meta. Bibliografija ilustriranih pesniških izdaj Jelke Reichman. - V: Rasla je Jelka : najlepše pesmi s podobami Jelke Reichman / [izbrali Jelka Reichman in Irena Matko Lukan ; napisali Vera Albreht ... [et al.]] ; prepesnili Kristina Brenkova, Janez Menart, Sanja Janša ; uvodno besedilo Jelke Reichman ; spremno besedilo Tako je rasla Jelka sestavila Irena Matko Lukan ; bibliografija pesniških zbirk vzeta iz bibliografije Petre Koršič iz knjige Čudežni vrt ; seznam izdanih knjižnih izdaj z ilustracijami Jelke Reichman Meta Intihar ; fotografije osebni arhiv Jelke Reichman in arhiv Mladinske knjige]. - 1. natis. - Ljubljana : Mladinska knjiga, 2019. - Str. 381–383.

REICHMAN, JELKA

Koršič, Petra. Bibliografija ilustriranih knjig Jelke Reichman. - V: Čudežni vrt : zgodbe in pesmi s podobami Jelke Reichman / [napisali Janez Bitenc ... [et al.]] ; izbrali in uredili

Andrej Ilc, Pavle Učakar, Irena Matko Lukan ... - 9. natis, razširjena in dopolnjena izd. - Ljubljana : Mladinska knjiga, 2019. - Str. 263–269.

REICHMAN, JELKA

Koršič, Petra. Od kod je kaj. - V: Rasla je Jelka : najlepše pesmi s podobami Jelke Reichman / [izbrali Jelka Reichman in Irena Matko Lukan ; napisali Vera Albreht ... [et al.] ; prepesnili Kristina Brenkova, Janez Menart, Sanja Janša ; uvodno besedilo Jelke Reichman ; spremno besedilo Tako je rasla Jelka sestavila Irena Matko Lukan ; bibliografija pesniških zbirk vzeta iz bibliografije Petre Koršič iz knjige Čudežni vrt ; seznam izdanih knjižnih izdaj z ilustracijami Jelke Reichman Meta Intihar ; fotografije osebni arhiv Jelke Reichman in arhiv Mladinske knjige]. - 1. natis. - Ljubljana : Mladinska knjiga, 2019. - Str. 374–379.

***RUHDORFER, LUISE MARIA**

Luise Maria Ruhdorfer. Luise Maria Ruhdorfer als schriftstellerin. - V: Elite-Kanon nach Florjan Lipuš : slowenische Literaturkritiken aus Periodika in deutscher Übersetzung / Luise Maria Ruhdorfer. - [Remscheid] : Rediroma-Verlag, 2017. - Str. 270–272.

***RUHDORFER, LUISE MARIA**

Luise Maria Ruhdorfer. Luise Maria Ruhdorfer kot pisateljica. - V: Elitarnost po Florjanu Lipušu : slovenske literarne kritike iz periodičnega tiska / Luise Maria Ruhdorfer. - [Remscheid] : Rediroma-Verlag, 2017. - Str. 252–255.

SERŠE, ALEKSANDRA

Mag. Aleksandra Serše - izbrana bibliografija. - V: Arhivi (Tiskana izd.). - ISSN 0351-2835. - Letn. 42, št. 1 (2019), str. 218–223. - V okviru prispevka Nataše Budna Kodrič in Lilijane Žnidaršič Golec Sedemdeset let mag. Aleksandre Serše.

SITAR, IZTOK

Bibliografija umetnika. - V: Pod rdečo zvezdo : retrospektivna razstava angažiranega stripa : Muzej in galerije mesta Ljubljana, Mestna galerija, Ljubljana, 30. 1.-24. 3. 2019 = Under the red star : retrospective exhibition of the committed comic strip : Museum and Galleries of Ljubljana, City Art Gallery Ljubljana, [30. 1.-24. 3. 2019] / Iztok Sitar ; [uvodni esej in urednik kataloga Sarival Sosič ; angleški prevod Veronika Fürst Ažman, Tina Škoberne (uvodni esej) ; fotografije arhiv umetnika ; dokumentacija arhiv umetnika]. - Ljubljana : Muzej in galerije mesta Ljubljane, Mestna galerija = Museum and Galleries of Ljubljana, City Art Gallery Ljubljana, 2019. - Str. 174–182.

SIVEC, IVAN

Sivčeva bibliografija. - V: Ajda na polju : sto petdeset naslovov knjig in sto petdeset izbranih besedil / Ivan Sivec. - Mengeš : Ico, 2019. - Str. 17–24.

SIVEC, IVAN

Sivčeva bibliografija. - V: Izgubljeno srce : skrivnostna povest meniha trapista iz Rajhenburga / Ivan Sivec ; [spremna beseda Irena Fürst in Lojze Kunej ; fotografije Ivan Sivec ... et al.]. - Mengeš : Ico, 2019. - Str. 270–272.

SIVEC, IVAN

Sivčeva bibliografija. - V: Izgubljeno srce [Elektronski vir] : skrivnostna povest meniha trapista iz Rajhenburga / Ivan Sivec ; [spremna beseda Irena Fürst in Lojze Kunej ; fotografije Ivan Sivec ... et al.]. - Elektronska izd. - El. knjiga. - Mengeš : Ico, 2019. - Str.

197–203. - Način dostopa (URL): <https://www.ico.si/izdelek/izgubljeno-srce-e-knjiga/> (10. 2. 2021)

SIVEC, IVAN

Sivčeva bibliografija. - V: Mojih prvih sedemdeset : sedemdeset ljudi s sončne strani / Ivan Sivec ; [spremne besede Samo Rugelj, Dušan Nograšek in Tina Bilban ; fotografije Ivan Sivec]. - Mengeš : Ico, 2019. - Str. 147–149.

SIVEC, IVAN

Sivčeva bibliografija. - V: Obračun ob polni luni : ljubezenska povest bojevnika iz časa nastanka situle z Vač / Ivan Sivec ; [spremni besedi Vojka Cestnik ter Anka Kolenc in Zvonimir Kolenc ; fotografije Ivan Sivec, arhiv Narodnega muzeja Slovenije in Zvonimir Kolenc ; ilustracije Tina Švajger Sivec]. - Mengeš : Ico, 2019. - Str. 270–272.

SIVEC, IVAN

Spisek Sivčevih knjig z glasbeno vsebino. - V: Radovan Gobec : mati Slovenija, tvoji smo sinovi --- / Ivan Sivec ; [uvodna beseda Ivan Vrbančič]. - 1. natis. - Maribor : Obzorja, 2019. - Str. 173–174.

***SLATAPER, SCIPIO**

Principali opere di Scipio Slataper = Glavna dela Scipia Slataperja. - V: Moj Kras = Il mio Carso / Scipio Slataper ; izvirnik in slovenski prevod Marka Kravosa = testo originale con la traduzione in sloveno di Marko Kravos ; [spremni besedi] Roberto Dedenaro Po sledovih Slataperja, Sulle orme di Slataper in, e Marko Kravos Slovenci ob Mojem Krasu, Gli sloveni di fronte al Mio Carso. - Ristampa. - Trieste : Beit, 2016. - Str. 210.

SPEKTORSKIJ, EVGENIJ VASIL'EVič

Izbrana bibliografija del Evgena Vasiljeviča Spektorskega. - V: Izbrane razprave / Evgen Vasiljevič Spektorski ; s spremno študijo Blaža Ivanca Učenjakova pot od poza-bljenja do klasika ; [imensko kazalo Blaž Ivanc]. - Ljubljana : Inštitut Nove revije, Zavod za humanistiko, 2019. - Str. 519–528.

ŠALI, SEVERIN

Grum, Martin. Bibliografija Severina Šalija (1930–2019). - V: Severin Šali : popotnik, zaljubljen v življenje / France Pibernik ; [bibliografija Severina Šalija Martin Grum ; izbor likovnih ilustracij, podnapisi, dodatek Marijan Dovič]. - Novo mesto : Kulturno društvo Severina Šalija ; Ljubljana : Slovenska matica, 2019. - Str. 200–233.

ŠELHAUS, EDI

Šparovec, Jožica. Bibliografija. - V: Edi Šelhaus : retrospektiva : razstavni katalog ob 100-letnici rojstva Edija Šelhausa / [uredila, izbor fotografij, podnapisi in bibliografija Jožica Šparovec ; avtorji dodatnih fotografij Janko Šelhaus ... [et al.], fotografije muzej-skih predmetov Sarah Poženel, Sašo Kovačič ; pisci besedil Jožica Šparovec ... et al.]. - Ljubljana : Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2019. - Str. 217–222.

ŠKERL, ADA

Hočevar, Matjaž. Bibliografija Ade Škerl. - V: Speči metulji : zbrane pesmi / Ada Škerl ; [uredila, opombe in spremno besedo napisala Tanja Petrič ; [spremni besedi napisala Tanja Petrič in Ivo Svetina ; bibliografijo sestavil Matjaž Hočevar]. - 1. izd. - Ljubljana : Mladinska knjiga, 2019. - Str. 331–353.

ŠKOF, JANEZ

Vloge Janeza Škofa. - V: Janez Škof / [avtorji besedil Melita Forstnerič Hajnšek ... [et al.]; urednica Ksenija Repina; viri fotografij gledališki arhivi]. - Maribor : Festival Borštnikov srečanje, Slovensko narodno gledališče, 2019. - Str. 12–15.

ŠLIBAR, NEVA

Benčina, Marjana, Čop, Neja. Izbrana bibliografija Neve Šlibar. - V: Literarische Freiräume : Festschrift für Neva Šlibar / Vesna Kondrič Horvat (Hg.) ... [et al.]. - 1. izd. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019. - Str. 485–531.

ŠMITEK, ZMAGO

Zmago Šmitek (1949-2018) : izbrana bibliografija. - V: Šelest divjine [Elektronski vir] : zeleno dno našega kozmosa / Zmago Šmitek. - Elektronska izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Beletrina, 2019. - Način dostopa (URL): <http://www.biblos.si/lib/book/97896128455755> (27. 1. 2021)

ŠMITEK, ZMAGO

Zmago Šmitek (1949-2018), izbrana bibliografija. - V: Šelest divjine : zeleno dno našega kozmosa / Zmago Šmitek. - Ljubljana : Beletrina, 2019. - Str. 488–500.

ŠTEFAN, ANJA

Koršič, Petra. Bibliografija avtorice. - V: Svet je kakor ringaraja : pravljice, pesmi in uganke / Anja Štefan; [izbrali in uredili Anja Štefan in Irena Matko Lukan; ilustrirali Zvonko Čoh ... [et al.]; uvodno besedilo napisala Svetlana Makarovič; spremno besedilo napisala Gaja Kos; bibliografijo sestavila Petra Koršič]. - 2. ponatis. - Ljubljana : Mladinska knjiga, 2019. - Str. 346–358.

***ŠUGMAN, JERNEJ**

Jernej Šugman. - V: Gledališki list SNG. Drama. - ISSN 2350-3769. - Letn. 98, št. 7 (2018/2019), str. 176–179. - 2018

TARTINI, GIUSEPPE

Žitko, Duška. Literatura = Bibliografia = Bibliography. - V: El Tartini in piassa : zgodba o spomeniku = storia del monumento = a story about the monument / Duška Žitko; [prevod v italijanski jezik Franco Juri, Ivan Markovič, prevod v angleški jezik Henrik Ciglič; foto Pomorski muzej ... et al.]. - Piran = Pirano : Pomorski muzej = Museo del mare = Maritime Museum »Sergej Mašera«, 2019. - Str. 151–155.

TEROPŠIČ, MITJA

Bibliografija avtorja. - V: Brežiški teritorialci / Mitja Teropšič; [fotografije in dokumenti so iz osebnega arhiva avtorja]. - Ljubljana : Zveza veteranov vojne za Slovenijo; Brežice : Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo, 2019. - Str. 207–208.

TITAN, ŠTEFAN

Titan, Robert Felix. O avtorju in njegovem delu. - V: Še diha se dotikava : pesmi / Štefan Titan. - Pekel : Zavod Volosov hram, 2019. - Str. 99–108.

TOPLIŠEK, JANEZ

Knapič, Vlasta. Janez Toplišek, 1941-2019, skozi bibliografijo po predmetu obravnave kot avtor in urednik. - V: Drevesa (Škofja Loka. Tiskana izd.). - ISSN 1318-6221. - Letn. 24, št. 1 (dec. 2019), str. 12–16. - V okviru prispevka Vlaste Knapič Janez Toplišek (1941-2019).

UJČIČ, JOSIP ANTON

Štuhec, Ivan, 1953-. Bibliografija. - V: Acta ecclesiastica Sloveniae. - ISSN 0351-2789. - Št. 41 (2019), str. 197–217. - V okviru prispevka Ivana Štuhca Dr. Josip Anton Ujčič - prvi profesor moralne teologije na Teološki fakulteti v Ljubljani.

ULE, ANDREJ

Mehle, Ana, Kralj, Mateja. Izbrana bibliografija red. prof. dr. Andreja Uleta. - V: Filozofska pot Andreja Uleta / [urednici Olga Markič, Maja Malec]. - 1. izd. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019. - Str. 309–335.

ULE, ANDREJ

Mehle, Ana, Kralj, Mateja. Izbrana bibliografija red. prof. dr. Andreja Uleta. - V: Filozofska pot Andreja Uleta [Elektronski vir] / [urednici Olga Markič, Maja Malec]. - 1. e-izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019. - Način dostopa (URL): <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/> (23. 2. 2021)

UŠENIČNIK, FRANC

Krajnc, Slavko. Bibliografija Franca Ušeničnika. - V: Acta ecclesiastica Sloveniae. - ISSN 0351-2789. - Št. 41 (2019), str. 247–278. - V okviru prispevka Znanstveno, pedagoško in strokovno delo prvega dekana Teološke fakultete prof. dr. Franca Ušeničnika.

VELIKIČ, DRAGAN

Izbrana izvirna bibliografija = Selected bibliography of original works. - V: Ego in fabula / 34. mednarodni literarni festival = 34th International Literary Festival, Vilenica, 2019; [uredili Kristina Sluga in Nana Vogrin; življenjepisi v slovenščini, English of CV's Kristina Sluga ... et al.]. - Ljubljana : Društvo slovenskih pisateljev = Slovene Writers' Association, 2019. - Str. 8–10, 13–14.

VILHAR, MIROSLAV

Čuk, Alenka. Bibliografija Miroslav Vilhar (1818-1871). - V: Miroslav Vilhar in njegov čas : ob 150. obletnici Pivškega tabora na Kalcu / [avtorji Filip Čuček ... [et al.]; uredila Dragica Jaksetič]. - 1. izd. - Pivka : Občina, 2019. - Str. 125–169.

VIŠNOVEC, BORIS

Bibliografija avtorja. - V: Pogovori z umrlimi / Boris Višnovec. - 1. izd. - Ljubljana : Buča, 2019. - Str. 114–116.

***VIŠNOVEC, BORIS**

Višnovec, Boris. Bibliografija avtorja. - V: Živi in mrtvi / Boris Višnovec; [fotografije Boris Višnovec; prevodi pesmi Marjetka Matič]. - Ljubljana : Buča, 2018. - Str. 130–131.

VODOVNIK, LOJZE

Frankl, Simona. Izbrana bibliografija. - V: Lojze Vodovnik : znanstvenik in humanist : 1933-2000 / uredil Alojz Kralj. - Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2019. - Str. 358–394.

***VOLPI LISJAK, BRUNO**

Knjižna dela Bruna Volpija Lisjaka. - V: Tuni in Slovenci povezani skozi stoletja / Bruno Volpi Lisjak; [spremnna beseda Jože Pirjevec]. - Trst : Mladika, 2018. - Zadnji zavihek ov.

WILLIAMS, RAYMOND

Bibliografija Raymonda Williamsa. - V: Dežela in mesto / Raymond Williams ; [prevod Polona Petek, prevod poezije Srečko Fišer ; spremna študija Nikolai Jeffs]. - Ljubljana : Studia humanitatis, 2019. - Str. 553–556.

ZAJC, DANE

Zajc, Neža. Bibliografija Daneta Zajca (1995-2008). - V: O Danetu Zajcu : (1929-2005) : spomini, razumevanja, misli : (ob desetletnici pesnikove smrti) / Niko Grafenauer ... [et al.]. - 2. dopolnjena izd. - Ljubljana : Slovenska matica : KUD Logos, 2019. - Str. 189–201.

ZAJC, DANE

Zajc, Neža. Bibliografija o Danetu Zajcu in njegovem opusu (1995/6-2005). - V: O Danetu Zajcu : (1929-2005) : spomini, razumevanja, misli : (ob desetletnici pesnikove smrti) / Niko Grafenauer ... [et al.]. - 2. dopolnjena izd. - Ljubljana : Slovenska matica : KUD Logos, 2019. - Str. 202–217.

ZAJC, DANE

Zajc, Neža. Študijska dejavnost o Danetu Zajcu (1981-2016). - V: O Danetu Zajcu : (1929-2005) : spomini, razumevanja, misli : (ob desetletnici pesnikove smrti) / Niko Grafenauer ... [et al.]. - 2. dopolnjena izd. - Ljubljana : Slovenska matica : KUD Logos, 2019. - Str. 218–220.

ZARNIK, VALENTIN

Hudolin, Gašper, Jančar, Karmen. Bibliografija. - V: Ljubljana med nostalgijo in sanjami. - ISSN 2232-6316. - 8, [št.] 1 (okt. 2019), str. 7–71. - V okviru prispevka »Zemlja slovenska, na kateri prebivamo, je zemlja sveta«.

ZAVRNIK, FRAN

Bibliografija najpomembnejših del Frana Zavrnik. - V: Fran Zavrnik / Filip Škiljan ; [prijevod na slovenski Tanja Borčič Bernard]. - Zagreb : Kulturno prosvjetno društvo Slovenski dom = Kulturno prosvetno društvo Slovenski dom, 2019. - Str. 44–47.

ZUPET, JANEZ

Janez Zupet: bibliografija: 1978-2016. - V: Janez Zupet : življenje, posvečeno Besedi : spominski zbornik / [urednik Anton Štrukelj ; slikovno gradivo družina Zupet in avtorji prispevkov]. - Ljubljana : Salve : Celjska Mohorjeva založba : Društvo Mohorjeva družba, 2019. - Str. 357–377.

***ZUPET, JANEZ**

Faganel, Jože. In memoriam Janez Zupet. - V: Zvon (1998). - ISSN 1408-645X. - Letn. 19, št. 2 (2016), str. 35–41.

Domoznanstvo. Zemljepis. Zgodovina

Bibliografija - Prekmurje ob zgodovinski prelomnici v knjižnih izdajah. - V: Prekmurje ob zgodovinski prelomnici 1919 : zbornik izbranih dokumentov ob 100. obletnici priključitve Prekmurja in združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom / [avtorica, urednica Klaudija Sedar ; arhivsko gradivo Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota ... et al.]. - Murska Sobota : Pokrajinska in študijska knjižnica, 2019. - Str. 109–115.

Bibliografija o Slovenski krajini. - V: SLOVENSKA krajina : zbornik ob petnajstletnici osvobojenja / uredil Vilko Novak ; [spremna beseda Andrej Hozjan]. - Murska Sobota : Pokrajinska in študijska knjižnica, 2019. - Str. 116–133.

Enotni slovenski kulturni prostor v besedi in sliki - regija Alpe-Jadran : 1957-2019 : zbornik / [uredil] Lovro Sodja. - Ljubljana : Društvo slovensko-avstrijskega prijateljstva Ljubljana : Društvo slovensko-avstrijskega prijateljstva, 2019. - 127 str.

Mulej, Damjan, 1980-. Domoznanska bibliografija Bleda za leto 2018. - V: Razgledi Muzejskega društva Bled. - ISSN 1854-9268. - [Št.] 11 (2019), str. 149–176.

Pridobitve arhivov = Acquisitions of archives. - V: Arhivi (Tiskana izd.). - ISSN 0351-2835. - Letn. 42, št. 2 (2019), str. 385-398. - Dostopno tudi na: http://www.arhivsko-drustvo.si/wp-content/uploads/2020/01/Arhivi_2019-Iss-2.pdf (27. 1. 2021)

Slapnik, Rajko. Kronološki in bibliografski pregled prispevkov, ki obravnavajo ali so posvečeni Kamniški jami. - V: KAMNIŠKA jama : 40 let po odkritju / [avtorji člankov Robert Bahčič ... [et al.] ; Rajko Slapnik, glavni urednik]. - Kamnik : Jamarski klub, 2019. - Str. 78–82.

Šuler Pandev, Simona. Bibliografija Planinskega društva Prevalje in Uršlje gore od leta 2014 do 2018. - V: 100. obletnica Planinskega društva Prevalje : 1919-2019 / [uredniški odbor Štefan Keber, Vinko Komprej, Stanko Robin ; fotografije arhiv PD Prevalje, foto Očepek, Sebastijan Oblak]. - [Prevalje] : Planinsko društvo, 2019. - Str. 46–54.

Tjaša Pavletič Lacko

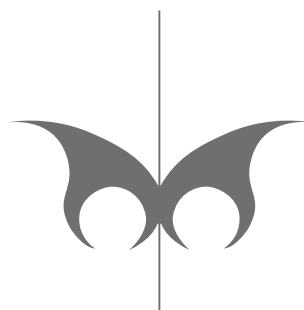
Narodna in univerzitetna knjižnica
e pošta: tjasa.pavletic-lacko@nuk.uni-lj.si

mag. Špela Zupanc

Narodna in univerzitetna knjižnica
e pošta: spela.zupanc@nuk.uni-lj.si

**ZVEZA BIBLIOTEKARSKIH
DRUŠTEV SLOVENIJE**

SLOVENIAN LIBRARY ASSOCIATION

Na podlagi Pravilnika o podeljevanju Goropevškovih priznanj in Goropevškovih listin (v nadaljevanju Pravilnik), sprejetega na občnem zboru Zveze bibliotekarskih društev Slovenije (v nadaljevanju Zveza) dne 13. maja 2016 objavlja Komisija za Goropevškova priznanja in Goropevškove listine (v nadaljevanju Komisija) naslednji

Razpis za podelitev Goropevškovih priznanj in Goropevškovih listin v letu 2022

Goropevškove nagrade so nagrade za izjemne uspehe na področju domoznanstva in kulturne dediščine, ki so širšega družbenega pomena in prispevajo k napredku domoznanske dejavnosti v knjižnicah.

Goropevškovo priznanje se podeli članom Sekcije za domoznanstvo in kulturno dediščino (v nadaljevanju Sekcija) pri Zvezi, ki so s svojim strokovnim odnosom in delom pomembno prispevali k razvoju domoznanske dejavnosti (v lokalnem okolju oziroma širše na regionalnem območju, v državi in mednarodnem okolju) ter h krepitvi ugleda domoznanske dejavnosti.

Goropevškova listina se podeli partnerjem, podpornikom, sponzorjem in donatorjem, ki s svojim delom spodbujajo in podpirajo delovanje Sekcije pri Zvezi in njenih članov oziroma imajo posebne zasluge za popularizacijo in napredek domoznanske dejavnosti.

Število Goropevškovih nagrad je omejeno. V razpisnem obdobju se podelita največ dve priznanji in dve listini.

Če ni ustreznih predlogov, se lahko podeli manjše število nagrad ali pa se nagrade sploh ne podelijo.

Goropevškovo priznanje lahko posameznik prejme le enkrat.

Goropevškovo listino lahko posameznik ali organizacija prejmeta večkrat.

Kandidati za prejem **Goropevškovega priznanja** morajo izpolnjevati najmanj dva od naslednjih kriterijev:

- prispevek kandidata k razvoju in prepoznavnosti domoznanstva, ki se izkazuje z njegovim uspešnim delom na področju vodenja in razvoja domoznanske dejavnosti, publiciranjem ter z drugimi oblikami promocije v lokalnem in širšem okolju;

- prispevek k razvoju teorije domoznanstva, ki se izkazuje z znanstvenimi in strokovnimi objavami v domači in tuji strokovni literaturi;
- prispevek kandidata h krepitvi ugleda domoznancev v strokovni in širši javnosti;
- prispevek kandidata k prenosu znanj in izkušenj na mlajše generacije domoznancev ter usposabljanje uporabnikov za uporabo domoznanskih virov;
- prispevek kandidata h krepitvi sodelovanja in povezovanja domoznancev, ki se izkazuje z organizacijo skupnih projektov in strokovnih srečanj;
- razvijanje sodelovanja s knjižnicami, muzeji, arhivi in drugimi organizacijami ter posamezniki na področju ohranjanja lokalne in nacionalne kulturne dediščine;
- uvajanje inovacij in izboljšav v domoznanski dejavnosti.

Predlogi za podelitev priznanja morajo izkazati delo in dosežke predlaganega nagrajenca v daljšem časovnem obdobju.

Kandidate za Goropevškovo priznanje lahko Komisiji predlagajo člani Sekcije pri Zvezi, knjižnice ter druge organizacije s področja knjižničarstva.

Predlagatelj poda predlog kandidata za nagrado na obrazcu, ki je priloga tega razpisa.

Goropevškova listina se podeli partnerjem, podpornikom, sponzorjem in donatorjem, ki s svojim delom spodbujajo in podpirajo delovanje Sekcije pri Zvezi. Prejemniki listine so lahko posamezniki in ustanove.

Komisija upošteva pri odločanju o izboru prejemnikov **Goropevškove listine** predloge za kandidate, ki izpolnjujejo najmanj enega od naslednjih kriterijev:

- večletno sponzoriranje delovanja Sekcije ali njenih posameznih akcij;
- sponzoriranje ali donatorstvo pri posameznih projektih s področja domoznanstva in kulturne dediščine, ki jih izvajajo knjižnice;
- posameznikom, ki so s svojim delovanjem prispevali k razvoju in uveljavljanju domoznanstva in ohranjanju kulturne dediščine ter delu Sekcije;
- posameznikom, ki so s svojim delovanjem prispevali k promociji domoznanske dejavnosti na lokalnem, državnem in mednarodnem področju;
- prispevek k razvoju domoznanstva, ki se izkazuje z uvajanjem inovacij in izboljšav v sodelovanju s knjižnicami;
- prispevek k izboljšanju pogojev za delovanje domoznanstva ter njegove prepoznavnosti v lokalnem okolju oziroma širše na regionalnem območju, v državi in mednarodnem okolju;
- večletno partnerstvo pri prizadevanju za boljšo prepoznavnost domoznanstva in kulturne dediščine v lokalnem okolju oziroma širše na regionalnem območju, v državi in mednarodnem okolju.

Kandidate za Goropevškove listine lahko Komisiji predlagajo člani Sekcije pri Zvezi, knjižnice ter druge organizacije s področja knjižničarstva.

Predlagatelj poda predlog kandidata za nagrado na obrazcu, ki je priloga tega razpisa.

Kandidati za Goropevškovo priznanje in Goropevškovo listino se ne morejo predlagati sami.

Nagrade se ne podeljujejo posthumno.

Član Komisije v času trajanja mandata ne more biti predlagan za Goropevškovo nagrado.

V primeru nejasnosti se smiselno uporabljajo določbe Pravilnika.

Predloge z vso potrebno dokumentacijo pošljite v zaprti kuverti z oznako »RAZ-PIS – GOROPEVŠKOVE NAGRADE 2022« najkasneje do 30. junija 2022 na naslov:

ZVEZA BIBLIOTEKARSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Komisija za Goropevškova priznanja in Goropevškove listine
Srečko Maček, predsednik
Turjaška 1
1000 Ljubljana

Komisije za Goropevškova priznanja in Goropevškove listine si pridržuje pravico, da nepopolnih vlog ne obravnava. Komisija odloči o izbiri kandidatov v roku 30 delovnih dni po poteku razpisa, predsednik Komisije pa o izbiri obvesti Upravni odbor Zveze najkasneje 30 dni pred predvidenim datumom podelitve. Upravni odbor Zveze obvesti prejemnike o nagradah najmanj 15 dni pred izročitvijo le teh.

Goropevške nagrade bodo podeljene predvidoma 22. oktobra 2022.

Komisija za Goropevškova priznanja in Goropevškove listine

predsednik: Srečko Maček

Priloge:

- Predlog za Goropevškovo priznanje
- Predlog za Goropevškovo listino

KOMISIJA ZA GOROPEVŠKOVA PRIZNANJA IN GOROPEVŠKOVE LISTINE

KANDIDAT ZA GOROPEVŠKOVO PRIZNANJE

Goropevškovo priznanje se podeli članom Sekcije za domoznansko in kulturno dediščino pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije, ki so s svojim strokovnim odnosom in delom pomembno prispevali k razvoju domoznanske dejavnosti (v lokalnem okolju oziroma širše na regionalnem območju, v državi in mednarodnem okolju) ter h krepitvi ugleda domoznanske dejavnosti.

Predlagatelj(-ica) (naziv in naslov):		
Kandidat(-ka) (ime in priimek):		
Zaposlen(-a) v/na (naziv organizacije):		
Naslov organizacije:		
Delovno mesto:		
Stalni naslov:		
Član(-ica) društva bibliotekarjev (naziv društva):		
Od leta:		
Član(-ica) Sekcije za domoznanstvo in kulturno dediščino pri ZBDS od leta:		
Plačana članarina za leto 2021	☐ DA	☐ NE
Kontaktne podatki:		
Telefon:	faks:	e-pošta: .....

Osebnosti podatki o kandidatu bodo uporabljeni za potrebe vodenja postopka izbora nagrajenca, in sicer v skladu z zakonodajo s področja varovanja osebnih podatkov.

SPREMNA DOKUMENTACIJA:

1. kratek življenjepis z opisom delovanja kandidata na področju domoznanstva in njegovo strokovno bibliografijo;
2. opis kandidatovih dosežkov z utemeljitvijo njihovega vpliva na lokalno oziroma širšo strokovno in družbeno javnost;
3. obrazložitev, iz katere je razvidno, v kolikšni meri kandidat ustreza razpisnim kriterijem (razvidno mora biti izpolnjevanje posameznih kriterijev).

Žig

Kraj in datum:

Podpis odgovorne osebe predlagatelja:

.....

.....

KOMISIJA ZA GOROPEVŠKOVA PRIZNANJA IN GOROPEVŠKOVE LISTINE

KANDIDAT ZA GOROPEVŠKOVO LISTINO – posameznik

Goropevškova listina se podeli partnerjem, podpornikom, sponzorjem in donatorjem, ki s svojim delom spodbujajo in podpirajo delovanje Sekcije pri Zvezi in njenih članov oziroma imajo posebne zasluge za popularizacijo in napredek domoznanske dejavnosti.

Predlagatelj(-ica) (naziv in naslov):
Kandidat(-ka) (ime in priimek):
Zaposlen(-a) v/na (naziv organizacije):
Naslov organizacije:
Delovno mesto:
Stalni naslov kandidata:
Kontaktne podatki: Telefon: ..... faks: ..... e-pošta: .....

Osebnosti podatki o kandidatu bodo uporabljeni za potrebe vodenja postopka izbora nagrajenca, in sicer v skladu z zakonodajo s področja varovanja osebnosti podatkov.

SPREMNA DOKUMENTACIJA:

1. opis kandidata in dosežkov z utemeljitvijo njegovega vpliva na domoznansko dejavnost na lokalnem oziroma širšem strokovnem področju, za ustanove opis delovanja ustanove;
2. obrazložitev, iz katere je razvidno, v kolikšni meri kandidat ustreza razpisnim kriterijem (razvidno mora biti izpolnjevanje posameznih kriterijev).

Žig

Kraj in datum:

Podpis odgovorne osebe predlagatelja:

.....

.....

KOMISIJA ZA GOROPEVŠKOVA PRIZNANJA IN GOROPEVŠKOVE LISTINE

KANDIDAT ZA GOROPEVŠKOVO LISTINO – organizacija

Goropevškova listina se podeli partnerjem, podpornikom, sponzorjem in donatorjem, ki s svojim delom spodbujajo in podpirajo delovanje Sekcije pri Zvezi in njenih članov oziroma imajo posebne zasluge za popularizacijo ter napredek domoznanske dejavnosti.

Predlagatelj(-ica) (naziv in naslov):
Predlagani(-a) kandidat(-ka) – organizacija (uradni naziv):
Naslov organizacije:
Odgovorna oseba organizacije:
Organizacija je redni ali pridružen član Zveze bibliotekarskih društev Slovenije: ☐ DA ☐ NE
Kontaktne podatki: Telefon: ..... faks: ..... e-pošta: .....

SPREMNA DOKUMENTACIJA:

1. opis delovanja organizacije in dosežkov z utemeljitvijo njenega vpliva na domoznansko dejavnost na lokalnem oziroma širšem strokovnem področju, za ustanove opis delovanja ustanove;
2. obrazložitev, iz katere je razvidno, v kolikšni meri kandidat ustreza razpisnim kriterijem (razvidno mora biti izpolnjevanje posameznih kriterijev).

Žig

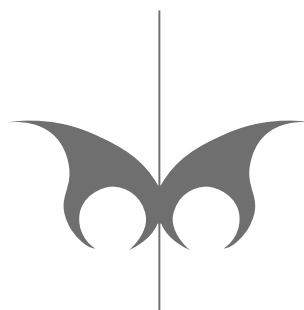
Kraj in datum:

Podpis odgovorne osebe predlagatelja:

.....

.....

NAVODILA AVTORJEM
GUIDELINES FOR AUTHORS

Navodila za prispevke v slovenščini

1 Temeljne usmeritve

Revija objavlja znanstvene in strokovne prispevke v slovenskem ali angleškem jeziku, izjemoma pa tudi znanstvene prispevke v drugih jezikih (nemškem, francoskem, italijanskem, hrvaškem jeziku itd.). Druge prispevke, kot so krajši članki, ocene, poročila z znanstvenih in strokovnih posvetovanj, objave dokumentov, obvestil, razpisov Zveze bibliotekarskih društev Slovenije (ZBDS), njenih strokovnih teles ali področnih društev itd., pa objavlja le v slovenskem jeziku.

Prispevke avtor/ji odda/jo v elektronski obliki na e-poštni naslov uredništva revije: revija.knjiznica@nuk.uni-lj.si. Vsak prispevek mora vsebovati kontaktne podatke avtorja/jev ter naziv in poštni naslov ustanove, kjer je/so zaposlen/i.

Avtor/ji oddanega prispevka zagotavlja/jo, da je vsak prispevek izvirno delo, ki še ni bilo objavljeno oziroma ni v postopku za objavo v drugi publikaciji. Prav tako zagotavlja/jo, da so prispevki v celoti strokovno in znanstveno korektni. V primeru objave vse moralne avtorske pravice pripadajo avtorju/em objavljenega prispevka, materialne avtorske pravice pa avtor/ji za vselej, za vse primere, za neomejene naklade in za vse medije neizključno, časovno in prostorsko neomejeno prenese/jo na izdajatelja revije, tj. Zvezo bibliotekarskih društev Slovenije.

V ta namen avtor/ji podpiše/jo *Dovoljenje za objavo prispevka v reviji Knjižnica*,¹ ki ga v tiskani obliki pošlje/jo na naslov uredništva revije (Uredništvo Revije Knjižnica, Narodna in univerzitetna knjižnica, Turjaška 1, 1000 Ljubljana) ali v skenirani obliki po e-pošti na naslov revija.knjiznica@nuk.uni-lj.si.

Če ima revija zagotovljena sredstva za izplačilo avtorskega honorarja, uredništvo pozove vsakega avtorja, da posreduje podatke za sklenitev avtorske pogodbe, ki je pogoj za izplačilo avtorskega honorarja. Ti podatki so: stalni naslov, številka tekočega računa, naziv in sedež banke, davčna številka in delež avtorstva za izplačilo višine honorarja. Avtor dovoljuje, da naročnik lahko uporabi osebne podatke za potrebe izvršitve izplačila in zahtevanega sporočanja podatkov o opravljenem delu po pogodbi. Višina izplačila je določena v letnem ceniku revije. Avtor/ji ob objavi prispevka dobi/jo en avtorski izvod številke.

---

¹ Dovoljenje za objavo prispevka v reviji Knjižnica je dosegljivo na spletni strani revije: <http://www.zbds-zveza.si/knjiznica/avtorji>. Svetujemo tudi ogled predloge za pripravo prispevka.

Avtor/ji je/so dolžan/ni poskrbeti za jezikovno korektnost prispevkov (predvsem za terminologijo). Za lekturo ter jezikovni pregled prispevkov in prevodov poskrbi uredništvo. Znanstveni prispevki so recenzirani. Glede na recenzentsko mnenje lahko uredništvo povabi avtorja/e, da prispevek ustrezno popravi/jo oziroma dopolni/jo. Uredništvo si pridržuje pravico do zavrnitve vsebinsko neustreznih objav ter prispevkov z negativno recenzijo. Recenzent določi tudi tipologijo prispevka (predlaga/jo jo lahko tudi avtor/ji).

Uredništvo prispelega gradiva ne vrača.

2 Tehnična navodila

Naslov in podnaslov naj bosta napisana v slovenskem in angleškem jeziku.

Besedilo naj bo napisano prvi osebi množine ali neosebno. Avtor/ji naj bo/do vedno naveden/i z imenom in priimkom. Če je avtorjev več, naj sami določijo vrstni red navajanja. Poleg imena avtorja je treba navesti tudi njegov morebitni akademski naziv.

Z izvlečkom (največ 250 besed) morajo biti opremljeni vsi znanstveni in strokovni članki. Vsebujejo naj namen članka, zasnovo, metodologijo in pristop, analizo rezultatov, omejitve raziskave in uporabnost študije v praksi ter izvirnost oziroma vrednost raziskave. Prevod v angleški jezik mora ustrezati besedilu v slovenskem jeziku.

Avtor/ji določi/jo do 5 (pet) ključnih besed.

Prispevki lahko vsebujejo slikovno gradivo in grafične prikaze (fotografije, grafikone, zemljevide, skice, diagrame in podobno) ter preglednice (tabele), ki naj bodo oštevilčene in naslovljene z navedbami ustreznih virov (oziroma s soglasji izdajateljev). Avtorja/je prosimo, da slike čim večje ločljivosti priložijo posebej. Naslov preglednice mora biti napisan nad njo, naslov slike pa pod njo.

Zahvala naj bo navedena na koncu prispevka.

Poglavja in podpoglavja naj bodo številčena po standardu SIST ISO 2145 (tj. 1, 1.1, 1.1.1 itd.).

Opombe naj bodo zapisane pod črto in oštevilčene z zaporednimi arabskimi številkami od začetka do konca besedila. Vsebujejo naj samo dodatno besedilo (avtorjeve komentarje), ne pa tudi bibliografskih referenc (citativ).

Citati naj bodo navedeni v oklepaju v besedilu prispevka po sistemu APA (tj. sistem Ameriškega psihološkega združenja). Primeri citiranja:

Vprašanje družbenega statusa knjižničarjev je bilo obravnavano večkrat (Novak, 1980; Petek, 1982, 1990a, 1990b; Kovač, Benko in Mlinar, 1987; Mohorko idr., 1990). Med novejšimi študijami bi omenili študijo Urbanije (1993), zanimivo pa je tudi izhodišče, ki ga zagovarja Tomšičeva (1996, str. 4–5), ki piše: »Danes imajo knjižničarji več kompetenc.« V tujih študijah zasledimo podatke o nizkem statusu knjižničarjev (Line, 1979 cv: Mihalič, 1984). Zakonska problematika ni natančno opredeljena (Zakon, 1982), lahko pa zasledimo nekatera stališča v knjigi Osnove knjižničarstva (Banič, 1993). Podobno definira standard o kazalcih uspešnosti knjižnic (ISO 11620, 1998).

Če je avtorjev več, naj bodo njihova imena ločena z vejico. Če je navedenih več virov, so ločeni s podpičjem. Podatki o citiranih virih naj bodo zapisani na koncu prispevka v poglavju *Navedeni viri*.

PRIMERI NAVAJANJA VIROV:

Knjiga

Podbrežnik, I. in Bojnec, Š. (2015). *Ugotavljanje kakovosti storitev v splošnih knjižnicah*. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Toyne, J. in Usherwood, B. (2001). *Checking the books: the value and impact of public library book reading: final report*. Sheffield: University of Sheffield, Department of Information Studies, Centre for the Public Library and Information in Society.

Poglavje v knjigi

Grilc, U. (2007). Knjiga in razvoj: knjiga kot ena temeljnih razvojnih kategorij družbe. V A. Blatnik ... idr. (ur.), *Zgubljeno v prodaji* (str. 155–184). Ljubljana: UMco.

Karun B. (2009). Predgovor. V P. Štoka (ur.), *Smernice delovnih skupin za domoznanstvo osrednjih območnih knjižnic z analizo vprašalnika o stanju domoznanstva v slovenskih splošnih knjižnicah in UKM za leto 2007* (str. 5–7). Ljubljana: NUK.

Članek v zborniku konference, simpozija ali kongresa

Bon, M. (2011). Splošne knjižnice po knjižničnih območjih v letu 2010. V M. Ambrožič in D. Vovk (ur.), *Knjižnica: odprti prostor za dialog in znanje: zbornik referatov* (str. 171–196). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Semlič Rajh, Z. (2012). Arhivski zapisi in postopki sledenja v arhivskem informacijskem sistemu. V *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: zbornik referatov z dopolnilnega izobraževanja* (str. 541–548). Maribor: Pokrajinski arhiv.

Članek v reviji ali časopisu

Ambrožič, M. (2015). Kakovost in vrednost knjižnice v očeh uporabnikov: študij uporabnikov Narodne in univerzitetne knjižnice. *Knjižnica*, 59(1–2), 95–125.

Bartol, T., Budimir, G., Dekleva-Smrekar, D., Pušnik, M. in Južnič, P. (2014). Assessment of research fields in Scopus and Web of Science in the view of national research evaluation in Slovenia. *Scientometrics*, 98(2), 1491–1504. doi: 10.1007/s11192-013-1148-8

Kolšek, P. (2012, 4. avgust). Osebnost s Slavkom Preglom: mož, ki je odpustil samega sebe. *Delo*, 54, str. 28.

Diplomsko, magistrsko ali doktorsko delo

Kunc, U. (2011). *Strategija prehoda na internetni protokol IPv6*. Magistrsko delo. Kranj: Fakulteta za organizacijske vede.

Leskovec, M. (2005). *Delo, izrazna oblika, pojavnost oblika: kaj uporabniki res iščejo?*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Elektronski viri

Narodna in univerzitetna knjižnica. (2005). *Digitalna knjižnica Slovenije: dLib.si* [podatkovna zbirka]. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 29. 8. 2018 s spletne strani: <http://dlib.si>

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije [spletno mesto]. (B. d.). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. Pridobljeno 29. 8. 2018 s spletne strani: <http://www.zbds-zveza.si>

Mestna knjižnica Ljubljana. (2018). *Pravilniki* [spletna stran]. Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana. Pridobljeno 29. 8. 2018 s spletne strani: <https://www.mklj.si/o-nas/pravilniki>

Uradni dokumenti in standardi

ISO 9001:2015. *Slovenski standard. Sistemi vodenja kakovosti – Zahteve*. (2015). Ljubljana: Slovenski inštitut za standardizacijo.

Podatkovni portal SI-STAT: demografsko in socialno področje. (B. l.). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno 9. 12. 2015 s spletne strani: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. (2003). *Uradni list RS*, št. 73.

Statistični podatki o knjižnicah. (2005). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, BibSiSt online. Pridobljeno 28. 7. 2014 s spletne strani: <http://bibsist.nuk.uni-lj.si/statistika/index.php>

Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1). (2004). *Uradni list RS*, št. 86/2004, 67/2007, 94/2007-UPB1.

Guidelines for contributions in English

1 Aim and scope of international cooperation

The aim of the international cooperation is to stimulate scientific communication on recent development in library and information science (LIS) and profession in South Eastern and Eastern European regions. The Editorial Board welcomes research articles covering various aspects of LIS.

2 General principles

Papers should be submitted to the Editorial Board by e-mail revija.knjiznica@nuk.uni-lj.si. The submitted papers should be original (scientific) contributions and should not be under consideration for publication elsewhere at the same time.

In compliance with the guidelines, formal academic style and scientific article layout should be used. Authors are asked to submit the entire paper which is expected to be grammatically correct and without spelling or typing errors. According to peer reviews of submitted papers, the Editor reserves the right to decide whether a paper is acceptable for publication, and if necessary, to require changes in the content, length or writing style. If the author is not subscribed to the journal he/she will receive a copy of the journal issue upon its publication.

Authors complete and sign a Permission for Publishing where they agree to transfer the economic rights to Zveza bibliotekarskih društev Slovenije (Slovenian Library Association) when and if the article is published in the journal.² Paper version of the permission should be sent to the postal address Uredništvo Revije Knjižnica, Narodna in univerzitetna knjižnica (Library, journal of library and information science), Turjaška 1, 1000 Ljubljana, Slovenia, or scanned on e-mail revija.knjiznica@nuk.uni-lj.si or by fax +386 1 42 57 293.

---

² See http://www.zbds-zveza.si/eng/journal_library/authors.

3 Technical recommendations

Author/s. The title is followed by author s name and surname, institutional affiliation, address and e-mail address should also be submitted. If there are more authors, the corresponding author should be indicated.

Abstract. The abstract should not exceed 250 words and is expected to be structured as follows: Purpose, Methodology/approach, Results, Research limitations, Originality/Practical implications.

Keywords. The author/s suggest up to 5 keywords.

Paragraphs and Headings. Headings levels should reflect the organization of the paper. The headings should be numbered by SIST ISO 2145, that is 1, 1.1, 1.1.1 etc.

Footnotes. It is recommended to use footnotes only for additional explanations and not for citing or reference listing.

Layout of tables and figures. All tables and figures should be headed by an Arabic numeral and a title which should be placed below the figures (and graphic presentations) and above the tables. All materials should have a note of acknowledgement (reference) to the original, if they are not original works of the paper's author. Figures should be submitted in a separate file in high resolution.

Acknowledgements. The name of the person and the type of help should be stated at the end of the paper.

Citing. Citing should conform to APA (American Psychological Association) citation style. Citations should be placed in the text using the author-date citation system. If you cite two or more works within the same parentheses, they should be separated by a semicolon. The citing in the text should be as follows:

There were several studies on information retrieval (Smith, 1980; Johnson, 1982, 1990a, 1990b; Kovač, Benko, & Mlinar, 1987; Mohorko et al., 1990). Among recent studies the one by Urbanija (1993) should be mentioned, but the opinion of Leight (1996, pp. 4–5) is even more interesting: “The modern librarians have more competencies.” Moreover, there were results published in older research (Line, 1979 as cited in Mihalič, 1984). The legal question was also raised (Act, 1982) and was described in a book *The basic of librarianship* (Banič, 1993). It is also stated in the international standard (ISO 11620, 1998).

Reference list. References and resources should be listed in the alphabetical order according to the APA style. For every in-text citation there should be a full citation in the reference list and vice versa. If the author cites more than 10 information sources which are used as primary research data (annual plans and reports, statistical data etc.) they should be listed in a separate section of resources. If the work has not been published yet it is recommended to use the phrase “in press”. All the authors of the paper should be listed. The examples of references:

THE EXAMPLES OF REFERENCES:

Authored Book:

Calhoun, K. S., & Cellentani, D. (2009). *Online catalogs: what users and librarians want*. Dublin, Ohio: OCLC.

Case, D. O. (2012). *Looking for information: a survey of research on information seeking, needs, and behavior* (3rd ed.). Bingley, UK: Emerald.

Chapter in an Edited Book:

Hinze, A., McKay, D., Vanderschantz, N., Timpany, C., & Cunningham, S. J. (2012). *Book selection behavior in the physical library: implications for ebook collections*. In Proceedings of the 12th ACM/IEEE-CS joint conference on digital libraries (pp. 305–314). New York: ACM.

Law, D. (2009). The changing roles and identities of library and information services staff. In G. Gordon, & C. Whitchurch (Eds.), *Academic and professional identities in higher education: the challenges of a diversifying workforce* (pp. 185–198). New York: Routledge.

Journal Article:

Florjanič, M. M., & Možina, K. (2015). Graphic arts technology students' attitude towards various media of e-books in Slovenia. *Knjižnica*, 59(1–2), 127–144.

Glänzel, W., Debackere, K., Thijs, B., & Schubert, A. (2006). A concise review on the role of author self-citations in information science, bibliometrics and science policy. *Scientometrics*, 67(2), 263–277. doi: 10.1556/Scient.67.2006.2.8

Martindale, G., Willett, P., & Jones, R. (2015). Use and perceptions of e-books in Derbyshire libraries. *Library review*, 64(1–2), 2–20. Retrieved 5. 12. 2015 from: <http://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/LR-04-2014-0030?journalCode=lr>

Saunders, L., Kurbanoglu, S., Boustany, J., Dogan, G., Becker, P., Blumer, E., ... Todorova, T. Y. (2015). Information behaviors and information literacy skills of LIS students: an international perspective. *Journal of education for library and information science*, 56(Supplement 1), S80–S99.

Newspaper Article:

Flood, A. (2012, 15 May). Pay us for library ebook loans, say authors. *Guardian*, 190. Retrieved 15. 8. 2012 from: <http://www.guardian.co.uk/books/2012/may/14/pay-us-for-library-ebook-loans>

Graduate, MA and PhD works:

Kuhlthau, C. C. (1983). *The research process: case studies and interventions with high school seniors in advanced placement English classes using Kelly's theory of constructs*. Doctoral dissertation. New Brunswick, NJ: Rutgers University.

Electronic resource:

Firment, E. (1997). *Why you should fall to your knees and worship a librarian* [Web log post]. Retrieved 5. 11. 2015 from: <http://librarianavengers.org/worship-2>

Narodna in univerzitetna knjižnica. (2005). *Digitalna knjižnica Slovenije: dLib.si* [Database]. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Retrieved from: <http://dlib.si>

Zveza bibliotekarskih društev Slovenije [Web site]. (B. d.). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. Retrieved 29. 8. 2018 from: <http://www.zbds-zveza.si>

Mestna knjižnica Ljubljana. (2018). *Pravilniki* [Web page]. Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana. Retrieved 29. 8. 2018 from: <https://www.mklj.si/o-nas/pravilniki>

Legal and other documents:

Barišić, D., & Bobinac, I. (2015). *Citatna analiza završnih radova studenata Filozofskog fakulteta u Osijeku: akademska godina 2013./2014.: pilot-projekt 2014./2015*. Osijek: Filozofski fakultet. Unpublished document.

German library statistics 2010. (2011). Köln: Hochschulbibliothekszenrum des Landes Nordrhein-Westfalen. Retrieved 4. 1. 2015 from: http://www.hbz-nrw.de/dokumenten-center/produkte/dbs/aktuell/auswertungen/gesamt/dbs_gesamt_engl_10.pdf

ISO 5963:1985, Documentation – Methods for examining documents, determining their subjects, and selecting indexing terms. (1985). Geneva: ISO.